

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00090

ALE VERK

Sholem Aleichem

Permanent preservation of this book was made possible by

Eva Bobrow

in honor of

Yidishkeit

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שְׁלֹמוּ-עַלְיוּבָם אֵין יָאָהָר 1915.

אלע זועرك פון שלום-עליכם

מַאֲטָעֵל פִּישְׁטִי דַעַם חֹנֶןִים

צְוּוִיּוֹתָעַר טִילָּ : אַיִן אַמְּעָרִיקָע

שלום-עליכם פֿאַלְקְסְפָּאַנְד אַוִּיסְגָּאַבָּע—נוֹוִיָּאַרְק, 1920

Copyright 1920, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

מאטעל פיטי דעם חזונ'ס

כתבום פון א יונגעל א יהומ

א

צוויטער טיל : אין אַמּוּרִיקָע

נשריבען אין יאַהֲרַדְמַן 1916 ג.

אַיִן חָלֶט

---

7	פּוֹלִיטּוֹבּ, מִיר זַעֲנָעָן שְׁוֹוֹן אַיְזָן אַמּוּרִיקָעַ!
19	סְרִיעַת יִסְכּוֹף . . . . .
31	אַיְזָן גַּעֲפַעֲגַעֲנַעֲנִישָׁן . . . . .
43	אַ יִם פּוֹן טְרָעָעָן . . . . .
55	טוּטּ בִּידּוּעַ פִּיס אַוִוָּחַ דָּעַר עַרְדּ . . . . .
67	אַיְזָן נַיוֹיָאַרְקָן אַוִוָּחַ דָּעַר סְטוּרִיטּ . . . . .
79	דיַיְהַלְיאַסְטְּרָעַ אַוִוָּחַ דָּעַר אַרְבִּיּוֹטּ . . . . .
91	מִיר זַוְכָּעָן אַ דּוֹשָׁאָבּ . . . . .
103	מִיר אַרְבִּיְתָעָן אַיְזָן שָׁאָפּ . . . . .
115	מִיר סְטוּרִיקָעָן . . . . .
127	כְּתָרְלוּוּקָעַ אַיְזָן נַיוֹיָאַרְקָן . . . . .
137	מִיר מַאֲכָעָן אַ לְעַבְעָן . . . . .
149	דיַיְרָפּוֹאָחַ פָּאָר דָּעַר מַכָּה . . . . .
159	מִיר קָאַלְעַקְטָעָן . . . . .
171	מִיר גַּעֲהָעָן אַיְזָן בִּיּוֹנָעָם . . . . .
181	הַעֲלָאָה, ?אַנְדְּסְפָּאָן!
191	מִיר גַּעֲהָעָן פָּאַרְנְרָעַסְטָעָן דיַיְהַלְּגָעָן . . . . .
201	סְפִּיר מַוְפָּעָן . . . . .
209	דיַיְ וּוּאַסְעַרְשְׁטָבוֹבּ . . . . .

I

מזל טוב, מיר זענען שוין איז אמעריקע!

I

מזל טוב, מיד זענען שוין אין אמעריקע!

1

אנו קומט מזול-טוב — מיר זענען שווין איין אמעריקע. דאס
הייסט, מע זאנט, אז מיר זענען איין אמעריקע. אמעריקע האבען
מיר נאר ניט געזעהן, וואָרום מיר זענען נאר דערויל איין „קעס-
טעל-גאָרטעל“. דאס הייסט, אַמְּלָאָט האָט דאס אָזוֹן געהיזען.
היאַיינט הייסט עם שווין מעהֶר ניט „קעס-טעל-גאָרטעל“, נאר „עלים
איילאנד“. פאר וואָס עפִים „עלים אַיילאנד“? „וואָויל דאס שטי-
קעַל לאָנָּאָט אַמְּלָאָט געהֶרט צו אַיִינָעָם אלִי, אָיז ער געווען אָ
נאָנָּר בֵּין דער סטעלִי“. אָזוֹן זאנט אָונְזָעָר חֲבָר פִּנְיוֹן צוֹם נְרָאָם,
וֹו זַיְן שְׁטִינְגָּעָר אַיִן. פִּנְיוֹן אַיִן בעמָ אַוְיפְּזָן עַלִּים אַיילאנד
סְכָנוֹת. לְמַאַי מַע פָּאָרָהָאלְט דֵּי אַרְעָמָע עַמִּינְרָאָנטָעָן אָוֹן
די רַיְכָּע לְאֹזֶט מַעַן אַרְיוֹן גְּלִיּוֹךְ, וּוֹ זַיְן קְוֻמָּעָן-אָן מִיטְּן שִׁיגָּה.
דאָס פָּאָסְט, זאנט ער, נאר פָּאָר פָּאַנְּרָגְּנָבָּן, ניט פָּאָר אָזָאָט פְּרִיעָ
מְדִינָה, וּוֹ אַמְּעָרִיקָע. אַלְעָ דָּרְפָּעָן דָּא זַיְן גְּלִיּוֹךְ. נִשְׁתָּאָקִיּוֹן
אַרְעָמָע, נִשְׁתָּאָקִיּוֹן רַיִיךְ. אָוֹן ער הוֹיְבָט-אָן שִׁיטָּעָן מִיטְּן גַּעֲמָן:
פָּאַלְוָמְבָּס, שְׁעַקְסְּפִּיר, בָּאַקְל, צְיוּוֹילְיוֹאָצְּיָע... ער קְלוֹיבָט זַיְן אָנָּר
שְׁרוֹיְבָּעָן אָזָוָּה זַיְן אָלְעָ אָוֹן אָוֹוּקְגָּעָבָּעָן זַיְן אָנָּבָּ, אָזָ דָּרָ
שְׁוֹאוֹאַרְצָעָר יְאָהָר זַיְן זַיְן גַּעֲמָן! הָאָט ער נִיט קִיּוֹן טִינְט אָוֹן

פעדר און קיון ברעקלל פאפיער. זאנט איהם מײַן ברודער אלֵיהו, אָן אויב עס געפערלט איהם ניט דאס לאָנֶר, האט ער אָ ברירה פאַחרען צוריך. און דאס געדענט אִיחֶר דאָךְ מסתמאָ פֿון אַמָּלֶן, אָן דִּי צוֹויִי, פֿינִי אָן אלֵיהו, זענען זעלטען שוח בשוחה. וואָס אַיִינֶער זאנט, דריינֶנט דער אַנדערער קאָפּוֹרֶה. „דער זומער מִיטְּן ווַיְנְטָעֶר“ — רופט זוי מײַן ברודער אלֵיהוֹס ווַיִּיבֶן, ברכה, אָן חאָפְּט אָ מִיאָסֶן פֿסקֶן אִיחֶר מאָן, פֿון אלֵיהוֹן. ער רופט זי אָן „בַּחֲמָה“, אָן „סְאָטוּ צִעְגָּן“, אָן נאָךְ אַזְעַלְכָּעַ נָעָמָן, וואָס ס'איַז ניט כְּדָאי אַיבְּעַרְצָה/חוֹרָעָן. מישט זיך אַריין די מאָמע אָן זאנט צו אִיחֶר שנור, אָן קָעַץ רִיּוּסֶן זיך, טאָר אָ מענטש ניט זיין אַין מִיטְּעָן, וואָרָום ער קָאן חַאְפְּעָן אָ דְּרָאָפֶן...

ב.

וואָס טוען מיר אַיז עַלִּים אַילְאָנד? מיר ווֹאָרטען בּוּז מע ווּט קָומָעַן פֿון שטָאָרט, באַקָּאנְטָע אָן פרִינְד, אָן מע ווּט אָנוּ אַוְיסְרִיבָּעַן. חאָטְשׁ שְׂרִיבָּעַן האָט מען אָנוּ אַוְיסְנְשְׁרִיבָּעַן שווֹין ווּפְיַיְלָל מאָל. מע האָט אָנוּ גַּעֲשִׁרְבָּעַן, פְּאַרְשְׁרִיבָּעַן אָן אַוְיסְגַּעְשְׁרִיבָּעַן פָּאָרְן אַרְוְפָּגָעָהן אַוְיפְּן שִׁיחָה, אָן אַוְיפְּן שִׁיחָה גַּוְפָּא, אָן אַיצְטָם, בִּיּוּס אַרְאָפָּגָעָהן פּוֹן שִׁיחָה. אָן אלָעַ מאָל די אַיְגָעָנָע חַכְמָה: ווּער זענען מיר? ווּאוּהָין פ־ּאַחְרָעָן מיר? אָן ווּעָמָעַן מיר האָבעָן אַין אַמְּעָרִיקָע?

דעַרְצָעַהָלָעַן מיר זיך, אָן ס'איַז גַּעֲוָעַן אָ אַיד פִּיסְיָה דָּרָעַן — אַיז ער גַּעַשְׁטָאָרְבָּעַן. האָט ער אַיבְּעַנְגָּלָאָוט אַיז אַלְמָנָה — דאס אַיז די מאָמע. האָט זי אַ זוֹהָן — הַיִּסְטָט ער אלֵיהוֹ. האָט ער אַ ווַיִּיבֶן — הַיִּסְטָט זי ברכה. האָט ער אַ חַבְרָה — הַיִּסְטָט ער פֿינִי. האָט ער אַ ווַיִּיבֶן — הַיִּסְטָט זי טִיבָּעָל. אָן אַיך בִּין דָּרָעַר מִזְיָּינִיק — הַיִּסְטָט אַיד מאָטָעָל. אָן דאס אַיז מײַן חַבְרָה — הַיִּסְטָט ער מעַנְדרָעָל. אָן ווּוַיִּלְעַד אַיז אַ נְרוּוּסָעָר — האָט איהם ברכה אַ נְאָמָעָן גַּעֲגָעָבָעַן לְאַשְׁאָקָ.

וועמען האבען מיר איז אמעריקע? נאנץ אמעריקא איז אונז באקאנט און אלע אידען זענען אונזערע פרוינד. ראשית חכמה, משה דער איבנינגדר און זיין וויב פעס די גראבע — אונזערע א שכנה, מיט א גאנצער חאליאסטראט קינדרע. האט זיך יעדער זיין נאמען מיט זיין צונגעניש. און מיר רעכענען זיין אויס אופר די פונגר: פון קלעצעל, וועלוועל קטער, מענדעל טשערנאחו, חיים בופלאם, פיטעל פטעטלעל און הערשעל מיט דער גאַלי אויפֿן שטערן, וואָס מערופט איהם "ושתוי"...

שלאנט מען אונז איבער איז מיטען און מע זאנט אונז: "געונג, געונג קליענווארן. עלטערע! גיט אהער עלטערע!" געבען מיר זיין עלטערע און רעכענען זיין אויס די נעמען: יונה דער בעkehr, א איד א בעסן. איזו ניט אויס. זיין וויב ריוועלע די בע-קרוין, א אידינע מיט א רעטאנדע. איזו ניט צווי. דאס הייסט, זי האט געהאט א רעטאנדע, האט מען זי אוזענגע'גנַבּעַט אויף דער גרעניז. דערהערט דאס ווארט, "גרעניז", דערמאנט זיך די מאמע און אונזערע זאָכָעַן, וואָס מע האט אויך אוזענגע'גנַבּעַט אויף דער גרעניז. הויbert זי און בעטען, טאמער איזו מעגליך, מע זאל איהר קריינען די זאָכָעַן — און הויbert און צו ווינגען. פאלט און אויף איהר אליהו, למאַי זי ווינט. זאנט זי, איז איצט איזו זי שווין איז אמעריקע און האט שוין קיין מורה ניט פאר די אויגען, מען זי שוין, זאנט זי, ווינגען און ווינגען.

ג.

וואֹזוי מע האט זי דורךגעלאָט מיט די אויגען — איז טאקי א נס מן השמיים. למאַי זוי איזוי זענען מיר ליעבען געלביבען פון דער נסיעה אויפֿן ים? איזו עס דען ניט געווען קיין נסימן ווינלאות? וויפועל מאָל האבען מיר געזעהן מיט אונזערע אויגען דעם מלארך-המות, דעם טוידט פאר די אויגען? וויפועל מאָל האבען מיר זיך שוין געהאט אָפְגַעַזְגַעַנְט מיטן' ליעבען?

תחלית, אז מיר זענען ארויף אויפֿן שיף „פרינץ אלברט“, איז דוקא געווען גוט און פיין. איך און מיין חבר מענדעל האבען זיך געלאָזט אויסמעסטען דעם „פרינץ אלברט“ אין דער לענג און איז דער ברויט. קיינעם איז ניט געווען איזוי גוט, ווי אונן. מיר האבען קיינמאָל ניט געהאט אוז קוארטיר, ווי איצט. אַ וואָסער-שטוב. אַ דריינְגָּרְדְּנְגָּעָשׂ שטוב אויפֿן וואָסער. איך האב איזיך זי געהאט שוין אַמָּאָל אויסגעמְהָלֶט מיט אלע פישטשעוו-קעס. שטעלט איזיך פֿאָר — איהר זיצט, דאָכְט זיך, אין שטוב, אַדרער איהר שפֿאַצְיָעַרט אַרְוֹם, די הענט איזן די קָעְשָׁעָנָעָם, און — איהר פֿאַהֲרַט! איהר עסְט און — איהר פֿאַהֲרַט! איהר טרינְקְט און — איהר פֿאַהֲרַט! היינְט די מענטשען, וואָס איהר זעהט זיך אָן. אַ וועלט מיט מענטשען. אַ גאנְצָעָשׂ שטאדָרט פֿאַהֲרַט מיט איזיך. און מהמת אלע פֿאַהֲרַען אויפֿן איזיך און אלע פֿאַהֲרַען אַין אַרְט אַרְיִין, קיון אַמְּעַרְיקָע — באָקָעָנָט איהר זיך מיט אלעמען און אלע באָקָעָנָען זיך מיט צייך, און איהר ווערד געוואהָר אַין אַין טאג אַזְוֵי פֿיעַל זאָכְעָן, וואָס אַין אַין אַנְדָּרָעָר אַרְט וואָלְט איהר עס ניט דערגָּאנְגָּעָן אַין אַ יאָהָר.

ד.

וועה-דוועה, וויפֿיעַל באָקָעָנָט מַיִן מַאֲמָע אָן מיין שׁוּעָגָעָרִין ברחה מיט פֿינְיִים וויבָּט מִיבָּלָה האבען זיך געמאָכְט צוּוִישָׁעָן די וויבָּר. נאָר דָּס אָיז געווען נאָר ניט קעגען די באָקָעָנָט, וואָס מיין ברודער אלְהָיו אָן זיַּן חָבֵר פֿינְיִה האבען זיך געפָּונָען צוּוִישָׁעָן די מאָנְסְבִּילָעָן. וויפֿיעַל מַעַט ניט גערעדט אָן גערעדט, האָט מעַן ניט געלאנְט זיך גענְג אַנְרָעָדָעָן. פֿוֹן זאָכְעָן, וויבָּר האבען גערעדט מעַהָר פֿוֹן הַיְמִינְשָׁע זאָכְעָן. פֿוֹן זאָכְעָן, וואָס זענען שייך צוֹ דער קוּך, צוֹ דער שְׁפִיזָאָרְנִי, ווַיּוֹסְנָרָעָט, קוּיטִינְגָּרְעָט, בעטנעוואָאָט, זאָקָעָן, צִיכְלָעָה, רעטאנְדָּעָם. אָן די מאָנְסְבִּילָעָן — די האבען גע-רעָט פֿוֹן אַמְּעַרְיקָע, פֿרְנְסָה, קָאַלְוָמְבָּס, גַּוְיָוָת, פֿאַגְּרָאָמָעָן.

אהן גזירות און אהן פאנרגראמען שאנען זי זיך ניט באנההן. און איך האב איך שוין לאנג געזנט, און איך האב עס פײינט. היבט מען און דעדען פון גזירות אדרער פון פאנרגראמען, געה איך אוועל. איך נums מיין חבר מענדעל פאר אַהאנד, און מיר לאזען זיך שפֿאצְיעָרָעָן אַיבָּעָר די גָּסְעָן פון "פרינץ אלכברט".

.ת.

"פרינץ אלכברט" איז גענוג גרויס. און שען. שטיינערגען טרעפֶּן. מעשענע פֿאַרְעָנְטְשָׁעָם. שטאל און צייזען וואו מע טהוט זיך אַ רִיהָר. היינט "מענטשָׁעָן". איך מיין די באַרְעָנְעָר. מע רופט זיך "סְטִיוֹאַרְדָּם". און "נוֹירְסָעָם". היינט מאַטְרָאַסָּעָן — אַזְוֵי ווי די רוחות. לְזִיפָּעָן אַרְוֹם הַיָּן אַזְוֵי הער. איך און מענדעל זענען זיך מקנא. מיר געבען זיך דאס ווֹאָרט, אַז מיר ווּלְעָן אַוְיסְוּאַבָּסָעָן, ווּרְעָעָן גְּרוֹסָעָן, זָלְעָן מיר זיך פֿאַרְשְׂרִיבָּעָן פֶּאָר מאַטְרָאַסָּעָן.

איין חסרין האט דער "פרינץ אלכברט". מע לאָזֶט אַונְזָט ניט אומעטום זיין. קוים ווילען מיר געבען אַ קּוֹק-אַרְיוֹן אַ בִּיסְעָל ווּוִיטָעָר פון צוּוִישָׁעָנְדָעָךְ, וואו מיר פֿאַהָרָעָן, אַזְוֵי טְרִיבְּכָט מען אַונְזָט דורך. טָאַקי די מאַטְרָאַסָּעָן גְּוֹפָא. גְּרוֹסָעָן רְשָׁעִים. אַז דִּי פָּאָר סְאַזְוִירָעָן אַלְיוֹן, פָּוּן יְעַנְעָה הַכְּעָרָעָן קְלָאָסָעָן, זענען אַזְיך רְשָׁעִים. ווֹאָרוֹם זיך זאלען ניט זיין קִיּוֹן דְשָׁעִים, ווּאלְטָעָן זיך פֿאַרְזָאנְטָט די מאַטְרָאַסָּעָן, מע זאל אַונְזָט ניט טְרִיבָּעָן. ווּאָס ווּלְעָן מיר זיך טָהָוָן? מיר ווּלְעָן זיך אַפְּבִּוּיסָעָן? מיין חבר מענדעל איין גְּלָאַט גִּיט צוּפְרִיעָדָעָן. ער פֿאַרְשְׂטָעָהָט נִיט, צו ווֹאָס דְּאָרָף מען קְלָאָרְסָעָן? ער זאנְט, אַז אַז אַמְּרִיקָעָן אַז נִיטָאָ קִיּוֹן קְלָאָסָעָן. טָאַמְּרָגָלְיָוָב אַיך אַיהם נִיט, קָאָן אַיך אַ פרָּעָן מְהָוָן בֵּי מִין בְּרוּדָעָר אַלְיוֹהָן. האט אַבָּעָר מִין בְּרוּדָעָר אַלְיוֹהָוּ פֿיְינְט, אַז מַעְפְּרָעָנְטָט בֵּי אַיהם פּוֹסְטָעָן זָכָעָן. אַיך ווּלְעָן שְׂוִין בְּעַסְעָר פֿרָעָנְעָן בֵּי אַונְזָעָר חבר פֿיְנִי.

אונזעער חבר פינוי האט דוקא ליעב צו רעדען פון אוזעלכע זאכען. ער קאן אייך אפשייטען מיט רעד. און האט איהר איהם גאנר זאטשעפעט מיט אַו אָרט, איז ווי איין אַנְגֶּדֶרעהטער וועק-זינער. ער וועט ניט אַנְשׁוֹוִיגֶן ווערען, בייז דאס רעדעל וועט זיך אליאן ניט אַפְּשָׁטָעלָעַן.

ג.

אייך האב געפאקט פינויין בעת ער איז געועסען אויפֿן דעם. ער האט אַרְיִינְגֶּנֶרְהָאָן זיַּוְן שְׁפִּיעֵץ נָאָזָן אַבָּה. מהמת ער איז אַקוֹּרְצְּזִוְּכְּטִינְגָּעָר, לְיִוּנְטָמָן ער ניט מיט די אַוְוִינְגָּעָן, נאָדָר מיט דער שְׁפִּיעֵץ נָאָזָן. אייך בין צונגעאנגען צו איהם נאַהענט.

— רב פינוי, אייך דארף אייך עפִס פְּרָעָנָעָן.

פינוי האט צונגענוּמען די נָאָזָן פון בָּוד.

— וואָסָטָו זָאנְגָּעָן, קְטָנְתִּי? — קְטָנְתִּי הַיִּסְטָמְבָּה בַּיִּהְיָה סְלִוְיָנִימְשָׁקָעָר. אַזְוֵי רַופִּט מִיד פינוי בעת ער איז אויפֿנְגָּלְעָנָט. אַזְוֵן אויפֿנְגָּלְעָנָט אַזְוֵי ער כְּמַעַט אַלְעָמָךְ. אַפְּיָלוּ דֻּעְמָאָלָט, ווען ער קְרִיְונָט זיך מִיט מִין בְּרוֹדָעָר אַלְיוֹה. אַזְוֵן אַפְּיָלוּ דֻּעְמָאָלָט, ווען זיַּוְן טִיבָּעָל בְּלָאָזָט זיך. דֻּעְרְצָעָהָל אַיְיךְ אַזְוֵי אַזְוֵי. צַיְּסָאָז אַמְתָּה, וואָסָטָמָעָן זָאנְגָּעָן, אַזְוֵן אַמְעָרִיקָעָן אַזְוֵן נִיטָאָסָעָן?

האט איהר באָדָראָפֶט אַנְקָוּקָעָן, ווי אַט דער פינוי האט זיך אַנְגָּעָצְׂזָנָדָעָן אַזְוֵן צְעַפְּלָאָקָעָרָט זיך אַזְוֵן גַּעֲנוּמָעָן רעדען אַזְוֵן קִיְּעָן אַזְוֵן שְׁפִּיעֵץ אַזְוֵן שִׁיטָּמָעָן מיט פִּיעָרְדִּינָּעָה הַוְּכָבָעָה וְעוֹרְטָרָה: אַזְוֵן דַּיְקָעָ אַזְוֵן דָּאס אַיְינְצִיגָּעָ לְאָנָה, זָאנְטָ ער, פָּוּן אַמְתָּה'עָרָ פְּרִוְּחָיִיט אַזְוֵן פָּוּן אַמְתָּה'עָרָ גְּלִיכְחִיטָמָ. אַזְוֵן אַמְעָרִיקָעָן, זָאנְטָ ער, קָאנְסָטָ דָו זִיצָעָן אַטְּמָאָדָאָ-אָ, אַזְוֵן נְעַבָּעָן דִּיר זָאל זִיצָעָן דָעָר „פְּרָעָזְדָעָנָט“, אַזְוֵן ווּוִיטָעָר אַבְּיָסָעָל זָאל זִיצָעָן אַבעְטָלָעָר, אַשְׁלָעְפָּעָר, אַ נִיקָּסָשָׁבָנִיםָקָם. אַזְוֵן נָאָךְ אַ בִּיסָּעָל ווּוִיטָעָר — אַ נְרָאָה, אַ שְׁרָהָה, אַ מְוִילְיאָנְשָׁטְשִׁיךְ! צְיוּוֹוְילְזָאָצִיעָ! פְּרָאָגָרָעָס! קָאָלְוָמְבָּס! ... אַזְוֵן

דא הויבט ערשת פיני און ארויסצושיטען זיינע שענטשע ווערטער.

מיישט זיך אריין איד איזן עמיגראנט, אַ ווילד-פרעומדר :

— איז ס'איין יא איז גליקלכע מריםה, ווי איהר זאנט, וואו אלע זענען גלייד, פון וואנגען ווען זיך דארטען שלעפערס און גראפען און בעטלערס און שרודות ? מהה-נדפשך...

נאָר מיר לאָוען איבער פיניין מיט אַידען מיט נאָך אַידען, זוי זאלען זיך רײַסען — אַבִּי מיר זענען דערגענאנגען וואָס מיר דארפערן, איז איזן אַמעיריקע זענען קיין קלאסען נישט פֿאַרְהָאָז. קומט אוּס, אַז מענדעל איז גערעכט. ער זאנט, איז קלאסען דארפֿ מען פֿיינט האָבען. דאס הייסט, אַז די פֿאַסְאַוְוִירען פון די העברע קלאסען דארפֿ מען פֿיינט האָבען. פֿאַרְשְׁטוּה אַיך ניט, פֿאַר וואָס ? וואָס האָב אַיך צו זוי ? זאנט מענדעל : וואָס האָבען זוי זיך פֿאַר-שְׁלָאָסְעָן בֵּי זיך אַין צוֹוִיטָעָר אַז אַין עַרְשְׁטוּרָה קְלָאָס צוֹוִישָׁעָן די שְׁפִיעָנְלָעָן ? וואָס שְׁטָעהָט זוי אַזוי ניט אָז, די נְרוֹוִיסְעָ פֿרְץִים, צו זוֹצָעָן מיט אָונֶז אַט דָּא, צוֹוִישָׁעָן דָּעָק ? מיר זענען דען קיין מענְטָשָׁעָן ניט גְּלִיכָּקָעָן מיט זוי ? אָונְגָּעָר נְאָט אַזוי דען ניט דער אַיְינְגָּן, וואָס זוֹיעָר נְאָט ? — דערפֿאָר האָט ער דערעכט אַז זוי אַנְקָמָה. ס'איין גְּקָעָמָעָן אַ נְאָכְטָמָ, וואָס די מְיוֹחָסִים פון צוֹוִיטָעָר אַז עַרְשְׁטוּרָה קְלָאָס האָבען זיך אַרְאָפְּנָעָלָאָזָט צו אָונֶז, אַין דְּרוּיטָעָ קְלָאָס, אַז גְּעוֹוָאָרָעָן גְּלִיכָּקָעָן מיט אָונֶז אלעמען.

דאס אַז גְּעוֹוָעָן אַין דער נְאָכְטָמָ פון יוֹם-כְּפֹור, צו קלְנְדְּרִי.

.
.

מחמת דער „פֿרְינְצִיָּאלְבָעָרט“ אַז אַרוֹוִיסְגָּעָנָגָעָן עַשְׂרַת-זִימִיד תְּשׁוּבָה, אַז אָונֶז אַוְיסְגָּעָקָומָעָן צו פֿרְאָוּוּן יוֹסִיְלְפּוֹר אַוְיְפּּן שִׁיחָ. ערְבָּ יוֹם-כְּפֹור האָבען מיר זיך פֿאַרְפָּאָסְטָ מיט גְּבָרָאָטָעָן קָאָרָט טְאָפָּעָל — „פֿעְטִיטְעָם“ רְוִופְּטָ מעָן עַס דָּא. קַיְינָן כְּשָׁרְעָ קִיך אַז אַוְיְפּּ, „פֿרְינְצִיָּאלְבָעָרט“ נִישְׁתָּ פֿאַרְהָאָז, לְעַבְעָן מיר די גְּנָצָעָ צִיְּטָ פון פֿעְטִיטְעָם. אַז בְּרוּטָ נִיט מעָן אָונֶז לְרוּבָ. אַז טַי אָונֶז

צוקער אלע טאג. ס'איו נארניט איזו שלעכט. מע וואלט גע-
קאנט א גאנץ יאהר איזו ליעבען. זאנט אבער ברכה, מיין ברודער
אליהו'ס וויב, אז פון פטעויטעס ווערד געשוואלען דער ביר. —
נאר וואס זי קאן זאגען! ס'איו דען פאראהאן א זאך, וואס זאל
אייהר געפעלען? אוות אלסדיינגעפנט זי אייך א חסרן. למשל,
אייהר געפעלט ניט דער „פרינץ אלבערט”, למאי ער קרייכט. וואו
אייז דאס געהרט געווארען, זאנט זי, אז א נסעה זאל געדויערען
צעהן טעג? זאנט מען אייהר, אז שולדיניג אייז ניט דאס שיף —
שולדיניג אייז דער ים. און אונזער חבר פיני נעט ויך אונטער איהר
געבען צו פארשטעהן, אז דער ים באטרעפט דריי מאל איזו פיעל
ויפיעל די יבשה, די טריוקעניש. זאנט מיין ברודער אליהו, אז
ניט דריי מאל, נאר צוויי מאל איזו פיעל. וואס-זואס — נאר
גענראפיע וויסט ער בעסער. אויף דער וועלט אייז פאראהאן, זאנט
ער, צוויי דרייטעל וואסער, איין דרייטעל טריוקעניש. קומט, זאנט
ער, אויס די רעכענונג, אז ים אייז צוויי מאל איזו פיעל, ווי יבשה.
זאנט פיני: ניין, דריי מאל. זאנט אליהו: ניין, צוויי מאל.
„דרוי מאל!“, „צוויי מאל!“ — צעקריענט מען זיך, נאר מע בעט
ויך גיך איבער.

.ה.

ווער ווועט דאוונען פאר'ן עמוד? זאגען כל-נדרי? פאר-
שטעהט זיך, מיין ברודער אליהו. ער אייז טאקי קיין חון קיינמאָל
ניט געווען. אייז אבער זיין טאטע געווען אַחֲן, און א באַרְיָה מְטָעָר
חון. אַקְלָנְגִּינְה האט ער. עברו קאן ער. וואס דארף מען נאָד?
און דערציו האט שיין אונזער חבר פיני מיטגעחאלפען, אז מע זאל
מיין ברודער אפיילו בעטען זאגען כל-נדרי. ער האט אַרוֹיסְגָּעָד
לאָזט אַקְלָנְגִּינְה אויבער'ן גאנצען שיט, אַיְינְגְּנָרְוִימֶט יעדען באַזְוְנְדָּר
אַסְוֵד אַוִּיפֵּז אַוְיהָעָר, אז אַט דער יונגעראָמָן מִיטָּז געלען בערדעל
(אליהו) אייז אַמְוָאָדְגָּעָר בעַלְמָנָגָן. זיינ דאוונען — פְּסָ! אַוְן

ווער שמעיט, או זיין קליאן ברודערעל, אט דער קטנטוי (דאס מיינט מען מיך), זאל איהם אונטערהעלפֿען אויף זיין סאָפְּראָנאָ, וועלען מיר האבען אַ יומַ-כְּפֹר, או גָּתָּאָן לְיוֹתָּו וועלען אונז מקנא זיין.

ווײַפְּיעֵל אלְיהוּ האט זיך ניט געבעטען, מע זאל איהם לאזען צוֹדּוֹה. ווײַפְּיעֵל ער האט ניט געשׂוֹאָרָעָן, או ער האט זוֹנֶט ער לעבעט נאָך ניט געדאָווענט פֿאָרְן עַמְּרוֹד יְמִים-נוֹרָאִים. עַם האט ניט געהָאָלְפֿעַן קְיֻ� שְׁמַעַדְּרָאָלָּא. מע האט איהם בְּמַעַט מִיט גוֹאָלְד אַוּעָקְגַּעַשְׁטַעַלְט פֿאָרְן עַמְּרוֹד (אַ קְיַלְעַכְיָג טִישָׁעַל, מִיט אַ וַיְוִיסְעַן לַיְלָאָך אַיְבָּגְעַדְקָט), אוֹן מיך האט פֿינִי גענוּמָעַן פֿאָר אַיְהָעָר: „גַּעַה, קְטַנְתִּי, צַו דָּעַר אַרְבָּיִת!“ אוֹן מיר האבען אַוּעָקְגַּעַשְׁטַעַט פֿאָר דַּי פֿאָסָאָזְיָרָעַן אַ בְּלִינְדְּרִי, וּאַס זַיְוּן וועלען איהם האבען צַו געדענְקָעַן אוֹיף דּוֹרְצָדוֹרָות.

.ט.

ניט אַזְוִי דער בְּלִינְדְּרִי, ווי דַּי „יעַלְות“. אוֹן ניט אַזְוִי דַּי „יעַלְות“, ווי דער געווין פֿוֹן דַּי ווַיְכָרָאָר אוֹן פֿוֹן דַּי מאָנְסְבִּילָעַן. פריהער האט מען נאָר גַּעֲרַבְּצָט, גַּעֲזְפְּצָט, גַּעֲשְׁנְיוֹצָט דַּי גַּעַזְעָר. דערנָאָך הָאָט מען גענוּמָעַן ווַיְשַׁעַן דַּי אַוְגָעָן. דערנָאָך — ווַיְיַעַנְעַן שְׁטוֹלְעָרָהָיוֹד. דערנָאָך — ווַיְיַעַנְעַן העַכְּבָּר אוֹן העַכְּבָּר, שְׁרוֹיְעָן, קוֹוִיטְשָׁעַן אוֹן פֿאָלָעַן חַלְשָׁוֹת. זַיְוַן האבען זיך דערמאָנט, אוֹן ערְשָׁת פֿאָרְאַיְאָהָרָעַן אוֹן מען געווּעַן אַיטְלִיכְבָּר בַּי זיך אַיְן דער הַיּוֹם. יעדער אוֹן זַיְוַן שָׁוֹל. אוֹיף זַיְוַן פֿלאָץ. בַּי זַיְוַן סְטוּנְדָּרָר מִיט זַיְוַן מַחְזָוָר. גַּעַהְעַרט זַיְוַן חָזָן. זַיְנָעַן זַיְנָעַרְלָעַד. אַיצְט אַיְן מען נְעַיְוָנָה, גַּעַיְאָגָט אוֹן גַּעֲטְרִיבָּעָן, ווי דַּי שָׁאָפָּ, וּאַס מַע פִּיהָרֶת צַו דער שָׁחִיתָה, צוֹנוֹיְפֿעַנְפֿאָקָט קָאָפָּ אוֹיף קָאָפָּ. מַע קָאָן דַּעַם אַטְהָעָם ניט חַאְפָעָן. אַיְהָר קָאָנָט פֿאָרְשָׁטָהָן, אוֹ אַפְּילָו דַּי אַוִּיסְגַּעַטְזָטָע פֿאָסָאָזְיָרָעַן פֿוֹן דַּי העַכְּבָּר עַלְאָסָעַן מִיט דַּי הוַיְכָע גַּלְאַנְצְּעַנְדִּינָע צִילְיְנְדָּרָם אוֹיף דַּי קָעַפְּ האבען זיך נִישְׁט גַּעַקְאָנָט אַיְנָהָאָלְטָעַן

און געוישט מיט זירענע טיבלעך בּוֹמְרַשֵּׁת דעם שוויס. נאָר אִיךְ האָבּ גוֹט גַּעֲזָהעַן טְרָעָרֶן בַּי זַי אַוִּיךְ דַּי אַוְינְגָּעַן. דער טְרוּיעָר אַיזְ גַּעֲזָהעַן אַזְוִי גַּדוֹסִים, אָזְ אָפְּלָוּ דַּי סְטִיאָזְדָּס אָזְ דַּי מַאֲטוֹאָסָעַן זְעַנְעַן מִיטּ דְּרָקְ-אָרֶץ גַּעֲשְׁטָאָנָעַן פָּוּן דָּעָר וּוּוִיטָעַן אָזְ דַּי צְנוּקָהָטּ, וּוּי אִידָּעַן הָאָבּעַן זַיְךְ אַיְינְגָּנוּוּיְקָלְטּ אַיְן וּוּוִיסָּעַ טְלִיתִים, שְׁטָהָעַן אַיְן דַּי זַאֲקָעַן אָזְ שְׁאָקְלָעַן זַיְךְ אַזְן וּוּיְנָעַן אָזְ יָאָמְרָעַן — אָפְּנִים, סְאִין זַיְךְ גַּטְ בִּיטָּעָר אַוְיפְּןּ אָרְצָעַן. אָזְ מַיְוּן בְּרוּדָעָר אַלְיהָוּ הָאָטּ זַיְךְ צְעֻוְנָגָעַן. אָזְ אִיךְ הָעַלְפּ אַיְהָם אָנוֹטָעָר. אָזְ דָּאָרְטָעַן אַיְן וּוּינְקָעַלּ, צְוִישָׁעַן דַּי וּוּיבָעָר, שְׁטָהָטּ דַּי מַאֲמָעָ אַיְן דָּעָר יוֹסְטּוּבְּ-דִינְגָּעָר זַיְדָעָנָעָר פָּאַטְשִׁיּוּלָעּ, מִיטְזּ מַחְזָוָר אַיְן דַּי הָעָנָטּ, אָזְ בָּאָרְטָמְזָעַן זַיְךְ אַיְן טְרָעָרֶן.

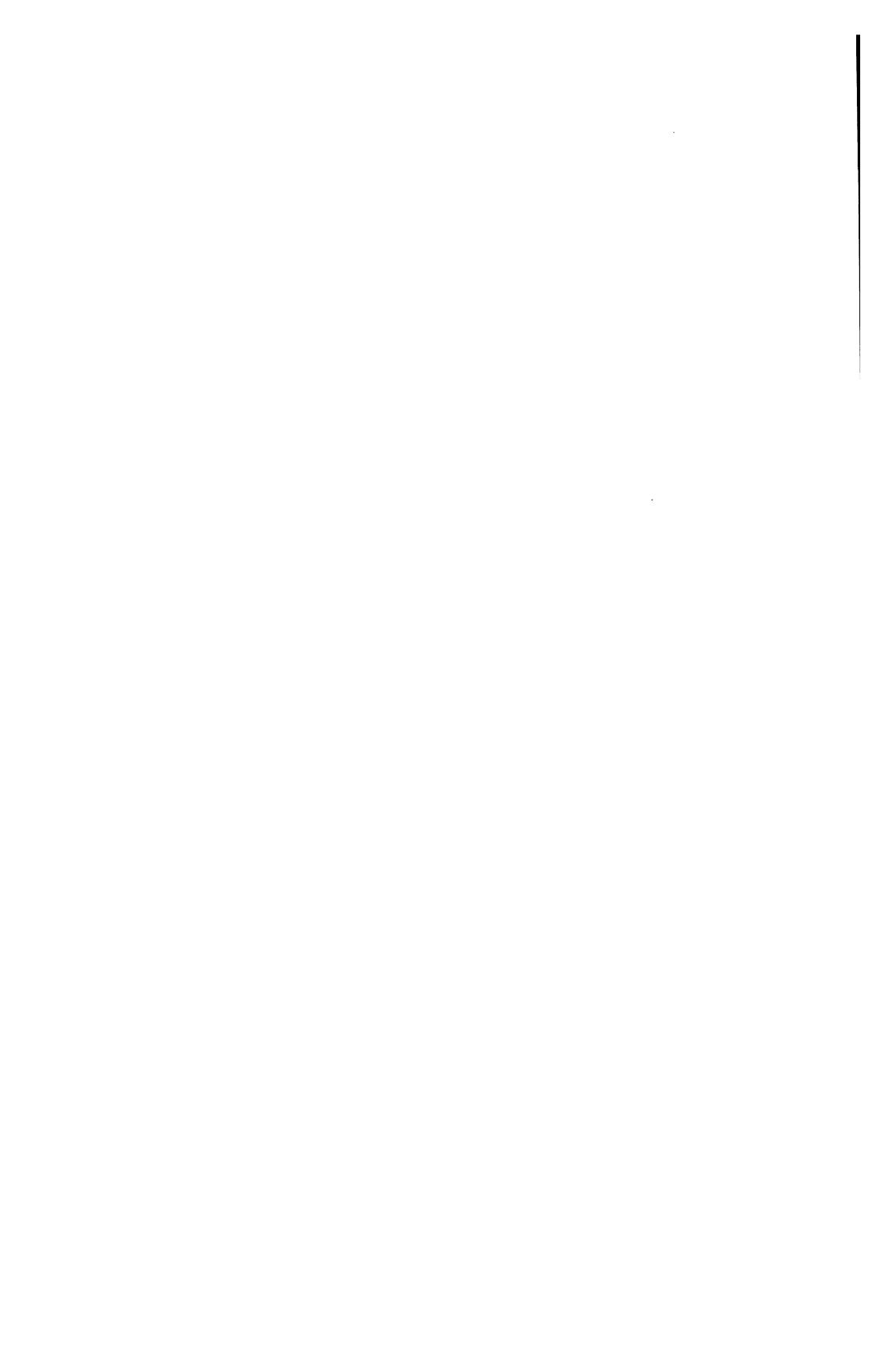
דער מַאֲמָעָ אַיזְ הַיְינָטּ גַּטְ, וּוּ דַי וּוּוּלָטּ. הַיְינָטּ אַיזְ אַיְהָר טָאנְ!

.5.

אוֹיףּ מַאֲרָגָעַן הָאָבּעַן מִיר זַיְךְ גַּעֲפָעָדָרָטּ אוֹיפְּצָוּשָׁטָהָעַן אַ בִּסְעַלְ פְּרִיהָעָר, מַעַן זַיְךְ שְׁטָהָלָעַן זַאֲגָעַן „אַדְוּן-עוֹלָם“ מִיטְזָן אַלְטָעַן בָּאַקְאָנָטָעַן נָסָתָה. סְאִין אַבְּעָר דָּרְפָּוּן גַּאֲרָנִישָׁתּ אַרְוִוָּסָנָעּ קְוּמָעָן. סְאִין גַּעֲזָהעַן אַוְמַעְגְּלִיךְ נִיטּ נָאָר צַוְּדוּנוּן — מַעַן הָאָטּ נִישָׁתּ גַּעֲקָאָנָטּ שְׁטָהָעַן אוֹיףּ דַי פִּים. נִיטּ גַּעֲקָאָנָטּ טְרָעָפָעַן צָוּם עַמּוֹד. עַם אַיזְ פִּינְסָטָעָר גַּעֲוָאָרָעָן אָזְ דַי אַוְינְגָּעַן. מִיר זַעְהָעָן גִּיטּ כְּמַעַטּ אַיְינָס דָּאָס אַנְדָּעָרָעָ. עַם אַיזְ נַמָּאָס דָּאָס לְעָבָעָן. סְאִין שְׁלָעָכְטּ, שְׁלָעָכְטּ צָוּם שְׁטָאָרָבָעָן. יָאָ, מִיר שְׁטָאָרָבָעָן. וּוּאָס הָאָטּ זַיְךְ גַּעֲטָרָאָפָעָן? אִיצְטּ בֵּין אִיךְ מִיעָדּ, לֹאָוּ אִיךְ עַם אַיְבָעָר אוֹיףּ מַאֲרָגָעָן.

II

קריאה בימיסות

II

קְרִיאַת יָמִיסּוֹת

.א.

איך האב איז נעהאט אונגעהייבען צו דערצעהלהען פון דעם פסק, וואס מיר האבען געהאטט יומכפור אין דער פרייה אויפֿן שיף, „פרינץ אלבערט“. דאס איז געווען א מיאוסער פסק. מירן איהם געדענקען דאס גאנצע ליעבען.

אונגעהייבען האט זיך עם פון א קליעניגיות. עפֿים א חמאת-רעלע, א שווארץ, א געדיכט ואלקענדעל, האט זיך נאך פון בייד נאכט, באילד נאך כלינדרי, באוויזען אויפֿן עק היועל. פרייהר פון אלעמען האבען עם דערעההן איך און כוין חבר מענדעל. ווארום איז אלע אידען זענען נאך געווען אונטען, געווינט און גע-זאגט תחלים נאך כלינדרי, האבען מיר, איך און מענדעל, ארומט געשפֿאצְיֻרט איבערן, „פרינץ אלבערט“. דערנאאר האבען מיר זיך פארקלוייבען איז א ווינקעלע, געזעטען און געשווינען. עם איז געווען שטיל און ווארעם און גוט אויפֿן הארצען. נאך אביסעל אומעטנגייה. וואס מענדעל האט געטראקט — ווים איך ניט. איך האב געטראקט פון גאט, וואס זיצט אט דראט, אין היועל. ווי נרוים ער דארף זיין, איז דאס איז אלסדיינג זייןס? און וואס

טראכט ער זיך, איז ער הערט איזוי פיעל אידען ואנגען תhalbim, לויבען איהם און ניסען-אוייס פאר איהם דאס האָרץ? די מאמע זאנט, איז ער הערט און זעהט אלעמען. און איז ער וויסט אלסידיגג. אפיילו דאס, וואס איך טראכט איזן דער מינוט בייז זיך אין האָרצען. אויב איזוי, איזו ניט גוט. ווארומ איך האָב נאָרדוּאָס געטראכט פון א נוטען עפֿעל, פון א וויסער באָר און האָטש פון א טוונס וואסער. קאלט וואסער. פון די פֿעטִיטַעַס בְּרַעֲנֵט אַוְיָפְּן הַאָרֶץ — און טרינקען טאָר מען נישט. מײַן בְּרוּדָר אלְהָיוּ ווועט מיך ווער וועט דאס טרינקען וואסער? מײַן בְּרוּדָר אלְהָיוּ והַרְגָּעָן. ער וויל גָּאָר, איך זאל פֿאָסְטַעַן בְּיוֹ מַאְרְגָּעָן בְּיַינְאָכְטָן זאָך יַוְסִּיכְפּוֹר. זאנט די מאמע: „מִירְן זַעַהַען“. דערווויל זוכט זי מיך אַוְיָפְּן גָּאנְצָעָן שִׁוֹּת אָזְן קָאָן מִיך נִיט גַּעֲפִינְגָּעָן. ווַיְיַזְּטָ אַיהֲר אָז אַמְּטוֹרָס, אָז דָּאָרָט, בְּיַיִּם סָאָמָע שְׁפִּיְּזָ, זַיְצָעָן מִיר, איך אָזְן מִין חֶבֶר מַעַנְדָּעַ. שְׁרִיּוֹת זַי: „מְאָטָעַל! מְאָטָעַל?“ — „וְוָאָס אַיּוֹן, מַאְמָע?“ — „וְוָאָס חַיִּיסְטָ וְוָאָס אַיּוֹן? שְׁלַאְפָעָן גַּעַהַ! מַאְרָגָעָן דָּאָרָף מַעַן אַוְיָפְּשָׁתָעָהָן פְּרִיהָ, האָסְטָ פַּאֲרָגָעָסָעָן? סְאיַוְיָם-טּוֹב“... גַּלוּסְטָעָן גַּלוּסְטָ זַיך נִיט. נָאָר מַע דָּאָרָף גַּעַהַן שְׁלַאְפָעָן.

ב.

אויף מַאְרָגָעָן, איז מִיר האָבָעָן זַיך אַוְיָפְּנָהָאָפְּטָ אָזְן דָּעַר פְּרִיהָ, אַזְן שְׁוִין דָּעַר גַּאנְצָעָר הַיְמָעָל גַּעַוְעָן בְּאַלְעָגָט. דָּעַר יִם הַאָט זַיך צְעִיבוּזָעָרט מִיט סְכָנָות. די חֻוּאָלִיעָס האָבָעָן זַיך אַוְיָפְּנָהָאָבָעָן הַעֲכָר פָּוֹנְסָ שִׁוֹּת, גַּעַוְאָרְפָּעָן דָּעַם „פְּרִינְיאָן אַלְכָבָרָט“, וּוּ עַפְּסָ אַשְׁפְּעָרְדָּעַל, אַשְׁפְּיָלְעָכָל. די מַאְטָרָאָסָעָן האָבָעָן גַּעַנוּמָעָן לְוִיְּפָעָן אָהָיָן אָזְן אַהֲרָר, וּוּ די פַּאֲרָסְמָטָעָ מִין. די סְטִוְאָרְדָּס האָבָעָן זַיך צְוָגָעָהָאַלְטָעָן בְּיוֹ די פְּאָרָעָנְטָשָׁעָם. די פַּאֲסָאָזְשָׁרָעָן גַּעַנְגָּעָן גַּעַנְגָּעָן הַאָרָט בְּיוֹ די וּוּנְטָ אָזְן גַּעַפְּאָלָעָן בְּמַעַט אוֹיפְּזָ דָּעַרְעָן טְרִיטָ. מִיט אַמְּלָאָל הַאָט גַּעַנְגָּבָעָן אַנְסָ אַשְׁלַאָקָס-רַעֲגָעָן. דָּוּנְעָרָעָן האָט בען זַיך גַּעַטְרָאָגָעָן אַיְינָס נָאָר דָּאָס אַנְדָּרָעָן. נָאָט פַּאֲהָרָט אוֹיפְּזָ

זין דיטוֹאנָגעַן. אָסֶט יוּמִיכְפּוֹר נָאָר!... אַיִּין בְּלֵיאַ נָאָכְ'ן אַנְדָּעָרָעַ בְּאַלְיוֹכְט אַוִּיפֶת אַגְּרָעַ אַגְּרָעַ דָּעַם שְׁוֹוָאַרְצָעַן גַּעֲדִיכְטָעַן הַיְמָעַל. דָּעַר „פְּרִינְיאָן אַלְבָּעָרט“ קְרֻעְכְּט, שְׁאַקְעַלְט זַיְךְ אַהֲיָן אָוֹן אַהֲרָע, אַרְדוֹאָפֶת אָוֹן דָּעַר רַעֲגָעַן שְׁמִיכְסָט. וּוֹאָס אַיְזָן דָּאָס? אַגְּבָּל אַוִּיפֶת דָּעַר וּוּעָלָט? הַאָט דָּאָר גָּאָט גַּעַשְׂוֹוָאַירָעַן, אָז קִיְּן מְבוֹל וּוּעָט עַר שְׁוֹין מַעַהְרָן נִיטְבָּרְעַן קִיְּן מָאָל אַוִּיפֶת דָּעַר עַר...

— קריעת ים-סוף. — זַאנְגְט מִיְּן בְּרוֹדָעָר אַלְיהָן. אָוֹן אַונְזָעָר חַבְּרַ פְּינְיַן בְּאַמְּקָעְטְּ-צָו: „יְאָ, סְ'אָיְזָן קְרִיעַת יִם-סּוֹפֶת...“. דָּאָס עַרְשָׁטָע מָאָל, וּוֹאָס דַּי צְוּוֹי זַאנְגָעַן בִּידְעַ אַיִּין זָאָר. דָּאָס וּוּאַרְט „קְרִיעַת יִם-סּוֹפֶת“ הַאָט אַוִּיסְגָּעָנוּמוּן. אַלְעַ מָאָל הוּבְּט זַיְךְ אַוִּיפֶת אַיִּין אַנְדָּעָר פְּאַרְשָׁוִין, טַהוֹת אַקְוָס אַיִּין דְּרוֹיְסָעַן אַרוֹסִים אָוֹן נִיטְצָו, אָז סְ'אָיְזָן קְרִיעַת יִם-סּוֹפֶת. דַּעֲרַנְאָד לְוִיְּפָט עַר עַפְּסִים מַאֲדָנָע אַוּוֹעָק אַיִּין אַז וַיִּט אַרְיִין. דַּאְרָט נִיטְבָּרְעַן עַר אָפֶת דָּעַר מַאְמָעָס מִילְּךְ, אָוֹן מַעְהָר זַעַחַט מַעַן אַיִּהְמָן שְׁוֹין נִישְׁטָט... וּוְעַד מִיר דָּאוֹנוֹנָעַן? וּוֹאָס מִיר יְוָמָ כְּפֹור? מַעַן הַאָט שְׁוֹין נָאָר פְּאַרְגָּעָסָעַן אֲפִילְוָן, וּוֹאָוּמָעַן אַיִּין דָּעַר וּוּעָלָט.

ג.

פָּוּן אַונְזָעָר מִשְׁפָּחָה הַאָט דָּעַם עַרְשָׁטָעָן פְּעַטְשָׁאַטָּעָק גַּעַמְאָכָט בְּרַכְתָּה. זַי הַאָט אַנְגָּעָהוּבָעָן שְׁרוּיְעָן, אָז אָט שְׁטָאַרְבָּט זַי! דָּעַר-נָאָר הַאָט זַי גַּעַנוֹמָעַן שְׁעַלְטָעַן מִיְּן בְּרוֹדָעָר אַלְיהָוָה. לִמְאָיָעָר הַאָט זַי אַיִּינְגְּנָעָרְדָט צָו פְּאַהֲרָעָן קִיְּן אַמְּעָרִיקָע. זַי הַאָט גַּעַנוֹאָסָט פְּרִירָה, אָז אַמְּעָרִיקָע אַיְזָן סִיבְּרָה. עַרְגָּעָר פָּוּן סִיבְּרָה. סִיבְּרָה אַיְזָן גַּאֲלָד קָעָנָעַן אַמְּעָרִיקָע!... הַאָט זַיְךְ דִּי מַאְמָעָ גַּעַוְאָלָט אַנְגָּעָמָעַן דִּי קְרִיוּוֹדָע פָּוּן אַיְהָר זַוְּהָן. זַי הַאָט אַיְהָר גַּעַנוֹמָעַן זַאנְגָעַן אַבְּיִסְעָל מּוֹסָר, אָז אַמְּעַנְטָש בְּאַדְאָרָפֶת אַלְסְדִּינְג קָאָנָעַן אַרְבִּיבְּרָטְרָאָגָעַן, וּוֹאָדָרָום סְ'אָיְזָן אַגְּטָס זָאָךְ. אַסְיָמָן, סְע שְׁטָעָהָט אַיִּין טִיְּוִישְׁ-חָוּמָש גַּעַשְׁרִיבָעָן... הַאָט זַי אַבְּעָר נִישְׁט גַּעַקְאָנָט אַרוֹיְסָרְעָדָעָן וּוֹאָס אַיִּין טִיְּוִישְׁ-חָוּמָש שְׁטָעָהָט גַּעַשְׁרִיבָעָן, וּוּאַרוֹס סְ'אָיְזָן אַיְהָר מִיטָּא מָאָל

געווארען נישט גוט אויף צו חלש'ען. אויף איהר קוונדריג, האט גענומען חלש'ען אונזער חבר פיניים וויב, טיבעל. אויז פיני, ארוייס מיט לישון : "מיט די וויבער אויז נאר א באשריבונג, א קאמעדיעס!" — ער האט אריינגעלענט בירעד הענט אין די הויזענענשטאנעס און פאראטס דאס קאפעליישען אויף א זויט. ער האט געזאנט : "שוטים! נאראנט! דאכט זיך, וואס קאן עס מיך אהרען, איז דער ים שטודט און דאס שיף קאטשטעט זיך? א מענטש, א בר-דעת, גיט זיך איזן עצה. בעת דאס שיף טהוט זיך א בוינ אוחר, בוינ איך זיך אויס אהון. און איז דאס שיף בוינט זיך אהין, טהו איך זיך א בוינ אוחר. ווערד עס אונגעראפען באלאנג"...

און בוינענדיג זיך אהין און אוחר, האט פיני אונז באוויזען א "באלאנג", איז ס'אייז ניט גוט געווארען אויך מיין ברודער אליהו, און בירעד האבען זיין גענומען און אונגעגעגעבען וואס זיין האבען אמאל געהאט... דאס אייגענע האבען געתהאן אויך די איבערינע פאסאצישירען. מע האט זיך קוים פארשלעפט איטליךער צו זיין געלגעער און מען איז אנדערגעפאלאען, ווי די סנאפעס, און ערשת דא האט זיך אונגעחויבען דער רעכטער גיהנם פון קריית יס'יסוף...

.ד.

איך און מיין חבר מענדעל האבען זיך געהאלטען לעגעער פון אלעמען. מענדעל האט געהאט א סגולה פון איזן עמיןראטן, וואס איז געפאהחרען מיט אונז אינאיינעם און האט אונז כסדר גענבעבן עצות. דער דאזינער עמיןראטן איז א „גערובכערטע לילקע“. איזו זאנט ער אליאן אויף זיך. ער איז שוין דריי מאל געפאהחרען אויפין ים קיין אמעריקע הין און צוריק. וויסט ער א סגולה צום ים. די סגולה באשטעט איז דעת, מע זאל זיעצען איז דרייסען אויף דער פאלובע, קוקען איז דער ברויט פונס ים, ניט איז דער לענג, און ניט איז זינען האבען, איז פאהר ריויטענדיג

אויף א פערד, נאר איז איך שליטעל זיך מיט א שליטען אויפ'ן שניין. דער סוף אייז געווען, איז דער עמיגראנט, די "גערויכערטעל ווילקע", אייז געלעגען א טוידטר אויף זיין געלעגער, און איך און מיין חבר מענדעל זענען מיר פונט רעגען געווארען פיטשנאמ, חאטש אויסצדרעהען. צו אונזערע געלעגערט האבען מיר שוין אליאן נישט געסאנט טרעפען. מע האט אונז גענוומען מחליה אונ-טער די הענט און אפנערפיהרט און אונזער רוח אריין.

ה.

וויפיעל צייט דאס קריעת יס"סוף האט גענוומען? א טאג, צוווי און אפשר אלע דריי — דאס וויס איך ניט. איך האב שווין פארגעטען. איך זויס נאר איין זיך, איז מיר האבען זיך אויפגעחאפט, אייז געווען א פרײיד צו ליעבען אויף דער וועלט. דער הימעל אייז געווארען ריין, ווי גינ-גאלד. דאס וואסער — ווי א גלאג. דער "פרוניע אלבערט" אייז געלאפען איין אויסגעצוזא-גענער, איין אויסגעפוץטר, געשטייען מיט די רעדער דאס וואסער, געפינעם, געבריזיט און געשעריכט אויף אלע זויטען. די פאסא-זישרען האבען אויפגעעלכט. מען איין ארוייס אין דרייסען אלע, גרויס און קלײין, אויף דער ואָרְדַּמֶּעֶר זוֹן, אויף דער שענער, לייב-טינער וועלט. עמיצער האט אויסגעלאקט א קלאנג, איז אט באָלֵד וועט מען קאנען זעהען דאס לאָנֶה. איך און מיין חבר מענדעל זענען געווען די ערשות, וואס האבען אַנְגַּעֲזָנִט אלעמען די גוטע בשורה, איז מע זעהט שוין דאס לאָנֶה. פון דער וויטען האט דאס אויסגעזעהען ווי א פלאק, א געלע, גרייסע פלייאמע. די פלייאמע ווערד אלע מאָל גראסער און ברויטער. מע זעהט שווין שיפען פון דער וויטען. אהן א שייעור שיפען מיט הוויכע, דינע זענען-בוימער. ניך זענען פארגעטען געווארען אלע צרות. די פאסא-זישרען האבען זיך אלע אַנְגַּעֲזָנִט האָן יומ-טוב/דינ. די וויבער הא-בען זיך אויסגעפוץט. מיין ברודער אליהו האט צעקעט די

בארד. בריכה און טיובעל האבען זיך אויסגעשלוייערט. די מאמע האט אונגעטחאן איהר שבת' דינע זידענע פאטשיילע. איך און מיין חבר מענדעל האבען נישטעהט וואס אנטזוטהו. און ס'אייז טאקי סיין צייט אוייך ניט געווען. מע האט שווין געהאלטען אט-אט כי'ם צופא-הרען צו דעם ברענ פון אטעריקע. עס איז געווארען לאיכט און די אויגען און גוט אויפֿן הארכען. פונקט איזוי האבען זיך בארארפט פיהלען די אידען נאך קריית יט-טוף. עס האט זיך גענלוסט זאגען שירה.

1.

„שלום עליכם דור, פאַלומבוּס! זוי גענרייסט, דוֹ פרײַע מידינה!
דוֹ נאָלדענע, גִּליקִילְיכָע מלוכה!“

איזוי האט אונזער חבר פיני באנרייסט דאס ניעע לאנד. ער האט אוש אראפנעהאט דעם קאָפּעלישען, זיך אוינגעבעונען און זיך פאָרנײַנט. און איזוי ווי איהר וויסט, איז ער האט א נידערינע ראייה, האט ער ניט באָמְרָקְט, איז עס לוייפֿט פָּאָרְכְּבָּעָרְט פְּנִים, און האט פָּאָרְשׁוּוּצְטָעָר מָאָטְרָאָס, מִיט אַ רְוִית פָּאָרְרוּכְּבָּעָרְט פְּנִים, דאס הייסט, אונזער זיך מִיט אֵיהם צְעֻבּוּצְעַט פְּנִים אל פְּנִים. דאס הייסט, אונזער חבר פְּנִינְיָס שְׁפִּיצְיָס נאָז איז אויסגעקּומָען דעם פָּאָרְרוּכְּבָּעָרְטָעָן מָאָט-דאס אַקְּרוֹאָט צְוּוִישָׁעָן די אויגען. אַ גְּלִיס, ווּאָס דער מָאָטְרָאָס איז בְּטָבָעָ אַ גּוֹטָעָר נָוִי, נִיט קְיָוָן רְשָׁע. האט ער באָטְרָאָכְט אַונזער פְּנִינְיָס מִיט דער צְעַלְאַגְּנָעָנָעָר נאָז, אַ שְׁמִיכָּעָל גַּעֲתָהָן אָז מַוְּרָקָעָ נְעַגְּבָעָן אַונְטָעָר די ווּאַנְסָעָם. אַפְּנִים, דאס איז גּוֹעָעָן אַ סְּלָלָה אוֹיףֿ אַמְּעָרְיוּקָאנָעָר לְשָׁוֹן.

2.

מִיט אַ מְאַל אֵיז גּוֹוָאָרָעָן אַ בְּהָלָה. דָּרִיטָע-קְלָאָס-פָּאָסָזָוּשָׁרָעָן,
בעט מען, זָאַלְעָן מוֹחֵל זַיִן אַרְאָפּ אַונְטָעָן אַין זַיִינְרָע שְׂטִינְגְּעָלָעָד.

צורייך פארנעםען זיינערע ערטער. פרייהער מיט גוטען. דערנאך מיט בייזען. ווער עם איילט זיך ניט צו געהן, חאפט א סטוסאך פון הונטען. אלע זענען דא, יונגע און אלט. אידען און ווייבער און קינדרער, גוים, טערקען, ציגיינער. ס'אייז א דערשטייקעניש. די טיר האט מען געלאלסען. א קייט האט מען אויפגעהאנגען איין אייזווערנע. מיר קאנען זעהן נאר דורך די פענטער, וואס אין דרויסען מהוט זיך. קייןמאל האבען מיר זיך ניט געפיהלת איזוי שלעכט, ווי אצינד. מיר האבען אויסגעזעהן בי זיך אין די אוינגען, ווי געפאנגעגען. „פאר וואס? פאר ווען?“ — איזוי טענה/ט צו מיר מיין חבר מענדעל און די אוינגען זיינע ברענגען, שיסען מיט פיערד...

ח.

אָזּוֹט זִיךְ אָוִוִּס אַ מְעָשָׁה, אָזְ מִיר זַעֲנָעָן שְׂוִין גַּעֲקוּמָעָן. גַּעַד קֶומְעָן קֵיָין אַמּוּרִיקָע. נָאָר וּוָאָס דָּעָן? דַּי פַּאֲסָאַזְיִירָעָן פָּוָן עַרְשָׁטָעָר אָזְ צַוְּיִיטָעָר קְלָאָס האָט מַעַן אַרְאָפְּגָעָלָאָזָט דָּוָרָךְ אַ לְאָנָעָן לְיוֹתָעָר מִיט אַפְּשָׁר הַוְּנָדָרָט טְרָעָפּ. נָו, אָזְ וּוָעַט וּוָיַּן מִיט אָנוֹ? מִיר זַעֲנָעָן דָּאָךְ שְׂוִין אַיִן אַמּוּרִיקָע!

— נִיט פָּאָר אָנוֹ גַּעֲדָאָכְט! — רַופְּט זִיךְ אָפְּ אַ אִיד אַ שְׁנִיְידָעָר פָּוָן הַיִּסְיִן. דָּוָקָא נִישְׁקָשָׁה פָּוָן אַ מְעַנְטָשָׁעָל, נָאָר אַ בִּיסְעָל אַ נְוָדָנִיק. עַר גַּעַת אַוְיְטָגְפּוֹצָט, טְרָאָגָט שָׁאָרְפָּעָ בְּרִילְעָן, הַאלְטָט פָּוָן זִיךְ אַיִן עַולְם וּמְלוֹאוֹ אָזְ האָט לִיעְבָּרְדָּעָן אַוְיָט צְוִילְהָכְבָּעִים. עַר דָּאָרָף נָאָר הַעֲרָעָן וּוָאָס אַיִהָר זָאָנָט, זָאָנָט עַר קָאָפּוֹרָה. צְוּוַיְשָׁעָן אַיִהָם אָזְ אַוְנָזָעָר חֲבָר פִּינִי זַעֲנָעָן שְׂוִין פַּאֲרָגְעָלָקְומָעָן עַטְלִיכָּע סְטוּמְקָעָם. מִיְּזָן בְּרוֹדָעָר אַלְיָהָו האָט זִיךְ קְוִים צְעַנוּמָעָן. דָעָר שְׁנִיְידָעָר האָט זִיךְ גַּעֲגָבָעָן דָאָס וּוּאָרט, מַעַהְרָ מִיט פִּינִיִּין קֵיָין וּוּאָרט נִיט רַעֲדָעָן. דָעָר פָּאָר, וּוָאָס פִּינִי האָט אַיִהָם בְּאַלְעָרִינָט. עַר האָט אַיִהָם אַגְּנָעָרְפָּעָן מִיט אַלְעָמָאָס עַנְמָעָן: „חַיִּיט“, „שְׁנִיְידָעָות“ אָזְ „פָּאַלְגָּזָעָן“. אָזְ האָט אַיִהָם אַ פָּרָעָג גַּעֲגָבָעָן:

ויפיעל האט ערד אוויה זיין ליעבען אונגע'גנבה'ט "יתור"? ... איצט, אז מע האט אונז פארשפארט, האט זיך דער הייסינער שנידער מיט א מאָל צערעדט. און דוקא מיט לשׂוֹן-קודשׂווערטער: — מה אָנוּ, מה חיינו — וואָס זענען מיר? ווער זענען מיר? משול כחרס הנשבר — מיר זענען גענלייבען צו, להבדיל, סקאם. סקאם אָז מע פיהרט אַריין, דארף מען דאס באטראָכטען... פאלט אָז אוּוִיף אַיהם אונזער חבר פִּינִי. ערד זאנט, אָז דער מישל אַיז נוּט גְּלִיָּךְ צוֹם נמשל. אָז מע רעדט פָּוּן אַמְּעָרִיקָע, באָ-דארף מען, זאנט ערד, פְּרִיהֻרְדִּי הענט וואָשען. אָז ערד הוייבט אַן שיטען מיט זיינע שענען ווערטער, ווי פִּינִי קָאן. ערד קָאן נוּט הערען, אָז מע רעדט אַוּס אַשְׁלַּכְתָּ וְאַרְטָ אַוּוִיף אַמְּעָרִיקָע. פָּאָרֶד ענטבערט זיך דער הייסינער שנידער. ערד זאנט, אָז ערד רעדט נוּט פָּוּן אַמְּעָרִיקָע נוּט גּוּט, נוּט שלעכט. ערד זאנט דאס נאָר אַקענען דעם, וואָס ס'איין אלסְרוֹנְגָן גּוּט, אָז שְׁעָן, אָז פִּין, נאָר נוּט פָּאָר אָנוּ גַּעֲדָאָכְטָן... אָנוּ וועט מען אָזְוֵי גִּיד נוּט אַרְאָפְּלָאוּזָעָן... פִּין געהט אַרוּס פָּוּן די כלים. ערד שרײַט:

— וואָס דען וועט מען מיט אָנוּ טהוֹן? מע וועט אָנוּ אַיִּינְ-זָאַלְצָעָן? „מע וועט אָנוּ נוּט אַיִּינְזָאַלְצָעָן“ — זאנט דער הייסינער שנידער מיט גָּאָל אָז האט הנאה — נאָר מע וועט אָנוּ ברענגען אַז אָז מִין אַרט, וואָס מִעְשָׁר דאס „עלִים אַיְלָאָנד“. דארט וועט מען אָנוּ פָּאָרשפָּאָרָעָן ווי די קָעַלְבָּלָעָן אַין אַ שְׂטָאָהָל, בִּזְוָ אָנוּזָעָר פְּרִיאַנְד אָז בָּאָקָאנְטָע ווּלְעָן זיך אַמְּאָל דְּרָמָאָנָעָן קָומָעָן אָנוּ אַרְאָפְּנָעָמָעָן“...

פִּינִי שְׁפָרִינְגְּט אַוש אָונְטָעָר: „עַם אַיז דִּיר אַיִּין אַנְטִיש מיט דעם אַידָּעָן! בְּרָאָשׂ ווּוִיסְט אַיִּיךְ דער דָּאָגָונָעָר חַוִּיט פָּוּן אַלְעָ שְׁוּעָרָעָ הַעֲרִצָּעָר! נוּט אָזְוֵי אַלְטָ, ווי גַּעֲנִיט! אַט ווּוִיסְעָן מִיר אָוִיךְ, אָז ס'איַן דָּאָקָעְסְּעַלְגָּאָרָדָעָן, מִין אַיךְ אַ „עַלִּים אַיְלָאָנד“, פָּוּן דָּעַסְטוּעָנָעָן האָב אַיךְ נוּט גַּעֲהָרָט פָּוּן קִיְּנָעָם, אָז „עַלִּים אַיְלָאָנד“ אַיז גַּעֲשְׁטָעַלְטָ גַּעֲוָאָרָעָן דָּעָרְיוֹת, מַע זָאָל האַלְטָעָן מַעַן-טְשָׁעָן אָזְוֵי ווי קָעַלְבָּלָעָר“... וואָס ווּוִיטָעָר הַיצְטָ זיך אַונְזָעָר פִּינִי

אלצ' מעהרער. ער טרעת ארויף אויף דעתם הייסינער שנויידער, נלייך
וואי ער וואלט איהם וועלען דורך זיין. ווער הייסינער שנויידער
שרענט זיך איבער און רופט זיך אפ. ער זאנט:
— שאט! זעהט נאך! מע האט איהם געקוילעט די קאָז
פָּאַטָּעַ! גערעדט אויף זיין אַמְּעָרֵיךְ! איזו לא פְּדַלְתִּי! מירין
עלטער ווערען מיט א פָּאַר שעה, וועלען מיר קלינער ווערען...

iii

אין געפונגניש

III

אין געפונגגעניש

.א.

ניט אומזיסט האט אונזער חבר פיני געווארפערן אין אומ-הן אוויף „עלים איילאנד“, גרייט געווען מאכען דערוויף א ליעד און צעקריגט זיך מיט מיין ברודער אליהו. דעם כעם האט ער אבער געהאלטען אין זיך. פיני האט ניט גוואולט, אז דער הייסנער שניידער זאל וויסען, אז ער, פיני, אז ניט צופריידען מיט אמע-דייקע. האט ער זיך געמאכט הארץ. נאר אינזענין האט דאסם איהם גערענט מיט סכנות. „סטיטיש-סטייטש, מע זאל געמען מענטשען און איינשפארען זיין, ווי סקאט, ווי אראעטאנטען, ווי געפאנגענע!“ — אזוי האט ער געטענה/ט שטילערהייד מיט אליהו/ נאבדעם, ווי מע האט אונז געראכט צו פיהרען אויף „עלים איילאנד“. קומטיאיס, אז דער הייסנער שנידער אין געווען גערעכט. ער האט פריהער נביות געזאנט, אז ס'זעט צוויי זיין. נישמעה, ער האט אכטעל איברגעהחאפט די מס. ער האט געזאנט, אז מע ווועט אונז איינשפארען אין א שטאהל. צום סוף האט מען אונז אדריינגעפיהרט אין א גרויסער ליכטיגער שטוב און מע האט אונז גענבעבן עסען און טרינקען און אלסידינג אומזיסט, אהן געלט. גוטע לייעבע מענטשען! נאר וואס דען? אידער מיר האבען דערלעכט צו קומען צו דער דזיזנער שטוב —

טאטע-פאטער! דורך א לאנגער בריך מיט טירעלעך בי די זויטען זענען מיר דורךגענאנגען אינציגנוויז. אויף יעדען טרייט האט אונז אפנצעטעלט איזן אנדער אנסיעקניש מיט א קנעפעל, בא-קוקט, באטראקט, באזוכט, באטאפט. פראהער-פון אלסידינג האט מען מיט א וויס פאפעירעל אונז איבערגענשערת די ברעמען אויף דער לינקער זויט, באטראקט די אונגען. דערנאך די איבעריגע אברים. און יעדער באזונדער שטעלט-אוועק אויף איז א ציבען מיט עפיס א קריידעל און טהוט איז א וויזו מיט דער האט, וואוHon איהר זאלט געהן — רעכטס אדרער לינקם. דערנאך זענען מיר ערשות אריינגעקומען אין יונער גרויסער שטוב, וואס איז זאג איז. און ערשות דארט האבען מיר זיך אפנצעוכט איזנס דאס אנדערע. ביז דעםאלט זענען מיר געווען צעטומעלט און נישט געקאנט געפינען זיך. און צערראקען זענען מיר געווען, ווי די קלבער, ווען מע פיהרט זוי צו דער שחייה.

ב.

וואס האבען מיר, מיינט איהר, מורה געהאט? די גאנצע מורה אונזערע איז געווען — דער מאמעס אונגען: וואס וועט זיון מיט איהרע רווייט פאראוינוונט אונגען? לאזט זיך אויס, איז איהר האט מען ווינציגער-פון אלעמען געקוקט אין די אונגען ארין. — דאס האט ער זיך געמיית, דער טאטט איזערעה, א ליב-טיגען גנדערן ואל ער האבען!... — איזוי האט געזאנט די מאמע און האט אונז אלעמען איזונגנומען און צעווינט זיך אוש פאל פרײיך. זי האט נאך ניט געוואסט וואס צו טהון פאל וואוילטאגן. און אויך מיין ברודער אליהו איז געווארען גאָר איזן אנדער מענטש. איזוי האט ער א מבע, איז בעת מע לוייפט, מע פאהרט, מען איז צעטראגען, לאזט ער אויס זיון נאָני ביטער הארץ צו מיר. עס פליהען פטעש, ווי האָלץ. און ברכה העלפֿט איהם אונטער מיט א קללה. איצט איז אויף איהם א ניע הוויט געווארען. ער האט

ארויסונגעלעפט פון קעשנען און געשענט מיר איין אראנדוש. דאס הייסט, אַ מאראָןץ. פֿאָרְבּוֹלְבּעַן בְּיֵ אַיְחָם פֿוֹנְס שִׁיט. אויפְּן "פרינץ אלבערט" האט מען אונז געטיילט אלע טאג מאראָנצען. אראנדושען רופט מען עם דאָרט. ווער עם האט געוואלט, דער האט געגעסן. ווער ניט — דער האט זיון מאראָןץ באַהָאַלְטָעַן, אָז קִינְנֶעֶר זָאָל נִיט זַעַהַעַן, ווֹיַּיט אָזָן קעשנען. אַךְ האָבּ מִינְעַן נִיט באַהָאַלְטָעַן. ווֹי אָזָוּי קָאָן מען זַעַהַעַן אָזָא פֿרִי אָזָן נִיט אוֹיפְּסָעָן? — נָאָר הַכְּבָעַר פָּוּן אלע האט אוֹיסְנְדְּרִיקְט זַיְין גְּדוֹלָה אָונָז ווער חבר פֿינְיַי. דער האט געזאנט צָו אָונָז אלע:

— נָו? ווער אָזָוּי קָלוֹגָן? אַיךְ, צִי אַיהֲרָ? האָבּ אַיךְ נִיט געזאנט, אָז דאס האָבעַן שׂוֹנָאִים אוֹיסְנְדְּרִיקְט אַויְףּ אַמּוּרִיקְעַן, אָז מַעַ לְאָוֹת נִיט אַריַין אַמעְנְטְשָׁעַן, ווֹאָסּ האָט פֿאָרוֹוַיְנְטָעַן אוֹינְגָעַן? מענטישען לְעִדְגְּנָעַהָעָרָס, לִינְגְּנָעָרָס, באַרְעָדָרָס, לְשָׁׂׂוֹן-הָרָעָן-נִיקְעָס, בִּיְזָעַ צִינְגְּנָעַר, לִיְדָאָקָעָס! זַיְיַ וּוּלְעַן שָׁוִין באַלְדָּ אַוִּיסְטָרָאָכְטָעַן אוֹויְףּ אַמּוּרִיקְעַן, אָז מַעַ טְרִיבְכָּט צָו דָעַר שְׁמָדָ. וּוּאוּ אָזָן עָרְגָּנִיז דָעַר הַיּוֹסִינָעַר שְׁנִידָעַר, אַ רְוֹחַ אָזָן זַיְין טָאָטָעָן-סּ בִּינְגָעַר מִיט אַמּוּרִיקְעַן?

הָאָט זַיְיַ, הַיּוֹסִט דָאָס, אָונְזָעַר פֿינְיַי ווּוּידָעַר אַיבְּרָגְּנְעַבְּעַטָּעַן.

ג

פָּוּן גְּרוּס אִימְפָּעַט האָבעַן מִיר זַיְיַ אָזָן דָעַר בְּהָלָה נָאָר נִיט אַרְוָמְנָעַקְוָט, אָז פָּוּן אָונְזָעַר קַאָמְפָּאָנִיעַ פֿעַהְלָת אַיְינְגָעַר. דָאָס אָזָן גְּעוּעַן מִיַּן חַבְרַ מַעְנְדָלַן. דִּי עַרְשְׁטָעַ האָט זַיְיַ אַרְוָמְנָעַעַן דּוּקָאָ בְּרַכָּה. זַיְיַ האָט זַיְיַ אַחֲפָט גַּעַתְהָאָן אָזָן אַ פְּלָעָסָק גַּעַנְבָּעַן מִיט דִּי הָעַנְטָ: "וּוְעה אָזָן מִיר — וּוּאוּ אָזָן דָעַר לְאַשְׁאָק?" "אַ דָוְנוּרַ האָט מַיךְ דָעַרְשְׁלָאָגְעַן!" — זָאָנָט דִּי מַאְכָעַ, אָזָן מִיר האָבעַן זַיְיַ אַלְעַ אַ וּוּאָרָףּ גַּעַנְבָּעַן זַוְכָּעַן מַעְנְדָלָעַן. אָזָן מַעְנְדָלָעַן אָזָן נִיטָאַ. פֿאָרְפָּאָלָעַן, ווֹי אָזָן ווּאָסְעַר אַרְיַין.

שפערת האט זיך אַרוֹיסְנָעוּזָעַן, אָז שולדיג אִיז ער אליאן.
 טאקי מענדעל, מײַן איך. בי'ם פאָרָהָרָה האט ער זיך שטאלט
 פָּאָרְפָּלְאָנְטָעַט. קודם האט ער זיך פָּאָרְשָׁטָעַט, ווֹי דָּעַמְּאָלֶט אֵין
 דִּיְתְּשָׁלָאָנֶד, פָּאָר אַשְׁטוּמָעַן. דָּעַרְנָאָךְ האט ער מִיט אַמְּאָל אֲנִי
 גַּהְיוֹבָעַן צוֹ רַעֲדָעַן מַוְּרָאָדִינָעַן נָאָרִישְׁקָיְתָעַן. אָט האט ער גַּעַד
 זָאנְט, אָז ער אִיז עַרְשָׂת אַלְטָעַט צָהָן יָאָהָר, אָז אָט אִיז אַיְהָם אַוְיסָר
 גַּעַסְמָעַן צוֹ זָאנְעַן, אָז ער אִיז שְׂזָוַן בְּרַמְצָוָה אָז ער לְעַנְתָּשָׂוַן
 תְּפִילַין. אָז אָז צָוֵם סְוֻףְהָאָט ער זיך מִודהָה גַּעַוָּעַן אָז אַוְיסְדָּעָרָה
 צָעַהָלָט פָּאָר דַּיְּ קָנְעַפְלָעַךְ דָּעַם נָאָצָצָעַן אָמָת: אָז ער אִיז אַפָּאָרָה
 לוֹרְעַנְעָר. דָּאָס הַיִּסְטָם, אָז בי'ם אַרְיְבָעַרְחָאָפָעַן זיך אַיְכָעַר דָּעַר
 גַּרְעַנְיִץ הַאָבָעַן טָאָמָעָמָעָ אַיְהָם עַרְגָּנִיָּץ אַיְן דִּיְתְּשָׁלָאָנֶד פָּאָרָה
 לוֹיְרָעַן, אָז אָז מִיר הַאָבָעַן אַיְהָם פְּרִילְאָנְטָשָׂעַט. אָז אָז ער קָאָן
 נִישְׁטָאָנְרוּפָעַן דָּעַם דִּיבְּטָנָעַן אָרָט אָז אָדָרָעַס פָּוּן זַיְנָעַלְטָעַרְעָן,
 וּוֹיְלָ ער וּוֹיְסָט אַלְיָוָן נִישְׁטָאָן. ער זָאָל וּוֹיְסָעַן, זָאנְט ער, וּוֹאָו זָיִ
 זַעַנְעָן, דָּאָרָךְ ער נִישְׁטָאָקְיָעַם לְאָסְפָעַן. ער וּוֹאָלָט אַלְיָוָן, זָאנְט
 ער, צוֹ זָיִי גַּעַטְרָאָפָעַן. האט מעַן אַיְהָם דָּעַרְיָבָעָר אַיְוֹנָגָעַשְׁפָאָרָט,
 מִיט נָאָךְ אַזְעַלְכָעַ וּוֹיְלָ ער, אִין אַבְּזָוְנְדָעָר תָּרָה. מַעַן וּוֹעַט זָיִ
 שפערת אַלְעָ אַיְנָאַיְנָעָם צְרוּשִׁקְיָעַן.

ד.

דָּעַרְהָעָרָט אָז אָז מַעַשָּׂה, הַאָבָעַן מִיר זיך אַרְיְסְנָעַשְׁטָעַלְט אַלְעָ
 פָּאָר דָּעַם אַוְמְגָלְקְלִיכָעַן מַעַנְדָלָעַן. דַּי מַאְמָעָ האט גַּעַמְאָכָט אָ
 נּוֹאָלָד. זַי וּוֹעַט דָּאָרָעָפָעַן אַפְּגָנְבָעַן דִּינְיוֹחָשָׁבָן פָּאָר אַלְעַבְּדָרְגָעַן
 יְתָוָם. טָאָמָעָר בָּאָגְעָנָעָט זַי זַיְכָעַן דָּאָמְאָל דָּא מִיט זַיְנָעַלְטָאָמָעָ
 — זַיְמָאָמָע — זַיְמָאָמָע — זַיְמָאָמָע — זַיְמָאָמָע — זַיְמָאָמָע —
 אַלְיָוָן אַוְיךְ נִיט פָּאָרְטִוְינָ... — אַזְוִי זָאנְט צוֹ אַיְהָרָ דָּעַרְיָבָעָר
 שְׁנִיְידָעָר. „וַיְבֹא אַהֲן!“ — זָאנְט פִּינִי אָזְן קוֹקָט בֵּין אַוְיפָּן
 שְׁנִיְידָעָר. ער אִיז נִרְיָת אַיְהָם אַנְחָאָפָעַן פָּאָרָן גַּרְגָּעָל. דָּעַר

שניאדרער מאכט זיך נויט וויסענדיג. ער מהות אונז דרישענט, גלייך ווי עמייצער פרענט ביי איהם. ער לענט אונז שטיינער אויפין האראצען. ער רעכענט-אוים אַ גאנץ צעטעל פון צרות, יסורים אונז ליעד, וואס מיר האבען נאך אויסצושטעהן. מע וועט ביי אונז, זאנט ער, פרהער נעמען די אדרוייסים פון אונזערע פרײינדר אדרער באקאנטער. דערנאך וועט מען ביי אונז נעמען, זאנט ער, געלט אויף צו קלאפען אַ דעפעש צו אונזערע באקאנטער אונז וווארטען, בייז עמייצער וועט אמאָל קומען. אונז ערשות דעםאלט, זאנט ער, ווען יענער וועט זאגען, אַ ער קען אונז אונז וויסט אינז אונז זיאַ ער בער אונז, אַ מיר וועלען דא זיין גוט אונז פרום צו נאָט אונז צו לוייטען, וועט מען אונז, זאנט ער, אַרויסלאָזען פון געפונגגעניש.

פארשטעט זיך, אַ אונזער חבר פיני צינדט זיך אַן, ווי אַ שווועבעלע. ער קוּקט אויף מיין ברודער אליהו אונז רעדט צום שניאידער. ער פרענט ביי איהם נאָר איז זאָק: פון וואנען איז ער דאס אַזוי געניט איזן די זאקאנעס פון „עליז אַילאנד“? ענט בערט איהם דער שניאידער, אַ ער האט זיך באקענט דא אויפין שיף מיט איינעם איין עמיגראנט, וועלכער איז שויי געפאהחרען קיין אַמעריקע דריי מאָל הין אונז צורוק. דאס מיינט ער, אַפניט, די „גערויכערדעט ליאָלקע“. פון איהם איז ער דאס געוואוֹר געֵז וווארען אַלע דינִים אונז מנהגִים. אונז ניט נאָר דאס אליאָן. ער האט פון דער „גערויכערדעט ליאָלקע“ גענאנשט נאָר אַ סָך, אַ סָך זאָכען, וואס זענען שייך צו אַמעריקע. אַזוי, אַ ער פאָחרט אהין שווין אַ פֿאָרטיגער, איין אַמעריקאנער. ער וויסט שווין אַפְּלִין, ווי אַזוי צו רעדען אַזוי אַמעריקאנער לשווין. צום בישפיעל: „טְשִׁיקָּעַן“, „קִיטְשָׁעַן“, „שְׂנוּגָּעַר“, „מִיסְטָעַר“, „בּוֹטְשָׁעַר“, „בְּרִיטֶשֶׁן“. וואס דאס באָרוּיט — וויל ער נויט זאגען. אַז מירין זיין אויפין אַרט, זאנט ער, וועלען מיר שווין אליאָן געווואָירע וווערען וואס דאס איז. פיני מהות אַ מאָך מיט דער האנט אונז טראַט-אָפּ אויף אַ זוּיט, ווי אַיינער רעדט: „עלעהיי אַ הוֹנְט בִּילְט“...

ה.

מיינט איזה, איז עס איז ניט געווין אלסדייניג אקוראט, ווי דער הייסינער שנירדר האט אונז פירגנוזאנט? — נישט געד מינערט א האר! איז מיר זענען דורךגענאנגען די שבעה מדורין גהנט פון די דאקטוירום, האט מען אונז א פרעוג געגעבען, וועמען האבען מיר איז אמעריקע? שטעלט זיך אראיסעט פריהער די מאמע: „פרענט בעסער, וועמען האבען מיר דאס ניט?“ און זי איז נרייט שוין אויסצ'ורעכענען ביי די געמען אלע אונזער פרײינד און באקאנטעה. א חיות א קוק צו טהון אויף מיין מאמע אציגנד, נאך דעם, וואס מע האט זי דורךגעלאזט מיט אירעה פאראוינוינטע איזגען. מיין מאמע איז שוין ניט קיין יונגעטשען, נאך זי איז נאך מלא חן. איך האב שוין לאנג ניט געהען, די מאמע זאל איזו שיינען, ווי זי שיינט אציגנד. לאזט זי אבער מיין ברודער אלויו ניט דערדען. די אדרוייסים זענען, אנט ער, ביי איהם פארד שביבען אויף א שטיקעל פאפעער. וויסט ער בעסער. מישט זיך ארײן פיני און זאנט, איז מע פרענט געמען, ניט קיין אדרוייסים. האקט איהם אבעט ברכה און זאנט, איז בסיד-חכל האט ער, פיני הייסט עס, קיינעם ניט איז אמעריקע. די אלע פרײינד און באז קאנטער זענען אונזער פרײינד. ווערד פיני אונגעזונדרען און פרענט ביי איזה א קשיא: „מיט וואס, למשׂ, איז בעסוי די גראבען, אדרער איזה מאן משה דער איינבנידער, אונז מעחד שמעלכע, ווי איהם?“ ענטפערט איהם ברכה, איז פעס'ן האט זי איז דער ער. איז זי זאנט קרוביים, מיינט זי דאס איזה טאטעה יונה דעם בעקער. לאזט זיך איז איז, איז גערעכט איז אלויו. זי פרענען נישט איז באקאנטעה. זי פרענען אויף אדרוייסים. און עס הויבט זיך אן א חתונה מיט אדרוייסים.

ג.

אויף אדרוייסים לוייענען איין, פארשטעהט זיך, פיני מעהר בריה פון אונז אלעמען. נעט ער צו בי אליחוין דאס פאפעערל, טראנט דאס צו צום שפיעז נאון לוייענט די אדרוייסים מיט דעם ניגן, ווי מע לוייענט תנאים אויף א קנס-מאָל. פארשטעהט מען אבער ניט וואָס ער זאנט. עם קומט-יאָס בייהם יעדעס וואָרט קאָפּוּר. רײַסט-אָרוֹס בֵּין אֲלֵיכֶם אַלְיָהוּ דאס פאפעערל מיט די אָרוֹסִים אָנוּ נִיט עַמְּסָאָבָּעָד, קְנֻעָפּוּל. זָאנְט דָּס „קְנֻעָפּוּל“ צוּווִי וווערטער : „אַלְדָּרִוִּיט“. וויסען מיר ניט וואָס דאס באָדִיט. זָאנְט אָנוּ דער הייסנער שנידער, אָז ער וויסט. די וווערטער „אַלְ “ אָנוּ „רְוִיטְ “ איין, זָאנְט ער, אַלְצָ אַיִינָס, ווי, לְמַשְׁלָ, בֵּין אָנוּ די וווערטער : „מִילָּא בְּקִצְׂרוֹ “. אָדָעָר „מְהֻכְּתִּיתִי“. אָדָעָר „נוֹגָנוֹ“. דאס הייסט, עַס ווועט שוֹין זַיִן ווי נְעוּוֹנוּנְשָׁעָן.

דעַרְנָאָךְ האָט מען גענומען בֵּין אָנוּ קְלִינְגְּעָלְט אָנוּ מִעְהָט אָוּוּנְגְּעָלְאָפּט צוּווִי דְּעַפְּעַשְׁעָן. איין דְּעַפְּעַשׂ צוּ מְשָׁה דְּעַם אַיִינְ-בִּינְדָּעָר מִיט זַיִן ווּיְבָי פָּעֵסִי די נְרָאָבָּע. די אַנְדָּרָע — צוּ יְוָהָה דְּעַם בעקער. אָנוּ אַלְיָין האָבָּעָן מִיר זַיךְ דְּעַרְוּוּיְלָעְ מְכַבְּדָ גְּעוּוֹן מִיט אַ גּוֹטָעָן אַנְבִּיסָּעָן. דָּעָר אַנְבִּיסָּעָן איין גּוֹטָעָן נִיט אוּוִי פּוֹיְגָעָלְדִּיגְּ. דָּס בִּיסְעָלְטִי, ווָס מִעְהָט דְּעַרְלָאָגָּנָט, האָט בְּרָכָה גּוֹזָגָט, אָז מִעְקָן עַס שְׁנִידָעָן מִיט אַ מְעָסָר. דְּעַרְפָּאָר האָט אָנוּ דָּעָר אַנְבִּיסָּעָן נִיט גַּעֲקָסָט גַּרְנִישָׁט נִיט. אוּוִף „עַלִּים אַיְוָלָאָנד“ באַקְוּמָט מען, ווי אַיךְ האָב אַיְיךְ שַׁוִּין גּוֹזָגָט, אַלְצָ אָוּמְיסָט. אַיבְּרָגְּנָעָחָאָפּט דְּעַם הַוְּנָגָעָר, האָבָּעָן מִיר גּוֹנָמָעָן ווּאָרְטָעָן אוּוִף אָנוּזָעָרָעָ פְּרִיְינָד אָנוּ באַקָּאנְטָעָ.

ה.

נִיט אוּוִי נִיךְ טָהוֹת זַיךְ עַס אָבָּעָר, ווי עַס רַעַדְתָ זַיךְ. עַס זְעַנְעָן אָנוּ גּוֹט די אוּינְגָעָן אַרְיִים, בֵּין מִיר האָבָּעָן דְּעַרְלָעָבָט צוּ זְעהָן אַ באַקָּאנְטָעָן. די עַרְשָׁטָע אָיז גַּעֲקָסָט אָנוּזָעָר שְׁכָנָה פָּעֵסִי די נְרָאָבָּע

מייט איהר מאן משה דעם איזניבינדר. דאס הייסט, גזועהען האבען מיר זוי ניט — מיר זיצען דאך איזונגענטפערט. נאר מע האט אונז געלאזט וויסען, אז ס'איין געקומען צו אונז א דיקע פרייט איהר מאן. האבען מיר שווין פארשטיינען, אז דאס דראפ זיין פעסן מיט איהר משה'. מע לאזט זוי ניט צו צו אונז. מע האלט זוי דארט אויפֿן פארהער. קרענטקט דאס אונז זעהר. גיט מען אונז איין עצה, מיר זאלען אונטערשטייען דיא שומרים, וואס בוי דער טיר, ווועט מען אפשר זוי יא צולאזען. לאו זיין חאטש פון דער וויטען. זאנט אבער אונזער חבר פיני, אז אמעריקע איין ניט "ריסטעלאנד". איין אמעריקע שמירט מען ניט. זאנט דער הייסינער שנידער (אומעדום איין ער דא), אז דיא גאנצע ווועלט איין איין שטאדט. "כשפֿ זזהב מטהר ממורים" ... פיני בלוייבט אהן לשון.

ח.

אודאי איין דער הייסינער שנידער געווען גערעכט. עס האט אונז געקסט א קוואדרע (אוז מטבח פון א פערטעל טאלאר), און מיר האבען גזועהען דורך די גראטעס אונזער שכנה בעסן. דאס דרייטע פנים איהר מיט דעם פעתען גוינדר האבען געשוויצט. געשקעלט צו אונז פון דער וויטען. דיא מאמע האט צו איהר געשקעלט מיטן' קאָפּ, און ביידע האבען געווינט מיט טרערען. הינטער איהרעד ברויטע פלייעצעס האט ארויסגעקוקט איהר מאן, משה דעם איזניבינדר. שווין ניט איין א קאַשקעט, ווי איין דער חיים, נאר איין א קאָפּעליש גאָר. איין א מונוט אַרט האט זיך באָויזען אויך יונה דער בעקר מיט די בייזע אונגען. יונה האט זיך זוינציג-זאָס פארענדערט. נאר די באָרד — אויזוועה! די באָרד! ... זיין וויב, פון דער רעטאנדע איין אויך געטומען. מע זויל זיך אַפְּגַּעַבָּעַן שלום-עליכם, מע וויל זיך אַרְמַנְגָּעַן, האלווען זיך, קושען זיך. מע וויל זיך צערעגען איינס בי דאס אנדערע,

וואס מע מאכט? און וואס הערט זיך אויף דער וועלט? און ווי איזו
לעבט זיך עס אט דא, אין אמעריקע? איך, למשל, געה-אויס
וויסען, וואו איזו ושתי? וואס טהוות מיין שווענערינ'ס שווועס-
טערעל אלטעה? (מע האט זיך גערעדט אמאָל, אויב איהָר גע-
דענטט, פאר א כלַה). און די נאנצע חאָלַיאָסְטְּרָע וואס מאכט?
נאָדר געה שרוי חוי וקיים, אָז מָע קָאָן נִיט אָ רִיחָר טָהָונ זִיך. מע
האלט אונָן פֿאָרְשְׁפֿאָרְט. זעהָן — זעהָן טיר זיך דורך די גראָז
טעם, אָזֶוּ ווי אָרְעַסְטָאָנְטָעָן, אָזֶוּ ווי גַּעֲפַּגְּנַעַנְעָן, אָדָעָר אָזֶוּ ווי
חוּוֹת...).

.ט.

אָ רְחַמְנוֹת גַּעַבָּאָך אָוִיפ אָנוֹזָעָר חַבָּר פִּנֵּי. עַד קָאָן אָנוֹזָעָר
קָוְעָן גַּלְיוֹיך אִין די אָוִינְגָעָן אָרְיוֹן. סְאִיז אִיהם אָ בְּזָוּן פָּאָר
אָמְעַרְיכָע. אִיהָר ווֹאָלָט גַּעַמְעָנֶט שְׂוּעוּרָעָן, אָז סְאִיז זַיְוִין אָמְעַרְיכָע,
אונָן עַד דָּאָרָך אָפְּנַעַבָּעָן דָּעַרְפָּאָר דִּיזְוָהָשְׁבוֹן. אָט פָּוּן דָּעַמְאָלָט אָז
הָאָט עַד גַּעַוּוֹאָרוֹבָּעָן אִין אָוּמְחָן אָוִיפ „עַלְוִים אַיְילָאָנָר“ אָונָן הָאָט
צְוָנָעַטְרָאָכָט דָּעַם גְּרָאָם, אָז „דָּאָס שְׂטִיקָעָל לְאָנָד גַּעַהָעָרָט צַו אַיְינָעָם
אָלִי, וואס אִיז אָ נָאָר בֵּין דָּעַר סְטוּלִי...“. אָזָן דָּעַרְבָּאָר פֿאָרְדְּרִיסְט
עַס מִיּוֹן בְּרוֹדְעָר אַלְיָהּוּ, מְחַמֵּת עַד הַיִּסְטָט דָּאָך אָוִיך אָלִי. צְעַד
אָמְפָעָרָט מַעַן זִיך אָונָן מַעַן הוַיְבָט אָז צַו קְרִיעָנָעָן זִיך. מִוְשָׁת זִיך
אָרְיוֹן בְּרָכָה, אָונָן דִּיקָא פָּוּן פִּנְיָס צָה, אָונָן זַאנְט מִיט אָ מְשָׁל, ווי
אִיהָר שְׂטִיגָעָר אִין, אָז „פָּאָר אָ גַּעַלְגַּעַנְעָם הָוָנָט ווַיּוֹזָט מַעַן
נִיט קִין שְׂטִיקָעָן...“ וואס מִיּוֹנָט זִיך דָּרָמִיט?

IV

א ים פון טרערען

IV

אַ יָם פּוֹן טְרֵרֶעֶן

.א

טָמָעָר אִיז קָאָרְגַּן דַּי אַיְינְגַּנְעָן צְרוֹת, יִסְוִירִים אָוּן פִּין, הָאָט
אוֹנוּ נָאָט בַּאֲשָׁעָרָת פְּרָעָמְדָע צְרוֹת אַוִּיפַּע עַלִּים אַיְילָאָנָה. טָמָעָר
אִיז קָאָרְגַּן גַּעַוּעַן דַּי טְרֵרֶעֶן, וּוֹאָס מִין מָאָמָע הָאָט פַּאֲרָגָנָסָעָן
פּוֹן זַיְנְט מִין טָاطָמָע אִיז נַעַשְׂטָאָרְבָּעָן אָוּן פּוֹן זַיְנְט מִיר שְׁלַעַפְּעָן
זַיְקָאָרְוּם אַיְבָּעָר דַּעַר וּוּלְטָט בֵּין צַו הַיְוִינְטִינְגָּן טָאגַן, בַּאֲדָרָפַּעַז
אַיְצָטָעָר וּוַיְינְגָּן אָוּן טְרֵרֶעֶן נִיסְעָן אַוִּיפַּע דַּי אַוְמְגַלְיָקָעָן, וּוֹאָס מִיר
זַעַהַעַן זַיְקָאָטָאָדָא, אַוִּיפַּע עַלִּים אַיְילָאָנָה. אַלְעַמִּינְגָּט שִׁיקְטָמָע
אַיְהָרָנָט צַו אַנְיָיעָס חָוְרָבָן. דַּי מָאָמָע נַעַמְתָּע זַיְקָאָרְעָז צָוּ
הַאֲרָצָעָן. זַי בְּרָעָכְטָט דַּי הַעַנְטָט. זַי בַּאֲהָאָלָט דָּאָס פְּנִים אָוּן וּוַיְינְגָּט
זַיְקָאָרְסָט שְׁטִילְעָרְהָיָיד.

— דַו זַיְנְדִוְנְסָט, מָאָמָע! — זַיְאנְט צַו אַיְתָר מִין בְּרוֹדָעָר
אַלְיהָוָן, אָוּן מִיר דָאָכְט זַיְקָאָרְסָט, אַז עַד אִיז גַּעַרְעָכְט. וּוֹאָס הָאָט זַי צַו
וּוַיְינְגָּט? מִיר שְׁלַעַפְּעָן זַיְקָאָרְסָט מַעַהַר נִיט אַיְבָּעָר דַּעַר וּוּלְטָט, וּוֹי
מִיר הַאָבָעָן זַיְקָאָרְסָט בֵּין אַהֲרָה. דַּי נַסְיָעה אַוִּיפַּע זַיְמָעָן
מִיר, דָאָנְקָעָן נָאָט, אַוִּינְקָאָרְסָטָעָן. מִיר זַעַנְעָן שְׁוִין כְּמַעַט
אַיְן אַכְמָעָרִיקָע. נַאֲך אַשְׁעָה, נַאֲך צְוּוִי שְׁעָה — אָוּן מִיר זַעַנְעָן

פרי. נאר ווי אזו זאל מען ניט ווינען, אzo מע זעהט פאר זיך אזו פיעל אומגליךען? אזו פיעל טרעערען? א ים פון טרעערען? איבערדרערצעעהלען איך אלע אומגליךען, וואס מיר האבען זיך אונגעזההן אויפ ערדים איזלאנד, באדראף איך אועוקויצען מיט איך א טאג מיט א נאכט און דערצעעהלען, דערצעעהלען און דערצעעהלען.

ב.

אשטיינגר, וואס וועט איהר זאנגען אויף אזו מעשה? טאטער מאמע און פיער קינדר ער זענען באראהאלטען געווארען, ניט אהער, ניט אהין. וואס איז די מעשה? ביומ פארהער האט זיך ארויס געוויזען, אzo זויערט א כינה, א מידעל פון א יהדר צוועלט, קאן ניט צעהלען אויפ צוריק. מע פרענט זי: „וויפיעל ביזט דז אלט?“ זאנט זי: „צוואטלך יהחר“. פרענט מען זי וויעדר: „וויפיעל ביזט דז אלט געוווען פאראיהחרען אין דער צויט?“ וויסט זי ניט. זאנט מען איהר: „צעהל פון איינס בי זיו צוועלט“. צעהלט זי. זאנט מען איהר: „צעהל פון צוואטלך צוריק בי זיו איינס“. קאן זי ניט. ווען מע פרענט בי מיר אזו זיך: צעהל, — צעהל איך דאך ווי א ואסער: צוואטלט, ער, צעהן, ניען, אכט, זיעבען, זעבן, פינט, פיער, דריין, צוויי, איינס. א טיעערץ מציאה! איז געד בליבען, אzo מע קאן דאס מידעל קיין אמעריקע ניט אריינלאזען.

פרענט זיך: וואס וועט זיין מיט איהר טאטערמאמע און מיט די איבעריגע קינדרער? — צויזעהן דעם צער פון פאמטר און מוטער און דעם רחמנות פון דעם צער קינד — דאךפ מען זיין פון שטין, מע זאל ניט צענאנגען וווערען. ווינט די מאמע אויפ זיין קווקענדיג, און מײן שוועגעערין ברכה און אונזער פיניס וויב טיבעל ווישען אויך די אוינען.

.ב.

צי, אשטיינגר, ווי געפעלט איז איז געשיכטע? מיט אונז באחרת א אידינע, הייסט זי צביה. איז זי איז עגונה. דער מאן האט זי אוענקעוו אָרְפַּעַן שוין לאנג. האט זי צעשית ברייע איבער אלע עקען פון דער וועלט. איז איהר אָנְגַּעַטְמָעַן א ידיעה, איז איהר מאן איז ערניז איז צינצינאטע, א שטאדט אָזְעַלְבָּעַ איז אמריקע. באחרת זי דאס אהין איהם צו פאקען. האט מען איהר געגעבען איז עצה נאך אויפֿן שית, איז זי זאל אָרוֹסְטוּפָּעַן גָּלָט א אידען פון ניריארך, וואס זאל זאגען, איז ער איז דאס איהר מען זי אָרוֹנְטֶרְגָּעָמָעַן. די דאזינע עצה שטאמט פון דער „גערוייכערטער לִוְלְקָעַ“, וואס איז האב איז שוין דערצעהולט וועגען איהם. דער הייסינער שניידער האט איז א סך מיטגע האלפֿען. די „גערוייכערטער לִוְלְקָעַ“ האט זיך אָנוֹטֶרְגָּעָמָעַן צו שיקען איזינעם א נאהענטען פריננה, איז ער זאל זיך אָרוֹסְטָנְגָּבָעַן פאר איהר מאן... ס'איז געקמען צום שפייז, ביימ פאראהער, האט זיך אָרוֹסְבָּאָוּזָעַן, איז די גאנצע מעשה איז א שוינדען. דער איז איז א באויביטער און קעהרט זיך איז און מיט דער עגונה, ווי איהר קעהרט מיר און א פעטער. וועהדוועה, וואס עם האט זיך אָפְּגַּעַתָּהן! גאנע עלים אַיְלָאָנְדָּר איז גענאגען חָדָרָאָם. אונז זער חבר פיני האט דערלעבט א נקמה אין דעם הייסינער שניידער. און חאטש איז הארצען איז פיני גזלן אויפֿ עלים אַיְלָאָנְדָּר, למאי מע האט אונז פארהאלטען, נאך אָרוֹסְבָּאָוּזָעַן דאס פָּאָרְזָן הייסרי נער שניידער — א מכח! אדרבה, ער האט זיך נאך גערוייצט מיט איהם:

— נו, פאני חייט? האב איז ניט געוזנט פריהער, איז אמריקע איז ניט ריסענלאנד? איז אמריקע געתט ניט אן קיין שווינדען, קיין חכמת איז קיין דריידלעך? קאַלומבוּס, לעבען זאלסט דו!

האט ער אבער געהאטט א מיאוםען פסק פון מיין מאמע. און נאך מעהר — פון מיין ברודער אליהויס וויבר ברכה. און זיין אויגען וויב טיבעל האט אויך צונגענטט א קנייטעל. די וויבער האבען איהם שיר די אויגען ניט אויסגעדראטט, למאז ער לאכט אפ פון מענטשען, וואס עס ניסט זיך בלוטט פון זיין. און ווי אוית צידליך, האט די מאמע זיך באפרויינדעת מיט דער ענונה, געווארען מיט איהר, ווי שועסטער. איצט שיקט מען די ענונה אפ צוריק, און דער איד, וואס האט זיך ארייסגעשטעלט פאר איהר מאן, ווועט אויך קיין האניג ניט לעקען. דערוויל האט מען זוי ביידען פארהאלטטען, און מיין מאמע איז דערפונ אוייס מענטש.

ד.

א יונג וויבעל, בלוט און מילך, באחרט קיין באסתאן צו איהר מאן. האט זי א קינד, א מײידעלע מיט גערגיזעלטע הערעד לעך, א בילד. הייסטעס קעצעעלע. דער אמת'ער נאמען איהרעד איז קיילע, נאך איהר באכען. נאך מע האט זי פארציגען „קע-צעעלע“. קעצעעלע איז נאך דריי יאהר ניט אלט. נאך עס לוייטט ארים און רעדט און זונגעט און טאנצט. „פרינץ אלברט“ איז פול מיט דעם קינד. קעצעעלען האבען אלע ליעב. מיט האלות דאס און מיט קושט דאס און מיט נעמט דאס איבער פון החנט צו האנט. קעצעעלע ! קעצעעלע ! מיט אונז איז דאס דאויגע וויבעל געווארען גאר נש אחת. זי איז ניט אפגעטראטטען פון דער מאמע אויפ א מינוט. זי האט איהר אויסדרצעעהלט אינגעאנצען איהר האיז. איבערגעליונט אונז אלע בריוולעך, וואס איהר מאן שריבט צו ער איהר. הצעער דריי יאהר איז זי האבען זיך ניט גע-קען אפילו ניט דאס קינד. ער האט דאס נאך קיינמאל ניט גע-זעהען. ער חלומט פון דעם טאג ווי נאכט. ער קאן זיך גאר ניט פארשטיילען, ווי אזי ער ווועט מיט א מאל דערזעהן זיין קינד,

זיין קעצעעלע. דערביי ניסט זי שוין מיט טרערען, און מיין מאמע
וישט די אויגען. לאך איד פון זוי בידען — וואס דאראפ מען
ווינגען? און איד נעם קעצעעלען אויף די הענט. און איד האדרועווע
זי מיט שטיקלעך עפאל און מיט אַראנדזשעס, מאראאנצען הייסט
עס, גלייך אין מול אריין. קעצעעלע קופט מיר אין די אויגען,
לאכט צו מיר און גלעת מיך מיט אויהר קליאן סאמעטען הענטעל.
און איד קוש איהר די קלויינע ואָראעמע פינגענערלעך. אַ שָׁאַד, וואס
איך האב ניט קיון קעטען מיט פארב. אַיך וואָלט אַויסגע
מאהלאט קעצעעלען אויף פאָפֿיעֶר מיט אַיהרעו גענְרִיזּוּלְטָע זְיוּדָעָן
הערעלעך, מיט אַיהרעו בלוייע שענען אויגענעלעך און מיט איהר פְּנִימָעָל
פון אַמְּלָאָך. מיין חבר מענדעל לאכט פון מיר, וואס אַיך האב
צו טהון מיט אַ קוֹקְלָע. בי איהם איז זי אַ "קוֹקְלָע"!

איו זיך מיישב קעצעעלע שוין נאהענט צו אַמְּעִירִיקָע און ווערד
קראנק אונן... עס געהט מיר איבער אַ פראָסְט אַיבְּרָעָן לֵיב, אַז
איך דערמאן זיך און יונער ציימט. אַ שטיק פון מײַן לעבען האט
אוועקגענוּמען ביי מיר אַט דָּאַס קִינְד. אַיך קָאָן גָּאָר וועגען דעם
ניט רעדען, ניט טראָכְטָען אַפְּילָו. שלעפעט מיך ניט פָּאָר דָּעָר צוֹנָגָן,
איך זאָל אַיְיך זָאָנוּן, וואס מַעַּה האָט גַּעֲטָה אָן מיט קעצעעלען... אַיך
וועל אַיְיך גָּאָר דַּעֲצָעָהָלָעָן דעם רְחִמּוֹת פָּוּן דָּעָר יונגעָר מַוְתָּעָר,
בָּעָת מִיר וועגען אַנְגָּעָקְוּמָעָן אויף עַלִּים אַיְולָאָנָה. זיך האָט ניט
בעוּוַיָּנָט. אויף אלעמען האָט זי גַּעֲקָוֹט מִיט גַּלְעֹזְרָעָנָה פָּאָרָ
גַּלְיוּוּרְטָע אַוְיְגָעָן. וואס מַעַּה האָט זי גַּעֲפָרְעָנָט, האָט זי ניט גַּעַד
עַנְטְּפָעָט. מַעַּה האָט מָוָרָא, אַז דָּאַס ווּיְבָעָל אַיז גַּעֲרִיחָרָט... מַעַּה
וועט זיך צוּרְקִישְׁקָעָן. מיין מאמע לענט אַיזן די וועלט. מיין
ברודער אַלְיהוּ אַיז אַוְיְסָעָר זיך. ער קָאָן שָׂוִין ניט אַרְיבְּעָרְטָרָאָנָעָן
דער מאמעס טרערען. און פִּינְיָה באַהָאָלָט זיך עַפְּיסָם. מַע זְהָת
איהם ניט...

ה.

אויהר מיינט, אzo נאך אידען האבען צרות אויפע עלים איילאנד? גוים ווערען אויך ניט ווינציג אוייסגעריםען. עם פאחרט מיט אונז א גאנצעח אנטטען איטאליענער. אלע אין סאממעטנע הוייזען און מיט היילצערנע שיך אויפע די פים. אzo זיין געהן, קלאפען זיין, זיין די פערד מיט די קאפאיטעם. וואוילע גוים. אוייסגעצייכענטע מענטשען. נאך מיר זענען זיין נאך די בפרה. זיין רופען מיך מיט א מאָדרנען נאמען: "פִּיסְאַלָּא בָּאָמְבִּינָּא". זיין זענען מיך מבכד מיט ניסלעך און מיט ראיינקסעס פון די סאממעטנען הויזען-קעשענען. און איך האב דאס דוקא ניט פײַנט. רעדען קאָן איך ניט מיט זיין. מהמת זיין פֿאַרְשְׁטָהעָן ניט מײַן לְשׁׂוֹן, איך פֿאַרְשְׁטָהעָה ניט זײַר לְשׁׂוֹן. נאך מיר געפֿעלט, זיין זיין רעדען צוישען זיך. הארט קומט אויס בוי זיין די ריש: "בָּאָנָּא סְעַרְדָּא!" "מֵיאַקָּאָרָא!" "פְּרָדְרָעָנָּא סִינְיָאָרָעָ!"...

דאָרָף זיך טרעדען איזן אומנְליַּיך. סָאָמָע צָוָם רַעֲכָתָעָן שְׁפִּיעָן, אzo ס'אַיז געלאָמען צָוָם פֿאַרְהָעָר, האָט זיך אַיְינָעָרָר פָּוּן דָּעָר חַאַפְּטָעָר אַרְיוִיסְגַּעַחַאַפְּטָעָר מִיט אַ וְאַרְטָמָן. עַד האָט דָּרְצָעַהָלָט דָּעָם אַמְּתָה, אzo זיין האָט אַרְיוִיסְגַּעַרְפָּעָן אַ פֿאַרְדִּיאַטְשִׁיק אַוְיפָּעָן דָּעָר אַרְבִּיטִיט פָּוּן לאַנדָּאָן דָּוָרָךְ אַ קָּאַנְטְּרָאָקְטָה בְּיַיְעָפִים אַ בְּרִיךְ. אַוְן דָּאָס, זָאנְטָמָעָן, טָאָר מָעָן נִיט אַיז אַמְּעָרְקָעָן. ווֹיל מָעָן זײַי אַפְּשִׁיקָעָן צְוִירָקָעָן. רעדען זיין אלע אַינְגַּיְינָעָם, מָאָכָעָן מִיט די הענט אַזְן קָוּוֹטָשָׁעָן די ריש: "סָאַקְרָרָאַמְּעַנְטָא!"... העלְפָט אַבָּעָר נִישְׁתְּקִין זָאָךְ. דָּעָר הַחְמָנוֹת אַוְיפָּעָן זײַי אַיז זָעהָר גְּרוּסָם. בְּיַיְעַלְכָעָן פָּוּן זײַי האָב אַיך גַּעוּהָעָן טְרָעָרָעָן אַוְיפָּעָן די אַוְינְגָּעָן.

ג.

מוֹלְדוֹבָ! מיר האבען אַ חַתּוֹנָה אַוְיפָּעָן עלים איילאנד. פָּוּן וואָנָעָן האָט זיך געלאָמען אַ חַתּוֹנָה? ווּעַט אַיהֲרַה הַעֲרָעָן. אַ מִידָּעָל

פון טשודנאוו — א יתומה, לאה איז איהר נאמען. א שוואארץ' חנ'עוורדיינע און א צונגעלאָזטער. דעם גאנצען וועג, וואס מיר זענען אויפֿן שיף, איז זי מיט אונזערע ווייבער, מיט ברכהן און מיט טיבעלען, איין זעל, איין נשמה. דורך זי ווערטן מיר געוואריע, איז לאה איז איזן ערעדער, האט קינעס ניט איזן לאנד. פון קלינֶז וויזואוף ארבײַט זי. זי האט זיך צוניגפֿגעשלאנען אביסעל געלט און פֿאהרט עם קיין אמעריקען. זי קאן ניט זיין מעהר אין טשודּ נאָוּ. מע האט דארטען גע'הרגעט איהר טאטען איזן פֿאנְגָּרָם. איהר מאמע איז פֿאָר צְרוֹת גַּעֲשֵׁת אַרְבָּעָן. זי איז געבליבען, זוי אויפֿן וואָסָּעָר. גוטע מענטשען האבען זיך אויפֿ איהר דערבאָר רעטט, אויסגעלהָרָעָנָט אַרְבָּיִיטָעָן. זי נײַהְט און שטעט און שטיקט און פרעטט — „גַּאַלְדָּעָנָע הָעָנָט“, זאנט אויפֿ איהר די מאמע. אלע זענען זיכער, איז אין אמעריקע וועט מען לאָהָן אָפָּר גוֹלְטָעָן פֿאָר איהר אַרְבָּיִיט. און אַחֲן וועט זי דָּאָרָט קִרְגִּינָּען — דעם בעטען. לאה לאָט אָראָפָּהָר די אַוְינָעָן און ווערד דָּוִיט, זוי פֿיעָר... די צְרָה אַיז — זי האט ניט קינעס אין אמעליקע, ווער ס'זאל זי אַרְוָנְטָעָרָנָמָעָן. האט זיך געפֿונָען אויפֿ „פֿרִינְצָאַלְבָּט“ אַבָּרְטָעָן אַבָּחוֹר. לִיוּעָר באָד. ער איז אַסְטָאַלְיָר און פֿאהרט צו זיינעס אַבעטער אַוְינָעָן שִׁקְאָגָאָן. לִיוּעָר אַיז מְנוּשָׂם. ער איז אַגְּלָעָר און האט גַּרְאָבָע צוּווַיְעַנְדִּיגָּע לִיְּפָעָן, נָאָר אַיך האָב אַיהֲם לִיעָבָּר פֿאָר זְוִינָעָ לִיעָדָה. ער זוֹנָנָט אוּסְנָעָצְיָכָעָנָט אַידִישָׁע לִיעָד. אַיז גַּעֲלִיבָּן: אָזוּזָוּ זַוְּלִיזָעָר האט ווער סָע זָאָל אַיהֲם אַרְוָנְטָעָרָנָמָעָן און לאָה האט קִינְעָס נִיט, זָאָל ער, לִיוּעָר באָד, זָאָגָעָן, אַז לאָה קַעְהָר אַיהֲם אַז אַכְּלָה... פֿאַרְשָׁטָהָט זַיך, אַז דָּאָס שְׁמֶרְשְׁטִיךְ וּאַכְּסָט פָּוּן יְעָנָעָם אַידָּעָן, וואס מיר דָּוָפָעָן „די גַּעַרְוִי כֻּרְעָטָע לִוְלָקָע“. אַז אָזוּזָוּ אַיז דָּאָס טָאָקִי גַּעֲוָועָן. בִּיְּמָ פֿאָרָה הער אַיז ער — דער חָתָן, זַי — די כלָה. דָאָכָט זַיך, גַּוְטָה? לאָזֶט זַיך אָוִיסָּס, אַז אוּפֿ עַלְיוֹם אַיְלָאָנָר גַּעַהְעָן נִיט אַז אַזְעָלְכָעָ שְׁטִיקְלָעָן. ווּבָאָלָד אַז חַתְּנַ-כְּלָה, באַדְאָרָף זַיְן אַחְוָה. ווּוִינָט לאָה מִיט סְכָנָות. רָעַטְמָעָן איהר אָוִיס דָּאָס הָאָרֶץ: „וּוְאָס אַהְרָט דִּיר,

נא רעלע? וועסט קומען אין שטאדט, וועט ער דיר געבען גט, ביזט דו צוריק די לאה ווי געווועגן?"... האט זי מורה, טאמער ניין?... נאר ווערטען אפגעשיקט צוריק איז בעסער? בקצור, ס'איו א חופה. א טרייערינע חופה. אהן כליזמא. נאר מיט א רב, מיט א שמש און מיט טרעערן, טרעערן אהן א שיעור. א ים פון טרעערן.

.ג.

נות איז נאר איזן מענטשען. ווייסט איהר, וועמען? — דעם הייסנער שניידער. ער האט דערלעבט א נקמה אין אונזער חבר פיני. ווער איז צו איהם גלייך? זאנען זאנט ער גאנזישט ניט. נאר ער שפאנט ארום פארכבי אונן, גלעט זיך דאס בערדעל, קומט אויפ פיניין דורך זיינע שארפע ברילען. פיני איז אבער קליגער פון איהם. ער האט אריינגעשטעט זיין שפייז נאו עפיז איז א ביכעל, זעהט בלומרטט ניט דעם שנידער. ער האט איהם אין א דער לינקער פאה!

.ח.

אַבִּיסָּעֵל אַיְינְגָּעֵן צְרוֹת, אַבִּיסָּעֵל פֿרְעָמְדָּע יִסְׁוּרִים פֿאַרְשְׁטָעָה-
דָּעַן אָנוּ דִּי שְׁמָחָה, וּאָסָּמֶר זְעַנְעַן אִין אַמְּעָרִיק. מִיר הָאָבָעַן
זִיךְ אֲזֹוי פִּיעַל אַגְּנָעָזָהעַן דָּא אַוְיָה דֻּעַם עַלְיָס אַיְוָלָאָנד אָנוּ אַגְּנָעַד
הָעָרָט, אָזָּו מִיר זְעַנְעַן מִיעַד גְּעוֹאָרָעַן אָזָּו הָאָבָעַן זִיךְ צְנוּיָפְגָעָד
שְׁלָאָגָעַן אָונְזָעַר גְּאַנְצָעַ משְׁפָחָה קָאָפְ אַוְיָה קָאָפְ אָזָּו נַעֲקוֹט אָהָוָן,
אָזָּו דָּעַר גְּנוֹיִסָּעָר דָּאשְׁוָנָעָר שְׁטָאָדָט אָרוֹיָן, וּאָסָּמֶר לִינְגָּט נָאָךְ וּוּוִיט
פָּוּן אָנוּ. וּוִיסְט אַיהָר, וּזְאֲזֹוי מִיר הָאָבָעַן אַוְיָנָעָזָהעַן? מִיר
צְנוּיָפְגָעָדָט דֻּעַם אַנְכְּלִיס פָּוּן אַסְטָאָדָע שְׁעַפְעַלְעָךְ, וּאָסָּמֶר שְׁטָעָהעַן
פָּוּן דִּי רַעֲלָסָעַן פָּוּן אַבָּאָהָן, אָזָּו קוּקָעַן פָּאָרוּוֹאָונְדָעָט, וּזְאֲזֹוי
וּוָאָנָּאָעָם לְוִיפָּעַן מִיט אַרְעַשְׁפָּאָרְכְּבִּי אָזָּו וּוְעָרָעָן פָּאָרְשְׁוֹאָונְדָעָן.

איין עבירה, וואס איך האב ניט קיון בלויישטיפט און קיין שטייקעל פאָפֿיעֶר אויף אָפְּצָוֹמָאַהְלָעַן אָונְזָעֶר צוֹנוּיְפְּגָעָפְּרָעָסְטָעַ מִשְׁפָּחָה, אָונַ אָוִיך דֵי אַלְעַ אַיְבָּרִינְגָּעַ אַיְינְגָּנְשָׁפָּאָרְטָעַ עַמְּגִירָאַנְטָעַן אָוִיך עַלְיָס אַיְולָאָנָה, וּוֹי זַיְוִי זַיְצָעַן יַעֲדָעֶר אָוִיך זַיְוִן פָּקָעָל. מַעַז זַיְפָּצָט אָונַ מַעַז דַּרְצָעַהָלֶט זַיְד אָוִיס אַיְינָס פָּאָר דָּאָס אַנְדָּרָעָ דָּאָס בִּיטָּעָרָעָהָרָא. אַנְדָּרָעָ שַׂוְוִינְגָּעָן שְׁטִיל. אָונַ אַנְדָּרָעָ וּוּיְנָעָן, באָדָעָן זַיְד אַיִן טְרָעָעָן. אַיִן אַיִן פָּוּן טְרָעָעָן.

ו

מיט בידע פים אוית דער ערדי

▼

מיט בידע פיס אויפֿ דער ערְד

.א.

אויב איהר זענט קיינמאָל ניט געפֿאַהרען אויפֿן ים, אויב איהר זענט קיינמאָל ניט געוווען צעהן טאג מיט צערן נעבט אויפֿן וואָסער, אויב איהר זענט קיינמאָל ניט געוווען געפֿאנגען אויפֿ „עלים אַיְלָאַנְד“ און האָט ניט אַנְגּוּזְהָעָן זיך אָן ניט אַנְגּוּזְהָעָט זיך מיט צָרוֹת, יִסְרָאֵל אָן פִּין, אָן ניט גַּעֲבָדָעַן זיך אַינְסָים יִם פָּוּן טְרָעָרָעַן, אָן ניט אַרְוִיסְגָּוּקָט, מַעַן זֶה אַיְלָקָט קְוּמָעַן אַוְיסָיְלָעָן, — אויב איהר האָט דָּאַס אַלְסְדִּינְגָּאַלְיָין נִישְׁטָפָאַרְזּוּכָּט אוֹיְפֿ אַיְלָעָרָעָא אַיְגְּנָעָנָעָ פְּלִיאַצְּעָם, וַיְעַט איהר ניט פְּהַלְעָן דָּעַם טָעַם, וַיְאַסְתָּה הַיִּסְטָה שְׂטָהָעָן מִיט בִּידָעָ פִּס אַיְפֿ דָּעַר עָרָד. וּוּעַן אַיְלָקָט ניט מַרְאָה האָבָעָן פָּאָר מַיְן בְּרוּדָעָר אַלְיָהָו אָן ניט שְׁעַמְעָן זיך פָּאָר לְיִוְתָעָן, וְאַלְטָה אַיְלָקָט אַנְיְדָעָרְגָּאַלְעָן אוֹיְפֿ דָּעַר אָן וְאַלְטָה זיך אַיְבָּרְגָּאַלְיָעָט דָּרְיִי מַאְלָמִיטָן קָאָפָּא אַרְאָפָּא אָן מִיט דִי פִּס אַרְוִיאָט. אַזְוִי נוֹט אָן לְיִכְתִּין אָן פְּרִילְיאָד אוֹיְפֿן הַאֲרַצְעָן אַיְזָר גַּעַוְאָרָעָן, אָז אַיְלָקָט האָבָעָן דְּרָעְפִּיהָלָט, אָז אַיְלָקָט שְׁטָהָעָה מִיט בִּידָעָ פִּס אוֹיְפֿ דָּעַר טְרִיקָעָנִישׁ. איהר קָאנְטָפָאַרְשְׁטָהָעָן, אָז אַפְּיָלוּ אַזְאָטָרְהַשְׁחָוְרָהָ/נִקְ, וּוּמַיְן בְּרוּדָעָר אַלְיָהָו, האָט שְׁוִין אַיְלָקָט באַקְוּמָעָן

איין אנדרער פנים. ער האט געריבען אַ האנט אין אַ האנט אין אַ זאג בענבען צו אונז אלעמען: "זענען מיר, הייסט עס, אין אַמע דער דיקע?" — "מייטין אויבערשמענים הילך, געלזיבט זאל זיין דער נאמען זייןער!" — זאנט דערוייך די מאמע און טהוט אַ קוק אַרוייך אויפין' הימעל. דערנאך לענט זי צו מיט אַ טיעפען זיפץ: "וואָער עס לעבט, דער קומט. קומען קומט ניט נאר דער, וואָס ליגט אין דער ערדר..."

דאָס מיינט זי שוין דעם טاطען. קיינמאָל אָנוּ ערניז ניט פֿאָרגנֿעַסְט זי ניט דעם טاطען, אַיהֲר זאלט זאנען — אויפֿ אַמִּינּוֹת.

ב.

נאָר משחר פֿוֹן אלֵץ אָנוּ שטארקער פֿוֹן אלָע באָאוּזִוּט-אַרוייס זיין פרײַד אָונְזָעֶר חַבֵּר פֿינִי. דער אַיז — אַיך האָבּ מַרְאָה צו זאנען — נאָר משונע גַּעֲוָוָאָרָעָן, פֿשׂוֹט אַראָפּ פֿוֹן זייןען. ער האָט זיך אָוועְגַּעַשְׁטַעַלְט מִיטִּין פֿנִים צוֹם יִם אָוּן, אָוּפְּנַעַחוּבָּעָן די רעכטעה האָנט אין אַ קָּולָאָק, האָט ער אָוּפְּנַעַלְעַנְט אַ גַּאנְצָעָן מענה-הַלְשָׁוֹן:

— הערט צו, אַיהֲר חַמּוֹרִים, דְּשֻׁעִים, שְׁכּוּרִים, חַלְיָגָנָעָם, פֿאָנְדָּאָמְשְׁטַשְׁקָעָם! דָּאָס האָבּעָן מִיר אַיך צו פֿאָרְדָּאָנְפָעָן, וואָס מִיר גַּעֲפִינְעָן זיך אַצְּנָד אָין אֹזֶאָ פרְּיוּרָה, גַּלְיָקְלָעָר מִדְּנָה! זועַן ניט אַיהֲר מִיט אַיְירָע גַּנוֹרוֹת, רְדִיבָּות אָוּן פֿאָנְרָאָמָעָן, וואָל-זָעָן מִיר ניט גַּעֲוָאָסְט פֿוֹן קָאָלְוָמְבָּסְעָן אָוּן קָאָלְוָמְבָּסְוָן ווּאָלְטָן ניט גַּעֲוָאָסְט פֿוֹן אָוּנוּ! אַיהֲר ווּעַט דָּאָרְטָעָן לְאָנָגָן ווּאָרְטָעָן, בֵּין מִיר ווּעַלְעָן קָוְמָעָן צו אַיך צְוִיקָּק! אָזּוּ ווּי אַיהֲר זַעַחַט ניט אַיְירָע אַוְיהָעָרָעָן, אָזּוּ ווּעַט אַיהֲר שְׁוִין ניט זַעַהָעָן אָוּנוּ, ווּיְיָל אַיהֲר ווּעַט לְעַבָּעָן! אַיהֲר ווּעַט זָר אַמְּאָל אַרְוּמְקָוָעָן, אָזּוּ אַיהֲר האָט גַּעַחַט אַ פָּאָלָק יִשְׂרָאֵל אָוּן נְטוֹאָסְט, ווּי צו שאָנְעוּוֹעָן דָּאָס דָּאָיְינָע פָּאָלָק! אַיהֲר ווּעַט האָבּעָן אַ ווּיסְטָעָן סּוֹף, אָזּוּ ווּי שְׁפָאָנִיעָן האָט גַּעַתָּאָט. אַיהֲר ווּעַט ווּינְעָן, ווּי דִי קָלוּסְטָעָרְזָהִינְט. אַיהֲר

וועט זיך אמאָל באָרבענkeys נאָר אונז! עס וועט זיין ביַ אַיַּיך אַ רענדעל אַ אַיד. אַיְהָר וועט אונז רוּפֶן צוֹרִיך. נאָר אַ מְבָה ווּלְעָן
מִיר צוּ אַיַּיך פָּאָחרָעַן!....
ווער ווּיסְט, בּוּ זַוְּיַהְן נאָר אָנוּנָר פֿינִי ווּאלְט זיך אַזְוִי
געֲקִיהָלֶט דָּאַס הָאָרֶץ, ווּעַן יוֹנָה דָּעַר בעֲקָעָר זָאַל נִיט אַרוּפְּלָעָנָעַן
די האָנט אוּפַּזְוִינָעַס אָוּן אַ זַּאנְג גַּעֲכָעַן צוּ אַיְהָם:
— פֿינִי! גָּאַט אַיְזַמְּט דִּיר! צוּ וועַמְעַן רַעַדְסַט דַּו? צוּ
די שְׁטִינוּנָר? קָוָם! מִיר ווּלְעָן פָּאָרְשָׁפְּטָעָנָעַן די בָּעָרְבִּי! צַיְדַּו
וּילְסַט דָּאַ בְּלִיְבָּעַן נַעֲכְטִינָעַן אוּפַּזְוִינָעַס?
מִיר נַעַמְעַן זַיךְ צוּ די פָּעַקְלָעַד אָוּן לְאַזְוָן זַיךְ גַּעַחַן צוּ דָעַר
פָּעָרְבִּי.

.5.

עס רַעַדְסַט זַיךְ אַבָּעָר נאָר אַזְוִי. נִיט אַזְוִי נַיְךְ זַעַצְעַן מִיר זַיךְ
פָּאָחרָעַן. אַיְהָר האָט פָּאָרגָעָסָעַן, אָז מִיר האָבָעָן אוּפַּזְוִי זַיךְ אַ
פָּעָקָעַל — מֵיַּין חַבְרָה מעַנְדָּעַל. מַעַן לְאַזְוָת דָּאַךְ אַיְהָם נִיט אַרוּסִים.
אוּן אַחֲן אַיְהָם קָאנָעַן מַיְוָזְיךְ נִיט רִיחָרָעַן. די מַאֲמָעַ זָאַנט, אָז
זַיךְ וועט נִיט קָאנָעַן רַוְּהִיגְן זַוְּיַהְן אַיְזַמְּט אַמְּעָרִיקָעַ, אַוְיבְּ חַלְלָה מַעַן
שִׁיקְטָה דָעַם יְתוּם אָפְּ צוֹרִיךְ, גָּאַט ווּיסְט ווּאוֹחַהַן. אַ גַּלְיָק, ווּאַס
מִיר האָבָעָן זַיךְ אוּפַּזְוִינָעַס אַיְלָאַנד דָעַרְשָׁלָאַעָנָעַן צַוְּ אַזְוָאַחַרְהָ
וּאַס הוּיְסַט „הַכְּנָסָת אַוְרָהִים“. די חַבְרָה האָט אוּפַּזְוִינָעַס אַיְלָאַנד
אַיְהָרָעַן אַ מעַנְטָשָׁעַן. זַעַהַר אַ גַּוְטָעַר מַעַנְטָשָׁאַן אַ צַּוְּגַּעַלְאַזְוָטָעַר.
צַוְּ דָעַם דָּאַזְוִינָעַן מַעַנְטָשָׁעַן האָט מַעַן אַוְנוֹ אַגְּנָעָוּזָוּעָן. פָּאָר אַיְהָם
הָאָבָעָן מִיר דָעַצְעָהָלֶט דָעַם גַּאנְצָעַן אַמְתָה, ווּאַס מַיְטָה דָעַם בְּחוֹר
אַיְזַמְּטָה. פָּאָרְשָׁטָהָט זַיךְ, אָז גַּרְעָדָטָהָט אַלְעָ אַיְנָיַנָּה
אַיְזַמְּטָה. האָט אַוְנוֹ דָעַר מַעַנְטָשָׁאַפְּגָנָעָהָאָקָט אַיְן מִיטָּעָן אָזְן פָּאָרָה
נַעַלְעַט, אָז מִיר זַאַלְעַן צַוְּיַהְן זַיךְ אַוְיסְקָלְוִיבָּעַן אַיְזַמְּטָה אַס רַעַדְנָעָר.
נאָר אַ הַבָּש שְׁטִיקָעַל צִוְּיַהְן אַיְן שְׁפָאָרְעָנִישְׁ אַיְזַמְּטָה אַגְּנָעָוּזָוּעָן, אָז
רַעַדְעַט זַאַל דּוֹקָאַ בְּרָכָה, מֵיַּין בְּרוּדָעַר אַלְיָהָוִס ווּוִיבָּה. פָּאָר ווּאַס

עפים ברכה? זויל די מאנסביילען, אליהו און פיני, קאנען ניט זעהן איינער דעם אנדרען רעדען און ניט אריינטאהרען איהם אין מיטען. און די מאמע רעדט דסא גוט, נאר אביסעל צופיען. דאס הייסט, איז זי הוויט און צו רעדען, מזו זי אנהוייבען פון מהז טובו: ווי איזו מיר האבען געהאט א טאטען, האט ער געהיסען פיזי. און איז ער איז געווען א חזן. דערנאר, ווי איז ער איז, ניט דא געדאכט, קראנס געווארען. און איזו וויתער און וויתער. זויל יונער ניט אויסהערען ביז'ן סוף. און מײַן שועגעדרין ברכה כאכט דאס בקיזור. אַ ווֹאָרט אָוּן צְוּוִי אָוּן אַ מָּאָהָרִיטֵשׁ, ווי משה דער אַיְּנָבִינְדָּעֶר זָאנְטֶ.

ערשת דעםאלט, איז ברכה האט אין קוּרְצָע ווּרְטָעָר אַיְּבָעָר גענבעבן מענדעלס געשיכטע, האט דער מענטש פון דער חביה „הכNST-אָוָרָחִים“ זיך אַنعم גענבעבן צו דער אָרְבִּיטֵר. ער איז ערנײַז אַוּוּקְגַּעַלְאָפָעָן, נַעֲקֻמָּעָן צְרוּיק אָוּן ווּיְדָעָר אַוּוּקְגַּעַלְאָפָעָן. קוּסְמִיט צְרוֹת, מִיט לִיּוֹד — מע האט געבראכט דעם בחור.

ה.

און איז מע האט געבראכט דעם בחור, מענדלען הייסט עס, האט דער מענטש פון דער חביה „הכNST-אָוָרָחִים“ איהם אַנְגָּעָן נומען פאָר אַיִּז אַוְיהָעָר אָוּן האט איהם אַרְיִינְגְּזָאנְט אַגְּנָעָץ דריש: „געדענק, בחור'על, איז מיר זענען ערְבָּפָּאָר דִּיר, אָז דָו ווּסְטָזִיךְ גָּוט אַוְיפִּיהָרָעָן. צְוּוִי יָאָהָר דָּוְרָכָאַיְּנָאָנְדָּר בֵּיתָן דָו אַיִּן אַנוּעָר דְּשָׂוֹת... מִירְן אַוְיָף דִּיר אַכְּטָוָנָג גַּעֲבָעָן. טָאָמָעָר פִּיהָרָסְט דָו זִיךְ נִיט אַוְיָף, ווי עַס גַּעַהָעָר צְוּזִין, שִׁקְטָט מַעַן דִּיךְ אַרְוּסְמָס צְרוּיק פָּוּן ווְאַנְעָן דָו בֵּיתָן גַּעֲקְוָמָעָן!... דָרְנָאָר האט דער מענטש פָּאָרְשְׁרִיבָעָן זִיּוֹן נַעֲמָעָן אָוּן אַגְּנוּעָר אַלְעַמְּעָנִים נַעֲמָעָן אָוּן דָי נַעֲמָעָן פָּוּן אַגְּנוּעָר פְּרִיְּנָד אָוּן בָּאַקָּאָנְטָע אָוּן וַיְיָעָר אַדְרִיסִים. אָוּן מִיר זענען פְּרִיְּ. מִיר קַאֲנָעָן גַּעַהָן, וַואֲהָיָן מִיר ווּילָעָן אָוּן טָהָוּן וּאָס מִיר ווּילָעָן.

מיינט איזהר אפשר, או מענדרלען האט דאס נעריה. ט? עס הוויבט זיך נאָר נוּט אָן. מיין חבר מענדעל איז אֹז נפש, וואָס ווערד נוּט נתפֿעל פון קיינ זאָך. אָון דערמאָר האָב אַיך אַיהם ליעב. דערמאָן אַיך מִיך אָן מיין חבר מענדעל, וואָס עֶר איז געווען אָון וואָס עֶס איז פון אַיהם געווארען שפֿעטער, העטְהעט, אַין אַצייט אַרום — איז טאָקי גָּאטָס נסִים. נאָר אֹז לאָנד, ווי אַמעְדָּרְקָע, קָאנְזָן מַאֲכָעָן פון קלְיָין גְּרוּם, פון נִידְעָרְגָּן הוֵיך, כְּמַעַט פון טוֹידְטָן לְעַבְּדִינְג... נאָר מִיר האַלְטָעָן נאָר דָּערְוַוְילָן פון פָאָרְעָנְטָן, בַּיְ דָּער פָּעָרוֹן.

ת.

די פָּעָרוֹן — דאס איז אֹז מיין שִׁיט, אַדרְעָר אַ פָּאָרָאָט אַזְׂעָלְזָן, וואָס מע קָאנְזָן אַרְיוּבְּעַרְפְּאַהְרָעָן אַוְיָה אַיהם מִיט פָּעָרְד אָון ווְאָנְעָן אָון מִיט האָק אָון פָּאָק. די פָּעָרוֹן אַיז גַּעַנְגָּן בְּרִיטָא אָון לְאָנְגָּן, אָז אַיך אָון מיין חבר מענדעל זְאַלְעָן קָאנְעָן זיך גַּעַמְעָן פָּאָר די הענט אָון שְׁפָאַצְיְּעָרָעָן אָין דָּער לְעָנָן אָון אַין דָּער בְּרִיטָא. די עַרְשָׁטוּ מִינּוֹת אָיז די מַאמְעָן גַּעַוְעָן פָּאַרְטְּרָאַגְּעָן מִיט אַנוֹנְעָעָן מְחוֹתָנִים אָון מִיט אַנוֹנְעָעָן באַקְאַנְטָע. אלְעָן האָבָעָן גַּעַרְעָטָן, זיך אַוְיסְנַעְפְּרָעָנְט אַיְינָס בַּי די דאס אַנְדְּרָעָן וואָס סַע הַעֲרָט זיך. שְׁפָעָן טָעָר אַבְּיָסָעָל האָט זַי זַיך גַּעַחְאָפָטָן, אָז מִיר זְעַנְעָן נִיטָא — נִיט אַיך, נִיט מיין חבר מענדעל. אַוְדָאָה האָט זַי גַּעַמְאָכָט אַ גַּוּאָלָד. זַי האָט אַנְדְּרָעָש נִיט גַּעַרְכָּעָנְט, נאָר אָז מִיר זְעַנְעָן אַרְיִינְגְּפָאַלְעָן אָין ווְאָסָעָר אַרְיִין אָון דָּערְטְּרָוְנְקָעָן גַּעַוְאָרָעָן. צָום סֻפָּה לְאַזְׂעָט זיך אָוִסָּם, אָז מִיר האָבָעָן דָּערְזְּהָעָן טְרָעָפָט, זְעַנְעָן מִיר אַרְיוֹף אַוְיפָּז צְוּוֹיְטָעָן שְׁטָאָק פון דָּער פָּעָרוֹן, אָז פון דָּערְטָעָן האָבָעָן מִיר דָּערְזָעָהעָן אַ מְוֹרָאְדִּיגְהָעָן גְּרוּיסָע אַיְיָזְרָעָן פִּינְגָּר פון עַפְּסָאָס אַ נְשָׁבָת, וואָס זְעַמְתָּ אָוִס ווי אַיְינָן אַם... מִיר האָבָעָן קִיְּן צִיטָן נִיט גַּעַתְּאָט אַפְּילָו רַעַכְתָּ צָו באַסְקוּעָן די דָּאוּנְעָ פִּינְגָּר, האָבָעָן מִיר דָּערְהָעָט

דער מאמעעס קולות און דערזעהן פאר זיך אליהו'. ער איז געווען אויף אונז מלא גולן פארין דערשראעך, וואס מיר האבען אונגעוואָרפֿען אויף זיך אלעמען מיט אונזער פֿאַרְפֿאַלען ווערטען. מיר וואַלטען זיך ניט גענארט פֿוּן איהם. מיין ברודער אליהו וואַלט אונז פֿאַר אֹזֶא זיך רעכט באַצָּהָלָט, האָט זיך געטראָפֿען אַ נְּלִיק — מיין שׂוּגְעָרִין בְּרַכָּה האָט זיך דערפֿהָלָט ניט אָונז האָט אַרוּמְגָּלָאָזֶת אַ קוּוִיטָשׁ ניט מיט אַיְהָד קָוֵל: "אוֹי, שׂוּגְעָנָה, ס'אַיְוּ מִיר שְׁלַעַכְתִּ!..." אָונז זיך ווֹיל שׂוּוֹן אַנְהָוִיבָּעַן אַיְהָרָע שְׂטִיק, אַזְוִי ווֹי אַוְיְפִּין יִם. לאָנגַן לְעַבְעַן זָאַל דער היַסְינָעַר שְׂנִידָעַר (ער ווֹיל גָּאָר פֿוּן אָונז ניט אַפְּשָׁתָהָן אוֹיֶף אַ וְוַיְלָע!). ער פֿאַלְטָאָן אוֹיֶף בְּרַכָּה' אָונז זָאנְט אַיְהָר מָסֶר: "אֹזֶא אַסְפָּאָבָע, ווֹי אַיְהָר, קִיּוֹן עִזְּדָהָרָע, זָאַל ניט ווַיְסָעַן דָּעַם חִילּוֹק פֿוּן אַ יִם בְּיוֹ אַ קְלִין טִיכְבָּעַל — פֿעַ, שְׁעַמְעַן מַעֲנַט אַיְהָר זְיך!..."

פֿאַרְעָנְטְּפֿעַרְט זְיך בְּרַכָּה. זַי האָט ניט גְּעוּוֹאָסֶט, אַז ס'אַיְז אַ טִּיך. זַי האָט גְּעַמְיִינְט, אַז מִיר זְעַנְעַן שׂוֹוֹן ווַיְעַדְרָא אַוְיְפִּין יִם. ווֹאָסֶט קְוֻמְטָאַיְהָר דְּרַבְּפָאָר?... זָאנְט פֿוּנִי, אַז אַיְהָם דְּאַכְט זְיך, אַז נְאָכְ'ן דִּיחָאַלְיָין קָאָן מַעַן דְּעַרְקָעָנָעַן, ווּעַלְכָס אַיְזָיַם אָונַז ווּעַלְכָס אַיְזָאַטִּיך. אַ יִם, זָאנְט ער, שְׁמַעְקָט מִיט פִּיש, אָונַז אַיְזָאַטִּיך זְעַנְעַן קִיּוֹן פִּיש נִוְתָא. פֿרְעָנְט אַיְהָם דער היַסְינָעַר שְׂנִידָעַר: פֿוּן זְעַנְעַן אַיְזָ גְּדַרְוָנְגָעָן? עַנְטְּפֿעַרְט אַיְהָם פֿוּנִי, אַז ער רַעַדְט גָּאָר נִיט צַו אַיְהָם, אָונַז אַז ער האָט בְּכָלְ פֿיְנִינְט אַרְיִינְגָּלָאָזֶען זְיך אַיְזָ אַכְּחִים מִיט אַ שְׂנִידָעַר. מִישְׁטָט זְיך שׂוֹוֹן אַרְיִין מִשְׁה דָעַר אַיְינִי בְּינְדָעַר, פֿעַסְיִים מָאָן. ער מַאְכָט פֿוּנִי' אַיְזָ אַוְיְסָרָעַר, אַז ער אַיְזָ אַיְצָט אַיְזָ אַמְּעַרְיקָע, נִיט אַיְזָ "רִיסְעַנְלָאָנד". אַמְּעַרְיקָע, זָאנְט ער, אַיְזָ אַלְאָנְד פֿוּן שְׂנִידָעַרְט. דָא אַיְזָ אַמְּעַרְיקָע, זָאנְט ער, אַיְזָ שְׂנִידָעַר אַזְוָא מִוחָס, ווֹי בַּיְיָ אָונַז דָעַר שְׁעַנְסְטָעַר בְּעַלְ-הַבִּית, אָונַז אַפְּשָׁר נָאָך מַעַהָר. אַיְזָ אַמְּעַרְיקָע, זָאנְט ער, האָבען שְׂנִידָעַרְט אַיְזָ "יְוִנְיָעַ". אַיְזָ "יְוִנְיָעַ" אַיְזָ בְּמַעַט דָאָס, ווֹאָס בַּיְיָ אָונַז אַ צָּעֵד". גָּאָר דִּי הִגְעָן "יְוִנְיָעַ", זָאנְט ער, אַיְזָ גָּאָר נִישְׁטָדָס, ווֹאָס אָונְזער צָעֵד...

— און מיר, בעקערם, האבעו זיך אונזער „יוניע“. — לענט צו יונה דער בעקער. — אונזער בעקער-יוניע איז אפשר אווי גראום, ווי דרי שגיגער-יוניע.

— זאנט שאטש להבדיל! — שלאנת איהם איבער משה דער איאינבנידער. און עס געהט אוועק א חתונה, וועלכע „יוניע“ אוין גראמער.

— נאך עטלייבע מינומט, און מיר זענען איז „געועעיאָרֶק“. —
זאגנט פיני צו אליהוֹן, בכדי איבערצורייסען דעם שמומעס פון די
„ווניעס“, וואס האט זיך אונז אללעמען שווין צונגענסען... מיר
סקוקען זיך איין איז דער שטאדט, וואס וואקסט פאר אונזערע
אוונגען און באזוייזט זיך אלע ווילע נעהנטער. אך! וואס פאר
א שטאדט! אך! וואסערע הויכח הייזער! קלוייסטערם, ניט קיין
ההייזער! און פאנסטער! טויזענד פאנסטער!... וווען איך האב
בי זיך איצט א בלויישטיפט מיט א בויגען פאנסיער!

1

די ערשות האט זיך פארלוורען די מאמע. ווי א ספאלאשע-
טעהן א קוואטשקע, וואס ציטערט איבער איהרע היחנרטעלער,
צעשפּוּרִיט זי די פְּלִינְגָּל, פִּיקְט אָזֶן קוֹוָאַקָּעַט אָזֶן הוֹבָט אָוִוָּה א
געפְּלִידָעָר, פָּוֹנְקָט אָזֶן האט אַוְסְגּוּזְהָעָן די מאמע מיינען. זי
האט צענו מען בידיע הענט און געמאכט א גוואלד: „מאטעל!
מענדעל! אליהו! ברכה! פִּינְיָו! טִיבָּעָל! וואו זענט איהר?
אהער געהט!...“

— נאט איז מיט איזיך, שוויענער! וואס שרײַט איהר? —
זאגט צו איהר ברכה, און מיין ברודער אליהו לונגט צו: „דרער סוף
וועט זיין, איז איבער דיוין געשרי מיט דיוין געפּילְדָעָר וועט מען
אונז אַרוֹוִישְׁקָעָן צוֹרִיךְ פָּוֹן אַמְּעַרְקָע!...“

— פּוֹרִים נָאָכְּן קָאָלְטָעָן קוֹגָּל! — חאָפְּט אַיהם אָונְטָעָר
אונזער חֲבֵר פִּינְיָו אָזֶן לְעַגְּנַט־אַרְיָוּן בַּיּוֹדָעָהָעָן דַּי קָעְשָׁנָעָם,
אָזֶן דָּאָס קָאָפְּעַלְיִשְׁעָל אַרוֹוִינְגְּרָוקְט אַרוֹוִוָּת. — אָזֶן לְאָנֶגֶן קָרְעָנְקָט
פָּאַנְיָינְגָּבָּ, ווי לְאָנֶגֶן מַעַן וועט אָזֶן שְׂוִין פָּוֹן דָּאנְגָּעָן פְּטוֹר ווערְעָן!
דוֹ האָסְט פָּאַרְנוּעָסָעָן, אָז אַמְּעַרְקָע אַיז באַשְׁאָפָּעָן גַּעוֹוָאָרָעָן פָּוֹן נאָט
אוֹוִוָּה שְׂוִין אָזֶן באַהְעַלְתָּעָנִיש פָּאָר די אלָעָ, וואס ווערְעָן גַּעַיְאָגָט
אונז געפּלְאָגָט, גַּעַשְׁטְּוִיסָעָן אָזֶן גַּעַטְרִיבָּעָן פָּוֹן אלָעָ עַקְעָן פָּוֹן דָּרָעָר
וועלְט?...“

דרער געדראָגָן פָּוֹן מענטשָׁען אַיז גַּעַוּעָן זעהָר גַּוְיִים. אָונְזָעָר
חֲבֵר פִּינְיָו האָט שִׁיעָר נִיט גַּעַחְאָפְּט דַּעַם זַעַלְבָּעָן פְּסָק, וואס אַנוּמָעָלָד
טעָן אָזֶן לְאָנְדָּרָאָן, בַּיִ אָונְזָעָר אַרוֹיְינְפָּאָהָרָעָן אָזֶן יַעַנְדָּר שְׁטָאָדָט
אַרְיָוּן. דָּאָס הַיִּסְטָ, נָאָךְ אַ מִינְוָת אָזֶן עַר וואָלְט גַּעַלְעָנָעָן אַ צָּעָד
קָנִיְּטָשְׁטָעָר, אַ צַּעַטְרָאָטָעָנָעָר אוֹוָה דָּרָעָנָס. אַיְצָטְגָּס מָאָל אַיז
עַר אַפְּנָעָקָומָעָן נָאָר מִיט אַ סְטוּסָאָק אַיז זַיְוִיט אַרְיָוָן. נָאָר אָזֶן
שְׁטָאָרָק אַיז גַּעַוּעָן דָּרָר קָלָאָפְּ, אָז דָּאָס קָאָפְּעַלְיִשְׁעָל האָט זַיְד
אַרְאָפְּנָעָגְּלִיטְשָׁט בַּיִּי אַיהם פָּוֹן קָאָפְּ אָזֶן, אָונְטָרָגְּנָחָאָפְּט פָּוֹנְגָּס
ווענט, אַיז דָּאָס אַוּוּקָנְעָפְּלִוְיָנָעָן אַ בִּיסְעָלָע אָז זַיְוִיט. דָּאָס האָט
צַוְּגָעָנוּמָעָן בַּיִּי אָזֶן אַמוֹזִיסָט עַטְלִיכָּע מִינְוָת אַיבָּרְגִּינָּע צִוְּתָה. מִיר
הַאָבָּעָן דָּרְיָיְבָּר פָּאַרְשְׁפָּעָטִיגָּט די קָאָר. דָּאָס הַיִּסְטָ, דַּעַם טְרָאָמָּה

זוויז. בי אונז הייסט דאס טראמוני, בי זיז — לאה. פינין איז דאס ווארט "קאר" בעסער געפעלען, זוי טראמוני. ווארטום ס'אייז קידצער. מיר האבען אכבר לאנג נישט באחראפט וארטען. עס איז באילד אונגענטומען נאך א קאר, און מיר אלע האבען זיך ארויף-געקאראצקעט מיט די פעלע אוויפֶּה דער קאר, פָּאַרְחָאַפְּט אלע לעדינע ערטער. און מיר פאהרען איז שטאָדַט אַרְיַין.

— דאנקען השם יתברך — פטּוֹר גַּעֲוָאַרְעַן פֿוֹן אַ פְּרִיטְשְׁעַפְּעַן, פֿוֹן דעם הייסינער שניידער! — פרעה זיך אונזער חבר פֿוֹני, און מיין ברודער אליהו זאנט צו איהם: „ווארט-אַוִים, פרעה זיך גאָד ניט! אָוּ מיר וועלען ווערטה זיַּוְנִיבְּיַהְנִים, וועלען מיר זיך מיט איהם נאָך בְּאַנְגְּעַנְגַּעַן ניט אַיְן מָאַל אַיְן נַיְוִיאַרְקְּ...“

17

אין נוֹיִאָרָק אֹוֵיפֶ דַעַר סְטְרִיכֶת

אין נוּיוֹיָאַרְק אָוִיפֶּדֶר סְטְרִיךְ

.א.

דער אַרְיַינְפָּאָהָר אין שטאדט נוּיוֹיָאַרְק אין שְׁרַעְלִיךְ. דָּס
פָּאַהָרָעַן אַלְיַין אֵין נָאָךְ נִיט אָזְזִי גּוֹאַלְדִּינְגַּן, וּוי דָּס אַיבְּעַרְזָעַצְעַן
זִיךְ פָּוּן אַיְין וּוְאַגְּנָאָן אַיְינָם אַנְדָּרָעַן. אַיהֲרַ הָאָט זִיךְ נַאֲרַדוֹאָס
אַרְיַינְגְּעַזְעַט — אָהָא! אַיהֲרַ פְּלִיחַת שְׂוִין, וּוי דִי אַדְלָעַרְמַן, אַיְין
דָּעַרְ חֻוְהַר, אַיבְּעַר אַלְעַנְגָּר שְׁמָאַלְעַר בְּרִיךְ אָוִיפֶּדֶר צָו דָּעַרְ/הַרְגַּעַט
וּוְרָעַן. וּוְעָרְדַּ דָּס אַנְגְּרָוּפְּעַן בְּיַי זַיְיַי „עַלְיוֹוִיטָעַר“. מִיְינְט
אַיהֲרַ, אֵז אַיהֲרַ זַעַנְטַ שְׂוִין פְּאַרְטִּיגַּן? הָאָט צִיְּטַ אַבְּיַעַלְמַן. אַיהֲרַ
קְרִיכְטַ אַרְוִיסְעַט פָּוּנָם „עַלְיוֹוִיטָעַר“ אָוֹן אַיהֲרַ זַעַנְטַ זִיךְ אַיבְּעַר
אַיְין אַנְדָּעַר וּוְאַגְּנָאָן אָוֹן אַיהֲרַ לְאֹזֶט זִיךְ אַרְאָפֶן דָּוֹרֶךְ טְרַעַפְּ
זַיְיַי אַיְין אַקְלַעַר אַרְיַיְן, אָוֹן אַיהֲרַ לְוַיְפַּט אַונְטָעַר דָּעַרְ עָרְדַּ מִיטַּ
אַזְזַ אַיְמָפְעַט, אָזְזַ עַמְשְׁוִינְדָּעַלְט אַיְיךְ אַיְין דִּי אַוְינְגַּעַן. דָּס וּוְעָרְדַּ
שְׂוִין אַנְגְּרָוּפְּעַן בְּיַי זַיְיַי „צָאַבְּהַיְיַ“. פָּאָר וּוְאָס הַיִּסְטַ דָּס „עַלְיַ
וּוְיַטְעַר“ אָוֹן דָּס „צָאַבְּהַיְיַ“? — זַאֲגַט מִיְּן בְּרוֹדָעַר אַלְיַהַוְוָן, אֵז
„עַלְיוֹוִיטָעַר“ נַעֲמַט זִיךְ פָּוּנָם וּוְאַרְטַן „לִיְוַטָּעַר“. אָוֹן „צָאַבְּהַיְיַ“
זַאֲגַט מַעַן בְּיַי אָוֹנוֹ אַוְיךְ, אֵז מַעַט טְרִוִּיבַּט אָז אַפְּאָרְ אַכְסָעַן. לְאַכְטַ
פָּוּן אַיהֲם אַוְנוֹעַר חַבְּרַ פִּינְיַ מִיטַּ סְכָנּוֹת. עָרְ זַאֲגַט: „סְאָ מְשָׁלַח

אַקענען אַ טָּאָרְבָּע פְּלָעֵסֶר! אַכְּסָעָן, זָאנְטָ עַר, קְוִים וּוּאַס זַיִּי
קְרִיכָעָן, אֹונְ דָּאָס פְּלִיהָת! " עַנְטָפָעָרְט אֲהַיָּם דָּעָרְיוֹף אַלְיָהָוּ :
"דָּעָרְיוֹף אַיְוָן דָּאָס אַמְּעָרִיךְעַ, סְוָאלְ פְּלִיהָעָן... " מִשְׁמַט זִיךְ אַרְיָין
מִיּוֹן שְׂוֻעָנָעָרָיָן בְּרָכָה אֹזְן וְאַגְּטָן, אֹזְ דָּאָס אַיְגָעָנָע אַמְּעָרִיךְעַ וּוּאַלְטָ
גְּעוּעָן אַ סְּךְ בְּעַסְעָר, וּוּעָן מַעַן וְאַל דָּא נִיט אַזְוִי פְּלִיהָעָן, וּוּי מַעַן
פְּלִיהָת. זַי שְׂוֻעָרְט זִיךְ, אֹזְ מַעַהְרָ פְּאָחָרְט זַי שְׂוִין נִיט, אַיְוָן עַס!
נִיט מִיטָּן, "עַלְיוֹוִוִיטָעַר" אֹונְ נִיט מִיטָּן, "צַאָבָהָיִוּ" — זַי וְאַל וּוּיסָעָן
גְּלִיקְלִיךְ וּוּרָעָן. זַי וּוּעָט שְׂוִין, זָאנְטָ זַי, בְּעַסְעָר גַּעַהָן צּוּפָּסָם,
אַיְדָעָר אַזְוִי מְשׁׁוֹגָעָנָעָרָוּיָן פְּלִיהָעָן הַעַנְדוּסְ-פְּעָנְדָרָם אַיְבָעָר דָעָר
הַמְּאָרָע, אַדָּעָר לְוִיפָּעָן אַונְטָעָר דָעָר עַרְ. דָעָרְבִּי הַאָט זַי גַּעַזְעָנָט
אַ וּוּרְטָעָל : "הַוִּיב מִיךְ נִיט אֹזְן וּוּאָרָף מִיךְ נִיט..." אַ מַּאֲדִינָע
אַיְדָינָע מִיּוֹן שְׂוֻעָנָעָרָיָן. בַּיְ מַיר וּוּאַלְטָ אַיְהָר, פְּאָרְקָעָהָרָט, גַּעַד
פּוּעָלָט, אַיְךְ וְאַל אַרְומְפְּאָחָרְעָן מִיטָּן, "עַלְיוֹוִוִיטָעַר" אֹונְ מִיטָּן
"צַאָבָהָיִוּ" אַ גַּאנְצָעָר מִיט אַ גַּאנְצָעָר גַּאנְכָּט. מִיּוֹן חַבְרָ מַעְנָדָעָל
אוֹיךְ דָּאָס אַיְגָעָנָע.

ב.

דָאָכָט זִיךְ, מַיר זְעָנָעָן שְׂוִין אַוִּיסְגָּעָוָעָן אַ וּוּלָט. דָאָכָט זִיךְ,
מִיר הַאָבָעָן זִיךְ שְׂוִין גַּעַגְעָגָעָן אַנְגָּעָוָעָהָעָן מִיט דִי טָרָאָמוּיָעָן אַיִן
לְעַמְבָּרָג, אַיִן קְרָאָקָע, אַיִן וּוּעָן, אַיִן אַנְטוּוּרָפָעָן אֹונְ אַיִן לְאַנְדָּאָן.
נַאֲרָ אַזְוָאָעָגָפָט מִיט אַזְוָאָ שְׁטוּפָעָן זִיךְ אֹונְ אַזְוָאָ דְּעַרְשָׁטִיקָעָנִישׁ,
וּוּי אַט דָּא, אַיִן דָעָם נִיהָנוּמָם, הַאָבָעָן מַיר אַיִן עַרְנָנִיָּהָן נִיט גַּעַזְעָהָעָן!
קָאָפְ אַוִּיפְ קָאָפְ. אַיְינָעָרָ אַרוּםָם, צְוַויִּי אַרְיָין. זִיצָעָן אַיִן נִיטָאָ וּוּאָן.
דָאָרָף מַעַן שְׁטָעָהָן. פְּאַלְטָ מַעַן אָום. מוֹזָעָן זִיךְ אַנְהָאַלְטָעָן
בַּיְיָם רִינָגָן. הַיִּסְטָעָסָעָס דָא, "הַעֲגָעָן אַוִּיפְןִ סְטָרָאָפְ". וּוּעָרָד מַעַן
פְּאָרְקָלְיָאָקָנָעָט. הַעֲלָפָט גַּאָטָם, עַס וּוּעָרָד רִינָגָן אַיִין אַרְטָם, אַיִן פְּאָרָהָאָן
דָעָרְיוֹף אַ סְּךְ בְּעַלְנִים. קְוִים מִיטָּ צְרוֹתָ פְּאָרְתָּאָפָט אַיִן אַרְטָם.
אַיְהָרָ קָוָט זִיךְ אַרְוָם, זִיצָט אַיְהָרָ צְוַיְשָׁעָן צְוַויִּי גַּוִּים. בִּיְדָע
שְׁוּאָרָצָע. אַ נִּינְעָרָ מִיט אַ נִּינְגָּרָטָע. מְנוּשָׁמָ'דִינָגָן בְּרוֹאִים. מַוְרָאָ'

דריג גראָבע לְיִפְעָן. גְּרוֹיסָע ווַיְוִיסָע צִיְּהָן אָזֶן ווַיְוִיסָע נְגָעָל. זַיְּזַעַן אָזֶן קִיעָן עֲפִים, מַעַלְתָּה-גְּרָהָן, אָזֶן ווַיְאַכְסָעָן. עֲרַשְׁת דָּעַרְךָ נְאַכְדָּעָם בֵּין אַיךְ גַּעַוְאָוִירָע גַּעַוְאָרָעָן, אָזֶן דָּאָס ווּאָס זַיְּזַעַן ווּעְרָד אַנְגָּרוֹפָעָן בַּי זַיְּזַעַן "טְשָׁאַינְגָּאָם". דָּאָס אַיז אָזֶן מִין קָאנְפָעַט פָּוּן גּוּמְיָאלָסְטִיק. מַעַ הַאַלְטָה דָּאָס אַיז מַוְיל אָזֶן מַעַ קִיעָעַט דָּאָס. אַרְאָפְשָׁלְיָינָעָן טָאָר מַעַן דָּאָס נִיט. יוֹגָנָע באַיעָם, דָּאָס הַיּוֹסְטָקְלִינְעָן יוֹגָנָלָעָד, אַלְטָע לְיוֹט אָזֶן קָאַלְיָיקָעָם מַאֲכָעָן דָּרְפָּנוֹן אַלְעָבָעָן. אַוְגָזָעָר חֲבָר פִּינִי, אַוְיב אַיְהָר גַּעַדְעָנָקָט, אַיךְ הַאָב אַיךְ אַמְּאָל דָּרְצָעָהָלָט, אַיז בַּטְבָּע אַגְּרוֹיסָעָר גַּאֲשָׁר. עַד הַאָט לְיִעְבָּז זַיְּסָע זַאְכָעָן. הַאָט עַד זַיְּד צֻוְנָהָטָט צַו דַּי דָּזָיְנָעָ קָאַנְפָעַטְלָעָד אָזֶן הַאָט פָּאוּאַלְיָינָע אַיְוָנָעָשָׁלָוָנָעָן אַגְּנָעָ שָׁאַכְטָעָל. דָּעַר סּוֹפְּ אַיז גַּעַוְוָן — עַד הַאָט זַיְּד אַגְּנָעָמָכָט אַחֲתָוָה אַין מָנָעָן, שִׁיעָר נִימְטָפָעָנָע סְמָמָט זַיְּד. דָּקְטוּרִים הַאֲבָעָן אַוְיסָגְּנָטָפָעָט בַּי אַיהֲם דָּרוֹכְּן הַאֲלָזָן דַּי מְשָׁאַינְגָּאָם. מַעַ הַאָט אַיהֲם גַּעַרְאָטָעוּט דָּאָס לְעָבָעָן. נָאָר אַיךְ פָּאַרְלְוִוְף אַוְוִוְף צַו פְּרִיהָעָר. מִיר קַעְהָרָעָן זַיְּד אָזֶן אַוְרִים צַו אַוְנוֹגָר עֲרַשְׁתָּעָן אַרְיִינְפָּאָהָר אַין דָּעַר שְׂטָמָדָט נַיְידִיאָרָק.

1

דעם גאנצען וועגן, וואס מיר זענען געפֿאַהרען אויפֿן "עליז
וועיטער" און אויפֿן "צָאַבְהֵי", האבען אונזערע לײַיט, די מאַנס-
ביבּלען מיט די ווייבּער, געהאלטען אין איין רעדען. איך זאג
רעדען, אבער ס'אייז ניט אמת. ווער קאָן דאס רעדען אויפֿן
"עליזוּוּיטָעָר"? אַדער אויפֿן "צָאַבְהֵי"? אָז דער ראש, מיטִין
געפֿילְדָעָר, מיטִין גראָנְדָעָר פָּוֹן די רעדעָר, מיטִין גְּרִילְצָעָן פָּוֹן די
רעלְסָעָן, מיטִין קְלִינְגָעָן פָּוֹן די פָּעָנְסָטָעָר מאָכְעָן אַיִיךְ טּוּבָּ. אַיהֲר
אלְליַין הערט ניט אַיעַרְכָּר קָלְ. אַיהֲר מָזוֹת שְׁרִיּוּן אַיִינָס צָום אַנְ-
דעָרָעָן, ווי בעט אַיהֲר רעדט צו אַטּוּבָּעָן. אַונְזָעָרָעָן לְיִיט זענען
אַושׁ הַיּוֹזָעָרָג נְעוּזָאָרָעָן שְׁרִיּוּנְדִּיגָּן. די מָאַמְעָטָה עַטְלִיכָּעָמָל
געבעטָעָן זִיד בַּיִּ עַפְקִיָּן :

— פעסינוו, נשמה'נוו, הארץענוו, לויבענוו ! לאזט דאס איבער אויף שפטער ! ...

מע ווערד אנטשווונגען אויף א מינוט און מע הוויכט אבער באָלֶד אָן וויעדר אָמָל צו שרייען אויף קולַיקְלוֹת. וואָרומּ מען איז דאָךְ לְעַבְּדִים גַּעֲנְשָׁעָן, גַּטְּעָנְהָרָה, גַּעֲוָעָנְעָן שְׁכָנִים. ווי אָזְוֵי קָאָן מען זיךְ אַיִּינְחָאַלְטָעָן אָן נִיט אַוְסְרָעָדָעָן זיךְ דַּי הַעֲרָצָעָר ? מע האָט זיךְ אָזְאָן צִיְּמָת נִיט גַּעֲוָעָהָעָן. אָן צו רַעֲדָעָן אַיְזָה דָא אָזְוֵי ! פְּיעַל ! אָזְוֵי פְּיעַל !

ד.

אנגעראעדט זיךְ אָן אַגְּנָעָשָׂרִיעָן זיךְ ווּעָגָעָן זִיְּטִינָעָן זַאֲכָעָן, אַיְזָה מען אַרְוִיפּ אַוְיפּ אָשְׁמוּס ווּעָגָעָן ווּאַוְהָיָן צו פַּאֲרָפָאַהָרָעָן אָן בַּיְזָה ווּעָגָעָן אַפְּצָוּשְׁטָעָלָעָן זיךְ. נַאֲךְ אָסְטָה וּבְחִים אָן שַׁפְּאַרְעָנִישָׁעָן אַיְזָה גַּעֲלִיבָעָן, אָזְזָה דַּי מַאֲמָעָן אָן אַיְזָה אַונְזָעָר חַבְּרָה פַּיְנִי מִיטָּזִין טִיבְּלָעָן זַאֲלָעָן מִיר זיךְ אַפְּשָׁטָעָלָעָן בַּיְזָה אַונְזָעָר שְׁכָנָה פָּעָסִי דַּי גַּרְאָבָעָן. אָן אַלְיָהָה מִיטָּזִין ווּיְוִיבּ בְּרָכָה זַאֲלָעָן פַּאֲרָפָאַהָרָעָן צו זַיְוָרָעָן שְׁוֹ�הָרָה אָן שְׁוֹ�וּנָעָר, יְוָהָה דָעַם בַּעֲקָרָה אָן רַיוּוּעָלָעָן דַּי בַּעֲקָרִין. נָוָה, אָן מַעֲנָדָעָל ? זַאֲגָטָ פָּעָסִי, אָזְזָה מַעֲנָדָלָעָן נַעַמְתָּ זַיְזָה זַיְזָה. זַאֲגָטָ רַיוּוּעָלָעָן דַּי בַּעֲקָרִין — נַיְינָן. בַּיְזָה פָּעָסִי', זַאֲגָטָ זַיְזָה, קִיְיָן עִינְדְּהָרָעָן, פַּאֲרָהָאָן אַחֲנָה אַיְזָה אַיְזָה אַיְזָה בַּיְזָה בַּיְזָה זַעַנְתָּן, זַיְזָה דַּאֲרָדְרִיסָטָ דָאָס פָּעָסִי'. זַיְזָה זַאֲגָטָ, אָזְזָה סַאֲזָה נִטְאָ קִיְיָן אַיבָּעָרִינָעָן צִיהָן אַיְזָה מַוְיִיל אָן קִיְיָן אַיבָּעָרִינָעָן קִינְדָּרָעָר בַּיְזָה אַמְּטוּרָה.

— שאָט ! ווּיְסָט אַיְהָר ווּאָס ? לְאַמְּיר פַּרְעָגָעָן דָעַם בַּעַלְּ רַבְּרָאַלְיָן. — אָזְוֵי זַאֲגָטָ מָשָׁה דָעַר אַיִּינְבִּינְדָּרָעָר, פָּעָסִי'ס מָאָן, אָן עַר טַהָּוֹת אָפְּרָעָגָן בַּיְזָה מַעֲנָדָלָעָן : ווּאַוְהָיָן ווּלְעַר בַּעַסְמָעָר — צו אַיְהָם אַדְרָעָר צָוּם בַּעֲקָרָה ? עַנְטָפָעָרָט אַיְהָם מַעֲנָדָעָל, אָזְזָה עַר ווּלְעַר זַיְזָה דַּאֲרָטָעָן, ווּאוֹ זַיְזָה חַבְּרָה מַאֲטָעָל. אַיְזָה אַלְיָהָה אַזְּקָעָר נַעַמְתָּן אַנְדָּרָעָשָׂנִיט גַּעֲטָרָאַכְּטָמָן, אָזְזָה אַזְּקָעָר בַּאֲדָאָרָף מַעֲנָדָעָל זַאֲגָטָן.

.ת.

— אט דא באָלד, נאָך אַיִן סְטִוִישָׁעַן, סְטָאָפָעַן מֵיד! — רופט זיך אַז יונֶה דער בעקער שוֹין אוֹוֶיפּ אַמְּרִיקָאנֶר לְשׁוֹן. מֵיד פָּאָרֶד שְׂטָעָהעַן נִיט, ווֹאָס הַיּוֹסֶט „סְטִוִישָׁעַן“ אַזְן ווֹאָס הַיּוֹסֶט „סְטָאָפָעַן“? פָּאָרְטִוִּיטְשֶׁט עֲרָאוֹנֶן, אַז סְטִוִישָׁעַן הַיּוֹסֶט אַ סְטָאָנְצִיעַ אַזְן סְטָאָפָעַן מִינֶינֶט מַעַן אַפְּשָׁטָעַלְעַן זַיְד, אַרוֹיסְפּוֹרְבָּעַן.

— מְחוֹתָן! פָּוּן ווֹעַן אַז האָט אַיְהָר עַם אַנְגָּנָהוֹבָעַן רַעֲדָעַן אוֹוֶיפּ'ן חִיגָּעַן לְשׁוֹן? — פְּרָעָגֶט אַיְהָם דַּי מַאֲכָעַ, אַזְן רַיוּוּלָעַ דַּי בעקערין עַנְטְּפָעָרֶט פָּאָר אַיְהָר מָאָן:

— אַיְך בֵּין אַיְיךְ עֲרָבָן, מְחוֹתָנָתְטָעַן, אַז אַיְן אַז ווֹאָךְ אַרְוֹם ווּעַט אַיְהָר אַיְיךְ אַנְהָוֹבָעַן רַעֲדָעַן אוֹוֶיפּ'ן חִיגָּעַן לְשׁוֹן. ווֹאָרוֹם אַז אַיְהָרְטָן אַרוֹיסְקוּמָעַן אַזְן סְטָרִוֶּט אַזְן פְּרָעָגֶן: ווֹאָז אַזְן דַּא דַּעַר קָצְבָּן ווּעַט אַיְהָר מַעַגָּעַן קָצְבָּעַן פָּוּן חִינָּט בֵּין אַיבָּעָרְמָאָרְגָּעַן, ווּעַט אַיְיךְ קִיְּנָעַר נִיט עַנְטְּפָעָרֶן.

פְּרָעָגֶט זַי דַּי מַאֲכָעַן:

— ווֹי אַזְוִי זְשֻׁעָדָעַן זַאֲלָא אַיְיךְ זַאֲגָעַן?

עַנְטְּפָעָרֶט שְׂוִין פָּעָסִי דַּי גַּרְאָכָעַן:

— אַיְהָרְטָן מוֹזָעַן זַאֲגָעַן „דַּעַר בּוֹטְשָׁעַר“.

— אַזְוִי לְאָנָגָגָעַן זַי! — מִשְׁתַּחַת זַי אַרְיָין מִין שְׁוּעָד גַּעֲרָוָן בְּרָכָה. — זַי זַאֲלָעַן אַפְּיָלוֹ אַוְיָפָעַן, ווּלְאַיְיךְ זַי זַאֲגָעַן קָצְבָּן, קָצְבָּן אַזְן קָצְבָּן!

.ג.

מייט אַ מַאְלָה האָט מַעַן זַיְךְ אַפְּגָעָשְׁטָעַלְטָן. אַוְנוּעָר מְחוֹתָן יונֶה דַּעַר בעקער האָט גַּעֲחָאָפֶט דַּי מְחוֹתָנָתְטָעַן רַיוּוּלָעַ דַּי בעקערין מִיטָּמִין בְּרוֹדָעָר אַלְיָהוּ מִיטָּמִין שְׂיוּעָנָעָרִין בְּרָכָה אַזְן הַאָבָעַן זַיְךְ גַּעֲבָעַן אַ לְאָזֶן צָוָם אַרוֹיסְגָּאנָגָן. האָט זַיְךְ דַּי מַאֲכָעַן אַיְיךְ אַוְיָפָעַן חִוְּבָעַן. זַי האָט גַּעֲוָאָלָט גַּעֲהָן בְּאַנְגְּלִיּוּטָעַן אַיְהָרָעָ קִינְדָּרָעָ, זַיְךְ

געזעגעגען מיט זיין. אויך פינוי פון זיין זוית האט זיך אויפנצעי הויבען, גענאגעגען געזעגעגען זיך מיט זיין חבר אליהו און טאפי אין איינוענס אפרעדען מיט איהם, וואו און ווען מע זאל זיך זעהען. נאר ווער? וואס? וועמען? איזידער מע קוקט זיך איזט איז שוין יונה דער בעשר מיט דער בעקערין מיט מיין ברודער אליהו און מיט זיין וויב ברכה אויף יענער זויט. דער קאנדוקטאר האט שוין פארהאקט די טיר. דער וואנגאן האט זיך געגעבען אַ רימס. אונזער פינוי, ווי ער איז געשטאנען פארטראקט און צעטומטלט, איזוי האט עם איהם געגעבען אַ שלידער פון די פים. אין אַ ווילע איזט איז ער שווין געלעגען ביוי אַ שווארצער גויע (אַ נינערטע) אויפֿן שויס. האט איהם די געגרטע געגעבען אַ וואוף פון זיך מיט ביידע הענט, איזו, איז ער איז אוזעגעפּויגען אויף דער צוויטער זויט באנס און דאס קאפעליישל צו דער טיר. און טאָר מער איז קאָרג, איז נאר געוואָרטען אַ געלעכטער אויך. דער נאָנִי צער וואָנָן האט געלאָקט. אַיך און מיין חבר מענדעל האבען אויך געלאָקט. האבען מיר געהאָקט אַ פֿסק פון דער מאמע און פון פינויים וויב טיבען, למאַי מיר לאָבען. געהט, זויט אַ בריה, אַדרבה, און לאָקט גיט!

ג.

אלסידינג אויף דער זועלט האט איזן עס. געקומען אַ סוף צו אונזער ארײַנְפֿאָהָר איז נוֹיְדָאָך. מיר זענען שווין אויף דער גאט. דאַ הייסט עס "סְטְּרִיטִיט". ווען אַיך זאל ניט וויסען, אַז מיר זענען איזן אַמְּעַרְיקָע, וואָלֶט אַיך זיךער געמיינט, אַז מיר זענען אַין בראָד, אַדרער אַין לְעַמְבָּרְג. די אַיְגָעָנָע אַידָּעָן, די אַיְגָעָנָע ווַיְבָּרָע, די אַיְגָעָנָע געוואָאָלְדָּעָן, דאס אַיְגָעָנָע מִיסְטָט, וואָס דָּאָרְטָעָן. נישט מעהָר, דער טומעל מיט'ן האַרְמִידָעָר אַיז דָּאָס סְקָרְגָּעָסְטָרָע. אַז דער רָעָש אַיז שטָאָרְקָעָר, הַילְכִּינָעָר. אויך די מַוְיָּרָעָן זענען הע כָּעָבָר. זעכְס עַטָּאָזָעָן אַיז אַ געלעכטער. פָּאַרְהָאָן

היויזער פון צוועלאָפ עטאוועשען. און פון צוואָאנציג. און פון דרייסיג. און פון בערטציג. און גאָך' העכער. גאָך' וועגען דעם שפֿעטער. דערוּוויל זענען מיר מיט אונזערע פֿעלעך אוייפ דער סטרויט. מיר האָבען גאָך' אַ שטיך וועג צו געהן צופום. דאַ הייסט עס — „וואָען“. און מיר וואָקען. פריהער וואָקט משה דער אַיינבֿינְדרער קען“. און מיר וואָקען. גאָך' אַיהם וואָקט זיין וויבּ פֿעסִי די גראָבען מיט זיינע קורצע פֿים. גאָך' אַיהם וואָקט פֿעסִי די גראָבען קויָם וואָם די פֿים טראָאנען זי. אַזוי פֿעט און שווער איז זי. גאָך' פֿעסִין וואָקען פֿיני מיט זיינ טיבּעל. פון פֿינִיָּס וואָקען קאָן מען בלֵיְבעּן אַחֲן אַ בוֹיךְ לאָכענְדרּין. פֿיני, אַז ער וואָקט, טאנצט ער אַונטער מיט זיינע דינְעַן לאָנגּעַן פֿים, וואָם פֿארטשעפּעַן זיך אַיינְדר אַין דעם אַנדערען. אַיִן הוּוּ אַראָפּ, דאס האַלּוּטיכּעל אַין אַראָפּ. דאס קאָפּאַלְישּׁעַל אַרוּיפּגּוּרּוקט. דאס האַלּוּטיכּעל אַין בְּצֻוּזִים. אַ מאָדְנָעַ פֿינְגּוּר, בעט זיך אַויָּפּ פֿאָפּיְר. אַיך אַון מײַזּ חַבְּרַע מענְדרּעַל וואָקען פון היינטּעַן, שפֿעטער פון אלּעַמְעַן. מיר שטעלען זיך אָפּ בּמְעַט בּוּ יעדְעַן פֿעַנְסְטּער. אַונְז אַז גַּעֲפּעַלְעַן, וואָם די אַויָּפּרְוַטְעַן זענען אַויָּפּ אַידְישַׂ, אַון וואָם עס שטעהָעַן אַרוּיסְגּעַשְׁטַעַלְטַ אַלְעַ אַידְישַׂ זאָקעַן : סְדוּרִים, טְלִיתְיקְטָן, יָאָרֶדֶם, מְעַלְקָעַם, מְזוֹזּוֹת, מְצֹוֹת ! מְשֻׁמָּוֹת, אַידְישַׂ שְׁטָאָדָט. לְאֹזֶט מען אַונְז אַבעּר לאָנגּ נִיט שְׁטָהָעַן. די מאָמָעַ רֹפְטַ אַונְז : „אַהֲרָ גַּעַת !“ — מְזַעַּן גַּעַת.

ח.

ווער עס האָט נִיט גַּעַזְעַהָעַן די ניידיאָרְקָעַר סְטְרוּיט — דער האָט גַּאֲרַקְיָן שְׁעַנְס נִיט גַּעַזְעַהָעַן. וואָם גַּעַפְּינְט אַיְהָר נִיט אַויָּפּ דער סְטְרוּיט ? אַיְדְעַן האַנדְלָעַן. ווּיְבּעַר זַיְצָעַן אַון שְׁמוּסָעַן. קַינְדָּעַר אַין די וועגְעַלְעַךְ שְׁלַאָפְעַן. „קַרְעַדְזּוּשָׁם“ הייסען דאַ די וועגְעַלְעַךְ. אַלְעַ קַרְעַדְזּוּשָׁם האָבעּן אַיִן פְּנִים. דאַ, אַויָּפּ דער

סptrיט, האדרוועט מען די קלויינע עופה/^{לעך} מיט מילך פון קלינינג
בלעשלעך. גראטער קינדרער שפיעלען זיך. אונ שפיעלען שפיעלעט
מען זיך מיט טיזענדערליי שפיעלען: מיט קנעפלעך, מיט
רעדעלעך, אין באָל, און וועגעלעך, אין שליטעלעך און איין "סקויטס".
דאס איז א מין זאָך אוֹוֶוּ פִּיעַר רעדעלעך, צונגבונדען צו די פִּים,
און אוֹוֶוּ דעם רעדעלט מען. מע קאָן טוב ווערטן פון דעם גע-
פִּילדער, וואָס די קינדרער הויבען-אוֹוֶוּ אוֹוֶוּ דער סptrיט. די סptrיט
געהרט צו די קינדרער. קינעער וועט ניט וועגןען זויי פון דאנען
צו פָּאָטריויבען. און בכל איז אמעריקע אַלְאָנד, וואָס איז באָ
שאָפָּען געווארען פון די קינדרערס וועגןען. און דערפֿאָר האָב אַיך
לייעב דאס לְאָנד. אָנוֹ, לאָז עמייצער פרובּען אַנְרִיכְרָעָן אַקְינְד מיט
אַ פִּינְגְּרָעָ! מײַן ברודער אלְיהָו האָט דאס פָּאָרוֹזָכְט אַוּוֹפּ זַיִן
איינְגְּעָנְעָר הוֹיִט. ער וועט שוֹין פָּאָרוֹזָאנְעָן אַ צעהנטען. אָזוּ אָיז
געוווען די מעשה:

איינט מאל בין איך מיט מענדרלען געווען אויפֿ דער סטריט אונ
געשפיעטלט אין „טשעקעס“. דאס איז א שפיעל מיט קיילעכינע
הילצערנע קנעפלעך, וואס מע שיסט מיט זיין. איז אונגעקומען
סאמע אין רעכטן שפיעל מיין ברודער אליהו. והאט ער מיך, נאך
דער אלטער מאדרע, אונגעחאפט ביום אויהער מיט איין האנט און
מיט דער אנדרער געווען נרייט מיר שענקען א פאר פינע פטעש.
וואקסט אוייס א באין, א „ווערגעלעץ“, ווי פון אונטער דער ערְּ
ער לוייפט-צוו צו מיין ברודער און ריסט מיך ארויס פון זייןע
הענט. דערנאך פארקאטשעט ער די ארבעל און זאנט עפֿים צו
אליהוֹן אויף אמעריקאנער לשון. נאר איזוֹ ווי מיין ברודער פארָּ
שטעהט ניט קיין איינגעטלש, נעטט דער ווערגעלעץ און טראגט איהם
אונטער א צונעמאכטן קולאָק נלייך אונטער דער נאָז. קלוייבט
ויך באָלד צונוֹוֹת א רעדעל מיט מענטשען. און מיין ברודער פארָּ
ענטפערט ויך פאר זוי אויפֿ אידיש, אzo ער קעהר מיך און א ברודער,
מען ער דעריבער מיט מיר לערנען דורך-ארץ. זאנען אבער די
אונגענעלאָפֿעַן, או איז אמעריקע געהען נישט אן די זאָכָען. אָ

ברודער, נישט אַ ברודער, — שלְאָגָעָן אַ קלענערען פֿוֹן זַיְד טַאַר
מען נִיט...
נוּ, גַּעֲתַּה האָט נִיט לַיְעַב אֹזֶאָ לאָנד!

ט.

דעַרְוַוְיל האָב אַיך מַיך פֿאָרְדְּעַט אָוֹן גַּאֲרַפְּרֶנְסְּטָעַן, אַז
מִיר זַעַנְעָן שְׂוִין גַּעֲקוּמָעַן אַהֲינְצִיזּוֹן, וּוֹאוּ מִיר דָּאָרְפָּעָן זַיְד אַפְּרִ
שְׁטָעַלְעַן. דָּאָס הַיִּסְטָן, בַּיְּ אַונְזָעָר שְׁכָנָה פֿעַסְיִי דַּי גַּרְאָכָע אָוֹן בַּיְּ
איַהְרַ מאָן מִשְּׁה דָּעַם אַיְנְבִּינְדָּרָה. אַרְיִינְגְּעַקְוּמָעַן צַו זַיְד אַין שְׁטוּב,
הַאָבָעָן מִיר נִישְׁט גַּעֲטְרָאָפְּעָן קִינְגָּעָם פֿוֹן דָּעֵר חַאְלִיאָסְטָרָע. אַיך
קָוָק זַיְד אַרְוָם אֹוִיפֶּ אַלְעָ זַיְוּטָעָן. אַיך זַוְּק מִיט דַּי אַוְינָעָן מַיְוִין
אַמְּאַלְיָגָעָן חַבְּרַ "וּשְׁתִּי". נִיטָאָט נִיט וּשְׁתִּי, נִיט קִינְגָּעָר. וּוֹאוּ
זַעַנְעָן זַיְד אַהֲינְגְּעַקְוּמָעַן אַלְעָ? וּוּעַט איַהְרַ הַעֲרָעָן אַ שְׁעַנְמָ.

VII

די האלייאסטרע אויפֿ דער אַרבײַט

VII

די חאליאסטראָ אויַף דער אַרְבִּיַּת

.א.

אייך האב אייך געהאט דערצעהלהט, אז מיר זענען אַריינגעַד
 קומען צו אונזער שכנה פֿעַסִּי די גְּרָאַבָּע אָוּן צו אַיהֲר מֵאָן מֵשָׁה
 דַּעַם אַיִּינְבִּינְדָּעֶר אָן נְיוֹאַרְק, הַאָבָּעָן מֵיר פֿוֹן זַיִּעַר גָּאנְצָעָר
 חַאְלִיאַסְטָרָעָן קִיְּנָעָם נִיט גַּעֲטָרָעָן אַיְּן דָּעָרָהָיִם. וּואָס אַיְּזָה
 מַעַשָּׂה? — די חַאְלִיאַסְטָרָעָן אַיְּזָה דָּעָר אַרְבִּיַּת. נָאָר אַיִּידָעָר
 אַיְּךְ וּוּאַל אַיְּיךְ גַּעַהַן דָּעַרְכָּהָלָעָן, וּואָס פָּאָר אַיְּין אַרְבִּיַּת יַעֲדָעָר
 פֿוֹן זַיִּהָאָט, בָּאַדָּאָרָפּ מֵעַן אַיְּיךְ בְּרִיחָעָר בָּאַשְׁרִיבָּעָן, וּוי אַזְוִי אַ
 אַיְּוד אַיְּין אַיִּינְבִּינְדָּעֶר פָּאַרְגִּינְט זַיִּךְ צוֹ זַיְצָעָן אַיְּן אַמְּעָרִיקָע. עַרְדָּ
 שְׁטָעָנָם, די שְׁטוּב. בַּי אָוּנוֹ אַיְּן שְׁטָעַדְטָעָל וּוּאַלְטָט פֿעַסִּי די גְּרָאַבָּע
 נָאָר מָוֹרָא גַּעַהַט אַרְוִיפְּצָוקְלָעַטְרָעָן אַזְוִי הַוִּיךְ. מַעַ גַּעַהַט אָוּן
 מַעַ גַּעַהַט אָוּן מַעַ גַּעַהַט אָפְּשָׁר אַיְּוֹף הַוְּנְדָעָרָט טְרָעָפּ, בַּיּוֹ מַעַ קּוֹמֶט
 אַרְיוֹן אַיְּן אַ דָּוְרָהָמְלוֹכָה. חַדְרִים אָוּן חַדְרִים לְעַד אַהֲן אַ שְׁיוּוּה.
 דָּא הַיִּסְטָט עַס „רוֹמָס“. אַיְּן יַעֲדָעַן רֹומָס — בַּעֲטַלְעַד מִיטָּקָלְדָּרָעָם,
 מִיטָּפָאַרְהַעַנְגָּלָעָךְ אַיְּוֹף די פָּעַנְסְטָעָר, אָוּן אַיְּין רֹומָס, וּואָס מַעַ רְוֶפֶט
 דָּאָס „קִיטְשָׁעָן“. בַּיּוֹ אָוּנוֹ הַיִּסְטָט עַס קִיחָה. נָאָר קִיּוֹן אַוְיּוּוֹן אַיְּזָה
 נִיטָּא. אַיְּין אַיִּזְעָרָנָעָ פְּלִיטָעָ מִיטָּ לְעַכְעַר אַיְּוֹף צוֹ קָאַבָּעָן, אָוּן

וואסער צאטפט זיך דא פון דער וואנט. קאלט וואסער און הייס וואסער — זויפיעל איהר ווילט! איהר דארפט נאר געבען אָ דראעה מיטן קראזן — און פארטינג.

ב.

שפטעטר, אָז מײַן ברודער אלֵהו אָז זײַן וויב ברכה זענען געקומען צו אונַן געוואוירע ווערטען, וואָס מיד מאכען, האט איהם אונזער חֶבֶר פִּנִּי אַנְגַּנוּמָן פָּאָר אַ האָנט, אַרְיוֹנָגְּפִּיהָרֶט אַין קיטשען, באַוויזען די צוּוִי קְרָאָנָעָן מִיט וואסער אָז אַרְיוֹס מִיט לְשׁוֹן, ווֹי פִּנִּי קָאָזֶן. ער האט גַּעֲזֶנֶט: — וואָס זָאנְסֶט דּו עֲפִים, אלֵהו, אַוִּיפָּאַלְוָמְבָּסֶעָן? מעַג נִיט זְײַן. פָּאָנִי די כְּפָרָה פָּאָר זְײַן מִינְדָּסְטָעָן נָאָגָעָל, וואָס אַ חְוֹץ בָּרָאָנְפָּעָן אָז אַ חְוֹץ פָּאָנְרָאָמָעָן ווַיּוֹסְטָעָן ער נִיט ווּעָד עַס האָט איהם גַּעֲשְׁלַיְוּרֶט? ...

וועט איהם דעַן מײַן ברודער אלֵהו אַפְּשָׁוּיְנָעָן? רופט ער זיך אָז צו איהם, צו פִּנִּיְּן הַיִּסְטָע עַס: „אַיצְטָעָר בֵּיזֶט דּו שְׂוִין אַינְגָּאָנְצָעָן פָּאָר קְאַלְוָמְבָּסֶעָן. וואָס האָטָט דּו אַבָּעָר גַּעֲזֶנֶט פְּרִיהָעָר אַכְּיָסָעָל, אַוִּיפָּאַלְוָמְבָּסֶעָן?“ פָּאָרָעָנְטָפָּעָרָט זיך פִּנִּי אָז זָאנְט, אָז עַלִּים אַיְלָאָנד גַּהְעָר נִיט צו אַמְּעָרִיקָעָן. עַלִּים אַיְלָאָנד, זָאנְט ער, לִינְט אַוִּיפָּאַלְוָמְבָּסֶעָן גַּרְעָנִיךְ צְוִוִּישָׁעָן אָז צְוִוִּישָׁעָן אַוִּיסְטָאָנד. זָאנְט אַבָּעָר מײַן ברודער אלֵהו, אָז עַס הַוִּיבָּט זיך נָאָרְנִיאָט אָז. צַעְקָרִיעָמֶט מַעַן זיך, ווֹי דּעָר שְׁטִיבָּגָעָר אִיז בַּי די צוּוִי חֶבְרִים. בַּיּוֹ עַס מִישָׁט זיך אַרְיוֹן בְּרָכָה אָז מַאֲכָת צְוִוִּישָׁעָן זְיך אַ שְׁלָומָן. זְיך זָאנְט, אָז זְיך ווַיּוֹסְטָעָן בַּיִּדְעָע מַעַהְרָ פָּוֹן אַ טּוֹידְטָעָן, אָז אָז דְּרִיעָבָעָר אִיז זְיךָ קְרִיעָנָעָן זְיךָ נִיט ווּעָרָתָה אִיז אַפְּגָּנְרִיבָּעָנָעָר גַּרְאָשָׁעָן. נָאָר אַיךְ הָאָב אַיךְ אַנְגַּעַחֲוִיבָּעָן צו דְּרָצְעָהָלָעָן פָּוֹן מִשָּׁה דֻּעָם אַיְנְבִּינְדָּעָ'ס שְׁטוֹב אָז בֵּין אַרוֹיָּה גָּאָר אַוִּיפָּאַלְוָמְבָּסֶעָן. האָט קִיּוֹן פָּאָרָאִיבָּעָל נִיט — מִיר שְׁהָרָעָן זְיךָ אָסְטָמָעָן צו אַונְזָעָר שְׁכָנָה פָּעָסִי די גַּרְאָבָע אָז אַיהֲרָעָן צו אַיהֲרָעָן סִינְדָּעָר, צו דּעָר חַאְלִיאָסְטָרָעָ.

ג

אָוֹדָאי האָט זיך אָונֶזֶר מְשָׁה'ן אָון אָונֶזֶר פֿעַסִּין קִיְוַנְמָאֵל נִוְתְּ נְעַ'חְלוּמָט אָזָא גּוֹטָס, אָזָזָז זַיְוַן וּוּלְעַעַן זַיְעַן אַיְזָא שְׂטוּב אָון האָבעַן רְוּם. אָוַיְךְ אַלְסְדִּינְג אָרְוּם. אָוַיְךְ צַוְּ שְׁלַאֲפַעַן אָרְוּם, הַיִסְטְּ עַם "בְּעַדְרוּם". אָון אָוַיְךְ צַוְּ עַסְעַן האָבעַן זַיְוַן אָרְוּם בְּאוֹזְנְדָעַר רְוּם, וּוּאֵס מַעַרְופַּט דָּאס "דִּיְנְינְגְּדוּם". פָּאָר וּוּאֵס עַפְּוִים דִּיְנְינְגְּדוּם? בְּרַעְכַּעַן זַיְכְּאָלְיְהָוָן פֿוֹנִי דִי קַעַפְּ אָון קַאנְעַן נִוְתְּ פְּאַרְשְׁטָעַן. מַילָּא בְּעַדְרוּם — וּוּיְלָא דְּאַרְטָעַן שְׁטַעַהָעַן בְּעַטְעַן. אָבָעַר דִּיְנְינְגְּדוּם — וּוּאֵס אַיְזָא דִי טִוְּטִישׁ "דִּיְנְינְגְּ"? פָּאָר וּוּאֵס נִוְתְּ "עַסְדָּוּם"? מִישְׁטַט זַיְכְּאָרְיִין מְשָׁה דָּעַר אַיְנְבִּינְדָּעַר אָון זַאנְגַּט צַוְּ זַיְוַן:

— צַוְּ וּוּאֵס זַאלְטַ אַיהֲר זַיְכְּ בְּרַעְכַּעַן אָוּמוֹיסְטַ דָּעַם מַח? אַבְּיַ אַיךְ בֵּין אָ בעַלְ-הַבְּתִית אָיֵן גּוֹיִאָרֶק, גַּאנְטַ צַוְּ דָּאנְקַעַן, אָון מִיְּנְעַן פִּינְדָּעַר אַרְבִּיוֹטָעַן אַלְעַ מִיטַּ נְאָטָס הַיְּלָף, אָון מַעַמְּכַט אָ בעַכְּעַן אָיֵן אַמְּעַרְיקָעַ...

אַיךְ בָּאַקְסָ אַט דָּעַם מְשָׁה דָּעַם אַיְנְבִּינְדָּעַר אָון טְרַאְכַּט מַוְּרָה: רְבָּנוֹןְוּ שְׁלַעְלָם! וּוּי אָ מעַנְטְּשַׁ בֵּיתְ זַיְכְּ אַיבְּכָעַר! אָיֵן דָּעַר הַיּוֹם האָטַט מַעַן אַיְהָם גַּאֲרַ נִוְתְּ גַּעְהָעָרטַ רְעַדְעַן אַפְּלוֹן. אָוּמְעָטוֹם אָון אַלְעַ מַאְלַ אַיְזָוּ גַּעְוָעַן פֿעַסִּי. עַר האָטַט גַּאֲרַ גַּעְוָאָסְטַ מַאֲכַעַן פָּאָפְּ אָון קְלַעְפְּעַן סְפִּירָם. אָון דָּא אַיְזָוּ עַר גַּעְוָאָרָעָן מִיטַּ אַקְאָט הַעֲכָעָר. אָ קְלַיְוִינְקִיּוֹט — אָ מעַנְטְּשַׁ האָטַט נִוְתְּ קִיְּן שָׁוָם דָּאנְגָּות! אַלְעַ קִינְדָּעַר אַרְבִּיוֹטָעַן אָון בְּרַעְנְגַּעַן גַּעַלְתַּ. אַיךְ וּוּלְ אַיךְ אַוְיסְרַעְכַּבְעַנְעַן אִיטְלִיכְעַן בֵּי דִי גַּעַמְעַן, וּוּאֵס פָּאָר אַיְזָן אַרְבִּיּוֹט עַר טְהָוָת אָון וּוּפְיַעַל עַר פָּאַרְדִּיעַנְט. דִי מַאְמָעַ אַיְזָן מַקְנָא אָונֶזֶר שְׁבַנְהָה פֿעַסִּי, וּוּאֵס גַּאנְטַ האָטַט אַיהֲר גַּעַשְׁנְקַט אַזְוִי פִּיעַלְ פִּינְדָּעַר, קִיְּן עַיְנְהָרָע.

ד.

דָּעַר עַלְטְּעַרְעַר בְּחוֹר, קְלַעְצָעַל האָטַט עַר גַּעְהִיְמָעַן אָיֵן דָּעַר הַיּוֹם. דָּא הַיִסְטְּ עַר סְעַם. פָּאָר וּוּאֵס עַפְּוִים סְעַם? — וּוּיְסַ

איך ניט. איך ווים נאר, או ער פאַרדיענט שווין געלט. ער איז אינגעשטעלט אין א „פֿײַפֿער-בָּאַקְסְּה-פֿעַמְּטָרִי“. אַיהֲר וויסט דאָך אַבער ניט ווֹאָס מען עסְטַ דָּסֶס, באַדָּאָרַף מען אַיך פֿאָרַטְּ טִיטְשָׁעַן. דָּסֶס אַיז אַ פֿאַכְּרִיךְ, ווֹאָו מַעַן מַאֲכַט שָׂאַכְּטָלָעַן פֿוֹן קָאַרְטָאַנְּ-פֿאַפְּיָעַר. מִינְטַ נִיט, אוֹ דָּסֶס אַיז אַזָּא שָׂוּעָרָר דַּזְשָׁאָב (דַּזְשָׁאָב הַיִּסְטַּט אַ מְלָאָכָה). ער אלְּיוֹן בְּסַרְחָבָל מַאֲכַט נָאָך נִיט קְיוֹן שָׂאַכְּטָלָעַן. ער צַעַטְרָאנְט זַיְן נָאָר. הַיִּסְטַּט עַס דָּא אַוְיָפְּ זַיְעָר לְשָׁוֹן: ער „דָּעַלְיוֹוָרְטַּמְּ“ זַיְן. דָּסֶס הַיִּסְטַּט, ער נֻעַמְּט אַין יַעֲדָר הַאֲנָט אַ בְּאַנְדָּעַל שָׂאַכְּטָלָעַן פֿוֹן אַ צַּעַהַן טָזַע אַזְּוִינְטַּט מִיט זַיְן אַיבָּעָר דֵּי עַנְגָּע סְטְרִיטְעָן, צַוְוִישָׁעַן קָאָרָס אַזְּן אַוְיָטָאָמָּבָּילָס. מַע דַּאָּרַף אַכְּטָוָנְג גַּעַבָּעָן, זַיְן זַאְלָעַן חַלְילָה נִיט צַעַקְוּוּטַשְׁטַּמְּ וּוּעָרָעָן. ער בְּאַקְּלָוָט דַּעֲרָפָר דְּרִיטָה-אַלְכָּבָּעָן טַאְלָעָר אַ ווֹאָך אַזְּן הַאֲפָט אַוְיָת אַ „רְעִיוֹן“, דָּסֶס הַיִּסְטַּט, אַוְיָפְּ אַ חַוְסָפָה. סְאַיזְּן מְעַלְיִיךְ, אַזְּ מִיט דָּעַר צַיְּוִיט וּאָל ער נֻעַמְּט דְּרִיְּ טַאְלָעָר אַ ווֹאָך. דָּסֶס אַיזְּן דָּעַרְוַיְוַילְּ. שְׁפָעַטָּר אַבְּיָסָעָל, זַאְנָט אַיְהָם צַוְּ דַּעַר בָּאָסָם (אַ בְּעַלְהָבִית הַיִּסְטַּט דָּא „בָּאָס“), אַזְּ ער ווּטָמְעָן אַוְיָסְלָעָרְנָעָן דֵּי אַרְבִּיְּטָמָּ, וּזְ אַזְּוִי צַוְּ מַאְכָעָן דֵּי שָׂאַכְּטָלָעַן. ער זַאְנָט צַוְּ אַיְהָם: „דוֹ זַיְן נָאָר אַ גָּנוֹר בָּאָיִ, ווּעַמְּטַדוֹ וּוּינְן אַלְלָרִיְּטַּ“. אַוְיָפְּ אַוְזָעָר לְשָׁוֹן הַיִּסְטַּט עַס: „זַיְן אַ מְעַנְשָׁ, ווּעַמְּטַדוֹ עַסְעַן אַין סָוכָה“.

ה.

דָּסֶס צַוְוִיטָע בְּחוֹרְעַל, זַאָס מַעַן הַאֲפָט אַיְהָם אַמְּפָל גַּעֲרָפְּטָעַן וּוּעַלְוָעַל קָאַטָּעָר, אַזְּן הַיִּגְנְטַּט הַיִּסְטַּט ער שְׁוִין ווּלְיִ, אַיז אַיך אַ דָּעַלְיוֹוָרְבָּאי, דָּסֶס הַיִּסְטַּט, אַ יְוָגָעָל, זַאָס מַעַן שִׁיקְטַּ אַיְהָם. ער אַיז אַין אַ „גְּרָאַסְעָרִיסְמָאָר“. בַּיְיַ אַונְזַּן הַיִּסְטַּט עַס אַ „בְּאַקְּלָיִינְעָן קָלְיִיט“. דָּסֶס אַיזְּן שְׁוִין אַבְּיָסָעָל אַ שְׁוּעָרָרָר דַּזְשָׁאָב. מַע דַּאָּרַף זַיְקָ פְּעַדְרָעָן גַּאנְצָ פְּרִיהָ, אַזְּ נָאָט אלְּיוֹן שְׁלַאְפָטָט נָאָך. דָּעַרְנָאָך צַעַ קָוָרָם אַוְיָסְמָאַרְטִירָעָן אַזְּן אַוְיָסְפָּאַקָּעָן אַלְעָ אַרְדָּעָרָם. דָּעַרְנָאָך צַעַ טְרָאָגָעָן דֵּי בְּאַנְדָּעָלָס צַוְּ דֵּי קוֹנִים. דָּא הַיִּסְעָן זַיְן „קָאַסְטָאַמְּעָרָם“.

אין די באנדעלס געפינען זיך זעםעלעך, פוטער, קען, איזער, צוקער, מילך, קרויים — סמעטנען הייסט עס. מע דארף זיך מיט דעם דראפען אויף צווויי הונדרעט טרעפ אויף דעם „טאָפֿ-פֿלאָר“, דאס הייסט, גאנץ אויבען אונטערן דאָך. און דאס באָדראָפֿ אַפְּנֶעָן טהאן ווערטן ניק, אין אין אַטְהָעָם, וואָרוֹם ער דארף נאָך קומען צוֹרִיךְ אין סטָאָר צוקערהָעָן דאס מיסט, אוּפֿרָאָמָעָן און טהון נאָך עפּוֹים אין אַרְבִּיְיט בֵּין האַלְבָּעָן טאג. נאָך האַלְבָּעָן טאג איז ער פֿרִיּוֹ. באָקּוֹמָעָן באָקּוֹמָט ער ניט קיון סְדֶּר. אַינְגָאנְצָעָן פֿוֹפֿצָעָהָן סענט אַטָּג, אַחֲזִיּוֹדִיטָאָג. פֿרִיּוֹטָאָג באָקּוֹמָט ער אַגְּנָצָעָן קוּאוֹדָעָר מיט אַחלָה אוֹיפֿ שבְּתָבְּתָבְּ.

ג.

דאָס, וואָס אַיך האָב אַיך דערצעעהָלָט אוּבָעָן, קעהָר זיך אָן מיט די גַּרְעַסְעָרָע בְּחוֹרִים. די קַלְעַנְעָרָע לְאֹזֶט מַעַן דָּא נִיט אָרְבִּיְיטָעָן אַין דער פֿרִיה. מַחְמָת דָּא, אַין אַמְּעַרְיקָע, מַזְוָעָן קַלְיָינָעָן קַינְדָּעָר לְעַרְנָעָן, גַּעַחַן אַין סְקוֹהָל. דאס הייסט, אַין חַדְרָאָרִין. אַנְטִיט — טהוֹט זיך הוֹשָׁה. אַון לְעַרְנָעָן לְעַרְנָעָט מַעַן אַומְזִיסָּט. אַון מַעַן נִיט אַיך נאָך צָו בַּכְּבָעָר אַוְיד. אַונְזָעָר חַבְּרָ פֿינִי, אָז ער האָט דאס דערהָעָרט, אָז ער גַּעַוְאָדָעָן אוּזְסָעָר זיך. ער האָט זיך דערמָאנְט, אָז בֵּין אָוּנִי, אַין דער הָיִם, לְאֹזֶט מַעַן נָאָר אַידִישָׁע קַינְדָּעָר נִיט אַרְיוֹן אַין נִימָנָאָיוֹ. אַון דָּא, אַין אַמְּעַרְיקָע, שְׁלַעַפְּט מַעַן אַיך מיט גַּוְאָלָד. אַנְטִיט — וּוּעַט אַיהֲר צָהָלָעָן שְׁטְרָאָפָּה. „צְוַלְעֵב דעם אלְיַיּוֹן, זָאנְט פֿינִי, וּוּאלְט זיך פָּאָנִי גַּעַמְעָנָט באָגְרָאָבָעָן אַ לְעַבְּדִינְגָּעָר אַין דער ערְד אַרְיוֹן!“...

נאָך אַזְוִי וּוּי אַין סְקוֹהָל גַּעַתְּמַעַן נָאָך אַהֲלָבָעָן טאג, קָאָן מַעַן דעם אַנְדָּרָעָן האַלְבָּעָן טאג עפּוֹים טהוֹן אָז פָּאָרְדִּיעָנָעָן אַ פָּאָר טָאָלָעָר. טהוֹן זַיִטְאָקִי אַזְוִי, פֿעַסְיָים קַלְעַנְעָרָע קַינְדָּעָר. אַיְינָעָר, אַט דער ווֹאָס מַעַן רַוְּפַט אַיהֲם טַשְׁעַרְנָאָהָוּן, אַרְבִּיְיט אַין אַיְין אַפְּטִיק. דָּא הייסט עס אַ „דְּרָאָגְנִיסְטָאָר“. ער ווֹאָשָׁט פֿלְעַשְׁלָעָך, גַּעַתְּמַעַן

אין פאסט-אפים נאך מארקעס. דא הייסט עס „סטעטמפעס“ און עס פאראקייפט זיך אין דער אפטייך. ער באקומט פאָר זיין אַרבײַיט, נאָר פאָר אַ האָלבּען טאג, אַ טאָלעַר מיט אַ קוֹוָאָדרער אַ וואָך. „עס געהט נוּיט צוּיפּוּס“ — זאנט משה דער אַיִינְבּֿינְדֶּשֶׁר אָוּן נעמְטָן בֵּין אַיְהָם דָּאמָן גַּעֲלַת.

1

פייטעל פערטעלען, דא הייסט ער שוין פילוּט, געהט אויך אַהֲלָבָעַן טאגן אין סקוחַל, אונַן דעם אנדרערען האַלְבָעַן מאָג פעדעלט ער מיט אידישע נאֽזעטען. דא הייסט עס „פִּינְפָּרֶם“. ער קְוִיפְּט אַרְוֹם אוֹוֵפְּ אַיסְטְּ-בָּרוֹדוֹויִי — אַזְּאַסְטְּרִיט — אונַן שְׂרִירִיט: „פִּינְפָּרֶם, פִּינְפָּרֶם!“ אונַן רופט דערבי אָוִים דעם נָאָמָעַן פֿון יְעָדָעַן פְּנִיפְּרָעַן. ער מאָכְט דערפּוֹן פֿון פְּרָעָצִין בְּיוֹן פְּפָצִין סְעַנְטָאָט אַמְּגָן, אונַן אַמְּלָאָל מְעוֹחר אויך. פְּאַרְשְׁטָעַהָט זַוְּךְ, אַזְּ דָאָס גַּעַת אַוְיך אָוּועָש צָום פְּאַטְעָר אַין טָפְּ אַרְיוֹן. אַלְעַ פְּאַרְדִּיעַנְעַן, אונַן דער אַיְינְגְּבָנְדָעַר האַלְט זַוְּיַי אַלְעַמְעַן אָוִים.

四

אלע פאָרדייענען. אַפְּלוּ מִין חֶבֶר הַעֲרֵשָׁלֶן, דָּעַר וּאָס מִיט
דָּעַר גּוֹלְקָע אָוֹן וּאָס מַעַרְפָּט אַיִּתְמַע דָּעַרְפָּאַר „וּשְׁתִּי“. דָּא הַיִּסְט
עֲרֵשָׁוִין נִיט וּשְׁתִּי אָוֹן נִיט הַעֲרֵשָׁלֶן, נָאָר הַעֲרֵרִי, אָוֹן לְעָרְעֵנֶט אָוֹן
סְקוֹהָל. דָּעַם אַנְדָּעֵרָעַן האַלְבָּעָן טָאגַן נָאָךְ דָּעַר סְקוֹהָל שְׁטָעַהָת עֲרֵשָׁ
בְּיוֹ אַסְטָעַנְד אָוֹן רְיוּוִינְגְּטָאַן סְטָרִיט בְּיוֹ אַס בְּאַקְאַנְטָעַר אִידְינָע,
טָאָסִי פּוֹן אָוֹנוֹעָר שְׁטָעַדְטָעַל, אָוֹן הַעַלְפָט אַיִּהְרַ פָּאַרְקְוִיפָּעַן רְיוֹן,
גְּרוֹיְפָעַן, הַירּוֹש, אַרְבָּעַם, בעַבְלָעַךְ, נִים, רְאוּינְסָעַם, מְאַנְדְּלָעַן, פִּינְעָן,
טְיִיטְלָעַן, באַקְסָטְרָעַן, אָוֹן זְוִיעָרָעַ אַוְגְּשָׁרָעַס אָוֹיךְ. קִין סְדַק אַרְבָּיִיט
דָּעַרְבִּי הָאָט עֲרֵנִיט. עֲרֵר דָּאָרָף נָאָר אַכְטָוָנָג גַּעַבָּעָן, מַעַן וְאֵלַי
אַעֲשָׂלְעָהָעָן. וּוֹאָרָם אַיִּדְינָע, אָזְוִי גַּעַהְטָמְצָאוּ פְּרָעָנָעָן אַוְיָפְנָרְגָּוּ

בען, חאפטט זי אַריין דערווויל אָ רָאוּינְקָעַ, אַדער אָ מאַנדְעָל, אַדער אָ טִיטָעל אֵין מְוִיל אַריין. דערפֿאָר חאפטט ער אַבעָר אַליין אַפְּטָילְיךָ אַריין פָּון די זִיסְעַ זָאָכָעַן. וּשְׁתִּי אַדער העֲרָרִי וּוּסְטַ מִיר נִיט פָּאָרְלִיקָעָנָן. ער האָט זֹךְ מִיר מָוָה גַּעֲוָעַן, אָזֶ ער האָט זַיְךְ אַיְינְמָאָל אָזְוִי צָוְגַּעַחַאְפָּט צָו די רָאוּינְקָעַן, אָזֶ ער האָט אַיְהָם נַאֲכִי דָּעַם דָּרְיִי טָאגַן וּוּהָ גַּעֲטָהָן דָּעַר בּוּיר. באָקָומָעַן באָקָומָט ער פָּאָר זַיְינְ אַרבַּיִיט גַּאֲרָנִיט. בלְתִּי נָאָר דָּאָס, וּוּסְטַ עַס פָּאָלַט אַיהם אַריין פָּאָר הַלְּבָעַן אַפְּטָרָאנָגָעַן אָ קָאַסְטָאָמָעַר. קְרִינְט ער דערפֿאָר אָ פָּעָנִי אַדער צָוּוִי. אָזֶן אַמָּאָל אָ נִיקָּעַל — פִּינְגָּסָעַן. בּוּ אָזֶן הַיּוֹסְט עַס „נָא טְשָׁאיַיַּ“. דָּאָ הַיּוֹסְט עַס אָ „טִיפַּ“. דָּאָס בְּרַעֲנַט אַיהם אַריין בּוּ אָ טָאַלְעָר אָ וּוּאָךְ. אֵין דָעַר הַיּוֹם האָט וּשְׁתִּי קִיּוֹן קָאַפְּיַעַק קִיְּנָמָאָל נִישְׁתַּגְעַהַעַן אֵין חַלּוּם אַפְּלוֹגַן. סִירְעַן פּוֹרִים בּוּ שְׁלַחַ-מְנוֹת פָּאָנָאָנְדָעַרְמָאָגָעַן. אָזֶן אַבעָר פּוֹרִים נָאָר אַיְוֹן מָאָל אֵין יָאָהָר. אָזֶן דָּאָ אַיְוֹן בּוּ אַיהם פּוֹרִים אַלְעַטְעַט טָאגַן.

— קָאַלְוָמְבָּס ! בּוּזֶט וּוּרְתָּה, מַעַזְעַזְעַל דִּיךְ אַפְּגַּוְלְטָעַן ! — האָט גַּעֲזַעַט אַונְזָעַר חַבְּרַ פִּינְיַן, וּוּזֶן ער אַיְוֹן דָּוְרְכְּנָגְעַנָּגָעַן פָּאַרְבַּיְּ דִּיוּוּינְגַּטָּאָן סְטְרוּיט אָזֶן דָּעַרְזָהָעַן וּשְׁתִּיּוֹן בּוּיְסָ סְטוּנָה. ער האָט אַיהם גַּעֲגַעַבָּעַן צֹ לְעֹזָעַן דָּרְיִי סְעַנְטָ פָּאָר באָקָסְטָעָרָעַן אָזֶן סְעַנְטָ וּשְׁתִּיּוֹן „נָא טְשָׁאיַאָס“, אַדער אָ „טִיפַּ“, וּוּיְסָ עַס הַיּוֹסְט דָּאָ, אָזֶן אַמְּעָרְיקָעַן.

ט.

אָזֶן מְשָׁה דָעַר אַיְנְבִּינְדָעַר אַלְיַין וּצְטַ אַוִיךְ נִיט לְעֶדֶג. ער פָּאָרְנָעַט זַיְךְ נִיט מִיט אַיְנְבִּינְדָעַרְיַי, וּוּיְ אַיְן דָעַר הַיּוֹם. מְחַמְתָּ דָאָ, אַיְן אַמְּעָרְיסָעַ, זָאָנָט ער, דָאָרָפּ מַעַן צֹ דָעַר מְלָאָכָה האָבָעַן אָ מְטָמוֹן מִיט גַּעֲלַט אַוִיךְ צֹ דִינְגָעַן אָ סְטָאָר, קוּוֹפְּעַן אַיְנְסְטָרוּמְעַנְטָעַן אָזֶן האָבָעַן באָקָאנְטְשָׁאָפָט. אָזֶן וּוּיְעָדָר, זָאָנָט ער, זַיְינְ אָ „הַאֲנָטָן“ בּוּ יְעַנְעַם, דָאָס הַיּוֹסְט גַּעֲהַן דִּיעַנְעַן — אַיְזָן נִיט די יְאָהָרָעַן.

האט מען איהם געגעבען איזן עזה — צויזען אירען ווערד מען ניט פארפאלאען, — אzo ער זאל זיך אײינפֿיקסען א סטענד פון ספרים, ביכער און ביכלעך אויף עסעם טרייט, וועט ער מאכען א ליעבען. אונזער חבר פִּנְיִין איז דאס איז זאָז געפֿעלען, אzo ער זאנט, ער וואַלט איז א בעלו געוווען האבען איז פרנסטה. און געפֿעלען איז דאס איז א בעלו געוווען האבען איז פרנסטה. און געעהט שמרט איהם, זאנט ער, דערפאר, וויל ארום דעם וואָס מע שפֿיעַט אַרְיוֹן מען זיך. פִּנְיִין האט לייעב ספרים און ביכער, ווי א פִּישַׁ האט לייעב וואַסער. ער, אzo ער חאָפט זיך צו צו א בוק און שטעקט אַרְיוֹן דעם שפֿיעַט אַז, וועט איהָר איהם ניט אַפְּרִיאַען.

י

און אַפְּיַו אונזער מחותן, יונח ער בעשער, פָּאַרְנַעַט זיך אויך ניט זיין פְּרִיהָרִיגֶּעֶר מלאָכָה, דאס הייסט, מיט בעקורי. פָּאַר וואָס? אלְצַדְקַה אַיִגְנַעַן מעשה. אַוֹה צו עפֿעַנְעַן אַ בעקורי בָּאַדְאָרָף מען, זאנט ער, דאַ האבען רויטשילדס פָּאַרְמַעְנַעַן. און אויסער דעם, באַדְאָרָף מען, זאנט ער, באַלְאַנְגַּעַן צו דער „יְוִוִּיעַ“. און ער איז דערויף, זאנט ער, שוין צו אלְטַה. און געחן אַרְבִּיטַען בי' יענען ניט איז א „יְוִוִּיעַ“ האט ער מורה, אzo טאמער מאכט זיך אַ סְטְּרִיֵּק — און דאס איז איז אַמְּעָרִיקַע אלְעַטַּאֲגַג, — קאָן ער קרייגען אַ צְעַפְּאַלְטַעַנְעַם קאָפַט. וואָסְזַשְׁעַ טהוֹת מען? איז זאָרְלַעְבַּט. האט מען איהם געגעבען איזן עזה, אzo קיון ברויט און קיון חלה זאל ער טאָקי ניט באַקען. נאָר וואָס דען? — קניישען! היימישע קניישען. מלכִּינָּע מיט קען, אַדער פָּאַרְעוּעַ מיט קרויט. און וואָס זאלט איהָר קלעהָרָעַן — אונזער מחותן מאכט ניט שלעכט. גַּאֲרַנִּיט שלעכט! זיינע קניישען האבען אַ שם אויף ער אַיסְטִיסִיד. אzo איהָרַט געחן אויף עסעם טרייט, וועט איהָר דערזעהָן אַנְגַּעַשְׂרִיבָּעַן אויף אַ פָּעַנְטַעַר מיט נְרוּיסַע אַותִוּת אויף אַידּוּשׁ: בְּכָאן פָּאַרְקוּיפַּט מען היימישע קניישען — זאלט איהָר וויסען, אzo דאס איז אונזער מחותן, מײַן ברודער אלְיַהָוּס

שוווער, יונה דער בעקער. און טאמער וועט איהר זעהן טאקי אויַפֶּדֶר אַיגַּעֲנָעֶר סְטְּרוּט, אַקְּרוֹאַט אַקְּעָנֶעֶן, אַוִּיד אַ אַירְיָשָׁעָן אַוִּיפֶּשְׁרִיפֶּט אָנוּ אַוִּיד מִיט נְרוֹיסְּעָ אָותִיּוֹת : בְּכָאן פָּאַרְקְּוּפֶּט מַעַן הַיְמִישָׁע קְנִישָׁעָם — זָלְט אַיהֲר ווַיְסָעָן, אָז דָּאַס אַיְזָוּן שְׂוִין נִיט אָונְזָעֶר מַחְוֹתָן יָנוָה דָּרֶר בעקער. דָּאַס הָאָט מַעַן שְׂוִין גַּעֲמָכְט אַיְהָם אַ קָּאנְקוּרְעָנְצִיעַ. זָלְט אַיהֲר אַהֲנוֹצָו נִיט גַּעַן. גַּעַן זָלְט אַיהֲר בעסער צָו אָונְזָעֶר מַחְוֹתָן, צָו מֵיַּן בְּרוֹדָעֶר אַלְיָהָ'ס שְׂוֻעָר. אַסְּמָן ווּעַט אַיהֲר הַאָבָעָן, אָז אַיהֲר ווּעַט אַרְיִינְקָוּמָעָן, ווּעַט אַיהֲר בָּאַלְדָּר דָּרְקָעָנָעָן אָונְזָעֶר מַחְוֹתָן — עָר אַיְזָא בִּיזְעָר. אָנוֹבָא אַיהֲר ווּעַט נִיט דָּרְקָעָנָעָן אַיְהָם, ווּעַט אַיהֲר דָּרְקָעָנָעָן זַי, אָונְזָעֶר מַחְוֹתָנָת' טָע, רִיוּוּעָלָעָ דִּי בעקערין. זַי אַיְזָא מִיט אַ גּוֹיְדָעָר אָנוּ טְרָאָגָט קָאָרְעָלָעָן. אָנוּ מֵיַּן שְׂוֻעָנָרָין בְּרָכָה ווּעַט אַיהֲר דָּאַךְ גַּעֲוָוִים דָּרְקָעָנָעָן. זַי הָאָט נְרוֹיסְּעָ פִּים. אָנוּ אַיהֲר קְלִיּוֹן שְׂוּוּסְטָעָרָעָל, אַ רָּאָבָעָטָני מִיְּדָעָל מִיט אַ צְעָפָעָל, דָּרְעָהָט זַיְךְ דָּאָרָט אַרוּם. זַי הַיִּסְטָא אַלְטָע, אָנוּ מַעַן הָאָט זַי מִיר אַמְּאָל גַּעַהָאָט גַּעַרְעָדָט פָּאָר אַכְּלָה. נָאָר פָּוּן אַיהֲר ווּלְעָן מִיר שְׁמוּעָמָעָן אַיְזָן אַנְדָּעָרָשָׁ מַאְל.

VIII

מִיד זָכָעַן אַ דּוֹשָׁאָב

VIII

מיר זוכען א דושאָב

.א.

מע פֿאַן נִיט באַקְלָאנֶעָן זֵיךְ. מִיר זָעֲנָעַן זָעהָר אַנְגָּעָלָעָטָע גַּעַסְטָט בַּי אַזְנוֹעָר שְׁכָנָה פֿעַמִּי דַּי נְרָאָבָע אָוֹן בַּי אַיְהָד מַאַן מַשָּׁה דַּעַר אַיְנְבִּינְדָּעָר. אָוֹן עַס אַיְזָוָן אַוְנוֹ דַּאֲרָטָן גַּאֲרָ נִיט שְׁלָעָכָט. אָוֹן פְּרִיְילִיךְ אַיְזָוָן גַּעַנְגָּוָן. וּוּעָר שְׁמוּעָסָט זָוְנְטָאָג, דַּעַר טָאָג, וּוּאָס דַּי חַאְלִיאָסְטָרָע אַיְזָוָן פְּרִיָּי, — דַּעַמְּאָלָט אַיְזָוָן אַלְעָבָעָן. מִיר נָעָמָען זֵיךְ צְוָנוּפָּאָלָע, נָאָנָץ קְלִינוּוֹאָרָג — אָוֹן מִין חַבָּר מַעַנְדָּעָל אַוְיךְ מִיט אַוְנוֹ — אָוֹן מִיר נָעָהָעַן אַוְועָמָק אַיְן טְהָעָטָעָר אַרְיָין. אַיְדָמִין דָּאָס דַּי „מוֹאוֹוִינְגְּ-פִּיקְטָשָׂוָם“. עַס קָאָסָט אַ נְּקָעָל אַ פְּאָרָשָׂוִין, אָוֹן אַיְהָד זָעהָט זֵיךְ אַן אַזְעוּלְכָעָוָוָן וּוּאָנְדוּרוּם, אָז דַּעַר קָאָפָּד דְּרָעָהָט זֵיךְ אַזְשָׁ! אַיְךְ זָאָל זֵוֵין דַּעַם קִיְּזָעָרָס אַ זָּוָהָן, אַדְעָר דַּזְשִׁיְקָאָב שִׁיפְּסָאַיְן אַיְנְיָקָעָל, וּוּאָלָט אַיְךְ גַּאנְצָע טָעַן מִיט גַּאנְצָע נְעַכְתָּן גַּעַלְעָנָעָן אַיְן דַּי מַוְּאוֹוִינְגְּ-פִּיקְטָשָׂוָם. אַיְךְ וּוּאָלָט גַּאֲרָשִׁיְנְמָאָל נִיט אַרְיוֹסְנְעָקָרָכָעָן פּוֹן דַּאֲרָטָעָן. מִין חַבָּר מַעַנְדָּעָל קִיְּנְמָאָל נִיט אַרְיוֹסְנְעָקָרָכָעָן פּוֹן דַּאֲרָטָעָן. אָוֹן חַיְסָט שְׂוִין הַיְנָט הַעֲרָרִי, אַוְיךְ אַזְוִי. גַּעַהָט זְשָׁע אַבְעָר רַעַטָּמָט מִיט מִין בְּרוּדָרָאָלְיָהָו, זָאנְטָעָר, אָז ס'אַיְזָאַז שְׁטוֹתָעָרִי. ס'אַיְזָאַז גַּאֲרָנִיט, זָאנְטָעָר. ס'אַיְזָאַז

פָּאָר קִינְדֶּרֶר. פָּרָעָנֶט זַיְד אֲ קַשְׁיאָ: וֹי בָּאַלְד אָז פָּאָר קִינְדֶּרֶר,
פָּאָר וּוֹאָס זַעַע רֵיסֶט זַיְד אַהֲיָן אָנוֹנָעָר חַבָּר פִּינְיָן? אָז זַיְן וּוֹיְבָּ
טִיבָּעָל? אָז מַיְן שָׂוָעָנָעָרִין בְּרַכָּה? הָאָט מַיְן בָּרוֹדֶר אַוְיָף
אַלְסְדִּינְגָּן אֲ תִּירְזָץ. דַּי וּוֹיְבָּרָה, זַאנְגָּט עָרָה, הַאָבָעָן אָזוּזְוּ פִּיעָל שְׁבָל,
זַוִּיפִיעָל דַּי קִינְדֶּרֶר. אָזָן פִּינְיָן, זַאנְגָּט עָרָה, רֵיסֶט זַיְד אַהֲיָן נַאֲר
אַהֲיָם, אַלְיָהָוִין, אַוְיָף צָו לְהַכְּבִים. דַּעַר שְׁפִיעָץ אָזָן גַּעוּזָן, אָז אַלְיָהָן
הָאָט אָזוּזְוּ לְאָגָן גַּעַרְדָּטָן, בֵּין עָר אִיז אַיְינְמָאָל אַיְן אֲ זַוְנְטָאָג אַוְיָך
מִיטָּאָנוּז. פָּוּן דֻּעְמָאָלָט אָז לְאָזָט עָר נַיְט דַּוְרָק קִיּוֹן
אִיְין זַוְנְטָאָג אָזָן גַּעַתָּט אָזָן דַּי מַוְאוּנְגָּנִיְקְטָשָׁוֹרָם. מַרְגָּעָה
אַלְעָא. יוֹנָנָן אָזָן אַלְטָה. קְלִיּוֹן אָזָן נְרוּזִים. אַפְּיָלוֹ פְּשָׁסִי אָזָן גַּעַתָּט
אָזָן אַוְנוּנָעָרָעָמָחָוָתָנִים — אַלְעָא, אַלְעָא. נַאֲר דַּי מַאֲמָע דַּעַתָּט גַּעַתָּט
„אַיְהָר מָאָן“, זַאנְגָּט זַיְן, זַעַט לִיגָּעָן אַיְן דַּעַר עָרָה, אָזָן זַיְן זַעַט גַּעַתָּט
אָזָן טְרַעְיָאָטָעָר — נַיְט דַּעְרָלְעָבָעָן וּוּעָלָעָן דָּאָס, זַאנְגָּט זַיְן, אַיְהָרָעָ
שְׁוֹנוֹאָס!...”

ב.

עַם אִיז נַיְט שְׁלָעַכְתָּ בַּיִן אָנוֹנָעָרָעָ שְׁכָנִים. טָאָקִי גַּאֲרַגְאָר
נוּט שְׁלָעַכְתָּ. עַם אִיז אַבְּעָר נַיְט קִיּוֹן תְּכִילָתָן כָּסְדָּר זַיְן בַּיִן יְעַנְעַט
אֲ נַאֲסָט. מַעַן בָּאַדְרָאָפָּעָפִים וּעַהָּן אֲ טְהֻוָּעָץ, „טְרִיוּעָן אֲ דַוְשָׁבָב“. אָזָיְן זַאנְגָּט
אִיְין אַמְעָרִיקָעָ בָּאַדְרָאָפָּעָפִים יְעַדְעָר, „מַאֲכָעָן אֲ לְעַבָּעָן“. אָזָיְן זַאנְגָּט
מַיְן בָּרוֹדֶר אַלְיָהָן. עָר נַעַהְטָאָרָוָם פָּאַרְזָאָרָגָט מַעְהָרָ פָּוּן אַלְעָא
מַעַן. עָר קְוָמָט אַלְעָא טָאָגָן צָו אָנוֹנוֹ פָּוּן זַיְן שְׁוּעָהָר יוֹנָה דַּעַט
בַּעֲקָעָר אָזָן זַעַט זַיְד אַוּוֹק מִיטָּעָר מַאֲמָע רַעְדָּעָן וּוּעָנָעָן תְּכִילָתָן.
בְּרַכָּה זַיְצָט אַוְיָךְ דַּעְרָבָיִי. אָזָן אָנוֹנָעָר חַבָּר פִּינְיָן אִיז אַוְיָךְ דָּאָ.
עָר, פִּינְיָן, הָאָט פְּלָאָנָעָן אָזָן פְּרָאַיְעָקְטָעָן אַהֲן אֲ כְּפָרוֹת. דָּאָס הַיִּסְטָם, טְוִינָעָן טְוִינָעָן
זַיְונָעָ פְּלָאָנָעָן טְוִינָעָן אַוְיָף כְּפָרוֹת. אָזָן טְאַמְּדָר גַּעַתָּ
פְּעַלְתָּ אֲזָיְן זַיְיָ גַּעַפְעַלְעָן נַיְט מַיְן בָּרוֹדֶר אַלְיָהָן. אָזָן טְאַמְּדָר גַּעַתָּ
גַּעַקְוָמָעָן אֲ גַּעַדְאָנָק, אֲזָן אַלְיָהָוִין, גַּעַפְעַלְתָּ דָּאָס נַיְט בְּרַכָּהִין. לְמַשְׁלָ, פִּינְיָן אִיז

אלע פיער געהן ארבויטען איז שאפ און ווערען שנוייערט. דאס הײַסֶט, נײַהען אויף דער מאשין. דא רופט מען דאס „אָפְרִיּוֹ־טְרֵסֶם“. זאגנט אָכָּר ברכה, אָז ס' אַיז ניט בראי געווען צוּלַּיְעַב דער שענער מלֿאָכָּה אָוּקָוּאָרְפָּעֵן די הַיִּם, זיך אַיְנְשָׁטָּלְעָן דאס לעבען אַיבָּעָרְן יִם אָונָה ווערען שנוייערט אָוּפָה דער עַלְתָּעָר. ענטַּד פערט אַיהֲר דער אוּפָה אַלְיָהוּ, אָז עַר ווּוַיִּסְטָן נוֹט ווּאָס אַיז שענער — פָּאָרְקוּפָּעֵן קְנִישָׁעַם אָוּפָה עַסְקָט סְטְרִיט, אָדָר אָרְבִּיטָּעָן בַּיְּד דַּעַר מְאַשְׁין? ווּרְד בְּרַכָּה אַגְּנָעָצָּוֹנְדָּעָן, לְמַאי אַלְיָהוּ ווּאָרְפָּט אַיהֲר אָוּס קְנִישָׁעַם. זַי נִיט אַיהֲר אַנְצָּוֹחָעָרְעָנִישׁ, אָז ווּעַן נִיט אַיהֲר טָאָטָעָןְסֶם קְנִישָׁעַם אָוּפָה עַסְקָט סְטְרִיט, ווּאָלְטָעָן זַי אַלְעַ גַּעַשׂ וּאָלְעַן פָּאָר הוּנְגָּעָר... .

.ב.

אונזער חַבָּר פִּינְיָין האָב אַיך לַיְעַב נָאָר פָּאָר זַיְן רַעֲדָעָן. עַר, אָז עַר צַעְהִיצָּט זַיְר, אַיז אָחִיָּה צַו הַעֲרָעָן. אַוִּיסְנָעָהָעָרָט אַלְעַן מְעֻנְסָטְרִיט, חַאְפָּט עַר זַיְר אָוּפָה, מַאְכָּט מִיט בַּיְּדַע הַעַנְט אָונָן לְעַנְט־אָזּוּעָס אָמְעָנָה־לְשָׁוֹן. אַיך גַּעַרְעָנָק אִיטְלִיכָּס ווּאָרָט. אָט ווּי אַזְוִי פִּינְיָי הַאָט גַּעַרְעָט:

— אָ! אַיהֲר פִּינְסְטָרְעָע, ווּלְדָע מְעַנְטָשָׁעָן ווּאָס אַיהֲר זַעַנְט! אַיז אַיך לִינְט טִיעָף אַיְוָנָנָעָוּ אַרְצָעָלָט דַּעַר גָּלוֹת פָּוּן יְעָנָעָם ווּיסְטָעָן לְאָנָד פָּוּן פָּאָנִי, יְמָח שְׁמוֹ ווּצְרוֹ! אַמְּעָרְקָע אַיז אָכָּר נִיט חַוִּירָה־לְאָנָד! אַלְעַ מַיְּלָאָנָעָרָעָן אָזְן מַיְּלָאָרְדָּעָרָעָן אַיז אַמְּעָרְקָע הַאָבָעָן יְוּנְגָּעָהָיִיד גַּעַרְבִּיּוֹת שְׁוּעָר אָזְן בִּיטָּעָר. ווּעַר אַיז אָשָׁאָפָה, אָזְן ווּעַר אָוּפָה דַּעַר סְטְרִיט. פְּרָעָנָט בַּיְּרָאָקְעָנָפְעָלָעָר, קָאָרְנָעָנִי, מָאָר־גָּעָן, ווּאָנְדָעָרְבִּילָה, ווּאָס זַעַנְעָן זַיְר גַּעַוְעָן אַמְּאָל? צַי הַאָבָעָן זַיְר נִיט גַּעַשְׁעָהָרָט די סְטְרִיט? צַי הַאָבָעָן זַיְר נִיט אַרְמָגְנָעָטָרָאָנָעָן קִיְּוָן פִּוּפָעָרָס אָוּפָה צַו פָּאָרְקוּפָּעֵן? צַי הַאָבָעָן זַיְר נִיט גַּעַפְוָצָט פְּרָעָמְדָעָשָׁר שִׁיר פָּאָר אָ נִיקָּעָל? צַי גַּעַמְט, לְמַשְׁלָ, דָּעַם קָעָנִיג פָּוּן אַוִּיטָּאָרָמָעָן, מַאְבִּילָעָן, מִיסְטָעָר פָּאָר — פְּרָעָנָט אַיהֲר, צַי אָז עַר נִיט גַּעַוְעָן

אמאל א שאפער, איין אנטרייבער? אדרער נעט גאר די גרויסע מענטשען, אשטיינגר, א וואשינגטן, א לינקאלן, א רוזוולט — זענען זוי דען גבעוידען געווארען גרויסע מענטשען, פרודענדען? צי אפיילו איצטיגער פרודענד ווילסאן, זאל ער מיר מוחל זיין, אייז ניט געווען קיין מלמד? ...

ד.

דאם קאן שוין מיין ברודער אליהו ניט פארטראגען. ער האקט איבער אונזער חבר פיניין סאמע איין מיטען: — ע, פיני, דו רעדסט שוין על הא, ועל משיחו און אויפ „געתקה“! דו פארגנעם נאר נישט, אzo דערוויל איז ווילסאן מלך... נאר פיני, אzo ער צעהוצט זיך, אייז געפההרד. ער לאכט זיך אוים פון מיין ברודער אליהו: — חזחא! מלך? וואס מיר מלך? ווער מיר מלך? ניט איז מלך איז אמעריקע! א פרייען מדינה! א דעם אקראטיטשע-סקע! ...

— בקייזר, איז ניט קיין מלך, איז ער פרודענד, וואס איז די נפקא-דמינה? — פרובט זיך אליהו. און פיני האקט איהם אפ: — ס'א גרויסע נפקא-דמינה! פון מלך בייז פרודענד איז אזו חילוק, ווי פון „יככה“ בייז „יבבה“! א מלך איז א מלך, און א פרודענד איז א פרודענד! א מלך איז בירושה, און א פרודע רענט קלובייט מען אוים. ווילען מיר — איז ווילסאן פרודענד אויף נאר פיער יאהר, ווילען מיר ניט — איז ער צוריק א מלמד. און דאס וויסט דו, איז אינ עטליכע יאהר ארכום קאן איז אויך זיין א פרודענד? ...

— דו? א פרודענד? ...
— איך — א פרודענד! ...

ה.

זונט איך שען מײַן ברודער אלֵיהו האָב איך איהם נאָך קיינְצָאָל ניט גנעעהָן אֶזְזִיָּה לְאַכְּבָּנְדִּיג, זֹויַ אַיצְצָמָן. מײַן ברודער אלֵיהו וויסט אַיהָר דָּאָך, אַיז בְּכָלְלָא מענטש אַ פָּאַרוֹאַרגְּנַטָּעָר, אַ מְרַחְשָׁה שְׂחוּרָה'נִיק. זְעַלְמָעָן ווּעַן אַיהָר זְעַט אַיהם, עַר זָאָל לְאַכְּבָּעָן. אַוּן אֲפִילּוּ אַיז עַר לְאַכְּבָּט, אַיז אַוְיכָא נָאָר מִיט אַ הַאַלְבָּעָן מוּילָן. אַיצְצָינְסָמָל אַיז עַפְּים אַנְגְּנַפְּאַלְעָן אַוִּיפָּה אַיהם אַזָּא גַּעַלְעַטָּעָר, אַיז מִיאַז מְאֻמָּעָה האָט זָיך אַוש אַיבְּרָגְּנָשְׁרָאַקָּעָן פָּאָר אַיהם. עַס אַיז אַכְּבָּעָט טַאַקְיָה גַּעַוְעָן פָּוּן ווּאַס צָו לְאַכְּבָּעָן. מַעַה האָט בְּאַדְאָרְפָּט נָאָר אַ קָּוָשׁ טָהָונָה אַוִּיפָּה אַונְזָעָר חַבְּרָ פְּינִין, זֹויַ אֶזְזִיָּה הַאַלְזָ-טִיכָּעָל, אַיז הַעַנְתָּ אַיז דַּי קַעַשְׁעַנְעָס פָּוּן זְיַינָּע שְׁמַאְלָעָה הוּוּזָעָן, ווּאַס קוּוֹם זֹויַ חַאְפָּעָן אַרְוָם דַּי נִיעָגְרָוּס אַמְּעָרִיקָאַנְעָר שִׁיךְ, אַוִּיפָּן הַאַלְזָ-טִיכָּעָל, ווּאַס טַיְבָּעָל מַאְכָּט אַיהם אַלְעָאָל צְוַדְעַכְט, סְזָאָל לִינְגָעָן נְלִיכָּה, אַיז עַס פָּאַלְגָּט נִיט, חַאְטָשָׁנָה נַעַב דָּעַם אַ קְרָעָנָק, אַזְן אַוִּיפָּה זֹיַן הַאָרְטָט קְלִיּוֹן אַמְּעָרִיקָאַנְעָר קַאְפְּעַלְיָשָׁעָל, ווּאַס ווּלְעָט זְיַעַנָּע קַוְרְצָזִיכְטִינָה אַוְינָעָן מִיט זֹיַן שְׁפִּיצְעַבְנָעָר נָאָז, ווּאַס קַוְטָ-אַרְאָפָּט אַיז מוּילָן אַרְיוֹן. — רְבָּנוֹן שְׁלָוּלָם! אַט דָּאָס ווּעַט זֹיַן אַמְּאָל אַ פְּרָעוֹזָה דַּעַנְתָּ?... זְיַיט אַ בְּרִיחָ אַיז לְאַכְּבָּט נִיט!

ג.

נוֹט אַנְגְּנַעַלְאַכְּט זָיךְ, רַוְּפָט זָיךְ אַיז מײַן ברודער אלֵיהו צָו דָעַר
מְאֻמָּע אֶזְזִיָּה: — מִילָּא, אַונְזָעָה האָט שְׁוִין אַונְזָעָר פְּינִי בְּאַוּאַחֲרָעָט. מִיר
גַּעַהָעָן אַלְעָאָל אַיז שָׁאָפָּה אַונְזָעָן ווּלְעָעָן נִיהָעָן קַלְיַדְלָעָךְ אַוִּיפָּה דָעַר מַאְשִׁין.
אַזְן פְּינִי אַלְיָוָן אַיז דָאָך אַודָאִי שְׁוִין אַ בְּאַוּאַחֲרָעָטָר מְעַנְטָש —
עַר ווּעַט דָאָך זֹיַן, אַם יַרְצָחָה השָׁם, אַ פְּרָעוֹדָעָנָט.... ווּאַס טָהָומָ
מַעַן אַכְּבָּעָט מִיט אַונְזָעָר קְלִיּוֹנוֹאַרְגָּן?

דאָס מײַינט ער מיך און מײַין חַבְרָה מענְדרָעַל. ער קאָן ניט לִיידָעַן, ווֹאָס מֵיר גַּעהָען אַרוּם בְּטַל. ער אַיוֹ אַיְן כַּעַם סְכָנוֹת, לְמַאי מַיר דַּרְעוּהָעַן זַיְד אַרוּם אַיְבָּר דַּעַר סְטוּרִיט אַוְן שְׁפִיעָלָעַן אַיְן „בָּאַל“ אַדְעָר אַיְן „טְשֻׁקָּעַס“ (בַּיְיַ אַונְזָה היַסְטָעַס עַס „מִיאָטָשׁ“ אַוְן „קְנָעַדְלָעַךְ“). ער האָט זַיְד אַ פְּרוֹפְּגָנָה גַּעֲטָה אַזְמָעַן מַיךְ אַנְצָוּנָעָמָעַן בַּיְיַס אַוְיהָעָר, גַּעֲדָעָנָקְטָה אַיְהָר דָּאָר, ווֹאָס פָּאָר אַ מִיאָסָעַן פְּסָק ער האָט גַּעֲחָאָפְּטָה פָּוּן אַ „וּוּרְגָּעַלְעַץ“, ווֹאָס האָט אַיְהָם צְגַעַשְׁטָעַלְטָה אַ קְוָלָאָק גַּלְיָיךְ אַיְן נָאָז אַרְיָין — ער זַאַל וּוּסָעַן, אַז אַיְן אַמְּעָרִיקָעַ קָאָזְנָעַן זַיְד „פִּיטָּעַן“, דַּאָס היַסְטָה שְׁלָאָגָעַן, נָאָר מִיט אַ גַּלְיָיבָעַן. — ווֹאָלָט אַיְהָר שָׂוִין גַּעֲהָאָט אַזְאָז דָּאָנה מִיט זַיְד, וּיְיַ אַיְהָר האָט אַ דָּאָנה מִיט דַּי קְיַנְדָּרָעַ!... — רְופָט זַיְד אַז מַשָּׁה דַּעַר אַיְנִי בִּינְדָּר אַוְן דָּעַרְמִיט נִיט ער אַונְזָה אַנְצָוּהָעָרָעַנִּישׁ, אַז מֵיר זַעַנָּעַן טָאָקִי זַעַהָר וּוּאַיְלָעַ גַּעַסְטָה, נָאָר ס'אַיְזָה שׁוֹן צִיטָט, מֵיר זַאָלָעַן עַפְּסִים טָהָוָן, עַפְּסִים אַלְיָין פָּאָרְדִּיעָנָעַן אַונְזָעַר שְׁטִיקָעַל בְּרוּוֹטָן... .

.2.

היַינְט אַונְזָה, מַיְינְט אַיְהָר, אַיְזָה דַּאָס אַיְינְגָעָנָעָמָעַן צַו זַיְעָזָן בַּיְיַ יְעָנָם אַוְיָפְּ לְאַסְקָאָוָעַ בְּרוּוֹטָן? מַיְינְט מַאֲמָעַ הַעַלְפְּטָאָזִים פָּעָסִין אַיְן סִיטְשָׁעַן. זַי בַּאֲקָט אַוְן קָאָכְט אַוְן וּוֹאָשָׁט אַוְן רְוִימָט. אַונְזָעַר חַבְרָה פִּינְיָס וּוּיְבָּרְטָבָעַל פָּאָרְבָּעַט דַּי בַּעַטְעָן אַזְעָהָרָט אַוְיָס דַּי רְוּמָס. פִּינְיָס אַלְיָין הַעַלְפְּטָה מַשָּׁה דַּעַם אַיְינְבָּנְדָּר אַוְיָפְּזָן סְפָעָנָד בַּיְיַ דַּי סְפָרִים. חַאָטָשׁ דַּעַם אַמְתָה זַאָגָעַן, אַיְזָה פָּוּן פִּינְיָס חַילָּאָק נִישְׁטָאָא אַ סְקָץ זַו וּוּאָרְטָעַן. וּוּאַרוּם פִּינְיָס, אַזְעָהָר דַּי גַּעַרְזָעָהָט סְפָרִים, אַיְזָה אַיְהָם נִיט אַפְּצָוְרִיסְטָעַן. שְׁטָעַטָּה ער אַרְיָין דַּי נָאָז אַיְזָה בָּוָךְ — אַיְזָה אַ גַּוְטָעַן מָאָגָן! דַּאָס אַלְיָין ווֹאָלָט נָאָר אַוְיָד נִיט אַוְיָסְגָעָמָאָכָט. האָט ער אַ מְבָעָ — ער דְּרָאָקָעַט. נָאָט האָט אַיְהָם צְגַעַשְׁיָקָט אַ פָּאָנְטָאָזְדְּבָעַן, ווֹאָס דַּי טִינְטָה גַּעַתָּה נִיט אַוְיָס אַיְבָּגָן — צַבְּאָיְבָּגָן. פָּאָפִיעָר אַיְזָה דָּא ווֹאָלְוָוָעָל, ווּלְלוּוּלָעָל פָּוּן בְּאַרְשָׁטָשׁ, — זַיְצָט ער אַזְעָהָר דְּרָאָקָעַט.

— דו לערענטט זיך שדייבען? — פרענטט איהם אליהו. נאר פיני ענטפערט איהם ניט. ער לענט-צונוף דאס אַנגענשרידיבגען און באהאלט עס וויט-זוויט און די וויט-קעשענעס פון פידוזאָק פון בידע זויטען, און ער זעהט אוייס ווי געשווואָלען.

ח.

מיר, איך און מײַן חֶבְרָעָן מענדעל, זיכען אויך ניט לעידיג. ביז מיר וועלען אַמָּאָל קריינען א דושב, העלפֿען מיר אוייס דער חז-לייטער ווי וויט מענלייד. איך חעלָה דעם עלטערען באֵי פַּלְעַצְעַל, וואָס מע רופט איהם אַיצְטָעַר „סֻם“, בְּיוּם צעטראָגָעָן די פַּעֲקָלָעָן פון די פִּיעָפָּרְעָן-באָקְסָעָם. און מײַן חֶבְרָעָן מענדעל רִיבְּבָּט זיך אַמָּאָל אָרוֹם וועלוֹלעָן, וואָס הַיּוֹנָט הַיִּסְטָּט ער „וּוִילִי“, אַיְן דער באָקָא-ליינע סְטָאָר, און אַמָּאָל אָרוֹם פִּיטְמָלָעָן, וואָס מע רופט איהם הַיּוֹנָט „פְּלִיּוֹפּ“, דער וואָס פַּעֲדָלָט מיט אִידּוּשׁ „פִּיעָפָּרְעָס“. פָּאָר אַונְזָעָר אַרְבָּיִיט באָקָומָעָן מיר פון זַיְן ניט קִיְּן שָׁוָם גַּעַצְחָלָט, אַ חַוָּעָן נָאָר, וואָס זַיְן נָעָמָע אָנוֹן זָוְנְטָאָג אַוִּיפּ זַיְעַרְעַז הַזָּאוֹת אַיְן טַהָּעָא-טָעָר, איך מײַן, אַיְן די מַאוֹוִינְגְ-פִּיקְטָשָׂוּרָם. און אָז מיר גַּעַהְנוֹן אָרוֹיסָס פון די מַאוֹוִינְגְ-פִּיקְטָשָׂוּרָם, זָעָנָעָן זַיְן אָנוֹן מְכַבֵּד מִיט „מַאֲרָאָזָעָנָע“. דָּא הַיִּסְטָּט עַמ „איְזְקִירִים“, אַיְן מַע עַסְט דָּאס אַדרָעָר מִיט צָוַיִּישׁ טַוְילָעָן בִּיסְקוּוּיט, וואָס זַעהַט אָויִיס ווי אַפּוֹרִיט— דִּינָג פַּלְעָדָעָל, אַדרָעָר מַע טַרְנִיקָט עַמ מִיט סָאַדְעָזָזָעָר. דַּעֲרָנָאָך „גַּעַמְעָן מִיר אַ וָאָק“, אַ שְׁפָאַצְיָעַר הַיִּסְטָּט עַמ, אַיְן פָּאָרָק. אַוְן פָּאָרָקָעָן זָעָנָעָן דָּא אַיְן נַיְוִיאָרָק אַ סְּפָה, אַיְן אָוְמָעָטוֹם לְאַזְּטָמָע אַיְיר אָרְיִין אָוְמִיזָט, אַהֲן גַּעַלְטָה. אַמְּעָרִיקָע אַיְן שְׁוִין אַיְן מַאָל אַ לְּאָנָד! וְאַוְהִין אַיך ווּיל — אַהֲן גַּעַהְה אַיך, אַוְן וואָס אַיך ווּיל — דָּאס טָהָו אַיך.

ט.

האָב אַיך צִוִית, חָזֶפֶת אַיך זִיךְרָאָפֶת צַו מֵיָן אַמְּלַיְנָעַן חֲבָר
וְשְׁתַי (היינט הייסט ער שוין העררי). אַיְזָן אַבְעָר זַיְן בָּאַסְכָּעַ
(בעל-הבית'טע) פָוְנָ'ס סְטָעַנְד נִיט צַוְפְּרִיעַדְעַן. זַי הָאָט בָּאַמְּרַקְט,
אַז וְשְׁתַי רָוקְטָן מִיר אַוְנְטָעַר אַמְּאָל אַ בָּאַקְסָעַר אַוְן אַמְּאָל אַ פָּאָר
רְאֹזְוִינְקָעַס מִיטָן מַאנְדְלָעַן. "צְוּוֹיָיָי נַאֲשָׁעַרָם, זַאֲנָט זַי, קָאָן אַיְחָד
סְטָעַנְדָן נִיט פָאַרְטָרָאָגָעַן" ... גַּעַה אַיך שְׁוִין מַעַהָר נִיט צַו וְשְׁתַיְזָן,
צַו הָעָרְדוּיָן הָיִיסְט דָּאָם. אַיך וְוַאֲרָט בַּזְוָעַר קוּמָט אַוְיָופָ דָעַר נַאֲכָט
אַהָיִים, בָּרְעַנְגָט עַר מִיר אַלְעַ מָאָל צַו טְרָאָגָעַן עַפְּסָי אַיְן קָעַשְׁעַנָּע
אוּיָף צַו נַעֲמָעַן אַיְן מוֹיל אַרְיוֹן. דָעַרְעוּהָט בְּרַכָּה, אַז אַיך קִיָי,
שְׁטָעַלְטָן זַי מִיר צַו אַ בָּעַנְקָעַלְעַ פָאָר מֵיָן בָּרוֹדָעָר אַלְיָהָו. פָרַעַנְט
מִיךְ אַלְיָהָו, וּוֹאָס אַיך קִיָי? זַאֲגָאָיך: "טְשָׁאַיְנָגָטָם". אַט דָּאָס,
וּוֹאָס אַלְעַ קִיְעַן אַיְן אַמְּעַרְיקָעַ. זַאֲגָט בְּרַכָּה, אַז עַם קָעַהָרָט זַיְך
אַיְהָר אַיְבָעָר דַי נַאֲלָפָן דַעַם קִיְעַן, וּוֹאָס מַעַלְיָעַט דָא. זַאֲגָט
גַּרְהָזָן" ... קָאָן דָּאָס פְּנִיָּי נִיט לְיִדְעַן, לְמַאי אַלְיָהָו פָאַרְגְּלִיּוּכָט דַי
אַמְּעַרְיקָעַנְעַר צַו בְּהָמוֹת. עַר זַאֲגָט:

— דַו נַעֲמָסְט אַ פָּאָלָק, דָאָס עַרְשָׁטָע, דָאָס גַּרְעַסְטָע, דָאָס
קָלִינְסָטָע אַוְן דָאָס פְּרִוְיְסָטָע פָאָלָק אַיְן דָעַר וּוּלְטָן, אַוְן פָּאַרְגְּלִיּוּכָסָט
זַי צַו, לְהָבְדִיל, בְּהָמוֹת?! ... אַיך וּוֹאָלְטָן אַ בָּעַלְעַן גַּעֲוָעַן, זַאֲלָסְטָט
מִיר זַאֲנָעַן נַאֲר אַיְין זַאֲר — וּוֹאָס וּוֹאָלְטָן פַוָן אַוְנוֹ גַּעֲוָעַן, וּוּעָן
קָלְמָכָבָס זַאֲלָחְלִילָה נִיט גַּעֲוָעַן אַנְטְּרָעַקָּעַן אַמְּעַרְיקָעַ?

— וּוֹאָלְטָן עַס אַיְין אַנְדָעָרָר אַנְטְּרָעַקָּט! — עַנְטְּפָעָרָט אַיְהָם
אָפָ מֵיָן בָּרוֹדָעָר אַלְיָהָו נַאֲר פְּרָאָסָט אַוְן דּוֹקָא נִיט לְאָגָג גַּעֲטָרָאָכָט.

י.

דָאַנְקָעַן הַשֵּׁם יְתִבְרָה, אַיך קָאָן אַיך אַנְזָאָנָעַן אַ בְּשָׂוָה —
מִיר הָאָבָעָן שְׁוִין אַ דּוֹשָׁאָב. מִירָן שְׁוִין נִיט דָאַרְפָּעָן מַעַהָר אַרְומָד
גַּעַהָן לְעָדִין. מִירָן שְׁוִין נִיט דָאַרְפָּעָן אַנְקָוּמָעָן צַו לְאַסְפָּקָוּעָ

ברויט. מיר אַרבײַטען שווין אֵין שאָפ. דאס הײַסְט, ניט אַיך אָון
ניט מיין חֶבֶר מענדער. אָונָנוּ נעמֶט מעַן נִיט. מיר זענען נאָך
צּוֹ יונְג. אֵין שאָפ געהען אַרבײַטען דערוואַיל צוֹווַי פֿוֹן אָונָנוּר
משפחָה: מיין ברודער אלְיהוּ אָון אָונָנוּר חֶבֶר פֿינְיַי. ווֹאָס הײַסְט
אַרבײַטען אֵין שאָפ, אָון ווֹי אַזּוַּי אַרבײַט מעַן דָּארָט? — דאס
געַה אַיך אַיך דערצעַהלהָן.

IX

מיד ארבײַיטען אין שאפֿ

IX

מיר אַרְבִּי מֵעָן שָׁאָפּ

.8.

וֹוי אֶזְזִי מֵעַרְבִּי תֵּיט אַין שָׁאָפּ — קָאָן אַיךְ אַיךְ אַקְרָאַט נִיט
זָאנָעַן. וּוֹאַרְוָם אַיךְ וּוֹיָס אַלְיוֹן נִיט. מַעַ לְאֹזֶת מִידָּן אַךְ אֲהִינָּזֶוּ
נִיט אַרְיִין. וּוֹאַרְוָם אַיךְ בֵּין נַאֲךְ נִיט בְּרִמְצָוָה. אַיךְ וּוֹיָס נַאֲרָ
דָּאָס, וּוֹאָס אַיךְ הַעֲרָפָן מִיָּן בְּרוֹדָעָר אַלְיוֹהוּ אָוֹן פָּוּן אָונְזָעָר חַבְּרָ
פִּינִי. אַלְעָ אַוְיְפְּדָעָרְנָאָכֶט, אָזְ זָזִי קְוּמָעָן אֲהִיָּים פָּוּן שָׁאָפּ, דָעָרָ
צָעַלְעָן זָזִי אָונָנוּ חַדְשָׁים וּנְפָלָאוֹת. זָזִי קְוּמָעָן אַלְעָ מָאָל אַוְיָסָ
גַּעַמְאַטְעָרָת אָוּן הַוְנְגָעָרִין. אָוּן מִירָ זְעַצָּעָן זִיךְ עַסְעָן וּוּעַטְשָׁעָרָעָ.
דָא הַיִּיסְטָעָס „סָאָפְּעָר“. בְּרָכָה הַאָט פִּינְעָט דָאָס וּוֹאַרְטָ, אֶזְזִי
וּזְזִי אַיִּין עַהְרְלִיכָּעָר אַיךְ הַאָט פִּינְעָט חֹזִיר. נַאֲךְ אָזְ פָּאָרָדָ
הָאָן, וּוֹאָס מִיָּן שְׁוּעָנְעָרִין קָאָן נִיט אַרְבִּעְתְּרָאָגָעָן. דָאָס אַיְזָ
אָ „וּוִינְגָעָ“. אָזְ וּוִינְגָעָ הַיִּיסְטָעָט דָאָ אַפְּעַנְסָטָעָה. זָאנָט בְּרָכָה
דָעָרְוִוָּפָ: „וּוּנְדָר אָוּן וּוֹעָה זָאֵל זְיַוָּן צָו זָזִי“... הַיִּינְטָקָאָן זָזִי נִיט
הַעֲרָעָן, אָזְ מַעַ זָאנָט „סְטָאַקִּינְגָּס“. אַיִּהְרָ וּוּעַט קִיְּנָמָאָל נִיט פָּאָלָעָן
דָעָרְוִוָּפָ, אָזְ סְטָאַקִּינְגָּס זָעַנָּעָן זָאַקָּעָן. אַדְעָרָ, אַשְׁטִינְגָּר, וּוֹאָס וּוּעַט
אַיִּהְרָ זָאנָעָן אַוְיְפָן וּוֹאַרְט „דִּישָׁעָם“? דָאַכְטָ זִיךְ, אָזְ „בָּאַסְוּדָעָ“,
זָאנָט בְּרָכָה, אַיְזָ אַסְקָעָנְדָר? אַדְעָרָ וּוֹאָס קָאָן זְיַוָּן פְּשָׁוּטָעָר

פָּוֹן אַ „לְעַפְּלָלֶה”? נֵיִן. לְוִינְט זַיִן נֵיִט. בֵּי זַיִן קָוְמָט אָוִים, אָז אַלְעַפְּלָל אִיז אַ „סְפָּוּן“. נִיט אָוְמוֹזִיסְט וְזָאנְט בְּרַכְתָּא אַ וְעוֹרְטָעֵל (זַיִן הָאָט וְזַיִן אַיְהָרָע אַיְנָעָנָע וְעוֹרְטָלָעֵד) : „אַמְּעָרִיקָע אִיז אַ לְּאָנָר, סְטִיָּק אִיז אַ מַּאֲכָל, פָּאָרָק אִיז אַ גַּאֲפָל אָוֹן אַיְנָגָעָל אִיז אַ שְׁפָּרָאָךְ“...

ב.

מֵיִן בְּרוֹדָעָר אַלְיָהָו אָוֹנוֹזָעָר חַבָּר פְּנִיָּי אַרְבִּיבִיטָעָן אַין צְוִויִּי בָּאוֹנוֹנְדָעָר שְׁעַפְּרָעָר. אַיְנָגָעָן אִיז אַיִּין „אַפְּרִיוֹטָעָר“. דָּאָס הַיִּסְטָן, מַחְילָה, אַ שְׁנִידָעָר. דָּעָר אַנְדָעָר אִיז אַ „פְּרָעָסָעָר“. אִיז אַפְּדָרְיוֹטָעָר דָּאָרָף נִיט נִיְהָעָן מִיט דַּי הַעַנְטָן. עַר שְׁטָעָפְּטָט בֵּיַ דָּעָר מַאְשִׁין. דָּאָס דָּאָרָף מַעַן אַבְּעָר אַוְיךְ פָּאָנָעָן. עַס שְׁטָעָפְּטָט זַיִן נִיט אַלְיָהָו. וְזַיִן זְשָׁעָר קָוְמָט דָּאָס צַו מֵיִן בְּרוֹדָעָר אַלְיָהָו, אָז אָוֹנוֹזָעָר טָאָטָעָע, אָוֹן אָוֹנוֹזָעָר טָאָטָעָעָם טָאָטָעָעָם טָאָטָעָעָם טָאָטָעָע אִיז קִיְּנְמָאָל קִיְּוָן שְׁנִיְּדָעָר נִיט גַּעֲוָוָן אָוֹן אַמְּאָשִׁין קִיְּנְמָאָל אַיִּין דַּי אַוְינָגָעָן נִיט גַּעֲוָהָעָן? מִיר שְׁטָאָטָעָן, זָאנְט דַּי מַאְמָע, פָּוֹן לְוִוְּטָעָר חַזְוִינִים, רַבְּנִים אַזְוִינִים שְׁמָשִׁים. אִיז דָּאָרְךָ שְׁלָעָכָט! אִיז דָּאָס אַבְּעָר אַמְּעָרִיקָע. אִיז אַמְּעָרִיקָע אִיז נִיטָּא אַ זָּאָר, וְוָאָס אַ מַעְנְטָשָׁז אַלְ נִיט פָּאָנָעָן. אִיז אַמְּעָרִיקָע לְעַרְעַנְטָמָע זַיִן אָוִים. אַ סִּימְנָן הָאָט אַיְהָר — לְמַאי אַ רְבָּ ? זַיִן אַ רְבָּ דָּאָרָף מַעַן דָּאָר אַזְדָּאָי קָאָנָעָן. אַ רְבָּ מוֹזָחָטָשׁ קָאָנָעָן פְּסָקָעָנָעָן שָׁאלָות. פָּוֹן דָּעָסְטָן וְזָעָנָעָן זָעָנָעָן פָּאָרְהָאָן אַזְנָבָעָן רַבְּנִים, דָּא הַיִּסְעָן זַיִן „רְעוּוּרְעָעָן“, וְוָאָס אַזְנָבָעָן דַּעַר הַיִּם זָעָנָעָן זַיִן גַּעֲוָוָן קַצְבִּים. מֵיִן בְּרוֹדָעָר אַלְיָהָו הָאָט זַיִן דָּאָבְּשָׁעָנָט מִיט אַ מַוְּהָל, מִיט אַ רְעוּרְעָעָן, וְוָאָס מַעַן גַּעַמְט אַיְהָם אַוְוָה בְּרִיתְעָן. אַזְנָבָעָן דַּעַר הַיִּם אִיז עַר גַּעֲוָוָן אַ שְׁנִידָעָר, אָוֹן נִאָר אַ דָּאָמְסָקִי דָּעָרָצָו!

פְּרָעָנָט אַיְהָם אַלְיָהָו : „הִיתְכּוּן?“...

עַנְמָפְּרָעָט עַר אַיְהָם : „אַמְּעָרִיקָע!“...

๕

וַיְאָזֹן הָאָט זִיךְרֵי מֵין בָּרוֹדָרֶר אַלְיוֹהוּ אֲוִיסְגָּלְעָרְעָנֶט שְׁטָעָן? — לְמַאי וַיְאָזֹן אַיז דָּעָר דָּאַמְּסָקִי שְׁנִיְּדָרֶר גַּעַוּאָרָעֶן אֶת
מוּהָלָ ? אַיז אַלְיוֹהוּ נְעַנְבָּעָן אַיְבָּרְגָּעָלְבָּלְבָּעָנָעָ שְׁטִיקְלָעָךְ, עָר זָל זִיךְרֵי אַיְבָּרֶדֶר
הָאָט אַיְהָם נְעַנְבָּעָן אַיְבָּרְגָּעָלְבָּלְבָּעָנָעָ שְׁטִיקְלָעָךְ, עָר זָל זִיךְרֵי אַיְבָּרֶדֶר
גַּעַחַן מִיטָּ דָּעָר מַאְשִׁין. אַיז עָר דָּוְרְכָּנְעָנְגָּנָעָן עַטְלִיכָּעָ מַאל הַיָּן
אוֹן צְוִירִיךְ אוֹן אַיז גַּעַוּאָרָעֶן אַלְדִּירִיךְ. אַוְויַּ מַאְרְגָּנָעָן הָאָט עָר
שְׁוִין גַּעַשְׁטָעָפֶט. מַאְחָלֶט אַיְיךְ, אַז אַד אוֹן וּוְהָאַיז גַּעַוּעָן צּוֹם
שְׁטָעָפֶט. נַאֲרָ נָוֶט אַיז דָּאָס. לְמַאי פִּנְיִי הָאָט דָּאָס אַוְויַּ נִיטָּ
נְעַקְאָנָט בָּאוּוּיְזָעָן? נִיטָּ מַחְמָת עָר הָאָט זִיךְרֵי גַּעַפְוִילָט אַרְכִּיבִּיטָעָן,
חַסְמַחְלִילָה! פִּנְיִי וּוּטָ אַיְיךְ גַּעַחַן אַרְכִּיבִּיטָעָן טָאַטְשָׁקָעָ-אַרְכִּיבִּיטָעָן —
אַבְּיִ מַאֲכָעָן אֶלְעָבָעָן אַיְן אַמְּעָרִיקָעָ. אַיז דִּי צְרָה, וּוָסָס עָר הָאָט
אֶלְעָדְרִינָעָ רְאֵיה אַיז טָהָוָט אַלְסְדִּינָגָן חַאְפָעָנְדָרִיךְ. מַעַד הָאָט אַיְהָם
אַוְויַּ אַוְעָקָנוּזָעָצָט בַּיְ דָּעָר מַאְשִׁין, וַיְיִמְיַן בָּרוֹדָרֶר אַלְיוֹהוּ. מַעַד
הָאָט אַיְהָם אַוְויַּ גַּעַנְבָּעָן אַיְבָּרְגָּעָלְבָּלְבָּעָנָעָ שְׁטִיקְלָעָךְ, עָר זָל זִיךְרֵי
אַיְבָּרְגָּעָהָן הַיָּן אוֹן צְוִירִיךְ מִיטָּ דָּעָר מַאְשִׁין. הָאָט זִיךְרֵי גַּעַטְרָאָפָעָט
מִיטָּ אַיְהָם אַיְן אַמְּגָּלִיךְ. דָּא וּוּעָדָ דָּאָס אַנְגָּעוּרָפָעָן: „אַיז
עַקְסִידָעָנָעָ“. אַונְזָעָר חְבָר פִּנְיִי הָאָט אַיז אַיְלָעָנִישָׂ פָּאַרְטְּשָׁעָפָעָט
דָּעָם פִּידְזָשָׂאָק אַיז הָאָט צְוֹנְעָנְשָׁטָעָפֶט דָּעָם לַיְנָקָעָן אַרְכָּבָלָן צַו דָּעָר
מַאְשִׁין. אֶגְלִיקָעָטָשָׂ, וּוָסָס נִיטָּ דִּי הַאָנָטָם. וּוּהְדוּוּהָ, וּוָסָס מַעַד
הָאָט זִיךְרֵי אַנְגָּלָאָכָט פָּוָן אַיְהָם ! חְבָרָה שְׁנִיְּדָרָם הַאָבָעָן אַוְיפָּגָעָ
הַוִּיבָּעָן אֶחָוָרָא ! „גְּרִינְהָאָרָן“ הַאָבָעָן זִיךְרֵי אַיְהָם אֶנְמָעָן גַּעַנְבָּעָן.
גְּרִינְהָאָרָן אַיז דִּי טִוְּשָׂ אֶגְרִינָעָר. אַיז אֶגְרִינָעָר הַיִּסְטָעָ אַזְוּלָ-
כָּעָר, וּוָסָס אַיז נַאֲרִיזָוָס אַרְאָפְגָּעָקוּמָעָן פָּוָן דָּעָר הַיִּים אַיז וּוּוִיסָט
נִיטָּ, וּוָאָוָא טִיר עַפְנָעָט זִיךְרֵי. גְּרִינְהָאָרָן אַיז אֶבְזָוָן. עַרְנָעָר פָּוָן
אֶגְגָּ... נַאֲרָ דָּאָס וּוּאַלְטָ נַאֲרָ גַּעַוּעָן, וַיְזָאָנָט בְּרָכָה, אֶהָלָבָעָ
צְרָה. דָּאָרָפָ זִיךְרָעָפָעָן — אָט וּוּטָ אַיהֲרָ הַעֲרָעָן וּוָסָס.

ד.

פונקט איז דעם שאפ, וואו מײַן ברודער אלֵהו האט געארבייט
בֵּי דער מאשין און אונזער חֶבֶר פִּנִּי אֵין אוֹיךְ גָּעָומָן לְעָרְגָּעָן
די אַרְבִּיט, האט זיך נְעָפָנוּן אֲונַזְעָרָר אֵין אַלְטָעָר באַקָּאנְטָעָר
און פִּנִּים אֵשְׁוָאָן — דער הייסנְעָר שְׁנִיְּדָעָר. אוֹיבּ אַיְהָר
הַאלְטָקָאָפּ, זְעָנָעָן מִיר מִיטְּן' הַיִּסְיָנָעָר שְׁנִיְּדָעָר גַּעַפְּאַהָרָעָן אִינְיָן
איינְעָם אוֹיףּ אֵין שִׁיףּ, אוֹיפּּן, פְּרִינְצָאַלְכָּעָרטּ. אַיְהָר דַּאֲרָפְּט
געַדְעַנְעָן מסְתָמָא דָּס אֹיךְ, אֵוֹ מִיטּ אֲונַזְעָר חֶבֶר אֵין דער
הייסנְעָר שְׁנִיְּדָעָר גַּעַוְעָן אוֹיףּ מַעַשְׂרָשָׂטָעָר. באַדְרָאָפּ נָאָטּ פִּיהָר
רעָן אַזְוִי, אֵוֹ פִּנִּי זְאָל זְיךָ מִיטּ אַיִּהָם באַגְּעַנְעָן אֵין אֵין שאפּ.
און נָאָךְ וּוּ אַזְוִי באַגְּעַנְעָן! אֵין דעם דָּאַזְוָעָן שאפּ אֵין דער
הייסנְעָר שְׁנִיְּדָעָר אַגְּנָצָעָר מַאֲכָעָר. ער אַיְוֹ נִיטּ קִיּוֹן אַפְּרִיאַיְטָעָר
בֵּי דער מאשין, נָאָר אַקְאָטָעָר. דָּס הייסט, ער אַיְוֹ אַזְוּדָה
שְׁנִיְּדָעָר. ער שְׁנִיְּדָטְצָוּ, אֵוֹן די אַפְּרִיאַיְטָרָם נִיהָעָן. אֵין אַיִּהָם
נָאָךְ וּוּוֹנְצָיגּ. ער זָאנְטָ, אֵוֹ ער וּוּעָטּ לְאָנְגָּנָה נִיטּ זְוִין די בְּיוֹנָעָם.
ער האָפְּטָנָאָר אֵין גַּכְעָן וּוּרָעָן אַדְעָזְוִינָרָר. דָּס אַיְוֹ שְׁוִין נָאָר
אַגְּרוֹיִם שְׁטוֹרְיוּמָלָ. אַדְעָזְוִינְעָר הייסט אַזְוּלָעָר, וּוּאָסּ מַאֲכָטָ
פָּאַסְאָנְעָן. אַדְעָזְוִינְעָר פָּאַרְדִּיעָנְטָ פּוּבְּצִינָגּ טַאָלָעָר אַזְוָאָךְ, אֵוֹן פִּינְפּ
אַזְבָּעָצִינָגּ טַאָלָעָר אַזְוָאָךְ, אֵוֹן הַונְּדָעָרָט אֹיךְ! אֵוֹ זָעָם באַגְּלִיקָט
אַמעְנְטָשָׁעָן, וּוּוִיסְטָ ער נִיטּ פָּוּן וּוּאַגְּעָן! וּוּ זָאנְטָ ברְכָה: „איינְעָם
נִיטּ נָאָר, דעם אַנְדָּרָעָן גַּאֲרָנִיטּ“...

ה.

אֵוֹ פִּנִּי אֵין אַרְיָוָנְגָּעָומָן אֵין שאפּ, קָוָמָט אַיִּהָם דער הייסְטָ
נָעָר שְׁנִיְּדָעָר אַקְעָנְעָן. ער שְׁטָעָלָט אַוּוּקָ אֹיףּ אַיִּהָם די שְׁאַרְפָּעָ
ברִילָעָן, צִיהְתָּאָוִיס פִּינְיָן אַזְוָאָר אַזְוָאָר אַיִּהָם: „הַעֲלָלָאוּ,
לְאַנְדָּסְמָאָן! הָאָוּדוּ יְהָוּדוּ?“... דָּס הייסט: „שְׁלוּם-עַלְיכֶם, וּוּאָסּ
מַאֲכָט אַיִּהָר, רְבּ קְרוּבּ?“... קָוָמָט אֹיףּ אַיִּהָם אֲונַזְעָר חֶבֶר פִּנִּי

מייט זייןע קורציזיכטינע אוינגען. זוער איז דער לא? ער האט איהם גאנרניט דערקענט. ערשות, איז יונגער האט איהם אַנגַעֲרוֹפָעָן דעם נאמען פון'ס שיף, "פרינץ אלְבָּרְטָן", האט זיך פיני דערמאנט זוער דאס איז. און ס'אייז איהם געוואָרְעָן, זאנט ער, דרייז לְעָכָר אַין האָרְצָעָן! דאָכָט זיך, וואָס האָט איהם דער הייסינער שנײַדער געטהָן? ער קאָן אָבעָר, זאנט פיני, זיין פנים ניט אַנקְעָן. ער זאל וויסען, זאנט ער, פֿאָרְדִּיעָןְעָן טויזענד טָלָעָר אַשְׁהָ, ווועט ער אַין דעם דָּזְוִינְעָן שָׁאָפָּן זְיַן קְיֻן מִינְוָת אַפְּילָו! אַון דערצָו נאָך דער עַסְפִּידָעָן מִיטָּן צָוּגַעַשְׁטָעַפְּטָעָן אַרְבָּעָל...

.ו.

בקיזור — פיני שווין ניט זיין סיון אַפְּרִיטָה. ער נעהט אָוּוּק אַין אַיְזָן אַנדָעָר שָׁאָפָּן באַשְׁטָעָלָט זיך דָאָרט פָּאָר אַפְּרָעָסָר. אַ אַונְטָעָרְפָּעָסָר דערווויל. אַז ער ווועט זיך אָוּסָט לְעָרְנָעָן דִּי אַרְבִּיָּט, ווועט ער נעהן העכָר אַון העכָר. בַּיּוֹ וַאֲוָהָן?

— מע קאָן ניט וויסען. — זאנט פיני. — קְיַיְנָעָר וויסט ניט ווועמענָס מאָרגָנָעָן ס'אייז. ניט קְאָרְגָּנָעָן, זאנט ער, ניט זאנט דערביילר, ניט רָאַקְעָנְפָּעָלָעָר האָבעָן גַּעוּוֹאָסָט, אַז זְיַי ווועלען אַמְּאָל זְיַיּוֹן דאס, וואָס זְיַי זָעָנָעָן...

דערווויל זוערד נאָך פיני נוט פֿאָרְשָׁוֹאָרְצָט. אַון אלְאָז אַיבָּעָר זְיַיּוֹן טְבָע, וואָס ער האָט לְיעָבָּל אַלְסְּדִּינְגָּן תְּהִוָּן חַאְפָּעָנְדִּינְג. אַון דערצָו נאָך זְיַי נִידְעָרִינְגָּעָ רָאִיה. ער קוּמָט אַלְעָט טָאגָאַחָיִים אַ צְעָבְּרִיהְטָעָר אַיְינְמָאָל אַיז ער נַעֲקָוּמָעָן מִיט אַ סְּקָאַלְיְּטָשְׁעָטָר נָאָז. וואָס אַיז דִּי מַעַשָּׂה? ער האָט זיך בַּיִּים פֿרְעָסָעָן אַפְּנָעָבְּרִיהְט דִּי נָאָז. ווי קוּמָט דאס פֿרְעָסָעָל צַו זְיַיּוֹן נָאָז? זאנט פיני, אַז זְיַיּוֹן נָאָז האָט ניט גַּעוּוֹאָסָט, בַּיּוֹ דאס פֿרְעָסָעָל ווועט זיך מַטְרִיחָ זְיַיּוֹן צַו זְיַיּוֹן נָאָז. ער קאָן באַשְׁטָעָהָן, זאנט ער, אַז זְיַיּוֹן נָאָז זָאָל נעהן צּוּם פֿרְעָסָעָל. ווי קוּמָט זִי, דִּי נָאָז, צּוּם פֿרְעָסָעָל? לְאֹוֹט זיך אָוּסָט, אַז פֿינִי האָט

נאר געוכט א שטיקעל ארכיביט, און וויל ער האט א נידעריגען ראייה, האט ער זיך דעריבער אונגבעיגען הארט צום טיש און האט געטראפען מיטן שפיע נאו גלייד אויפן אונגענליהטען פרעסען. — א שלום-טול אzo ער פאלט אין שניי, טרעפט ער אויך אויף א שטיין...

איך מיין, אzo איך וועל איך ניט דערצעהלהען, ווער דאס האט געוגט, וועט איהר אויך טרעפען, אzo דאס האט געזנט ברכה. מיין שועגערין קאנ אריינזאגען...

.?

ברכה איז ניט צופריידען. מיין מאמע אויך ניט. טיבעל אויך ניט. איהר האט אמאל גזעההען, אzo וויבער זאלען זיין צוּרְפַּרְעָדָעָן? זיי באווינען אונז, מאנסבלען, וואס מיר דארפערן איזוי חארדעווין איז אמעריקע, בכדי צו מאכען א לעבען. א קלינויני סיט — ארכיביטען איז שאפ! אzo האלב נאך זיעבען איז דער פריה מזע שווין זיין אויף דער ארכיביט. א שעה נעטצ'זו דאס פאהרעהן אהין. עפיס איבערחהפען דארף מען. דאונען דארף מען דאך אודאי. היינט רעכענט-אוייס, ווען מיר דארפערן אויפן שטעהן? און פארשפערתיגען טאך מען ניט קיין מינוט אפיילו. ואורום טאמער פארשפערתיגט איהר, רעכענט מען איך אראט פאר יעדע פינק מינוט א האלבען טאגן ארכיביט. ווי אווי וויסט מען דאס, צי איהר האט פארשפערתיגט, אדרער ניין? דערויף איז דאס אמעריקע. איז אמעריקע האט יעדער שאפ אוז מיין זיינער. אzo איהר קומט איז שאפ, נעהט איהר צו צום אלעם ערשותען און טהוט א קוועטש דעם זיינער. ווערד דאס אונגערופען אויף זיינער לשון: "פאנטשען די קלאס". "קלאס" איז א זיינער און נעט זיך, זאנט מיין ברודער אליהו, פון נלאס. א גלאס קליננט איז א זיינער, זאנט ער, קליננט אויך. אבער נאר א וואנטזיזיינער. א

סימן האט איהר : א קשענע-זינערעל קלונגעט ניט, הייסט עס "וואטש". פרען איך בי אליהו'ן : "פאר וואס עפיס וואטש?" זאנט ער : "ווא דען זאל עם הייסען?" זאג איך : "וואטשעל". פרענט מיך אליהו : "פאר וואס עפיס "וואטשעל"??" זאג איך : "או א זיינער איז א זינערעל, דארפ זיין וואטש א וואטשעל. עלעהוי, זאג איך, א "בא" איז א יונג, איז א יונגעל, "באיטשיק", און א קלין יונגעלע — א "באיטשיקעל"... ווערד אליהו איז בען זאנט מיר, או איך האב זיך איז גאנגעלערענט פון אונזער חבר פיני זאנען אלסדיינג פארקערט. א גליק, וואס פיני איז ניט א דערבי. פיני זאל זיין, וואטטען זיך שיין צעםפערט איבערן'ן ווארט "וואטש", איזו ווי זי האבען זיך גאנבערט און שייער גיט צעללאגען זיך איבערן'ן ווארט "ברוקפיש" — אنبיביסען. דערפאר, זאנט אליהו, איז איז אנדיביסען ברוקפיש, וויל צומ אנדיביסען עצט מען פיש, אדרער הערינגן. זאנט פיני : "וואי באַלד איז הערינג, פאר וואס ווען זאנט מען ניט : "ברוקהערינג"?" זאנט איהם אליהו : "בכמה וואס דו ביוט! און וואס איז א העRING — ניט קיון פיש?" פיהלת זיך פיני, איז ער איז גאנטאגען, זאנט ער : "וואויסט דו וואס? לאמר פרענען בי איז אמעריקאנער אידען!" און מע פוילט זיך ניט און מע שטעלט-אָפ א גאנאלטען אידען איז מיטען נאם (שבת איז דאס געוועזען) און מע טהוט איהם א פרען אויף א טשיקאועסט : "פערער! איהר זענט שיין לאנג איז אמעריקע?" זאנט ער : "דרויסיג יאהר. וואס איז דען?..." זאנען זוי : "מיר ווילען איך עפיס פרעגען. ניט אונז צו פארשטעהן, פאר וואס זאנט מען בי איך אויף איז אנדיביסען דאס איך געזאגט, איז אויף איז אנדיביסען זאנט מען בי אונז ברוקפיש?" "וואי איזו ווען דען זאנט מען?"
 — ברוקפעסט! ברוקפעסט! ברוקפעסט!
 אויס דריי מאַל דער איד גלייך איז פנים אריין און איז זוי מכבר מיטן נאמען "נרייגע חיות"...

ח.

איך האב מורה, אז מיר וועלען זיך מיטין' שאפ' ניט עטלטערען. מיין ברודער אליהו זאנט, אז די ארכיביטער האבען צרות פונ'ם "פארמאן". יעדער שאפ' האט א פארמאן — איזין עלטסטען, איזין אויפזעהער. און ניט נאָר איזין פארמאן, יעדער שטאק האט זיך זיין פארמאן. אויפ' דעם שטאק, וואָו אליהו ארכיביט, איזין דער פארמאן אַהמן, אַרטשע מרושע. ער איזן אליאן אַמאָל געווען איזין אַפְּרִיְּטֶעֶר. נאָר ער האט זיך אַרְפּֿנְעָאַרְבִּיט אָון אַיז נעד וואָרען אַפְּרִיְּטֶעֶר. די אַרְבּֿיְּטֶעֶר זאנגען, אָון ער איזן ערנער פונ'ם "בָּאָס". באָס איז אַ לשׂוֹן-קְדוּשָׁאָרֶט אָון שְׂטָמֵט פּוֹנְ'ם ווּאַרְט "בָּלְחִבּוּת". אַזְוִי זאנט אליהו, אָון פִּינִי מוֹ אֲפְּשֻׁוּגְּנָעַן. וואָר רום אויפ' לשׂוֹן-קְדוּשָׁאָרֶט אַיז אליהו בעַל-מְצָרָא. פָּאָרֶט אַ חְזָנְ'ס אַ זָּהָן... נאָר מיר קערהען זיך אָסְטָם זומַּט דעם זומַּט אַרְוִיסְט גַּעַלְאוּזָט אַ פְּלָאָגָן אַיז שאָפָּ, אָז דער פָּאָרֶמן דוקט דעם זומַּט זָהָן, אַז ווּעַן אַיהֲרָא זָלְטָן ניט קוּמָעַן, ווּעַט אַיהֲרָא פָּאָרֶשְׁפְּעַטְינָעַן — אַזְוִי, אַז ווּעַן אַיהֲרָא זָלְטָן ניט קוּמָעַן, ווּעַט אַיהֲרָא חְבָר פִּינִי דער וואָס זאנט אַיהֲרָא אויפ' אַזְאָס מְמוּר?... אָון אַונְזָעָר חְבָר פִּינִי דער צעהלט פּוֹן זָיַן שאפ' נאָר שענערע מעשיות. זיעיר פָּאָרֶמן, זאנט ער, לאָזָט ניט דעם אַרְבּֿיְּטֶעֶר אַ קוֹק טהוֹן אַיז אַ פִּינְפּּעָר אַרְיוֹן. לְיוּעָנָעַן אַ צִּימָוֹנָג בַּיִּדְעָר אַרְבּֿיְּט — חִוּת ניט זִיכְּרָע! רְוִיכְּרָעָן שְׁמוּעָסֶט מַעַן ניט. אַ וואָרט טָאָר מַעַן ניט אַוִיסְרָעָדָן צוּוּשָׁעַן זיך. סְאַיז אַזְוִי שְׂטָיל, זאנט ער, אָז מַע קָאָן העָרָעָן אַ פְּלִיעָג! אויסער דעם טְרָאָסָק מִיטִּין גְּרָאָגָעָרָעָן פּוֹן די מַאְשִׁינָעָן. נאָר אַ מעַלה האט זָיַן שאָפָּ. דְּאָרֶט ווּעָרָעָן די פְּרָעָסְלָעָך אַנְגָּעוּוּאַרְעָמֶט מִיטָּגָן. דְּאָ זאנט מַעַן ניט גָּגָן, נאָר "גָּעָז". דָּאָס הַיִּסְטָמָט, שְׁטִינְקָעָן שְׁטִינְקָט עַס אַזְוִי ווּיְיִ בַּי אַונְזָגָן. נאָר מַע טָאָר ניט זאנגען גָּגָן. מַע דָּאָרָפָּ זאנגען גָּגָן. אַקְוָרָאָט פָּאָרָקְעָהָרָט. סָע זָאָל בַּיִּ אַונְזָגָן אַין דער היַסְעָן גָּעָז, ווּאָלְטָן מַעַן דָּא מַסְתָּמָא גָּעָז. זאנט גָּגָן.

ט.

הקידוש, די געו פון די פראַטען פֿאָרְהאָקט אֶזְזִי דעם קאָט, אז
 די אַרכְבִּיטָער איז שאמ פֿאָלָעַן חַלְשָׁוֹת אָוּן מּוֹזָעַן סְטָאָפָעַן די אַרְ-
 בִּיטָּע. רַעֲכַעַנְתָּן מַעַן זַיִן אָפָּן דַעַר "פִּידָע". דָאָם הַיִּסְטָּמָט, אָז
 עַם קַומְטָן צָוָם אַפְּנַעַמָּעַן בְּאָרְדָע וּבְאָרְךָ, וּוֹאָסָם עַמְּהַאָט פֿאָרְדִּיעַנְתָּן,
 וּוֹעֵד אַ לְאָךְ. דָאָהָט אַיְהָרָ פֿאָרְשְׁפָעַטִּינְתָּן פֿוֹנְגָמִינְט — אַרְאָפָּט
 אַ הַאלְבָעַר טָאגָן. דָאָ זַעַנְתָּ אַיְהָרָ צּוּפְרִיהָ אַוּעַקְגַּעַנְגַּעַנְגַּעַן — אַרְאָפָּט
 אַ הַאלְבָעַן טָאגָן. דָאָ זַעַנְתָּ אַיְהָרָ גַּעַפְאָלָעַן חַלְשָׁוֹת — פֿאָרְפָּאָלָעַן
 אַ טָּאגָן. מַעַן קָאָן שָׂוִין מַעַהָר נִימָט אַרְיְבָעַטָּרָאָגָעָן. מַעַן וּוּעַט
 מּוֹזָעַן אַרוֹים אַיִן אַ סְטָרְיוּיָן.

X

מִרְ סְטְרֵיַקָּעַן !

א**מִיר סְטֶרְיַיקָעַן!****.א.**

מיר דאכט, איז ס'אייז נאָר נוּטָא קַיּוֹן בעסערע זאָר אוֹיפֿ דער
וועלט, ווי איז מע סְטֶרְיַיקָט. דאס האָט אֹזָא פְּנִים, ווי איז אַיהֲר
לערענט בֵּין אַ רְבִּיּוֹן, ווֹאָס שְׁלָאָגָט זַיְךְ צַו שְׂטָאָרָק, נַעֲמָת מַעַן אַפְּ
בֵּין אַיְהָם דַּי קִינְדָּעָר אָוָן מַעַן זַוְכָּת אַיְין אַנְדָּעָר מַלְמָה. דָּעָרוּוּיַּל
הָעָרָת אַיהֲר אֹוִיפֿ צַו גַּעַהַן אַיְין חָדָר. מַיִּין בָּרוֹדָעָר אַלְיהָוָה אָוָן
אוֹנוֹעָר חָבָר פִּנְיִי הָאָבָעָן אֹוִיפֿגָּה הָעָרָת צַו גַּעַהַן אַיְין שָׁאָפַּ
שְׁטוּבַּה אָט שְׁוֹין נָאָר אַיְין אַנְדָּעָר פְּנִים, זַיְנָט זַיְיךְ זַעַנְעָן אַיְין דָּעָר
הַיִּם. אֹזְוִי הָאָבָעָן מִיר זַיְיךְ אַנְגָּקָוְט אַיְין מַאל אַיְין וּוֹאָךְ —
זַוְנְטָאָג. וּוֹאָרוּם, ווי אַיךְ הָאָבָעָן שְׁוֹין דָּרְצָעָהָלֶט, אַז מַעַן אַרְדַּ
בִּיּוֹת אַיְין שָׁאָפַּ, מַזְוַעַן אֹוִיפֿשְׁטָעָהָן כָּאָר, בְּכָדִי מַע זַאַל חַלְילָה
נִיטָּפָאָרְשָׁפְּטָעִיגָּעָן. אָוָן אַז זַיְיךְ זַעַנְעָן גַּעַפְוָעָן אַחֲיָים, פְּלָעָג אַיךְ
שְׁוֹין שְׁלָאָפָעָן. פָּאָר ווֹאָס? דָּרְפָּאָר, ווֹאָס זַיְיךְ הָאָבָעָן גַּעַרְבִּיַּט
„אֹוּרְטִים“. דָּסָם הַיִּסְטָם, אַז אַלְעָ אַנְדָּעָר אַרְבִּיטָעָר זַעַנְעָן
גַּעַגְגָּעָן אַחֲיָים, זַעַנְעָן אַוְנוֹעָרָעָ לִיְּיטָ נָאָךְ גַּעַזְעָסָעָן אַיְין שָׁאָפַּ
דָּרְ אַרְבִּיַּט. נִיטָּפָאָרְשָׁפְּטָעִיגָּעָן, ווֹאָס מַעַן האָט זַיְיךְ זַעַנְעָסָט בְּפָן קְהָלָ
זַיְיךְ הָאָבָעָן גַּעַרְבִּיַּט אֹוּרְטִים, בְּכָדִי זַיְיךְ זַאַלְעָן מַעַהָרָ פָּאָרְ
דִּיעָנָעָן. אַיְיךְ אַז ס'אייז גַּעַפְוָעָן צָוָם צָהָלָעָן, האָט מַעַן בֵּין זַיְיךְ

אַפְנֵרִיסָען טַג — וּוֹאָסֶן זַעֲנָעָן זַיְ שָׁוְלְדִיגָּן? "עַלְעַהְיוּ, גּוֹלְנִים
זַעֲנָעָן אָנוּ בְּאַפְּאַלְעָן..." אָזְוֵי האָט נְעוֹזָנָט מִין בְּרוּדָעָר אַלְיהָוּ.
— עַלְעַהְיוּ, דָו בִּזְמַט אַ לְעַפְישַׁ! — זַאנָט צַו אִיחָם כִּיּוֹן
שְׁוּעָנְדָרִין בְּרַכָּה. זַוְעַן זַיְ, זַאנָט זַוְ, זַאל אַרְבִּיטָעָן אַיְן אַ שָּׁאָפַּ,
וּוְאַלְטַ זַיְ זַיךְ נִיט גּוֹלָאָזֶט שְׁפִיּוּן אַיְן דָעַר קַאַשָּׁע. זַיְ זַאנָט, אַז
אַלְעַ פָּאָרְלִיּוּט מִוּט אַלְעַ בְּאָסָעָס וּוְאַלְטָעָן בֵּי אַיְהָר גּוֹקְיִיט דַי עַד.
אוֹן אַיְהָר מַעַט אַיְהָר גּוֹיְבָעָן. בְּרַכָּה קָאַן!

ב.

דָעַרְפָּאָר האָט זַי זַיךְ גּוֹקְיִיט דָאָס הָאָרְצָן, אַז אַלְעַ שְׁעַפְעַר
הָאָבָעָן עַרְקְלַעְהָרָט אַ סְטוּרִיךְ. דָאָס הַיִּסְטָן, אַלְעַ שְׁנִירְדָּעָרָם, וּוֹיְ
פִּיעַל סְ'אַיְן פָּאָרָהָן אַיְן נְיוֹיָאָרָק, הָאָבָעָן אַוּעָקְגְּנָעְלָעָנָט שְׁעַר אָוֹן
איְיָזָעָן אָוֹן — גּוֹד בָּאֵי. וּוְהַדוּהָה, וּוֹאָס סֻעְתְּ אָט זַיךְ אַפְּנָעַר
טַהָאָן! אַיְן דָעַר הַיּוֹם, אַזְוֵן אַוְיָפַּט דָעַר סְטוּרִיךְ, אַזְוֵן אַיְן דַי הָאָלָס!
אַז "חָאַל" — אַזְוֵן אַזְוֵל, אַדְעָר אַ טְהָעָטָעָר. מַעַ קְלִוְבַּט זַיךְ
צְוָנוֹנָפַּט אַהֲיַנְצָוֹזָוּ אַלְעַ שְׁנִירְדָּעָרָם בְּזָן גּוֹנָעָן נְיוֹיָאָרָק אַוְיָפַּט
אָוֹן מַעַ רָעַדְתָּ אָוֹן מַעַ רָעַדְתָּ אָוֹן מַעַ רָעַדְתָּ. אַיְהָר הָעָרָט זַיךְ דָאָרָט
אָז אַזְוָלְכָעַ וּוְעַרְטָעַר, וּוֹאָס אַיְהָר האָט זַיךְ קִיּוֹנְמָאָל נִיט גּוֹהָרָט:
„דּוֹשְׁעַנְעָרָאֵל סְטוּרִיךְ...“ „יְוָנִיאָן...“ „אַרְגָּנָגְנִיזְוָרָט...“ „אַכְטָן אָוֹן
פְּעַרְצִינְגַּ שְׁטוֹנְדָעָן...“ „הַעֲכָרָעַ וּוְיְדוֹזָעָם...“ „בְּעַסְעָרָעַ בְּהָאָנָדָן
לוֹנְגָן...“ „סְקָעָבָס...“ „סְטוּרִיךְ-בְּרַעְכָּבָרָס...“ „פִּיקָעָטָס...“ אָוֹן נַאֲרָ
כְּדוּמָה אַזְוָלְכָעַ וּוְעַרְטָעַר, וּוֹאָס אַיְהָר פָּאָרְשָׁטָעָהָט זַיךְ נִיט. מִין
חַבָּר מַעַנְדָעָל זַאנָט, אַז עַר פָּאָרְשָׁטָעָהָט זַיךְ יָא. נַאֲרָנְבָעָן מִיר
צַו פָּאָרְשָׁטָעָהָן קָאַן עַר נִיט. „וּוְעַסְטָן עַלְטָעָר וּוְעַרְעָן, זַאנָט עַר
מִיר, וּוְעַסְטָן דָו אַלְיַיְן פָּאָרְשָׁטָעָהָן“. עַם קָאַן זַיְן. דִּעְרוֹוִילְ קַסְּ
אַיְךְ זַיךְ צַו, וּוֹי דָעַר עַולְם הַיְצָט זַיךְ, אַזְוֵן עַס בִּיסְעָן זַיךְ מִיר דַי
הָעָנָט. עַס גּוֹסְט זַיךְ מִיר זַיךְ זַאלְעַ אַרְאָפְחָאָפְעָן אַוְיָפַּט פָּאָפְיעָר.
אוֹיְסָמָאָהָלָעָן אִיטְלִיכָעָן בָּאָזְוָנְדָעָר, וּוֹי עַר זַעַת אַוְיָס, וּוֹאָס עַר
טַהָוָט, וּוֹי אַזְוֵי עַר שְׁמַעְתָּ אָוֹן וּוֹי אַזְוֵי עַר רָעַדְתָּ.

ג.

למשל, נעטט מײַן ברודער אלֵיָהוּ. ער אלֵיָהוּ רעדט ניט קיין וואָרט. ער געהט נאָר צו צו אַטְלִיכָס רעדעל אָן שטעהט אַריַין די נאָן. אַדרָּע ער לְעַנְטְּצָו אַיְין אוַיהָעֶר. בעת מעשה בִּיסְטָט ער די נגעַל אָן אַיְזָ שְׂטָאָרָק אוַיפָֿנְגָּרָעָט. אַ פָּאָרְגָּעָנְגָּעָן צו זעהָעָן מײַן ברודער, וויַ ער שְׂאָקָעְלְטְּצָו מִיטְּצָאָן קָאָפּ יְעַדְעָן אַיְינְצְּיָעָן, וואָסָס ער רעדט. ער אַיְזָ מִיטְּאַלְעָמָעָן מְרוֹצָחָה, וואָסָס יְעַנְגָּעָר זָאָל נִיט זָאָגָעָן. אַט אַיְזָ צְוַנְעַקְוָמָעָן צו אַיְהָם אַ שְׁנִיאָדָעָר מִיטְּאַלְקָע אַוְיףּ אַיְזָ וַיְוַט קָאָפּ — פָּוּן דָּעָר לְיַנְגָּעָר זָוִיט. דָּעָר שְׁנִיאָדָעָר האָט אַיְהָם אַנְגָּעָנוּמָעָן בַּיִּ אַלְאָז אָונָן טְרִיבְּסְעָלָט אַיְהָם אָונָן רעדט אַיְן אַיְהָם אַריַין, אַז סְאַיְזָ אַרְיוֹסְגָּ�נוּוַאֲרָפָעָן דָּעָר גָּאנְצָעָר טָאָרָעָט. דָּעָר שְׁנִיאָדָעָרָם וַיְוַלְעָן מִיטְּזָוִיר סְטוּרִיךְ נָאָר נִישְׁתָּאָסְפָּהָרָעָן. מְחַמְּתָה דִּי "אַסְסָּאַיְזָאָן" פָּוּן דִּי "מְאַנוּפְּעַקְטְּשָׁוָרָעָט" אַיְזָ צו שְׂטָאָרָק פָּאָר אָונָן! שְׂאָקָעְלָט אַיְהָם מײַן ברודער צו מִיטְּצָאָן קָאָפּ. אַוְן אַיְךְ הָאָבּ וְעוֹהָרּ מוֹרָאָ, אַז מײַן ברודער אלֵיָהוּ וְוַיְסִטּ אַזְוִיּ, וואָסָס בְּאַרְיִיטּ, "אַסְסָּאַיְזָאָן" אַזְוִי "מְאַנוּפְּעַקְטְּשָׁוָרָעָט", וויַ אַיְ... וְוְאָרוֹם אַט אַיְזָ צְוַנְעַנְגָּעָן צו אַלְיָהָוִן אַיְן אַנְדָּעָר שְׁנִיאָדָעָר מִיטְּאַלְקָע אַ פָּנִים פָּוּן אַקְאָטְשָׁקָע. אַז ער רעדט, פָּאָטְשָׁטָט ער מִיטְּאַלְקָעָן. דָּעָר שְׁנִיאָדָעָר האָט אַנְגָּעָנוּמָעָן מײַן ברודער פָּאָר אַ קְנָעָפָעָל אָונָן האָט לְאָנְגָּנָן אַיבָּעָר אַיְהָם גַּרְעָדָט, גַּעֲפָאָטָשָׁט מִיטְּאַלְקָעָן. ער האָט אַלְעָמָינְוָתָאָוִיסְנָעְרָפָעָן : "נִיְּוִין! מִיר מְזֻזָּעָן קְעַמְפָעָן בִּיזְוִין סּוֹפּ!"... האָט אַיְהָם מײַן ברודער אוֹיךְ אַוְיסְנָעָר הָעָרָט אָונָן אוֹיךְ צְוַנְעַשְׂקָעָלָט מִיטְּצָאָן קָאָפּ. אַיְין עֲבָרָה, וואָסָס מײַן שְׁוּעָנְגָּרָין אַיְזָ דָּא גִּוְטָאָ. זַי וּוֹאָלָט אַיְהָם שְׁוִין עֲפָים אַרְיוֹנְגָּעָן זָאָגָט...

ד.

בָּאָנֵץ אַנְדָּעָרָשּׁ האָט אַוְיסְנָעְזָהָעָן אַונְזָעָר חַבְּרָ פִּינְ. זַוְעָר עַס האָט אַיְהָם נִיט גַּעַזְעָהָעָן אָונָן וּוֹעָר עַס האָט אַיְהָם נִיט גַּעַזְעָהָעָן רַעֲדָעָן אוֹיףּ אַ מִיטְּינְגּ — דָּעָר האָט גַּאֲרָקִין שְׁעַנְסָמָט נִיט גַּעַזְעָהָעָן

אויף זיין ליעבען. אונזער פיניעס פיגור דארף איזיך זיין באקאנט נאך פון מיינע פריהערינגע מעשיות. זיין קורצ'ויכטיגע אויגען מיט זיין לאנגער שפיצעכיגער נאץ, וואס קוקט אראפ אין מיל ארין, געדענט איהר מסתמא. זיין לאנגער שמאלאע הויזען, אין אויף אראפ, אין חוויז ארוית, און זיין שניפס אויף דער צעפליער טער מאנישקע — האט איהר אודאי אויך ניט פארגעטען. הויינט זיין רעדען, זיין פינען מיט דער נשמה און זיין שיטען פונ'ס ארבעל מיט הויכע שענען ווערטער און מיט קלינגענדינע נעמען פון נרויסע ליאוט? אציננד שטעלט איזיך פאר, אzo פוני צעהויזט זיך און רעדט פאר אין עולם פון טויזענדער מענטשען, וואס ווילען איהם דוקא ניט הערען. אנגעהויבען האט ער אוש פון קאלומבווען, ווי אזי ערד האט אנטדעקט אמעריךע, און אין באילד ארויפ אויף די פאראיינונגט שטאטען, און האט זיך פאראמאסטען צו רעדען און צו רעדען. האט מען איהם ניט געללאוּט.

— ווער אין דער ספיקער? — פרענט איזן שנידער בי'ס אנדרען.

— א נרינההארן! — ענטפערט איהם יענקער.

— וואס וויל ער?

— וואס באדרערט ער?

— וואס האקט ער א טשייניק?

— שאראפ! — שרײַט אוייס אײַנער, און א סך אנדרעץ

חאפען איהם אונטער:

— שאראפ!...

ה.

„שאראפ“ איז אפלו א מיאום ווארט. די טויטש פונ'ס ווארט איז „אראפ פון'ס מארכ!“. נאך אונזער חבר פיני שריעקט זיך ניט פאר קיין ווערטער. פיני, אzo ער צערערט זיך, איז ווי א פאס וואסער, וואס מע האט אפנעםשטעלט און פאראווארפען דעם

צאפען. איזחד קאנט צוהאלטען מיט דער האנט, פארשטאָעען מיט א שמאטע — עס ווועט איזק קיין זאך ניט העלפֿען. ביוז דאס וואסער ווועט ניט אַרְזִיסְנָהּן ביז'ן לעצעטן טראָפֿען, איז איזין עכירה איזיער טרחה. פִּינִי מֶזֶן אַפְּרָעַדְעַן זַיְמַן. סִידְעַן מֵעַ זָאַל אַיְהָם אַרְאָפְּשָׁלְעָפֿעָן פָּוֹן דָּעַר בִּיהְנָעַ. דָּא הַיּוֹסֶט עַס נִיט בִּיהְנָעַ. אַיְהָם הַיּוֹסֶט עַס "סְטִידּוֹשׁ". אַיְצְטִינָס מֶאָל הַאֲטָמָעָן אַיְהָם גַּעֲמוֹת אַזְוִי טַהּוֹן. צְוּוֹי שְׁנִיוּדְרִיּוֹנָגָן, פְּרָעָסְעָרָם, האָכָּבָעָן אַיְהָם גַּעֲנוֹמָעָן פָּאָר בִּיְדַע הַעַנְתָּן אָוָן מַעַן הַאֲטָמָעָן אַיְהָם מִיט כְּבוֹד אַרְאָפְּטָגָעָהָרָט בְּפָנֶׂם סְטִידּוֹשׁ. דָּאָס הַאֲטָמָעָן אַיְהָם אַבְּעָר גַּאֲרָנִיט גַּעַטְעָהָרָט אַוְיְצְפִּיהָרָעָן דָּאָס, וּוָסָס עַר הַאֲטָמָעָן גַּעֲוֹאָלָט אַוְיְסִפְּהָרָעָן. עַר הַאֲטָמָעָן אַז אַיְבָּעָרְגָּעָן גַּעֲרָעָדָט, שְׁוִין גַּעֲהָנְדָגָן מִיט אַונְזָן אַיְהָם. אָוָן אָז מִיר זַעַנְעָן גַּעֲקוּמָעָן אַחַיִם, הַאֲטָמָעָן עַר נַאֲךְ לְאַנְגָּג גַּעֲרָעָדָט פָּאָר מִין מַאְמָעָן אָוָן פָּאָר מִין שְׁוֹעָגְנָרְעָין בְּרַכָּה אָוָן פָּאָר זַיְן וּוּיְבָּטְיָהָעָל. אַיְיךְ אָוָן מִין חַבָּר מַעַנְדָּעָל זַעַנְעָן אַיְיךְ גַּעַוְעָן צְוּוֹיְשָׁעָן רְוי צְוָהָעָרָעָה. אָוָן מִיר דָאָכָט, אָז וּוּדְלָגָן פִּינִי הַאֲטָמָעָן גַּעַטְעָהָהָט, אָז פִּינִי הַאֲטָמָעָן זַיְן גַּעַר גַּעַרְעָכָט. נַאֲרָגָעָת רְעָדָט מִיט וּוּיְבָּעָר. אָז פִּינִי הַאֲטָמָעָן טְזַקְּנָט אַנְגָּרְעָדָט, רְוּפָט וִיךְ אָז מִין שְׁוֹעָגְנָרְעָין בְּרַכָּה מִיט אַמְשָׁל, וּוּי אַיְהָר שְׁטִינְגָּעָר אָז:

— וּוָסָס אַיְזָדָע אַינְדִּיק פָּאָר אַחְלוֹק, צִי מַע קְוִילָעַט אַיְהָם פּוֹרִים צִוְּוֹ דָּעַר סְעוֹדָה, צִי פְּסַח צּוֹם סְדָר? ...
טְמָאָמָעָר וּוּיְסֶט אַיְהָר, וּוָס מִינְטָמָעָר דָּעַרְמִיט בְּרַכָּה? ...

ג.

דָּעַרְוּוֹיְלָעַ גַּעַתְעָט אַזְוּעָס אָטָג אָוָן אַטָּאג. דָּעַר סְטְרִיּוֹק אָז אַסְטְרִיּוֹק. דִּי אַרְבִּיְטָעָר זַעַנְעָן שְׁטָאָהָל אָוָן אַיְזָעָן. מִיטְינְגָּעָן מַאָכָט מַעַן אַלְעָט טָאג. אָוָן אַלְעָט מֶאָל אַזְוִיפָּא אַזְוִיפָּא. דִּי מַאְנוּפְּעַקְטְּשָׁרוּעָם, חַעַר אַיְיךְ זַעַנְעָן, הַאַלְטָעָן זַיְד אַיְיךְ שְׁטָאָדָק. זַיְיָ וּוּלְעָן נִיט נַאֲכָנְעָבָעָן. זַיְיָ וּוּלְעָן אַבְּעָר מַזּוֹעָן נַאֲכָנְעָבָעָן. אַזְוִי זַעַנְעָן אַלְעָט. נִיטָא אַזְוִיךְ, וּוָס דִּי אַרְבִּיְטָעָר זַעַנְעָן נִיט אַזְוִיכְ

פיהרען. ס'אייז אמערייקע! עם האלט שוין ביומן לעצטען מיטעל. או דאס ווועט ניט העלפערן, אייז עק וועלט! איזו ואנגען אונזערע לוייט. וואס אייז דאס פאר א מיטעל? מיר וועלען זיך צונזיף זאמלען אלע סטרויינער פון נאנץ נויזייארט און מיר וועלען דורך געהן איבער דיז סטרוייטען מיט א מארטש. דאס הייסט, טוייזענדער און טוייזענדער שניידערס וועלען זיך דורךשפאציזערען מיט די פאהנגען איבער דער שטאדרט. מיר און מיין חבר מענדעל אייז דאס דוקא געפערען. מיר וועלען זיין די ערשות. רעדט ושב אבער מיט איז אידינען, ווי מיין שועגעדרין ברכה, זאנט זיז, איז בי איהר זעהט דאס אוייס, ווי קינדער שפייעלען זיך אייז סאלַ דאטלאָך... זי זאנט: „איין עבירה איעיער שוויד...“. האט איהר באדראָפֿט אַנְקּוּקָעָן אונזער פֿינִיָּן און הערען, וואס ער האט איהר געזנט דערויף!

ג.

מיר האבען שוין געהאלטען מיטן סטרוייך גאנץ וווײַט. איך און מיין חבר מענדעל האבען זיך שוין צונגענרייט, ווי מע נדייט זיך צו צו דעם פערטען דושולאי. דעםאלט איז א יומ טוב איזן אמערייקע. מע שיסט אויף דער סטרויט מיט די פײַער-קרעקסערס און עס טראָפֿט זיך, זאנט מען, איז מע דער'הָרְגַּעַט א מענטשען. א קליינונגסיקיט — דער פערטען דושולאי? דאס איז דאָך דער טאגן, וואס די פֿאָראַיְינְגָּטָע שטאטען האבען זיך באָפֿרִיט פֿון די שונאים... איך און מענדעל זענען שוין געוווען יומ-טוב'דייג. איז אונז פֿאָרְשְׁטָעָהָרֶט געוואָרֶען די שמחה. אויף קאנעל סטרויט האט מען גע'הָרְגַּעַט א מענטשען. די ידיעה האט אונז געבראָכָט פֿיני. ער איז געוווען אויףן אַרט איזן האט געוזעהן דעם גע'הָרְגַּעַן. ער זאנט, איז דער מענטש האט פֿאָהָרְדִּינְטָעָט דעם טוידט. ער איז גע-ווען, זאנט ער, א בעננסטער. פרענט איהם די מאמע: „וואס חײַיסט א גענְסְטָעָר? א גַּנְבָּ?“ זאנט פֿיני: „ערגער פֿון א גַּנְבָּ!“

פרענט איהם די מאמע : אַ גוֹלָן ? זאגט פיני : "ערגער פון אַ גוֹלָן !" פרענט די מאמע : "וואָס קאָן זיַין ערגער פון אַ גוֹלָן ?" זאגט פיני : "אַ גענְגְסְטֶר אִיז אַ גַּדְרָנְגַּדְרָן אַ גוֹלָן. ווֹאֲרוּס אַ גוֹלָן אַ גוֹלָן, אוֹן אַ גענְגְסְטֶר אִיז אַ גַּדְרָנְגַּדְרָן דַּי סְטְרֵיְקָעָרָם. אִיז טשען האָט מעַן גַּדְרָנְגַּעַן, ער זאָל שלְאָגָעָן דַּי סְטְרֵיְקָעָרָם. ער באָפָּאַלְעָן אַ מִידְעָל אַ סְטְּרֵיְקָעָרָן אַן האָט זיך פָּאַרְמָאַסְטָן זַי צַוְּאַלְעָן. האָט זַי גַּעֲמָאַכְט אַ גַּוְאָלָה, זַעַנְעָה, זַיך צַוְּנוּיְגָעָה לְאַפְּעָן מַעֲנְטָשָׁעָן אוֹן ס'אִיז אַרְוִוִּים אַ גַּשְׁלָעָגָן... מַהְרָה האָט מעַן פָּוּן פִּינְיָן נִיט גַּעֲקָאַנְט אַרְוִיסְבָּאַקְוּמָעָן גַּאֲרָנוּמָה. ער האָט אַרְוָמָד גַּעֲשְׁפָּאַנְט מִיט זַיְגָעָן לְאַנְגָּעָן פִּים הֵין אוֹן צְוִירָת. ער האָט גַּעֲפִינְעָט מִיט דַּעַר נְשָׁמָה. ער האָט גַּעֲשְׁפִּיצָט מִיט פִּיעָר. ער האָט זַיך גַּעֲרִישָׁעָן בַּי דַּי הָאָר אַן גַּעֲשָׁאָטָעָן מִיט ווּעְרָטָעָר אַן מִיט גַּעֲמָעָן : — אַיְחָאִי, קָאַלְוָמְבָּוּס ! אַיְחָאִי, ווּאַשְׁיְנְגְּטָאָן ! אַיְחָאִי, לִינְקָאָלָן ! דַּעַר סּוֹפְּ אִיז גַּעוֹעָן — פִּינְיָן האָט זַיך אַוְיפָּנְגָּהוּבוּעָן אוֹן אִיז אַנְטְּלָאַפְּעָן !

.ת.

בֵּין עֲפֹם ווּאָס, דָּעָרוּוֹיָל האָט דָּאָס אָוֹנוֹ גַּעֲטָרָאַפְּעָן. מִיד אוֹן מִין חַבֵּר מַעֲנְדָּעַל. די מאמע האָט זַיך גַּעֲשָׁוֹאָרָעָן בַּי אַיְהָר גַּעֲזָוָנָט אוֹן בַּי אַיְהָר לְעַבְעָן, אַז זַי ווּעַט אָוֹנוֹ נִיט אַרְוִיסְלָאָזָעָן אַוְיָפָּה דַּעַר סְטְרִוִּיט פָּאָר קִיְּן גַּעַלְתָּ אַין דַּעַר ווּוּלְתָּ ! נִיט מִיר, נִיט מַעֲנְדָּלָעָן, נִיט אַלְיהָוָן, נִיט בְּרַכְּהָן אַן נִיט טִיבְּלָעָן. ווּאָרוּס ווּוִי בַּאֲלָד אַז עַס האַלְט שְׂוִין, זַאגְט זַי, אַזְוִי ווּוִיט, אַז מַעַרְגָּעָט מַעֲנְטָשָׁעָן אַין סְטְרִוִּיט — אַיז שְׂוִין עַס ווּוּלְתָּ ! זַי האָט אַגְּנָעָוֹוָאַרְפָּעָן אַוְיָפָּה אָוֹנוֹ אַלְעָמָעָן אַזְאָ פְּחָה, אַז טִיבְּעָל האָט זַיך צֻעוּוִינָט, זַיך אַסְלִיאָן קִינְד. נָאָט ווּוִיסְט, ווּאוֹ אַיְהָר פִּינְיָן אַיז אַצְיִינָר !... האָט די מַאְמָע שְׂוִין פָּאַרְגָּעָסָעָן אַז אָוֹנוֹ אַזְנָעָמָן אַוְיסְרָעָדָעָן דָּאָס הָאָרֶץ נַעֲבָאָך טִיבְּלָעָן : אַז מַיר האַכְבָּעָן אַ שְׁטָאַרְקָעָן נָאָט. אָוֹן אַז עַס ווּעַט אַיְהָר פִּינְיָן נַאֲר נִיט גַּעֲשָׁהָן. אָוֹן אַז עַס ווּעַט מִיט

נאט'ס הילך קומען בשלום אחים. און או ער ווועט זיין א מאן צו זיין וויב און א טאטע צו זיינע קינדרלעך, וואס וועלען, אם ירצה שם, אמאל זיין. ווארום דערוויל האט נאך טיבעל פיין קינד און קיון רינה. זי דאקטערט זיך און האפט, און זי ווועט נאך אמאל האבען קינדרער.

— און א סך קינדרער! — זאנט די מאמע.

— אמן הלוואי! — זאג איד און חאָפַע א פאטש פון מיאן ברודער אליהו, איך זאל ניט זיין קיון שיינגעץ און זאל ניט שטופען די צונג אהן, וואו מע דארוף ניט...

.ט.

געלייבט איז גאט — געקומען פוני. און געקומען איז ער מיט א שמחה, א נדולח: דער מענטש דער געננטער, וואס מע האט איהם גע'הרגעט, ליעבט און ווועט לאבען. נאָר א קאליקע ווועט ער שוין בלויבען אויף אייביג. מע האט איהם ניט דער' הרג'עט אויף טוידט. מע האט איהם נאָר אזווי גוט אַנגע'הרג'עט. מע האט איהם אויסגעזעט איז אונג און איבערגעבראכען א האנט. "א מצוה — לאָו ער ניט זיין קיון געננטער!" האט אבער די מאמע אויף איהם רחמנות: "לאָו ער זיך זיין, זאנט זי, וואס ער איז. פאָרעהן א גאט איזה הימעל, לאָו ער זיך, זאנט זי, מיט איהם רעכענען. פאָר וואס, זאנט זי, קומט איהם, מע זאל איהם איבער' ברעכען א האנט און אויסגעזען איז אונג? וואס זענען שולדינג זיין וויב און קינדרער נעבדאָך, זי זאלען האבען א טאטען א קאליקע?"...

.י.

דער סטרוייך האט זיך פאָרצעינען, און מיר געהען אַרום אהן א שטאָך ארבייט. מיאן ברודער אליהו איז אויס מאמע. די מאמע רעדט איהם אַרום דאס הארץ. זי זאנט, און דער גאט, וואס

האָט אונז געבערכט קיין אַמְּרִיקָע, ווועט אונז מסתמא ניט פֿאַרְךָזען. אונזער מְחוֹתָן יוֹנָה דער בעקער און אונזער גוטע פרײַנְד פֿעַסִּי די גְּרָאַבָּע און אַיהֲר מאָן מְשָׁה דַּעַר אַיִּינְבָּנְדָּעָר און די אַיבָּעָר רֵיגָעָפְּרִיאַנְד און גוטע פרײַנְד קומען אלְעָט. מאָג און טְרִיאַסְטָעָן אונז מִיט גוטע וווערטער. זַיִּוֹן זַאנְגָּעָן, אָז דַּעַר הַימָּעָל אַיז צַוְּדָעָר עַד נִיט גַּעֲפָאַלְעָן. וְאוֹ שְׂטַעַת דָּאָם גַּעַשְׁרִיבָּעָן, אָז מַעַּמְוּ לְעַבְעָן אַיִּין אַמְּרִיקָע נָאָר פָּוּן שְׂנִיְּדָעָרִי? מַעַּקְאָן מַאֲכָעָן אַ לְעַבְעָן אַהֲן שְׂנִיְּדָעָרִי אַויֶּךָ. וְהַרְאָיה? אַט וּלְאַיךְ אַיִּיךְ דַּעַרְצָעַהָּעָן, וְוִי אַזְוִי בַּיַּד מַאֲכָעָן אַ לְעַבְעָן אַיִּין אַמְּרִיקָע.

xi

כתרילעוווקע איז ניויאַרְק

כתרילעוקע אין נויאָרַק

.א.

איידער אויך געה אויך דערצעהלאן, ווי אזו מיר מאכען א
לעבען אין דעם נייעם לאנד, מווע אויך פריהער אויסראָעכענען
ביי די נעמען, ווער אויז דא אין אַמְּרִיקָע פון אונגעראָע פרײַנְד און
בָּאַקָּאָנְטָע, וויל נאָר זוי צו דאנקען האבען מיר זיך בִּיסְלָעְבוֹיוֹן
אַרְוִיְּפֶגְּנָאָרְבִּיּוֹט און אַנְגָּנָהָבוֹעָן צו מאכען אַ לְּעָבָעָן. לְאָוָת זיך
אוים, אָז מיר האבען דאָ פרײַנְד און בָּאַקָּאָנְטָע — קיין עַיְנָהָרָע,
קיין בֵּין אָוִינְ! נָאָנָץ כַּתְּרִילְעָוָסָעָה האָט זיך אַרְבִּיגְּרָעְפְּקָעְלָט
אַהֲרָע, קיין אַמְּרִיקָע. נאָך אָנוֹנוּר אַוְעָקְפָּהָרָען פָּוּן דער היָם
איוֹ גַּעַוְאָדָעָן, זָאָנָעָן זַיִד, דָּאָרְטָעָן אַ בְּהָלָה, אַ מְתֻהָּמָה, אַ לְּוִיפְּעָנִישׁ.
עַם האָט אַוִּיסְנְּעַבְּרָאָכָעָן, זָאָנָעָן זַיִד, אַ מְרוֹאָדְגָּנָעָר פָּאָרָאָט, אַ
שְׁחִיתָה אָוָן אַ שְׁרָפָה — גָּאנְצָ שְׂטָאָרט אָזָוּעָק מִיטְּזָן בְּיִיעָר!
ווער האָט אָנוֹ גַּעַרְאָכָט די נייעָם — די מְאָמָעָ. וְאָוֹעָנִיז אַ
צָּרָה, ווערד פריהער פָּוּן אַלְעָ גַּעַוְאָיְרָעָ די מְאָמָעָ. פָּוּן זָאָנָעָן?
פָּוּן בִּיתְהַמְּדָרָשָׁ. פָּוּן דער כַּתְּרִילְעָוָסָעָה שְׁוָהָל. ס'אָזָ פָּאָרָהָאָן
אוֹאָ שְׁוָהָל אָין נויאָרַק.

ב.

די ערשותע זואך, איז מיר זענען געטומען איז שטאדט אריין, האט די מאמע קאודיכל זיך צערבענט אויף אショול, ווואויהן צו געהן שבת דאונגען. זענען איז נוייארך, ברוך השם, פארהאן שוהלען במעט אוית יעדער טרייט. האט אונז אונזער שכנה פעסן אפגעפהירט דעם ערשותע שבת איז שוול אריין. די שוול איז טאקי אונזער שוול. דאס הייסט, די אידען, וואס דאונגען דארטטען, זענען אלע פון אונזער שטערטעל. זי הייסט מיטן' נאמען, "כל ישראל אנשי בת רילעוווקע". אדרער "די בתרילעוווקער שוחל". האבען מיר זיך דראט דער עטהן מיט א סך באקאנטע פון אונזער שטאמט. טרעפט, וועמען האבען מיר געוועהען? איז איהר וועט זיין מיט אכּי צעהן שעפ, וועט איהר אויך ניט טרעפען. ערשותען — דעם חזן. אונזער הערש-בער דעם חזן מיט דער נרויסער בארד. אט דער, וואס איך בין בי איהם געווען אמאָל א זינגעראַל, אוייב איהר גערענקט, און האָב זיך אַרומגעטראָגען מיט זיין דאַכְּזִין. איז קינד אַקָּלֵיקע. דאס קינד איז געתשאָרבּען נאָך דאַרטען, איז דער הים, בשעת פָּגָרָם. און הערש-בער דער חזן מיט דער חזנ'טע מיט די עלטערע קינדער זענען אלע דא איז אַמְּעָרִיקָע און מאָכָען אַלעבען. הערש-בער איז דא אַחֲזָן אַמוֹל אַז מלמד איז מיטשער". פָּאָר וואס טיטשער? וויל עיר טיטשט די קינדער. דאס הייסט, ער קנייפט זי שטילעורהַיִד, קינען זאל ניט שוין. מהמת שלאָגען אַקִינֶר טאָר מען דא ניט, ווי איך האָב אַיִיך שוין געוֹאנְט. הערש-בער האָט, זאגט מען, דא גאנץ פִּיוֹן פרנסת. נאָך ער האָט זיך שטארק אַיְבָּרְגָּעָנדְּעָרְשָׁט. דאס הייסט, איזען איז ער דער אַיְגָּעָנָר, וואס געווען, נאָך ער געהט אַנדְּעָרְשָׁ אַנְגָּעָטָהָן. איז דער הים ווען ער טהומ אַז אָזָא קאָפְּלַיִשׁ ווי דא, וואָלְט מען איהם נאָכְגָּעָלְאָפָעָן. די קאָפְּאָטָע אַז בַּי איהם אויך פָּאָרְקִירָעַט.

און דיא פאות אונטערגעהאקט. נאר דיא בארד טשעפעט ער ניט. טשעפען איהם אבער אנדערע דיא בארד. דא, אין אמעריקע, האט מען פײַנט א בארד. ערנער ווי איזן עהלהיכער איד האט פײַנט חזיר. אַנוּמָעלְטָעַן האַבעַן איהם דערטאָפַט אַין מיטען סטרויט שְׂכִצִּים' לעַךְ — "לוֹעֲפָרֶס" הייסען זוי דא — און האַבעַן איהם נאר געוּאַלְט אָפְשָׁעָרָעַן דיא בארד. אַ גְּלִיכְ, וואָס אַיְדָעַן זעַנְעַן אַגְּנַעַקְוָמָעַן און האַבעַן איהם אַרוֹיסְגָּנְעָרָטָעוּוּט פֿוֹן דֵי "לוֹעֲפָרֶס" הענט. פֿוֹן דַּעֲמָלְט אַ, אַז ער געהט אַין סְטְרוּט, באַהָאַלְט ער דֵי באָרְד אַינְס אַוְיבָּרָאַךְ.

ג.

ברעד דער שומטער איז אויך דא. דאס איז דער ברעד, וואָס מיין ברודער אלְיהוּ האַט זיך געהאט אַונְטְּרָגְעָנוּמוּן אַמְּאַל אַרוֹיסְ צְוָטוּרְיוּבָעַן בֵּי אַיהם דֵי מיְזַן. אַוְיב אַיְהָר גַּעֲדָעָנְקָט, האַט בעָרָע דער שומטער לְיֻבְּצָה צוֹ דַּעֲרַצְעַהָלָעַן נְזָמָאוֹת. אַוְיסְטְּרָאַכְּטָעַן זָאַבעַן, וואָס נִיט גַּעַשְׁטוּגְעַן, נִיט גַּעַפְּלוֹגְעַן. דאס הייסט, ער איז אַ אַיד לְיַגְּנָעָר. דאַ וועַרד עַס אַגְּנַעַרְפָּעַן אַ "בלְאַפְּעָר". ער איז דא אַוְיךְ דַּעֲרַעַלְכָּר שומטער, וואָס אַין דער הַיּוֹם. ער דַּעֲרַצְעַהָלָט פֿוֹן זִיּוֹן שומטעריוֹ אַזְעַלְכָּעַ נְלִיקָעַן, אַז ווֹעַן סְיַאַל זִיּוֹן חָאַטְשָׁ אַ דַּרְטָעַל אַמְּתָה, ווֹאַלְט אַוְיךְ גַּעַוְעַן נּוֹטָה. ער זָאנְטָ, אַז ער איז דא דער גַּרְעַמְטָעַר שומטער אַין אַמְּעָרִיקָעַ. מִיט זִוְּנָע שְׁטִיוּעָל, זָאנְטָ ער, טְרָאנְטָ מעַן זִיךְ אַרוּם אַיבָּעָרְן גַּאנְצָעָן לְאָנָּר. ער שׂוּוּרָט מִיט אַזְעַלְכָּעַ שְׁבָעוֹתָ, וואָס מִיט גַּלְוִיבָעַן אַ מְשָׁמָּדָ, אַז דער פְּרַעְזְּדָעָנְטָ אַלְיַיְן האַט זִיךְ באַשְׁטָעָלָט בֵּי אַיהם אַ פָּאָר שְׁטִיוּעָל. זָאנְטָ מיְזַן ברודער אלְיהוּ, אַז דֵי מַעַשָּׁה מִיטָּן פְּרַעְזְּדָעָנְטָשׂ שְׁטִיּוֹת אַזְוּזָ אַזְוּזָ אַמְּתָה, ווי אַזְוּזָ דֵי מִיזְוּן האַבעַן בֵּי אַיהם אַוְיְפָנְעָנְסָעַן אַ קָּאָזְ... דאַ, אַז עַמִּיצְעָר דַּעֲרַצְעַהָלָט אַזְעַלְכָּעַ מעָשִׂיותָ, זָאנְטָ מעַן אַוְיךְ אַיהם, אַז ער "חַקְתָּם אַ טְשִׁינִיקָ", אַדרָּעָר

או ער „בלאפט“. מיר נעהלט בעסער די וווערטער „ער האקט אַ טשוויניק“. עם איין מיר איזו שטארק געפֿעלען, או איך האב עם אַרוּוִיפֿנָּעהאָפְט אַוּוֹת פֿאָפְטער. דאס הוייסט, איך האב אויסגעד מאהלהט בערע דעם שומטער, ווי ער האקט אַ האמער. אויפֿן טיש שטעטהט אַ גְּרוּסְטֶר טשוויניק, אוון ער האקט אַיהם... אלע די, וואס האבען געוועהען דאס בילד, האבער זיך געקטשעמיט פֿאָר געלעכטער. אַפִּילו מײַן ברודער אלֵיהו האט אויך געשענט אַ האלבען שמייבעל ער שלָאנְט מיך שיין מעהר ניט דערפֿאָר, וואס איך מאָך מענִי משעלען. ער בורטשעמיט נאָר אָונִ זאנְט: „אוֹ סְאִין צִיטָא ווּאָס צְוּ טָהָוּן, אָינִ דָּס אַוִּיך אַיְוִין עַסְקָה...“

.๔.

וואס דארפֿט אַיהם מעהר? רב יאסִי דער ננִיד, וואס אלע האבען זיך געוואָונְשָׁען בֵּין אָנוֹן, חיַז זַיִן שאָדרען, הקאטש אַ דרייט-חלק, — איין ער אויך דָא, אין אַמעָרִיקָן. ער איין שיין אַבער אויס ננִיד. וואס איין די מעשה? אַיהם האט אַוּעָקָגָען/הַרְגָּעָט דער פֿאנְגָּרָאָם. דאס הוייסט, פֿוֹנְסָמִים פֿאנְגָּרָאָם גוֹפָא האט ער אלֵינוּ ניט איזו שטארק געליטען. דאס הוייסט, געראָכְבָּרֶט האט מען אַיהם. דאס מעבעל צעבראָכָען. דאס בעטנעוואָאנְט צעריסען. די סחרה פֿוֹן קְלִיּוֹט צענוּמוּן. נאָר געשלָאנְגָּען האט מען זַיִן. מַחְמָת זַיִן זענען געלעגען אלע איין אַ קלְלָעָר דָּרְיוּ טָעַג מִיט דָּרְיוּ געכְט. שיער ניט אויסגענָאָגָעָן פֿוֹן הַוְנָגָע. דאס אלְסְדִּינָג ווּאלְטָג געווען אַ האלבָע צְרָה. דאס אַומְנָלִיק איין געווען דאס, וואס אלע זַיִן בעליך-חוּבות האבען אַיהם אַגְּנָעָזָט. האט ער אויך געמוֹז אַנִּי זעצען. ווער ווּאלְט זיך גערעכְט, אשטיינָעָר, או אַזָּא אַיש בְּטוֹתָה, ווי רב יאסִי, זאָל דארפֿעָן אַגְּנוּעָצָען אוֹן אַנטְלוּיפֿעָן פֿוֹן כְּתָרְיוּלָעָזָקָע? אוֹן מִיטָעָן בַּיְנָאָכָט איין ער אַנטְלָאָפֿעָן. זַוְאָהָוִין — שִׁין אַמעָרִיקָן. זַיִן זַוְהָנְדָעָל הַעֲנִיך מִיטָן אַוְינָעָל, גַּעֲדָעָנְקָט אַיהם, ווי איזו ער האט געלאָכָט פֿוֹן מִיר, וואס איך פֿאָהָר קְיָוִן אַמעָרִיקָע? אַיצָט

שלעפט ער זיך איז איז איבער די סטראיטען. איז ער דערזעהט מיך, אנטלויפט ער. עס שטעהט איהם נאך היינט איז ניט איז ער דערען מיט מיר. המגנס נדלות! מיין חבר מענדעל ואנט, איז ער מז איהם מאכען בלוי דאס אנדערע אוינגעל. מענדעל האט פייןיט, איז מע נעמט זיך איבער, אדרער איז מע בלואזט פון זיך.

ה.

שענער פון אלע איז, וואס מנשה דער רופא איז מנשה'כע די רופא'טע זענען איז דאס. אחר געדענקט דאס מון הסטם זיינער נארטען מיט זיינער בערשקען, מיט זיינער ווינשעל, מיט זיינער עפעל איז מיט זיינער בארטען? איז דאס אלסידינג אווועק מיטן' רoid איז מיטן' פיעער. מע האט זיינער ארבונט זיינער שטוב מיט זיינער נארטען, נעמאכט פון אלסידינג אש. איהר זאלט זיינער אנקוקען, וואלט איהר זיינער דערקען. ביידע זענען זיינער גרוין איז אלט. ער שטופט א פושקארט מיט עפעל איז מיט אראנדזעם, איז זי פעדעלט מיט וויסאצקיים טוי. "איז איז איז וועה — זאנט די מאמע מיינע מיט טרערען אויף די אוינגען — אויף וואס זיינער איבערגעקומען..."

— א שענער דיינע כפרה! — זאנט מיין ברודער אליהו, איז איז האלט מיט איהם. א מצוה אויף מנשה'כע די רופא'טע. זי איז געווען א רשב'טע. געוזשאלאוועט איין ארעמאן א פארפויילטען עפעל, וואס איז אראפנעלען פונט' בום. זי מיינט, איז האב שווין פארגנעסען די מעשה, זי איז מיט האט מיך אמאל גע-פאקט בי איהר איין נארטען... איך וועל עס געדענקען וויל איז וועל לאבען!

ו.

איין דער צייט, וואס מיר האבען זיך איז איז איז איבער אויסלאנד, האט מען דארט איין דער הום געפאנרגאמיעוועט אונזערע בתוריילעוקער אידען, געראברט די קלוייטען איז נערבענט די היינער.

א סברה, און אונזער האלבע שטוב, וואס מיר האבען פארקוייפט צו זילוי דעם שנידער, איז אויך אפנערברענט געווארען, און זילוי דער שנידער איז איצטערט הייע. ער איז א שnidער ווי געווען. דער חילוק איז, וואס דארט, איז דער הימ, איז ער געווען א בעלהכית פאר זיך, און דא, אין אטעריקע, ארכיביט ער בי ינענען. אמאל איז ער א „אונטערערעסער“ בי הייזען, און אמאל איז ער איז „אפריטער“ בי דער מאשין. ער פאראדיינט, זאנט ער, זייןע זיעבען-אקט טאלער א וואך. עס וואלט איהם געווען, זאנט ער, זיינציגליך אויף צו מאכען א לעבען, ברעגען איהם ארין זייןע קינדרער — דריי קינדרער האט ער, און אלע מיידלאעך — דריי מאל איזו פיעל. זוי ארכיביטען בי „שיירטס“. העמדער הייסען דא העמדער „שיירטס“. פרעג איך בי מײַן ברודער אליהו, פאר וואס הייסען ניט, פון וואסער א שורש עס נעמט זיך דאס ווארט „שיירטס“. זאנט צו איהם אונזער חבר פיני, למאי ער וויסט ניט דעם שורש פון נאך א סך אנדערע ווערטער? זאנט אליהו, און פון אנדערע ווערטער וויסט ער יא דעם שורש. פרענט איהם פיני: „פון זעבען זעה נעמט זיך דאס ווארט „בוטשער“, און פאר וואס איז בוטשער א קצב?“ זאנט איהם אליהו: „דערפֿאָר, וואס א קצב צעבותשערט דאס פלייש אויף שטיקלאע...“ פרענט איהם פיני: „פון זאנען זעה נעמט זיך עס, וואס א שנידער הייסט דא „אָפְּרִיטֶר“?“ זאנט אליהו: „דאס נעמט זיך דערפֿון, וואס... וואס... וואס האסט דו זיך צונגעטשעפעט צו מיר?“ וואס בין איך מחויב דיר צו פארטיטשען אלע ווערטער, וואס מע זאנט דא איז אמע ריקע?“

— שׁשָׁא! שְׁרֵי נִיט! מַעַ וּעֲרֵד פָּוּן דִּיר נִיט גְּלִיקְלִיך! —
זאנט פיני און דרעט זיך אוים צו מיר מיטין פנים. — קומ נאך אהער, קטנתי. איז דו ווילסט וויסען עפֿים א זאך, זאלסט דו קוינמאָל ניט פרעגען בי דיין ברודער אליהו, ווארט ער וויסט ניט.

— איהר וויסט ביידע מעהר פון א טוידטען! — מישט זיך
ארין מין שוענערין ברכה און שטעלט זיך איזן פאָר איהר מאָן.

ג.

דערוויל האב איז מיך פאָרעדט פון זויטינע זאָכָען און האָב
פאָרגעטען, איז איז האָב גענוּמָען אויסרטעכגען, ווער פון אונגעַרַע
באקאנטַע זענען דא, איזן אַמעַרְקַע. אַחוֹז אַונְזַעַר חַבֵּר פִּנְיִס
משפחַה, איזן גאנַץ כתרילעוקע אַצְינֶר איזן אַמעַרְקַע. און סַאיַּז
אַסְבָּרָה, איזן פִּנְיִס משפחַה קְלוּבַּת זיך אַוְיכַּה אַהֲרְצּוֹצָן. פִּנְיִס
פָּטָעַר, הַעֲרָשְׁ-לְיִיבַּן מַעֲכָנִיק, און זַיְן פָּעַטָּר שְׁנַיאָר דָּעַר זַיְנָעַרְ
מַאֲכָעַר שְׁרִיבָעַן צַו פִּנְיִין, איזן זַיְן וּוְאַלְטָעַן שַׂוִּין לְאַגְּגָן אַרוֹיסְגַּעַ
פָּאָהָרָעַן, האָבָעַן זַיְן נִיטַּמְתַּסְוָס. בָּעַטָּעַן זַיְן, מַעַן זַיְן אַרוֹיסְ
שִׁיקָעַן שִׁיפְּסָקָאָרְטָעַן. קְלוּבָעַן מִיר אַיצְטָעַר אַפְּעַנִּי צַו אַפְּעַנִּי.
איזן מִיר וּוְעַלְעַן צְוָנוּיְפְּלִוְיבָעַן דֵּי עַרְשָׁטָעַ עַטְלִיכָעַ טַאַלְעַר אַוְיכַּ
אַיְינְצָוְצָהָלָעַן אַיְינָן אַויְפָנָאָב, וּוְעַלְעַן מִיר זַיְן אַרוֹיסְשִׁיקָעַן שִׁיפְּסָ
קָאָרְטָעַן אַוְיכַּ אַוְיכְּצָהָלָעַן. און זַיְן וּוְעַלְעַן מִיטַּגְּטַסְ הַיְלָעַ
גַּעֲוִים אַוְיכְּצָהָלָעַן. וּוְאָרוּם זַיְן קְוָמָעַן אַהֲרָר נִיטַּמְתַּסְ הַעֲרִינָעַ
הָעָנָט. הַעֲרָשְׁ-לְיִיבַּן דָּעַר מַעֲכָנִיק שְׁרִיבָעַט, איז ער האָטַזְגָּעַטְרָאָכְט
אַנְיִיעַס אַוְיְוּוּעַן. אַזָּא מִין אַוְיְוּוּן, וּוּאָס מַעַדְרָאָפַע צַו אַיְהָם האָבָעַן
זַעַדר וּוְינְצִינְגַּן האַלְזַן. בְּמַעַט גַּאלְעַן נָאָר נִיטַּס. וּזְאַזְוִי? דָּאָס אַיז
זַיְן סָוד... אַזְן שְׁנַיאָר דָּעַר זַיְנְעַרְמַאְכָעַר האָט אַוְיסְגָּעַלְעָהָרָט אַ
זַיְנְעַר, וּוּאָס גַּאנַץ אַמְּרִיקָעַ וּוּעַט לְוּפָעַן קְוָעַן אַוְיכַּחְדוּשִׁים.
וּוּאָס זְשַׁע אַיזְן דָּאָס פָּאָר אַמִּין זַיְנְעַר? וּוּעַט אַיהֲרָהָרָעַן, וּוּאָס
מַעַ שְׁרִיבָטַס צַו פִּנְיִין-פִּון דָּעַר הַיִּם.

ח.

דָּעַר זַיְנְעַר אַלְיִין אַיז אַגְּוֹועַהַנְּלִיכָעַר וּוְאַנְמְ-זַיְנְעַר מִיטַּס
גַּעֲוִים הַלְּיִיכָעַן צִיפְּעַרְבְּלָאָט. נָאָר וּוּאָס דָּעַן? אַיז אַיהֲרָה קַוְטַס זַיךְ
גַּטְזַע צַו צִומְעַרְבְּלָאָט, דָּעַרְעוּהַט אַיהֲרָה אַוְיסְגָּעַלְעָט דֵּי זַיְן

מייט דער לבנה מיט אלע צוועלף שטערען. בייטאנן זעהט מען מעהר א羅ויס די זונ. און ביינאכט — די לבנה מיט די שטערען. זענט איהר פארטינג? האט צויט! אלע מאָל, ווען דער זיינער שאַגאנט-אָוים צוועלף, עפֿענט זיך אויף פֿאָר אַיעירע אָוינען אַ קליאָן טירעלע און עס קומט אָרוּיס פֿריהער אִין אַפְּיזיער מיט אַ שפָּאנען. דערנָאָך צוועלף סָאָלְדָּאָטָעָן-מוֹזִיקָאנָטָעָן. דער אַפְּיזיער טהוּט אַ מאָך מיט דער שפָּאנען, און די צוועלף סָאָלְדָּאָטָעָן שפִּיעָלָעָן אָפְּ אַ מאָרְשָׁ אָוּן גַּעֲהָעָן אָוּעָק. מאָכָּט זיך צו דָּאס טירעלע — אָוּן שוֹין! זוי מײַנט אִיהָר, קָאָן מעָן מיט אָזָא זיינער פֶּאָרְדִּיעָנָעָן גַּעֲלָת אִין אַמְּעָרִיקָע? אָוִיפָּ דָּעַם זיינער האָט פֿינִיָּס פֿעַטָּעָר פֶּאָרְבָּאָכָּט הַיבָּשׂ שַׁעַטְלִיבָּעָ יַאֲהָר. ער אִין שוֹין גַּעֲוָעָן בֵּי אִיהם כָּמַעַט אַינְגָּאנְצָעָן פֶּאָרְטִּינָג. האָט מעָן אִיהם בעַת פֶּאָנְרוּאָם צַעֲרִיבָּעָן אָוִיפָּ שְׁטִיקָלָעָך. נָאָר עַס מאָכָּט נִיט אָוּיס. אַבָּי דער שְׁבָּל פָּוּנִים זיינער אִין גַּעֲלִיבָּעָן בֵּי אִיהם. לאָז ער נָאָר קְוָמָעָן קִיּוֹן אַמְּעָרִיקָע, וּוּעַט שׂוֹין זַיִן, וּוּי מַעַזְגַּט דָּא, אַלְלִידְרִוִּיט.

.ט.

און ווי אָזָוִי מִיר מַאֲכָעָן אַ לְּעָבָעָן — הַאָב אָזָד אַיְדָאָך נִיט גַּעֲזָאנְטָה. נָאָר דָּאס לְאָנוֹ שׂוֹין זַיִן אָוִיפָּ מַאֲרָגָעָן.

xii

מיר מאכען אַ לעבען

XII

מיר מאכען א ליעבען

א.

רער ערשותער האט זיך אַרוֹפְּנָעַשְׁלָאַגְּנָעַן אוֹוִיפֶּ אַ וּוֹגֶן אָוֹן גַּעַז
גַּוְמָעַן מַאֲכָעַן אַ לְּעַבְּעַן מֵיְזָן בְּרוֹדְעָר אַלְּיהָוָן. אָוֹן וּוּמָעַן האט עָרָ
צָו פָּאַרְדָּאַנְקָעַן? דָּעַר מַאֲטָעַן. זַי גַּעַת אַלְּעַ שְׁבַּת דָּאוֹנָעַן אִין
כְּתָרְיוֹלוֹקָעַר בִּיתְהַמְּדָרָשָׁ, בְּגַעַנְגָּעַנְטָזָי זַי זַיךְ מִיטָּמָעַןשָׁעַן. האט
זַי זַיךְ בְּאַקְעַנְטָזָי מִיטָּדָר פְּרָעוֹדְעַנְטִיכְבָּעַ, דָּאַסְמִינְטָזָי מִיטָּדָר
גַּבְּאַיְטָעַ פָּוֹן שְׂוֹחֵךְ. וּוֹאָרוֹם אַגְּבָאֵי אִין אַשְׁוֹחֵל הַיִּסְטָזָדָא „פְּרָעָ
וִידְעַנְטָזָי“. דָּאַ פְּרָעוֹדְעַנְטִיכְבָּעַ אַיְזָן אַוְאַיְלָעַ אַיְרָעַנְטָאַן הַאלְּטָזָפָן
מֵיְזָן מַאֲטָעַן. דָּעַרְפָּאָר, וּוֹאַסְמִינְטָזָי מַאֲטָעַן וּוֹיִסְטָזָאַל, וּוֹאַ
דָּעַרְחָזָן הַאלְּטָזָאַן וּוֹאַסְמִינְטָזָן. אָוֹן דָּי הַיְנָעָן וּוֹיִיבָּעַר
וּוֹיִסְעַן נִיטָּוּרָעַסְמָעַן הַאֲטָזָזָי זְיִוְוַעַלְיִעְרָטָן. אַזְוִי וּאַגְּנָטָזָי מֵיְזָן בְּרוֹדְעָר
אַלְּיהָוָים וּוֹיִיבָּרְכָה. מֵיְזָן שְׁוֹעֲנָעָרִין בְּרָכָה וְאַנְטָא, אַזְוִי דָּי הַיְנָעָן
וּוֹיִיבָּעַר גַּעַהָעַן אִין שְׁוֹחֵל אַרְיוֹן נָאָר צָו בָּאַוְוִיזָעַן זְיִיעָרָעַ בָּאַרְלִיאָן-
טָעַן. דָּאַ הַיִּסְטָזָדָאַס „דִּוְיִמְאַנְטָסָזָי“. אָוֹן אַזְוִי זְיִוְוַעַלְיִעְרָטָן מַחְילָה
גְּרוֹיְסָעַ בְּהַמּוֹתָה. אַזְוִי וּאַגְּנָטָבְּרָכָה. אָוֹן אַזְוִי זְיִוְוַעַלְיִעְרָטָן נִיטָּקִין
צָלָס פָּאַרְדָּשִׁין אַלְּהָ. אָוֹן אַזְוִי קָאנָעַן נָאָר גָּוֹטָפְּרָעָסָעַן אָוֹן רָעַדְעָן
לְשֻׁׁקְדָּהָרָעָ... הַאֲטָזָאַהָר אַיְבָּעָר דָּי מַאֲטָעַן אָוֹן זְאַנְטָא, אַזְוִי דָּאַס

אלזין, טאכטער ליעבען, איז דורך אויך לשוזן-ההרע" ... פארענטפערט זיך ברכה, אז זיך מגע, ווארומ זיך זאנט דאס פאר איזיגגענע, ניט פאר פרעםדע... נאר מיר קעהרען זיך אום צויריך ציך דער פריעודען-טיכע און ציך איהר מאן, דעם פריעודענט פון דער בתראיליעס-קער שוחל.

ב.

האט איהר זונע נעהרטט פון דער "היברו נישאנאל" וואורשת קאמפאניע"? דארט פארקוייפט מען אידישע כשר'ע קאלכאסעס. דא-רע קישקע, געברא-טענען צונגען און גערוי-כערטע פליישען. אין אלע עקען שטאדט האבען זיין, "סטארס", וואו איהר קומט אריין קויפען בשר וואורשת. אובי איהר זונען הונגעריג און האט צייט, הייסט איהר אויך דערלאנגען הייסע קוישקלעך, נארדוואס פון דער זאה, און איהר עסט דאס מיט חרײַן, אדרער מיט זענעפט. זיין איזו איהר ווילט. אובי איהר זונען ניט קורץ אין געלט, קאנט איהר זיך הייסען דערלאנגען נאך א פארציע. אויך און מיין חבר מענדעל האבען אמאָל אריינגעשטעלט דרייז פארציעס און האבען בעפיהלט, אז מיר וואָלטען ביינע-קומען נאך צויזי פארציעס — איז בי אוננו אבער איזיגגענאנגען פאָדעם... נאר ניט דאס האב אויך איז געוואָלט דערצעהעלן.

ג.

וואס אויך האב אויך געוואָלט דערצעהעלן איז אט וואס. דער פריעודענט פון אונזער שוחל איז איזיגער פון די בעלי-ביתים אין דער "היברו נישאנאל" וואורשת קאמפאניע". האט די מאמע דורך דער פריעודענטכּיבע געפֿוּלְט בוי'ם פריעודענט, אז מע זאל אריינגע-קומען מיין ברודער אליהו איז דער "היברו נישאנאל" וואורשת קאמפאניע" פאר א מענטשען. דא הייסט עס א סיילעס-מאן, א.

פארקייפער. און ניט נאָר א פֿאַרקייפער אלְּיוֹן, נאָר טאָקי א "וַוִּיטֶר" אוּיך. דאס הײַסְט, אָז אַיְנָעֶר קומְט אַרְיָין אָז הײַסְט זיך דערלאָנגַעַן היֻסְעָ קִישְׁקָעַלְעָד — דָּאָרָה מעַן זיך ניט שְׁעַמְעַן אָז דערלאָנגַעַן. האָט זיך אָפִילּוּ מֵיָּן בְּרוּדָעָר די עַרְשְׁטָעָ צִוְּתָ גַּעֲרָעָקָעַלְט : "סְטִוִּיטְשׁ, אַ יְוָגָנָעָרָמָאָן מִיט אַ בְּרָדָעָל, פִּיסְיָי דָּעַם חַוְּנוֹס אַ זָּוָהָן אָזָן יְוָהָה דָּעַם בעַקְעָרָס אַיְינָס, זָאָל זָיָן אַ מְשָׁרָת !..." האָט אַיְחָם אַוְנָעָר חַבְּרָ פִּינִּי אַוְעַקְעַנְגַּעַבָּעָן אַ גָּאָב . "וְאָס מִינְסָט דָו ?" — האָט אַיְחָם פִּינִּי גַּעֲרִיבָעָן די בִּינְיָעָר . — דָו מִינְסָט, אָז דָו בִּיזְט אַיְנָסָט פֿאַרְשָׁאַלְטָעָנָעָם בְּהַרְיְוּקָע ? דָו בִּיזְט אַיְנָסָט, אָז אַמְּעָרִיקָע בִּיזְט דָו ! אַיְנָסָט אַמְּעָרִיקָע האָבָעָן אַזְּעַלְכָּע פִּינָּעָ מעַנְצָ טְשָׁעָן וְוי דָו, לְמַשְׁלַׁח, אַ קָּרְנָעָנִי, אַ רָּקְעָנְפָּעָלָעָר, אַ וְאַנְדָּרְעָבָילָה, גַּעֲפָעָדָעָלָט מִיט נָזְעָטָעָן, אַרְוָמְגָעָטָרָאָנָעָן שְׁוֹעָבָעָלָעָר (דאָ הַיְּסָט עַס "מְעַטְשָׁעָם") אָזָן גַּעֲפָעָט שְׁטִוּעָל אַוְיָהָדָר סְטָרְוִיט ! לְיִיעַן די גַּשְׁיכְּטָעָ פָּוָן אַ דְּזָשָׁאָרְדוֹשׁ וְאַשְׁיָּנְגָּטָאָן, פָּוָן אַ אַיְבָּרָאָם לִינְקָאָלָן, אַדְרָעָרָ פָּוָן גְּרוּסָעָ לְיִיט, וּוּסָט דָו זָהָעָן, אָז פִּיסְיָי דָעַם חַוְּנוֹס זָוָהָן מעַן אַנְשָׁטָעָהָן פֿאַרְקִיְּפָעָן קִישְׁקָעַלְעָד..."

ד.

דאָ האָט אַבָּעָר אַוְנָעָר חַבְּרָ פִּינִּי גַּעֲחָאָפָט אַ מִיאָסָעָן פָּסָק פָּוָן מֵיָּן מַאְמָע . וּוּאָרוּם כָּל זָמָן פִּינִּי האָט גַּעֲחָאָפָט נְעַשְׂתָּעָן מִיט נְעַמְעָן : קָרְנָעָנִי, רָקְעָנְפָּעָלָעָר, וְאַנְדָּרְעָבָילָה, — האָט אַיְחָר נִיט גַּעַהְרָת . נַאָר אָז עַד האָט דְּרָמָאָנָט דְּזָשָׁאָרְדוֹשׁ וְאַשְׁיָּנְגָּטָאָן אָזָן אַיְבָּרָאָם לִינְקָאָלָן אַיְנָאָיָינָעָם מִיט מֵיָּן טָאָמָעָן פִּיסְיָי דָעַם חַזָּן — האָט דָאָט אַיְחָר פְּאַרְדָּרָאָסָעָן . זַי האָט גַּעַזְאָנָט, אָז זַי קָעָן נִיט וְאַשְׁיָּנְגָּטָאָנָעָן אָזָן נְוִיָּס נִיט וּוּעָרָ אַבָּרָהָם לִינְקָאָלָן אַיְזָן גַּעַוּעָן . עַמְּ קָאָן זַעַהָר זַיְוָן, אָז דָאָס זַעַנְעָן גַּעַוּעָן נַאָנָץ לְיִוְתְּשָׁעָ מַעַנְטָשָׁעָן אָזָן נַאָנָץ שְׁעַנְעָ אַיְדָעָן . נַאָר זַי וּוּלְגַיְט, מַעְזָאָל אַיְחָר מַאְנָ'ס יָאָמָעָן באַצְיהָעָן אַחַעָר סִיּוֹן אַמְּעָרִיקָע . לְאָז עַד זַיךְ זַיְוָן, זַאָנָט זַיךְ, דָאָרְטָעָן אָזָן גַּעַדְעָן אַגְּטָעָר מַלְיָאָ פָּאָר אַיְחָר אָזָן פָּאָר כָּל יִשְׂרָאֵל .

אָלֵיכֶם! — אַיִלְלָה אֲלֹהִים, אֲלֹהִים תְּחִזְקֵנִי כִּי
אָלֵיכֶם! — אַיִלְלָה אֲלֹהִים, אֲלֹהִים תְּחִזְקֵנִי כִּי

ה

ניט. ער האט איהם, זאנט ער, נאר אגנעוויפט גוט דאס גאנצע
פנימ און אייז זיך דורךגענאנגען מיט א נאל-מעסער מעהדר ניט
אי צוויי מאל, און האט איהם געהויסען אויפשטען. און אייז
ער אייז אויפגעשטאנגען, צוויי דערצעלהט פיני, און האט געגעבען
א סוכ אין שפיינעל, האט ער זיך אליאין ניט דערקעט. אויפ
זיין פנימ אייז ניט געלביבען, איהר זאלט זאנען, א סיטן פון א
בארד, אדרער פון וואנסעט. נלאט, זוי א לאקסענברעט. עס האט
זיך איהם, זאנט ער, אויסנעויזען, און ער שםיבעלט... וועה-
וועה, וואס ער האט געהאט פון זיין וויב טיבעל! זי האט
עבעאך גע'חלשט צוויי מאל און אייז קראנק בעווארען פון
צירות און פאר בזון. דאס איז אבער נאר געווען די ערשות
齊ויט. איצט האט זיך שיין צונעוואָהנט. איהר פינוי גאלט
זיך אלע וואך דאס גאנצע פנימ און זעהטאָוים, זוי איז ערטער
אמעריקאנער. ער רעדט שיין נאר איגענעלש און קיעט שיין
בסדר "טשויאינגעם". ער שליננט דאס שיין אבער מעהדר ניט
אראָפ... דערצו, וווע ער זאל גאנך וועלען אכטונג געבען, די מאָד
ニישקע זאל זיך בי איהם ניט צעשפילען, דאס האלזטיכעל זאל
זיין אויפ איין ארט, און ביידע הויזען זאלען זיין גלייך, ניט
איינער אראָפ, דער אנדער אראוֹת, — וואלט ער שיין מעווען אַ
גאנצער דושענטעלמען, א ספֿאָרט.

ג.

פינוי זאל גוט האבען אויפ זיך סיין דראָהקאָט (ער שטאמט
דאָך פון א משפחה פון "קעטמענשען"), און דער קאָט זוינער
זאל איהם ניט טראָגען אין די גרויסע געשעפטען, וואס דאָ הייסט
עם "בייזעס", וואלט ער געקאנט מאכען אַ לעכען. ער מאכט
אייז אויך אַ לעכען. נאר דער חסרוּן אייז, וואס ער וואָרפהָט זיך
אלע מאָל אויפ איין אנדער דושאב. דערפֿאָר האט ער אַ מעלה,
וואס ער שעט זיך ניט מיט פינוי אָרכְבִּיט איין דער ווועלט. ער

וועט איזט טהון וואס איזה ר וועט איהם הייסען, אבי מאכען א טאלער. קעהרען די סטריט — איזו שעהרען די סטריט. שאערען קויהלען — איזו שאערען קויהלען. פעדלאען מיט גאוזעטען — איזו אודראי גוט. אמריקען, זאנט ער, איזו א פרײַע מדינה און א בויזן איזו, זאנט ער, נאר גנבה/גען. דערפֿאָר, זאנט ער, ארבַֿיטען דאָ אלע און קיינער גנבה/ט ניט. גנבה/גען, זאנט ער, גנבה/גען דאָ נאר די איטאָליינער. אַ געבעראָגעָר איזו אַמְּעָרִיקָאנָעָר, זאנט ער, וועט ניט גנבה/גען, עס מעג ליגען גאָלד. איזו אַמְּעָרִיקָאנָעָר וועט איזט קיינמאָל ניט אַפְּנָאָרָעָן. און קיון לֵינֶעֶן וועט איזט קיינמאָל איזו אַמְּעָרִיקָאנָעָר ניט זאנען. אַזְּוִי דְּרִינְגְּטְּ פּֿינְּיִ. ער האָט שווין אַפְּילְוּ גַּעֲמָאָכְטָאָ לְיעֵד אוֹיפּֿ אַמְּעָרִיקָעָן. דאָס נָאָנְצָעָ לְיעֵד גַּעֲדָעָנָךְ אַיךְ ניט. עַמְּלִיבָּעָ שְׂרוֹתָ פּֿוֹן דָּעַם קָאָן אָזְּ אַיךְ זאנען אוֹיפּֿ אַוְיסְׁוּעָנִין. אַט אָזוֹו הַוִּיבְּטָ וַיְדָ עַם אָזְּ בַּיְּ אַיהם:

„קָאָלּוּמְבּוּסְׁ עַם מִדִּינָה
אַיזְׁ אַ לְאָנְדָּ פּֿאָרְגְּרִינְעָ.
דָּאָס אַיְינְצִינְגָּעָ גַּעֲלִיבָּעָן,
וְאַסְׁ אַיךְ מַאְכָּטָ דָאָ לְעַבְעָן...
דָּאָס לְאָנְדָּ אַיזְׁ גְּרוּזִים
נָאָר אָחָן אַ סּוֹףְׁ.
דָאָ הַאָקְטָ מַעַן נִיטָּ קָיְוָן טְשִׁוְינִיקְׁ,
דָאָ וְיִוּסְׁטָ מַעַן נִיטָּ פּֿוֹן בְּלָאָפְּ...“

חרנָאָךְ זִינְגָּט וַיְךְ בַּיְּ אַיהם וְוַיְטָעָר אָזְּ וְוַיְטָעָר, אָזְּ לְאָזְעָן
לְאַזְטָ ער אָוִסְׁ מִיט אָזְאָ מִין גְּרָאָם :

„אַמְּעָרִיקָעָ אַיזְׁ דָּאָס לְאָנְדָּ פּֿוֹן יוֹשָׁר,
הָאָט אַ פְּרֻזְּוִידְּעָנָט אָזְּ נִיטָּ קָיְוָן קִיְּסָעָר...“

לְאָכְטָ פּֿוֹן אַיהם מִין בְּרוּדָעָ אַלְיָהָ. ער זאנט, אַז „יוֹשָׁר“
גְּרָאָמָט וַיְךְ עַפְּסִים נִיט אָזוֹו גּוֹט מִיט „קִיְּסָעָר“. עַנְטָפָעָרָט אַיהם
פּֿינְּיִ מִיט אַ מְשָׁל : „אַזְׁ דָּעָרָ מִן הַיִּסְטָ מַעְנָדָעָל, מַעַג מַעַן עַסְעָן

פון זיין פונדען. און איז דער מאן הייסט לייזער, איז א רוח איהם אין מאטען... פרענט די וועלט א קשיא: וואו איז דא דער גראם? איז דער תירוץ? א רוח איהם אין מאטען אהן א גראם..."

ג.

אייהר מיינט, איז אונזער ווייבער מאכען ניט קיון לעבען?
איך מײַן דאס מײַן ברודער אלֵיהָס וויבּ ברכה און אונזער חבה
פֿינִיס וויבּעל טיבּעל. זײַ אַרבּוּטּען בְּיַי „געָקְטִים“ (מענערשע
שניפֿסען). און וועמען האבען זײַ צו פֿאָרְדָּאנְקָעּן? וויעֶדר א
מַאל מײַן מאטען, און וויעֶדר אַמַּאל צוּלִיעַבּ דעם, ווֹאָס זַי גַּעֲהַת
אלְעָלָה שבת אַין שׂוֹהֵל אַריַין. דָּארַטּ האָט זַי זַיךְ באָקָעַנטּ מִיט אַיִּין
אלְרוּיטְנִיטְשָׁקָעּ, אַ גַּנְגִּידָה הייסט עַס (אַ גַּנְגִּידָה הייסט דָא אַיִּין „אלְ-
רוּיטְנִיקָה“). דִּי דָּאוּגָעּ אַלְרוּיטְנִיטְשָׁקָעּ אַיִּזְ אַמַּאל גַּעֲוָעָן, נִיט
אוַיסְנָעַרְדָּעַט זַאַל זַיִן, אַ דִּעְנְסְטְמִידָּעָל בְּיַי אַוְןּ אַין כְּתָרְיוּוֹקָעּ,
טאָקי בְּיַי רְבּ יַאֲסִי דַּעַם גַּנְדִּי. אַיאָהָר נִאמְעָן אַיִּזְ קְרִיְינְדָּעַל. מִיט
דָּער קְרִיְינְדָּלָעּ אַיִּזְ אַגְּנָצָעּ גַּעֲשִׁיכְטָעּ, ווֹאָס קָאָן דָּערְצָעַלְתּ וּוּדְרָעַן
איַן קְרִזְעָן.

ח.

בְּיַי אַוְןּ, אַין כְּתָרְיוּוֹקָעּ, אַיִּזְ אַמַּאל גַּעֲוָעָן אַ קָּצְבָּמִיטִין
נִאמְעָן מַלְךָ. מַלְךָ דָּער קָצְבָּ. הָאָט דָּער מַלְךָ גַּעֲהַט אַ זַּוְנָגְמִיטִין
נִחְמִיתָה. הָאָט עַר זַיךְ פֿאָרְלִיעְבָּטּ, אַטּ דָּער נִחְמִיתָה הייסט
עַס, אַיִּזְ דָּער מַוְיד, אַיִּזְ קְרִיְינְדָּלָעּ, אַוְןּ גַּעֲוָאָלָטּ מִיט אַיאָהָר חַתּוֹנָה
הָאָבָעָן. הָאָט עַר נִיט גַּעֲהַט מִיט ווֹאָס. הָאָט עַר זַיךְ מִיְשָׁבּ
גַּעֲוָעָן אַיִּונְמַאל, — מַלְךָ דָּער קָצְבָּהָאָט אַיִּם גַּעֲנְבָּעָן גַּעַלְתּ, עַר
זַאַל פֿאָחרְעָן אַוְיְפִּין יַרְיד קְוִיְּפָעָן אַ בְּחָמָה, — הָאָט עַר גַּעֲנוּמָעָן
דָּאס גַּעַלְתּ, נִחְמִיתָה הייסט עַס, אַוְןּ אַיִּזְ אַוְעָקָמִיט דָּער מַוְיד, מִיט
קְרִיְינְדָּלָעּ הייסט עַס, קִיּוּן אַמְּעָרִיקָעּ. הָאָט דָּאס אַיִּם בְּאַנְגְּלִיקָט

און ער איז געוווארען איזן אלרייטניך, און קריינדרעל איז געוווארען איזן אלרייטניטשקע. איצט האבען זוי א-פאבריך, דא' הייסט עס א פעקטאר, פון נעקטויים, דאס הייסט פון האלזטייכלעך. האט זיך געטראפען א מעשה, די אלרייטניטשקע, קריינדרעל הייסט דאס, האט געהאט יאהרציטט נאך איהר מאמע. איז זיך געלאזטן איזן שוחל און האט זיך צערעדט מיט דער מאמע און זיך געלאזט דער-קענען. דערעהרט פון דער מאמע, איז מיין טאטען איז געוווען פיזי דער חזוּן, האט זיך מעהר צונגעלאזט צו מיין מאמע און צונגע-זאנט אוננו באהילפיג זיוּן מיט וואס נאך מעגליך. האט איהר די מאמע געזאנט, איז קיין הילפ ווֹול זיך ניט. זיך פאראלאנט נאך אָר בוייט פאָר איהרע קינדרע. אָוּארט און אָוּארט — די אלרייט-ニיטשקע האט אויסגעפּוּעלט בוי איהר מאן דעם אלרייטניך, ער זאל געבען איזן אָרט בוי זיך איז דער פעקטאר, פאָר מיין שועע-גערין ברכה און פאָר אונזער פֿינִיס ווַיְיבָּל טַיְבָּל. זענען זוי אָפָּאָר ווּאָכָּעָן גענאנגען אוּיפּ בְּרָאָדוּיִי אַרְבִּיטְעָן איז דער פֿעָקְטָאָרִי. און דערנאָך האט די מאמע געפּוּעלט, מע זאל זיך געבען אַרְבִּיטְעָן אֲהֵיָם, ניט זוּצָען אַגְּנָצָען טָאג איז שאָפּ.

.ט.

עם האט אָבעָד לְאָנֶג נִישְׁתָּאָנְגָּהָלְטָעָן : כל זמן דער „סִיעֻן“ געהאט זיך געהאלטען, איז מיט געוווען „בִּיזִי“, דאס הייסט, מע האט געהאט אַרְבִּיטְעָן. שפּעטער, אָז ס' איז געוווארען „סְלַעַטִּים“, דאס הייסט, ס' איז קיין אַרְבִּיטְעָן ניט געוווען, זענען אונזער ווַיְיבָּל גַּעַל בְּלִיבָּעָן אָהָן אַרְבִּיטְעָן. מיר האבען זיך אָבעָד שטארק ניט גענוכען צום הארץען. ווּאָרוּם „גָּאָט אַיז אָפָּטָעָר — מיט איזן האנט שטראָפְטָעָר, מיט דער אָנדְרָעָר הַיְלָטָעָר“. אָזוּז אָגָּט דִּי מאמע. אַיך פָּאָרְשְׁטָעָה דָּאָס נִיט מִיטִּין שְׁכָל : צו ווּאָס דָּאָרָף גַּאֲט שטראָפְעָן אָון דערנאָך הַיְלָעָן ? אָמַעָהָר, לאָז ער ניט שטראָפְעָן, ווּעַט ער פָּאָרְשְׁפָּאָרָעָן הַיְלָעָן ... אָון ווּיְעַדְעָר זָאנְטָהָר די מאמע, „אָז גַּאֲט שִׁקְטָעָן צו די רְפּוֹאָה פָּאָר דָּעָר מִכָּה ...“

.⁹

אַקעגָען ווֹאָם זָאנְט זַי דָאָס? — ווּעַט אַיִּהֶר בָּאַלְדָּה עַרְעָן.
נָאָר לְאָמֵיר זַיְךְ אַבְּיִסְעָל אַפְּרוֹחָעַן, בְּדַי אַיְיךְ זָאָל כָּה תָּאָכַעַן דָעַר
צַעֲלָעַן ווּיְיטָעַר.

xiii

די רפואה פאר דער מכה

XIII

די רפואה פאר דער מבה

.א.

איך האב איז צוגען דערצעה לען, וואס מיין מאמע האט
געמיינט מיט דעם, וואס זי זאנט, אז „גאט שיקט צו די רפואה
פאר דער מבה”? איזו איז געווען די מעשה:

מיין ברודער אליהו? איז נמאס געווארען צו דיענען אין דער
„אודישער ניישאנאל וואורשת קאמפאנייע“. ס' איז ניט פאר איהם
קיין דושאב. פאגנעם ניט, אז מיין ברודער אליהו איז פיסי
דעם חונס א זוהן. ער איז א יונגערטמן איזן אידעלער. ער
האט א קולגנינה. קאן גאנץ פיין דאוונען פארן עמוד. ווי
פאסט דאס פאר אוז יונגענטמן צו דערלאנגען קישקעלעך צום
טוש? דאס דערלאנגען אליאן וואלט נאך אפשר ניט אויסגעמאכט,
זענען אבער פארהאן אלעלוי מענטשען. פארהאן מענטשען איז
דעלע. איזן אידעלטמן, א טאטענס א קינד, קומט-ארין און
הייסט זיך דערלאנגען א פארציע וואורשטעלעך און זעט זיך אווועק,
עסט-אויף די וואורשטעלעך, באצ'הולט און גוד באַי.

ב.

פֿאַרְהָאָן אֲבָעֶר אֲזֻלְכָּעֶר, וּוֹאָס אִיז נִיט קִין אַיְדָעַלְמָאָן. עַם
מַאֲכַט זַיךְ אַמְּאָל אַ גַּרְאַבָּעֶר נְפֵשׁ. קַאֲכַט עַר אָוִיס דָּאָס וּוֹאַסְעָר.
דָּאָס זַעַנְעָן אַיְהָם דַּי קוּשְׁקָעַלְעָךְ נִיט גַּעֲנוֹג הַיִּם. דָּאָס פַּעַלְתָּ אַיְהָם
זַעַנְעָפֶט. אָוֹן אָז עַר רַעַדְטָ, זַאנְטָ עַר נִיט, וּוּי אַ מעַנְטָשׁ: "זַוִּיטַ
זַשְׁעַ מַוחְלָ, נִיט מַיר נַאֲךְ אַ פַּאַרְצִיעַ". נַאֲךְ עַר טַהוֹת אַ פִּיְתָ
אַדְרָעָר אַ קַּנְאָק מִיט דַּי פִּינְגָּעָר אָוֹן אַ הַוק: "סְעִי, וּוּעִיטָר! נִיוּוּ
מַיְ נַאֲךְ אַ פַּאַרְצִיעַ!". אָוֹן מַיִּין בְּרוֹדָעָר אַלְיהָוָה אִיז נִיט גַּעֲוָאוֹינְט
גַּעֲוָאוֹרָעָן, מַע זַאל צַו אַיְהָם אַזְוִי רַעַדְעָן. וּוּרְדָעָר עַר אַנְגַּעַזְנְדָעָן.
עַר עַנְטְּפָעָרְטָ נִיט אַזְוִי גַּרְאַבְּיאָן. וּוּרְדָעָר דַּעַר גַּרְאַבְּיאָן אַיְן כַּעַם
אָוֹן שְׁרִוִּיט נַאֲךְ הַעֲכָרָ: "סְעִי, פַּרְאַפְּעָסָר ! קַאְם הַיְּעָר ! עַנְטָ
פָּעָרְטָ אַיְהָם דַּעַמְּאָלָט אַלְיהָוָ: "וּוֹאָס פָּאָר אַ פַּרְאַפְּעָסָר בֵּין אַיְךְ
אַיְךְ?... וּוּרְדָעָר יַעֲנָעָר נַאֲךְ מַעַהָר אַיְן כַּעַם אָוֹן צַעְדָּרִיט זַיךְ.
דַּעַרְחָעָרְטָ דַּעַר בַּעַלְ-הַבִּיתָ. קַוְמָטָעָר צַו צַו מַיִּין בְּרוֹדָעָר אָוֹן פַּרְעָנְטָ
אַיְהָם: "זַוְאָט אִיז דַּי מַעַרְדָּעָר וּוּיט יוֹ?". דָּאָס הַיִּסְטָ: וּוֹאָס
טַהוֹת זַיךְ עַס מִיט דַּי?... עַנְטְּפָעָרְטָ אַיְהָם נִיט אַלְיהָוָ. פַּרְעָנְטָ
אַיְהָם דַּעַר בַּעַלְ-הַבִּיתָ: "פָּאָר וּוֹאָס עַנְטְּפָעָרְטָדוֹ נִיט, אָז מַע
פַּרְעָנְטָ דַּיְיךְ?... זַאנְטָ אַיְהָם אַלְיהָוָ: "פַּרְעָנְטָ מַיְיךְ וּוּי אַ מעַנְטָשׁ,
זַוְעַל אַיְךְ אַיְיךְ עַנְטְּפָעָרְעָן". פַּרְעָנְטָ אַיְהָם דַּעַר בַּעַלְ-הַבִּיתָ: "וּוּעַלְכָס
הַיִּסְטָ וּוּי אַ מעַנְטָשׁ?..." עַנְטְּפָעָרְטָ אַיְהָם אַלְיהָוָ: "אַ מעַנְטָשׁ רַעַדְטָ
אוֹוָף אַיְדָישׁ?... פַּרְעָנְטָ אַיְהָם זַוְיַּעַדְרָעָר דַּעַר בָּאָס: "אָוֹן אַיְךְ
רַעַד אַוְוָף אַיְינְגָּעָלָשָׂ, בֵּין אַיְךְ אַ פִּינְגָּעָן אַטָּעָר?..." עַנְטְּפָעָרְטָ אַיְהָם
אַלְיהָוָ: "עַס קָאָן זַוִּין?..."

— אַיְבָּ אַזְוִי, — זַאנְטָ צַו אַיְהָם דַּעַר בָּאָס — קְרִינְסְטָדוֹ
דַּי סַעַפָּ. דָּאָס הַיִּסְטָ, דוֹ קַאֲנְסָטָ מַאֲרְגָּעָן זַיְצָעָן אַיְן דַּעַר הַיִּם...
דוֹ.

ג.

"דַּעַם דַּדְרִיטָעָן טַאנְג אַ שְׁמִיקָעָל בְּרוּוּיט, אַבְּיִ נִיט פַּאַרְקְוִיטָעָן
קִין פִּישְׁקָעַלְעָךְ". אַזְוִי זַאנְטָ מַיִּין בְּרוֹדָעָר אַלְיהָוָ. אַונְזָעָר חַבָּר

פוני שטימט מיט איהם ניט איזן. פוני געהט מיט דעם גאנגע, אז אמעריקע איזן א פרײַע מדינת. אז איזן אמעריקע באדאָרֶפֿ אלסְדרִינְג אַנְשְׁטְּעָהָן. און טאמער זוילט איזהָם אַיְהָם אַיבָּעָרְשְׁפָּאָרָעָן, הויבט ער באָלְד אָן מיט זיינע מֵילְיאָנְדְּרָעָן: "קָאָרְבָּנְעָנִי... זָאָנְדְּשְׁבָּילְּדִי..."

ראָקָעָנְפָּעָלָעָר... פְּרָעָנְטָאַיְהָם אַלְיָהָוּ:

— פּוֹן וּוְאָנָּעָן קָעָנְסָטְדוֹ זִיךְ מִיטְ דיַזְוִינְגָעַ לְיוֹטַ?

עַנְטְּפָּעָרָטְ אַיְהָם פּוֹנִי אָפְּ:

— לְמַאי פּוֹן וּוְאָנָּעָן וּוְיָים אַיךְ, וּוְאָסְ אַין דֻּעָם רַוְסִישָׁעָן "הַוּתָּה"

טְהָוָת זִיךְ?

פְּרָעָנְטָאַיְהָם וּוְיעַדְעָרְ אַלְיָהָוּ:

— נְוִיָּאָ, פּוֹן וּוְאָנָּעָן וּוְיָסְטָדוֹ דַּאָסְ?

עַנְטְּפָּעָרָטְ אַיְהָם פּוֹנִי אָפְּ:

— זָאָלָסְטָ לְיוֹעָנָעָן אַזְוִי פְּיָעַל רַאֲמָנָעָן, וּי אַיךְ, וּוְאָלָסְטָדוֹ

אָפְּשָׁר אַוִּיךְ גּוּוֹאוֹסְטָ...

ד.

דאָס מִיְּנְטָ פּוֹנִי דיַ בִּיכְעָר, וּוְאָסְ עַר לְיוֹעָנָטְ בַּיְּ אַונְזָעָר מִשְׁתָּה דֻּעָם אַיְינְבִּינְדָּעָר. זִיךְ וּעָנָעָן גַּעֲדָרוֹקָט אַוִּיפְּ פְּרָאָסְטָ אַיְדִּישָׁ. אָנוֹ גְּרָאָב וּעָנָעָן זִיךְ. אָנוֹ שְׁוֹועָרָ. שְׁוֹועָרָרָ פּוֹנִי דֻּעָם מַאֲמָעָסְ טִיְּטִישָׁ חְוָמָשָׁ. מְשָׁה דַּעָּרָ אַיְינְבִּינְדָּעָר נִיטְ זִיךְ אַוִּיפְּ אַיבָּעָרְלְיוּעָנָעָן. עַר מַאֲכָטָ דַּעֲרָפָן אַלְעָבָעָן. וּוְאָרוֹם אַיְן בּוֹךְ לְיוֹעָנָעָן אָפְּשָׁר הַוּנְּדָרָטָ מַעֲנְטָשָׁעָן. צָוָם מִיְּנְסָטָעָן, וּוְיָכָרָ. וּוְיָכָרָהָבָעָן לְיָבָעָ רַאֲמָאָדָעָן. מִיְּן שְׁוֹעָגָרְיָן בְּרָכָה לְיוֹעָנָטָ זִיךְ אַלְעָשָׁ שְׁבָתָ בַּיְּטָאָגָן, וּיְ נָעָן. מִיְּן שְׁוֹעָגָרְיָן בְּרָכָה לְיוֹעָנָטָ זִיךְ אַלְעָשָׁ שְׁבָתָ בַּיְּטָאָגָן, וּיְ אַוְאָסָעָרָ. מִיְּן מַאֲכָעָ אָנוֹ פּוֹנִיָּסְ וּוְיָבָעָלָהָבָעָן לְיָבָעָ צָוָהָרָעָן, וּיְ בְּרָכָה לְיוֹעָנָטָ. דיַ מַאֲמָעָ וּוְעָרָדָ באָלְדָ אַנְשָׁלָאָפָעָן. נָאָרָ טְיַיְבָעָלָהָבָעָטָ אָנוֹ זְוִיפְּצָטָ. אַמְּאָלָ וּוְיָינָטָ זִיךְ זִיךְ הַאָרָאָזָ. סְזָאָלָ נִיטְ זְוִינָן שְׁבָתָ אָנוֹ מַעָּזָאָלָ מַעְנָעָן, וּוְאָלָטָ אַיךְ אַוְיָסָטָ נַעַמְאָהָלָטָ מִיטָּ אַ פְּעָנְסָעָלָ אַוִּיפְּ פְּאָפִיעָרָ, וּיְ אַזְוִי בְּרָכָה לְיוֹעָנָטָ אָנוֹ וּיְ אַזְוִי דיַ מַאֲכָעָ שְׁלָאָפָטָ, אָנוֹ וּיְ אַזְוִי טְיַיְבָעָלָ זְוִינָטָ...

נאָר מיר האָבען זיך אַ בִּיסְעֵל פֿאָרְרוּדֶט, אָוֹן מִיר וּוַיְסֻעַן נָאָך
אלָץ נִיט, וּוְאוֹזְוִי גָּאת שִׁקְטַּץ צָו דִּי רְפּוֹאָה פֿאָר דָּעַר מְכָה.

ת.

פריהער — וועגעnen דער מאָה. געוויס אַיז דָּאס אַ מאָה, אַז אַ
יונגעדרמאָן, וּוְמיַין ברודער אלְיָהוּ, גַּעֲהַמְּדָאַרְוּם אַהֲן אַ שְׂטַאַךְ אַרְדָּ
בַּיִתְּ. עָרְ קָאָן נִיט טְהָוָן דָּאס, וּוְאָס אַונְזְוּרְ חַבְּרַ פּֿינְיָה
פּֿינְיָה, לְמַשְׁלַח, שְׁטַעַחְתָּ אַן נַעֲמָעָן אַ לְּאָפְּעַטְעַ וּוַיְנַטְעַר אָוֹן רַיְנִינְגָן
דָּעַם שְׁנִי פּֿוֹן דָּעַר סְטְרִיטָם. אַלְיָהוּ זָאנְטַ, אַז עָרְ וּוְאַלְטַ אַוְיָיךְ גַּעַנְ
גַּעַנְגָּעָן רַיְנִינְגָן דָּעַם שְׁנִי, נָאָר נִיט אַין סְטְרִיטָם. זָאנְטַ צָו אַיהֲם
פּֿינְיָה: „וְאָס דָּעַן הַאָסְטַ דַּו גַּעַוְאַלְטַ? מַעַן זָאל דִּיר אַרְיִינְטְּרָאַגְּנָעָן
דִּיְוָן פּֿאָרְצִיעַ שְׁנִי אַין שְׁטוּב אַרְיָין?“ בְּרַעַנְטַ דָּאס אַלְיָהָוּן, וְאָס
פּֿינְיָה אַיז אוּפְּגַּעַלְעַגְּטָם.

— אַפְּנִים, סְאַיז דִּיר גּוֹט, וְאָס דַּו זָאנְסְטַ וּוְעַרְטְּלַעְדָּ ? —
טְהָוָן אַיהֲם אַלְיָהוּ אַ זָּאנְגָּן בְּאַקְוּמָט פּֿוֹן אַיהֲם אַיְזָן עַנְטְּפָעָר :
— שָׁוֹר אַיז מִיר גּוֹט, אַז אַיךְ דָּעַרְמָאַן זִיךְ, אַז אַיךְ בֵּין אַין
אַמְּעַרְיקָעַ, נִיט אַיְזָן פּֿאָנְרָאַמְּעַנְלָאַן.

— אַ גְּדוֹלָה אַוְיָיךְ דִּיְוָן באָבעָן ! — זָאנְטַ אַלְיָהָוּן, אַז אַז
הַאֲרַצּוּוּהַתִּינְגָּ נַעֲחַת עָרְ אַוּוּס גָּאָר אַיְזָן שְׁוֹלָל אַרְיָין, אַיְזָן כְּתְּרִילְעָוָה
קָעָר בִּיתְּהַמְּדָרָשָׁ. אָוֹן דָּא, אַיְזָן כְּתְּרִילְעָוָקָעָר בִּיתְּהַמְּדָרָשָׁ, קוּמָת
דיַּ רְפּוֹאָה צָו דָּעַר מאָה. נָוְיָ אַזְוִי ? וּוּעַט אַיהֲרָהָרָעָן אַ שְׁעָנָם.

ג

מִיד דָּאָכָט, אַיךְ האָבָ אַיךְ שְׁוִין אַמְּאָל דְּעַרְצָעַהָלָט, אַז אַיְזָן דָּעַם
זַוְמָעָר, וְאָס מִיר האָבעָן זִיךְ אַרְוּמְגַעְשְׁלַעַפְט אַיבְּרָעִין לְאַנְדְּרָאַנְדָּ
וּוְהיִטְשְׁעָפָעָל, אַיזְוּיְיל אַיְזָן דָּעַר אַלְטָעַר הַיִּם, אַיְזָן אַונְזְוּרְ
לִיעַבְּעַן כְּתְּרִילְעָוָקָעָר, אַוְיִסְגְּעַבְּרָאַכְּעַן אַ כְּפָלְ-שְׁמוֹנָה/דִּינָעָר פּֿאָנְרָאַס
מִיט אַ שְׁרַפְתָּ אַ צּוֹנָאָב . וְאָס מַעַן האָט גַּעֲקָאנְטַ רַאְבָּעוּן, האָט
מַעַן גַּעַרְאַבְּעוּטָם. וְאָס מַעַן האָט גַּעַקְאָאנְטַ צְעַבְּרָעַכְעַן, האָט מַעַן

צ'בראכען. דאס איבעריגע האט מען אונטערנצעונדרען און פָּאָר
ברענט. מילא, פָּוּן אַרְעַמָּעַ לֵיִיט שְׁמוּעֵסֶת מען נִיט. אַחֲזָוּ דַּי
עַטְלִיכָּעַ קִישְׁעַלְעַד. האבען זַיְן נִיט גַּעַחַט וּוּאָס צַוְּפָאַרְלִיעָן. זַיְן
הַאֲבָעַן גַּעַדְאַנְקָט גַּאַט, וּוּאָס האבען גַּעַחַטְאַשְׁ אַרְוִים מִיטְּזָן לְעַבְעָן.
וּוּאָרְוִים עַס זַעַנְעַן גַּעַוּוּן אַזְעַלְכָּעַ, וּוּאָס האבען גַּעַחַטְפָּט קְלָעָט, אַוְן
אַזְעַלְכָּעַ, וּוּאָס זַעַנְעַן פָּוּן דַּי קְלָעָט גַּעַשְׁתָּאַרְבָּעָן. אַרְעַמָּעַ עַוְּפָה'לְעַד
גַּעַבָּאָךְ זַעַנְעַן אַטְיָוְלְצָעַן גַּעַוְאַרְעָן פָּוּן דַּי חַוְּלִינְגָּאָנְעָס אַוְן אַ
טַיְלָז זַעַנְעַן אַוְיסְגַּעַנְגַּעַנְגַּעַן פָּוּן הַוְּנָגָעָד. נַאֲרָ פָּוּן דַּי רַעַטְמָעַן נִיט.
רַעַטְמָעַן רַעַטְמָעַן פָּוּן יְעַנְעַן, וּוּאָס עַרְשָׁתְמָעַן גַּעַכְטָעַן זַעַנְעַן זַיְן גַּעַוּוּן
גִּנְוִידִים, גִּבְּרִידִים, אַדְרוּידִים, אַוְן חַיְינָט זַעַנְעַן זַיְן גַּעַבְלִיבָּעַן קְבָצָנִים,
דְּלָפָנִים, עַנְיִים וְאַבְיוֹנִים, אַחֲנָן אַחֲמָר אַוְיְפָן לִיְבָן אַוְן אַחֲנָן אַ
שְׁטַיְקָעַל בְּרוּוּט. אַטְטָ פָּוּן דַּי דְּאַזְוִינָעַ גַּעַפְאַלְעָנָעַ, אַזְוִינָעַ אַ
טְרָאָכָט, — אַזְוִי זַעַגְעַן אַזְנוֹזְעָרָעַ לִיְטָ — גַּעַחַט אַיְבָּעָר אַ פְּרָאָסְט
אַיְבָּעָרִין לִיְבָן! פָּאָר וּוּאָס גַּעַחַט נִיט אַיְבָּעָר קִין פְּרָאָסְט אַיְבָּעָרִין
לִיְבָן, אַזְוִינָעַ אַזְוִינָעַ אַטְרָאָכָט וְזַעַגְעַן דַּי אַרְעַמָּעַ לִיְט אַוְן זַעַגְעַן
זַיְוְעָרָעַ אַרְעַמָּעַ עַוְּפָה'לְעַד, וּוּאָס זַעַגְעַן צְעִירִיסָעַן גַּעַוְאַרְעָן פָּוּן דַּי
חַוְּלִינְגָּאָנְעָס אַוְן וּוּאָס זַעַגְעַן אַוְיסְגַּעַנְגַּעַנְגַּעַן פָּאָר הַוְּנָגָעָד? — דאס
קָאָן אַיךְ נִיט פְּאָרְשָׁתָהָן. מַיִן חַבָּר מַעְנָדָל אַוְיךְ נִיט. עַר זַעַגְעַן,
אַזְוִינָעַ דַּי כְּתִרְיְלָעָוְקָעָר אַיְדָעָן האבען שְׂוִין אַזְוִינָעַ טְבָעָ: אַיִין אַרְעַמָּאָן,
אַזְוִינָעַ עַר גַּעַחַט אַוְיָס פָּוּן הַוְּנָגָעָד, אַיִין בַּי זַיְן נַאֲרָ נִיט. אַוְן אַגְּנִיד,
אַזְוִינָעַ עַר וּוּרְד אַקְבָּצָן — חַאְפָט זַיְן אַוְועָקָר דָּעַר רֹוח! ...

.

בְּקִיצָּר — צְוִיְשָׁעַן אַזְנוֹזְעָרָעַ כְּתִרְיְלָעָוְקָעָר גִּנְוִידִים, גִּבְּרִידִים,
אַדְרוּידִים אַיִן גַּעַוּוּן אַיְינָעָרָ מִיטְּזָן נִאמְעָן מְשַׁחַדָּה. אַחֲזָוּ זַוְּאָס
עַר האָט גַּעַחַט אַיִין אַיְגָעָנָעַ שְׁטוּב מִיט אַחֲוָת, מִיט אַגְּרָטָעַן,
אַיִין עַר גַּלְאָט גַּעַוּוּן אַגְּבָר. אַ סִּימָן: זְוּמָעָרָ פְּלָעָגָט עַר אַרְוּמָד
גַּעַהַן אַיִן דַּי נַאֲטָקָעָם. דָּאָס הַיּוּסָט, אַיִן דַּי אַונְטָעָרָהָיוֹעָן. אַוְן
אוֹוִיפָּד דַּי אַונְטָעָרָהָיוֹעָן — אַחֲלָאָט. אַ אַיד אַיִין אַרְעַמָּאָן וּוּטָ

גיט וואגען באויזען זיך אין די אונטערהוייזען. מסתמא, דארף מען רעכענען, אין ער תקייף, איד איד א נביר — וועמען הערט ער?... היינט וויסט די גאנצע וועלט, אז פון זיין מאמע איז איהם נע בעיבען בירושא דריי קליטען אין מיטען מארק. אונ א בהמה האט ער געהאט אלע מאל א מעליךינגען. די דריי קליטען האבען איהם געונג אריינגעטראנען צומ ליעבען. נאך איבער געונג. פון דעםטעוועגען האט זיין וויב נחמה-Miruel (מע האט זיך גערפען "דחהה-בירעל", דערפער וואס זיך האט א פארעלגעט נאזו) נע שלאפעט פון דער מעליךינגר בעהמה כמעט די גאנצע הוועאה פון דער שטוב. אונ בכדי מע זאל איהר ניט גבעען קיין עינדער, האט "דחהה-בירעל" לייב געהאט זיך קלאנען, איז איהר "בהבה" האט זיך אויפגעהערט צו "בעלקען" אונ זיך ניט קיין "בליך"... נאך בתראייעוקע נארט מען ניט אפ. אלע האבען געוואסט, איז ס'א ליגען — די בעהמה האט זיך ניט אויפגעהערט צו מעליךען אונ זיך גיט מילך... הײַן שטעלט איזיך פאָר, איז איז איז, ווי משיח-הנֶּה, אנטליופט קיין אמעריקע, א נאקטער, א באַרוֹוִיסְעָר, ווי די מאמע האט איהם געהאט, — זאל מען אויפ איהם ניט האבען קיין רחמנות? נאך וואס קאָן טהוֹן משיח-הנֶּה איז אמעריקע? ער וועט דאך ניט געהן ארכיביטען איז א שאָפ. זיינע קינדרער אויך ניט. האבען זיך די חברה "אנשי בתראייעוקע" אויפ איהם אַרְוָמְנָקָט אונ האבען איהם געמאכט פאָר א שמש אַינְס' בתראייעוקע בית-המרеш.

ת.

אין אמעריקע א שמש זאלט איהר ניט אַוּעַקְמַאַכְעָן מיט דער האנט. אין אמעריקע א שמש לעכט שענער ווי אין בתראייעוקע א בעלהבית. פון יאַחרצִיּוּטָן אלֵין קאָן מען דאַ נתשר ווערען. מע האלט דאַ זעהר שטאָרָק פון יאַחרצִיּוּטָן. א גאנץ יאַהֲרָדָאַ ווענט מען דאַ ניט. מע האט קיין צוית ניט. "טיים איז מאני" —

צייט איז געלט. איזו געהט דא דאס לישן. נאר איז אינגעַר האט יאהרץיות — ווארט ער אוועס אלע ביונעם און לויפט אין שוחל אריין. און פון שוחל לויפט ער אוועס איז אידישען רעסטאָן דאנט און הייסט זיך גבעען אַשרעַן אַנְבִּיסָעַן, וואָרָום ער האט יאהרץית. און וויבאלֵד ער האט יאהרץיות, לעקט אָפֶּר דער שמש אַ בִּינְדָּעַל. און וווער שמוועסט אַ ברמְצָה — דעמאָלט פֿאַלְטַשׁ אַרְיָין דעם שמש גַּאֲרָאַבְּסָ. בַּי אָנוֹן, אַיְן דער אַלְטַעַר הַיּוֹם, אַז אַ יְוָנְגָעַל ווּעָרְד בְּרַמְצָה, טַחַת מַעַן אַיְהָם אַז תְּפִילַין אַזְוֹן ער מַוּ שְׂוֵין גַּעַהַן אלְעַמְּגַדְּזָוּנָעָן. דָּא, אַיְן אַמְּעַרְקַע, אַ ברמְצָה — אַיְן אַ יְוָסְטַוָּב. מַעַט טַהוֹת אַז דעם בְּחוֹרָעַל אַ טַּלְיָהָעַל. מַעַרְפַּת אַיְהָם אַוִוָּת, וַיְיָ אַחֲתָן, צַו דער תורה. ער קוּוּטְשָׁעַטְאָוִים, וַיְיָ אַ יְוָנְגָהָעַבָּל, די הַפְּטוֹרָה. דערנָאָר הוּבֶט ער אַוִוָּף די הַעַנְטָלָעָר אַז בְּעַלְעַמְשָׁעַט עַפְּסָים אַ דְּרַשָּׁה, אַוִוְּסָגָעָעַזְוָרָט אַוִוָּף אַוִוְּסָוּעָנָג, אַזְוָן דּוֹקָאַ אַוִוָּף אַיְינָעָלַשׁ. חַסְדָּה לְילָה נִיט אַוִוָּף אַידְישַׁן. דערנָאָר גַּעַהַטְצָיו דער רַאֲבִינָעָר (די האט ער "ראַבְּיוּיַּן", אַזְוָן גַּעַהַטְצָלָט דָּאָס נָאַנְצָעַ פְּנִים, אַזְוָן גַּעַהַטְאָוִים וַיְיָ בַּי אָנוֹן אַ פּוֹלִישָׁעַר סִיסְיאָנוֹן). ער לענט אַרוֹוָּף די בְּרוּיָהָעַל אַוִוָּפְּזָן בְּרַמְצָה אַזְוָן בְּעַנְטָשָׁט אַיְהָם "יבָּרְכָּךְ"...

ט.

קורען, משחרנה האט אַ גוֹטָעָן דְּזַשְּׁאָב. אַיְין זַאֲךְ נָאָר, וּאָס ער מַוּ נַעֲבָאָר אַלְיָין גַּעַהַן צַו די בְּעַלְיָבְתִּים קַאֲלַעְתָּעָן. דָּאָס הייסְט, אַיְינָמָה הַנְּעָן די "בְּעַבּוֹרְשְׁנָדְרָס" מִיטָּ די דִּוּס. דָּאָס הייסְט, דָּאָס חַודְשָׁגָעָלְדָּ פָּוּן די בְּעַלְיָבְתִּים. נָוּ, פָּאַסְטָט דָּאָס פָּאַר אַ אַידְעָן, וּאָס אַזְוָן עַרְשָׁת נִיט לְאָנָגָן גַּעַוּעָן אַ גְּנִידָה, — זַאֲלַ גַּעַהַן קַאֲלַעְתָּעָן? זַיְינָן זַוְיִיבָּ "דְּחַבְּהַדְּבָּרָעַל" האט אַוּשָׁ גַּעַוְוִינָט פָּאַר מִין מַאֲמָעָן, אַוִוְּסָגָעָעַזְוָרָט אַיְהָר נָאַנְצָעַ בְּיַטְעַר חָאָרָץ פָּאַר אַיְהָר. זַי האט גַּעַי זַאֲגָט: "איַהֲרַ בְּעַגְתָּ בִּיר נְלוֹיְבָעָן בְּדָאַבְּדוֹת, אַז אַיְתְּלִיכָּם בָּאַל, וּאָס בִּיּוֹר באָד דְּאָרָפָ גַּעַהַדְעָר בְּעַבּוֹרְשְׁדָּרוֹת, זַעַהַט ער זַיךְ בִּיטָּה'

בלאך-הבות...". איך האב מורה, אז קיינער פון איזק ווועט ניט פארשטעהן אוזא לשון. עפifs קומט דאס אוייס תרנום. מוז מען איזר איבערזעטען: „אייהר מענט מיר גלייבען בנאמנות, אז או איד ליכס מלאַ, וואָס מיין מאָן געהט מאָהנען בעבור-שנרטס, זעהט ער זיך מיטן' מלאר-המות...“. איסגעהערט פון נחמה-טירלען אייהר ביטער הארץ, ניט אייהר מיין מאָט א גלייבע עזה, אז או איהר משה נח זאל געמען מיין ברודער אליהו פאר א קאָלעקטאר. איהם ווועט דאס זיין א הילאָ, און מיין ברודער זעהט מאָכען אַ Lubבען... פאָר שטעהט זיך, אז משה-האט זיך אַנגעהאט אַינְן דעם פלאָן מיט בירע הענט. מיין ברודער אליהו האט זיך אַפְּילְוּ צום אַנְהוּב אַ ביסעל געקווינקסעלט. ס'איו איהם נאָך געווען אַ ביסעל פריטער. אוֹז אונזער הָבָן פִּינְיָה איהם געקוּמָען צוֹרְהָלָאָן. ער האט זיך צעַד לאָז מיט זיין לשון, ווי ער קאָן. ער האט אַוְעֲקָנְגָעָבָן אַלְיהָוֶן אַ רעכטער פֿאָרְצִיעַ:

— איך פֿאָרְשָׁמָעָה ניט, וואָס אוֹז מיט דיר דֵי גְּרוּזְקִיּוֹט?
מייט וואָס ביזט דו מעהר מיווחס פון קָאָרְנָעָנִי, רָאָסְעָנְפָּעָלָעָר, וואָנדְ
דָּרְבִּילְדְּ? ... אָוּן — פֿאָשָׁאָל!
פִּינְיָה, אוּ ער ווּילְ, קָאָן ער!

.ii.

ווער וואָלט זיך ער, אשטיינער, נעריבט, און פון אוזא קלינעם דושאָב, ווי זיין אַ קאָלעקטאר ביִי אַ שמש פון אַ שוהָל, זאל זיך אוֹיסְפִּיקָעָן מיט דער ציִיט אַ סְךְ אַ גְּרָעְסְּבָּרָעָר דושאָב? אָוּן ניט אוֹין דושאָב, נאָר צוֹוִי דושאָבָן. אוֹין דושאָב אלְסָ קאָלעקטאר פון אַ פּוֹרְנִיטּוּרְבִּיזְ�נוּם פֿאָר מיין ברודער אליהו. אָוּן דער אַנְ- דערדר דושאָב אלְסָ קאָלעקטאר פון אַ אַינְשְׁוּרָעָנָס קָאָמְפָּאָנִיעַ — פֿאָר אַונְזָעָר חָבָר פִּינְיָה. נאָר איך זעה נאָך אַיְיעָרָעָן פְּנִים' ער, אוּ אייהר הויבט ניט אָן צוֹ פֿאָרְשָׁטָהָן, וואָס אוֹז אַזְעָלָס „פּוֹרְנִינְ- טְשָׂוָרְ“ אָוּן וואָס אַיְוּ „אַינְשְׁוּרָעָנָס“. וואָרט מיר צוֹ אַ ווּיְלָעַ — איך ווּלְ אַיְיךְ אַלְסְּדִּינְגְּ דָּרְקְלָעָרָן.

XIV

מיר קאָלעטען

xiv

מיר קָלַעֲקַטְעַן

.א.

דרופאר איז גוט איז אמעריקע, וואס אלסדיינג טראנט מען אריין אין שטוב אריין. און אלסדיינג ניט מען אייך דא אויף אויסצאהלען. פאר איז טאלער א וואך קאנט איהר אייך אויס-מעבלויען ציידר שטוב, ווי א גראט. דא זאנט מען ניט „אויס-מעבלויען“. דא זאנט מען: „אויספויירנישען“. ווארום מעבעל הייסט דא „פּוֹרְנִיטְשֶׁר“. פון זאנגען שטאמט דאס ווארט „פּוֹרְנִיטְשֶׁר“ — וויס איך ניט. מײַן ברודער אלֵיהו דענקט, איז דאס דאראפ וואקסען פון צוּוִי ווערטער: „פּאַרְנִיט“ — פון פּאַרְנִיט, איז „טְשֶׁעֶר“ — א בענקעל, א שטוהל. זאנט אבער אונזער חבר פּוֹנִי, איז עס הויבט זיך נאָר ניט אָן. ערשטענס, וואס עפִים פון פּאַרְנִיט, פּאָר וואס ניט פון הינטען? און פּאָר וואס עפִים גראָד א שטוהל, פּאָר וואס ניט קיַין שפֿיעַנְגָּל? און צוּוִוִּיטענס, זאנט מען דען פּאַרְנִיטְשֶׁר? מע זאנט דאָך נאָר „פּוֹרְנִיטְשֶׁר“. און דרייטענס, מע זאנט ניט „פּוֹרְנִיטְשֶׁר“, נאָר „פּוֹרְנִיטְשֶׁר“ — מיט אַחִירִיק. זאנט איהם אלֵיהו, איז נאָר אַשׁוֹגָעָנָר וועט זאנגען פּוֹרְנִיטְשֶׁר, מיט אַחִירִיק. אַקלָּרְעָרְטָן מענטש וועט אלָע

מאל זאגען מיט א סגול — "פויידניטשער". אזו לאנגען האבען זוי זיך געשפערט און געאמפערט, עם האט שווין במעט געהאלטען בי פערטש. א נליך, וואס ברכה איזו דערבי געווען, האט זיך דערלאזט. ביוז ס'אייז געבליכען, מע זאל א פרעג טהון בי איזין אמרת'ען אמעריקאנער. דאס הייסט, טאקי בייז א אידען, נאר ביז אוז אידען, וואס איזו ניט קיון נרינער. דאס הייסט, אזעלכער, וואס איזו שווין דא איזן לאנד חאטש א יאהר עטליכע איזן צוואנאציג. לאזט זיך אוים, איז דאס ווארט פויידניטשער לענט זיך ניט אוים ניט מיט א חיריך און ניט מיט א סגול, נאר מיט א מלופים. דאס הייסט, מע דארף נאר זאגען "פויידניטשור". היינט געהט זויט א חכם !

ב.

קײַינער קויפט דא ניט א זיך פאר מזומן געלט. סיידען איז איז, זוי דושיוקאָב שיף. ער איזן דער ריויכטער מענטש, זאנט מען, איזן אמעריעס. ריויכער פון איהם איזו שווין ניטא. איזו זאנט מיין ברודער אליהו. און אונזער חבר פיני דרינט, איז ניין. ער זאנט, איז פֿאַרְנֶעֲנִי איז א סך ריויכער. וואנדערבליד — אורהין. און דאַקְעַנְפְּעַלְעֵד — אורהין און אודהי ! זאנט אבער אליהו : לא מיט א ספֿאָרִיך ! יונען זענען אפשר ריויכער אין ער, איז אימען ניעם. אבער אין מזומן געלד — בלאָטָע ! — איז שוף ריויכער פון זיך אלע. הוויבט שווין פיני אן אַרְוִוִּים פון די כלים און צעריריט זיך אויף מיין ברודער אליהו', איז ער וויסט ניט וואס ער רעדט. וואס דאַקְעַנְפְּעַלְעֵד צעשענט א יאהר נדבות נאר, פֿאַרְמָאנְט דאס אפשר ניט שוף אויף זוי מאיאנטעך. ווערד שווין מיין ברודער אליהו איז בעם און זאנט אויף פיני', איז ער איז א שונאיישראָל, איזן אנטיסעמיט, ווארטום אפיילו ס'זאל זיין אמרת, איז דאַקְעַנְפְּעַלְעֵד זאל זיין ריויכער פון שיפֿעַן, דארף ער אויך זאגען, איז שוף איז ריויכער. ווארטום דאַקְעַנְפְּעַלְעֵד איז א נוי, און שוף איז א איד. צעלאָזט זיך פיני און זאנט :

— אונז און שיף זאל זיין דריי מלַא אַיד, דעריבער זאל איד זאגען אַ ליגען? דו פארגעסט זיך, אליהו, צו אָפֶט, אַז מֵיד זענען אַיְן אַםְעַרְיוֹקָע, אַז אַז אַמְעַרְיוֹקָע הָאָט פִּינְט בְּלָאָפָּ! — אָזֶוּ פִּיעַל מְכוֹת זָאָל זִיךְ וְעַצְעַן אָנוּנָעָרָג שָׁוָנָאִים אַוְיכְ אָזֶאָן אַרְטָט, זָאוּ אַיד וּוּוּסָט, אַז אָזֶוּ פִּיעַל גּוֹטָע יָאָהָר זָאָלָעָן מִיר אַלְעַה הַאֲבָעָן, וּוּבִיעַל לִיגְעָנִים עַס וּוּעָד אַוְיסְנָעָרָעָט אַטְאנָג נָאָר אַיְן נַיְוִיאָרָק אַלְיָוִן, אַ חֹזְ בְּרוּקְלַין אַז אַחֹזְ בְּרָאַנְזָוְוֵיל אַז אַחֹזְ דִּי בְּרָאַנְקָט!

אָזֶוּ זָאנָט מֵיָּן שְׁוּנְגָעָרָן בְּרָכָת, אַז אַזְיָעָר שְׁפָאַרְעָן זִיךְ
געַמְט אַ סּוֹת.

ג.

וּוּבָאָלָד, אַז מַעַנְיָט פּוּרְנִיטְשָׂוֶר (געַרְעַנְקָט זְשָׁע, אַז מַעַדְרָפֶז
זָאגְעָן, „פּוּרְנִיטְשָׂוֶר“) אַוְיכְ אַוְיסְצָאַהָלָעָן צָו טָאָלָעָר אַ וּוּאָהָר, דָּאָרָפֶז
מעַן דָּאָךְ הַאֲבָעָן מַעַנְטָשָׁעָן, וּוּאָס זָאָלָעָן אַדוּמָנָעָהָן פָּוּן שְׁטוּבָ צָו
שְׁטוּבָ אַיְינָמָהָהָנָעָן דִּי טָאָלָעָרָם. אַיְזָ דָּרְרוּפֶז גַּעַשְׁטָעַלְטָ גַּעַוּוֹאָרָעָן
קָאָלָעַטְאָרָם, וּוּאָס גַּעַהָעָן אַרְוֹם קָאָלָעַטְעָן דִּי טָאָלָעָרָם. קָאָלָעַטָּ
טָאָרָם זָאגְעָן דָּא אַ סְּךָ. יְדָעָדָר קָאָלָעַטָּאָרָהָאָט זִיךְ זַיְן, „רָאָוֶט“,
זַיְעָנָעָהָיָזָהָר, וּוּאָוָעָר גַּעַהָהָאָרָם קָאָלָעַטְעָן. זַיְן אַרְבָּיִיט אַיְזָ
אַנְקָלָעַטְעָן אַיְזָ דָּעָר טִיר. דָּעַרְנָאָךְ קָוָמָט עָר אַרְיָין אַז אַנְטָן: „גָּוֹד
מַאֲדָרִינְגָּן!“ — דָּאָס הַיִּסְטָט: אַ גָּוֹטְ מַאֲדָרָגָן. דָּעַרְנָאָךְ זָאנָט עָר:
„וּוּרְדִּי נִוְּסָטְ דָּעִי“ — דָּאָס הַיִּסְטָט: זַהְהָר אַ שְׁעַנְעָר טָאנְגָּן!...
דָּעַרְנָאָךְ גַּיְתָּ עָר אַיְיךְ אַרְוֹוֹם אַ קוּוֹטָאָנְצִיעָ, גַּעַמְט אַפְּ דָּעַם טָאָלָעָר
אַז אַזְגָּט: „גָּוֹד בָּאי“. מַעְהָר דָּאָרָפֶז עָר נִוְּסָט רָעַדְנוּ. אַז אַזְגָּט
הַיְטָעָל אַרְאָפְנָעָמָעָן אַיְזָ אַוְיךְ גַּיְתָּ. דָּא אַיְזָ עָס נִוְּסָט פִּין
מַאֲדָע. אַיְהָר קָאָנָט אַרְיִינְגָּהָן אַיְנָסָטָרָן רִיכְסָטָעָן הוֹזִי אַיְזָ הַיְטָעָל,
אַז אַזְמָט דִּי קָאָלָאַשָּׁעָן אַוְיכְ פִּינְגָּהָן דִּי שְׁטִיוּוּלָ, אַז אַיְהָר קָאָנָט אַיְיךְ בְּעַת
מַעְשָׁה פִּיפְקָעָן אַ סִּגְנָאָרָעָט, אַדְעָר פִּינְגָּהָן אַ נִּגְנוּן, אַדְעָר סִיְעָן
אַיְיעָר טְשָׁוָאַיְנָאָם. סִיְעָר וּוּט אַיְיךְ גַּיְתָּ זָאגְעָן קִין קָרָוָם וּוּאָרָט.
סְאַיְזָ אַמְעַרְיוֹקָע.

.ד.

מיין ברודער אליהו איז גאנץ צופרייעדען פונטס דושאָב. אַ סְךָ
שענער, ווי שטעהָן אַין דער „קָאַלְבָּאַסְנָעַ“ אַון פָּאַרְקוּפֶּעַן קִישֵּׁ
קָעָלֶעֶד. אַון פָּאַרְדיַעֲנָעַן פָּאַרְדיַעֲנָט עֶר אֹוְיךָ אַ סְךָ מַעַהָּר. ווי
וּאָסְעָר אַ וּאָד. אַמְּאָלָּמָאָכָּט עֶר אַכְּטָּטָאָלָּעָר אַ וּאָד. אַמְּאָלָּ
צָעָהָן. אַון אַמְּאָלָּצְוּעָלָף. עַס וּוּנְדָּטָּזְיךָ אַין דער „פָּאַגְּאָרָעָה“,
אַיְּנָסָם וּוּטָּעָרָה הַיִּסְטָּה דָּאָס. בַּיִּי אַ גּוּטָּעָן וּוּטָּעָרָה קָאָן מַעַן גַּעַהָּן
צְוּפָּס. בַּיִּי אַ שְׁלַעַכְּטָעָן וּוּטָּעָר — מַזְוָּעָן אַונְטָעָרָפָּאַהָרָעָן מִיטָּ
דָּעָרָ קָאָר. קָאַסְטָּטָאָס אַ נִּקְאָעָל. נִאָרָ אַזְּוּלְכָּעָן נִיקְאָעָס גַּעַהָּן נִיטָּ
אוּוּסָם בַּיִּי מַיִּין בָּרוּדָרָ קִיְּן סְךָ. וּוּאָרוּס בְּטָבָעָ אַיִּוֹן אלְיהָוָה אַ
מַעַנְטָשָׁ אַיִּין אַיִּינְנָהָאַלְטָעָנָה. נִאָרָנִיָּטָאָס, וּוּאָס פְּנִי. אַונְנוּעָר
פִּנְיִי הַאָט שְׂוִין אַ סְךָ אַ בָּרוּטָעָרָה האַנְטָה. זְוַלְטָעָן וּוּעָן עֶר גַּעַהָּט
צְוּפָּס. עֶר מַזְוָּעָן, זְאָנָט עֶר, פָּאַהָרָעָן, וּוּאָרוּס עֶר הַאָט אַ נִּידָּעָרָנָה
הַאָיהָה. אַיִּהָם קָאָן מַעַן נְרוּינָג אַיבָּעָרָפָּאַהָרָעָן. נִיט אַזְוִי נִאָרָ צָוָּ
לְיֻעָב זְיִין קוֹרְצִיזְכְּטִיגְלִיט, ווי צְוּלְיֻעָב דָּעָם, וּוּאָס עֶר אַיִּין אַ פָּאָרָ
טְרָאָכְטָעָ בְּרִיאָה. דָּעָר קָאָפָט טְרָאָגָט אַיִּהָם. אַון דָּעָרְצָוּ קָאָן עֶר
נִיט בְּאַגְּהָהָן זְיךָ אַ מִינְגָּות אַחָן דָּעָם, עֶר זָאָל נִיט אַרְיִינְטָקְעָן אַיִּין אַ
בּוּה, אַדָּעָר אַיִּין אַ „פִּיְּפָעָר“. אַון אַמְּאָלָּמָאָכָּט זְיךָ, אַזָּוּ עֶר הַאַלְטָ
סָאָמָעָ אַיִּין מִיטָּעָן שְׁרִיבָּעָן. דָּאָס הַיִּסְטָה, עֶר גַּעַהָּטָאָרוּס אַיִּין
טְרָאָכָט אַון טְרָאָכָט — עֶר הַעֲרָתָנָאָרוּטָאָרוּטָאָרוּט אַזָּוּ הוּבָּכָט אַזָּוּ
דָּעָרָנָאָךְ חָאָפָט עֶר אַ פָּעָנְסִיל אַדָּעָר אַ טִּינְטָאָזְנִילָעָן אַזָּוּ הוּבָּכָט אַזָּוּ
שְׁרִיבָּעָן, קָאָן עֶר אַיִּיךְ בָּאַשְׁרִיבָּעָן אָפְשָׁר צָעָהָן בְּוּנְעָן פָּאַפְּיָעָר
פָּוּן אַלְעָזְיַעַטָּעָן. וּוּאָס עֶר הַאָט דָּאָרְטָעָן אַגְּנָעָשְׁרִיבָּעָן אַזָּוּ וּוּאָס
טְהָוָת עֶר מִיטָּעָן אַגְּנָעָשְׁרִיבָּעָן — דָּאָס וּוּיִסְטָה קִיְּנָעָר נִיט. אָפִילָוּ
זְיִין וּוּיִבְּ טִוְּבָעָל אֹוְיךָ נִיט. אַזָּוּ מַיִּין בָּרוּדָרָ אלְיהָוָה פָּרָעָנָט אַיִּהָם,
וּוּאָס עֶר הַאָט אַגְּנָעָשְׁרִיבָּעָן, עַנְטָפָעָרָט עֶר אַיִּהָם :
— מִירָן עַלְטָעָר וּוּעָרָעָן, זְוַעַלְעָן מִיר וּוּיסְעָן...
מִיר זְעָנָעָן שְׂוִין אַ הִבְשָׁ בְּסָעָל עַלְטָעָר גַּעַוְאָרָעָן, אַון מִיר
וּוּיסְעָן נִאָרָ אַלְצָ נִאָרָ נִישָׁט.

ה.

פֿוֹן דָּעַסְטוּוּעַנְעַן שָׁאַדְטַ דָּאֵס נִיט אָוְנוּעָר חֶבֶר פֿינְיַן, עֶר זָאֵל מַאֲכָעַן אַ לְּעַבְעַן. אָוֹן נָאָך וּוּי מַאֲכָעַן אַ לְּעַבְעַן! אָוְנוּעָר פֿינְיַן אַיּוֹ אַוְיךְ אַ קָּאַלְעַקְטָאָר. נִישְׁתַּ בַּיִ פֿוּרְנִינְשְׁוֹר, נָאָר בַּיִ „איַנְיַ שְׂוּרָעָנְסַ“. בַּיִ אָוְנוֹ וּוּעָרְדַּ דָּאֵס אַנְגְּנוּרְפַּעַן, „סְעַקְוָרָאנְצַ“, אַדְעַר „פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְעַן זִיךְ פֿוֹנְסַ טְוִידְטַ“. דָּאַ פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְעַן זִיךְ אַלְעַ. וּוֹנְגַּ אָוֹן אַלְטַ, וּוּיְבָרְ אָוֹן פֿינְדְּרָעַר, טָאַטְעַס אָוֹן מַאֲמָעַס, שְׁוּעַסְטָעַר אָוֹן בְּרִידְרָעַר, זִידְעַס אָוֹן בָּאַבְעַם. אָוֹן אַיּוֹ נִישְׁתַּ פֿאַרְ מְזֻוְמַן, נָאָר אַוְיךְ אַוְיסְצָאַחְלָעַן. פֿוֹן אַ נִּיקְעַל בַּיִ אַ טָּאַלְעַר אַ וּוֹאָר. וּוֹאָס דַּי סְמוּעַ פֿוֹן דַּי אַינְשְׁוּרָעָנְס אַיּוֹ גְּרָעָסְדָּר, דָּאַרְפַּט אַיְהָר אַלְץַ מַעְהָר צָאַחְלָעַן. פֿאַרְחָאָן הַיּוֹעָר אַזְעַלְכָּעַ, וּוֹאוֹ אַלְעַ מַעְנְטָשָׁעַן, פֿוֹנְסַ עַלְטָעַרְזְּוִידְעַן בַּיּוֹן אַוְרָאַיְנִינְקָעַל, זְעַנְעַן אַלְעַ פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְטַ פֿוֹנְסַ טְוִידְטַ. אָוֹן טָאַמְעַר זְעַנְעַן נָאָךְ נִיט אַלְעַ פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְטַ, דָּאַרְפַּט דַּעַר קָאַלְעַקְטָאָר זְעַהָעַן דַּעַם נִימְפֿאַרְזְּוִיכְבָּרְטָעַן צַוְּ פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְעַן. וּוֹאָס הַיּוֹסְטַ דָּאֵס „פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְעַן“ אָוֹן וּוּי אַזְוִי פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְטַ מַעְן אַ מַעְנִי טְשָׁעַן פֿוֹנְסַ טְוִידְטַ — וּוֹיְסַ אַיךְ נִיט אַקְוָרָאָטַ. אַיךְ וּוֹיְסַ נָאָר, אָזְ מַיְזַן בְּרוּדְרָעַר אַלְיהָוָה הָאָט זִיךְ אַפְּגָנוּזָאנְטַ פֿוֹן דַּעַם דַּזְשָׁאָבַּ. עֶר הָאָט בְּעַסְעָר אַוְיְסְגָּעְלְיְכָעַן דַּעַם דַּזְשָׁאָבַּ פֿוֹן פֿוּרְנִינְשְׁוֹר. פֿאַר וּוֹאָס? וּוַיְלַ בַּיִ פֿוּרְנִינְשְׁוֹר קָאַלְעַקְטָעַן דָּאַרְפַּטַּ מַעְן נָאָר בְּאַנְוֹצָעַן, וּוּי אַיךְ הָאָב אַיְיךְ שְׁוִין גְּעוֹאנְטַ, דַּי וּוּעַרְטָעַר: „גּוֹד מַאֲרְנִינְגַּן“ אָוֹן „גּוֹד בָּאיַ“. אָוֹן בַּיִ אַינְשְׁוּרָעָנְס דָּאַרְפַּטַּ מַעְן רָעַדְעַן, פֿאַרְדַּ רָעַדְעַן אָוֹן אַיְבָּעַרְשָׁעַן. דָּעַרְוִיְּפַּ אַיּוֹ מַסְגָּלַ נָאָר אָוְנוּעָר חֶבֶר פֿינְיַן. עֶר קָאָן אַיְבָּעַרְשָׁעַן אַ וּוֹאָנְטַ, עֶר קָאָן מַאֲכָעַן רָעַדְנְדִּיגַּ אַ טְוִידָעַן.

ג.

בַּיִ אָוְנוּעָר חֶבֶר פֿינְיַן מַאֲכָטַ נִיט אֹוִסַּ, וּוּרְ אַיְהָר זְעַנְטַ אָוֹן וּוֹאָס אַיְהָר זְעַנְטַ. פֿוֹן וּוֹאָס אַיְהָר זָאֵל טְוִידְטַ נִיט רָעַדְעַן — עֶר מַזְוָ אַרְוִיְּפַּ אַוְיךְ זְיַנְעַם. זְעַנְטַ אַיְהָר אַ פֿאַרְזְּוִיכְבָּרְטַעְרַ — מַעְטַ אַיְהָר

דאך רעדען פון פארזיכערונג. זונט איהר נאך ניט פארזיכערט — דארפט איהר דאך אודאי רעדען פון פארזיכערונג. און קוים לאזט איהר זיך רעדען, ווועט איהר זיך שיין פון פיניעס הענט ניט ארויס דראעהן. ער ווועט איזיך שיין פארזיכערען. און אויב ניט איזיך — איזו איזיער וויב. איזיער קינד. איזיער זיידען. איזיער שוויינער. איזיער קאזין. איזיער שכט (דא זאנט מען ניט „שכט“). דא זאנט מען „געכסטראָריגער“). דאס הייסט, איהר פארזיכערט זיך, און מאמער שטאָרבט איזיער געכסטראָריגער פריהער פון איזיך, באקומט איהר פון דער קאמפאניע א שענע פאר הונדערט טאלער. און דער געכסטראָריגער פון זיין זויט פארזיכערט זיך אויך. דאס הייסט, באם חיללה איהר שטאָרבט אווועק פריהער פון איהם, באז קומט ער פון דער קאמפאניע א פאר הונדערט טאלער. צאַהָלָען צאַהָלָען איהר ביריע דער קאמפאניע צו קוואָדר ער א זואר. איהר זונט ניט מהובי צו געהן אין דער קאמפאניע. די קאמפאניע טראָפֶט שויין צו איזיך. ניט אלין — דורך איהר קאָלעקטאָר. פִּנְיִינִי קומט צו איזיך און קאָלעקטאָט-איין איזיער קוואָדרעם. ער קריינט דערפּון פופצעהן פֿרָאַצְעָנֵט קָאַמִּישָׁאָן.

ג.

דאָס איז פֿאָרְץ' קאָלעקטאָען. און אויב ער פארזיכערט איזיך איבעראנאים, דאס הייסט, אויב ער „שרויבט איזיך א ניע פֿאָ לִיסְיִי“ (אזו געהט דאָ די שפֿראָך), באקומט פֿינִי ער איזורזענט פופצעהן מאָל אָזֶוּ פֿיעַ). דאס ווועט הייסען, אzo טאמער צאַהָלָען איהר א קוואָדר ער עמייע, באקומט דער איזורזענט פון דער קאמפאניע איז איזן קלַאַפּ פופצעהן קוואָדרעם! אַנוֹ, רעכענט אָנוֹים, זויט מוחל, וויפֿעל דאס מאָכְטַ? הײַנט שטאָעלט איזיך פֿאָר, אzo טאמער געראמט דאס אונזער חבר פֿינִי צו שייבען צוּוּיִ, אַדְרָעָר דְּרַיִ, אַדְרָעָר מַעֲהָר פֿאָלִיסִים אַ טָּאגּ, און אלע צו קוואָדרעם! דאס איז דאך א גאנצער מאַיאַנְטָעַ!...

— וועה איז מיר ! איהר וועט דאך אַנשְׁיַתָּען אַט די שטוב
מייט גאנֶלד ! — אַזְוִי זאגַט צו אַיהם מיין שׂוֹעֲנְגָרִין בְּרַכָּה, אָוּן
טייבעל וווערד אַזְשַׁ רְוִיט, קוּקָעְנְדִּין אַוְיף אַיהר פֿינְיַן, ווּ ער
שְׁלַעַפְטַּדְיַי קוּוֹאַדְעָרָם מִיט די נִיקָּלָס פֿוּן אַלְעַ קַעַשְׁעַנְעָם.

— ווּאַס דָּעַן מִינְט אַיהר ? — עַנְטַפְּעַרְתָּ אַיהר פֿינְיַן אָוּן
לְעַנְטַ-צְוָנוֹיָף די קוּוֹאַדְעָרָם בְּאַזְוֹנְדָּעָר אָוּן דִּי נִקְעָלָס בְּאַזְוֹנְדָּעָר. —
אַיהר מִינְט, אָזְ קָאַרְנָעַן, ווּאַנְדְּעַרְבִּילְד אָוּן רַאַקְעַנְפְּעַלְעָר זְעַנְעָן
גְּבוּרָעָן גְּעוֹאוֹרָעָן מִיט זְיוּעָרָעָן מִילְיאָנָעָן ? ...

.ח.

וְאוֹנוֹ גַּעַם אֵיךְ אַיְצַט אַ וְוַיְסַעַן בְּוַיְנָעַן פְּאַפְּעַרְעָ ? אֵיךְ וְוַאֲלַט
מִיט אַ שְׁוֹוֹאַרְצָעָר קְיֻחָה אַנְגָּנוּוֹאַרְפָּעָן אַזְאָן מִין בְּילָד : אַ טִּישׁ.
אוּבָעַן-אָזְן וַיַּצְטַמֵּט די מַאֲמָע, צְנוּנִיְּפְּנַעַלְעַנְט די הָעַנְט. נַעֲבָעָן אַיהָר,
פֿוּן אַיְוֹן זְוִית, שְׁטַעַתְמָה בְּרַכָּה. אַ הְוִיכָּע, אַ לְאַנְגָּע, מִיט גְּרוֹיסָע
פִּים. פֿוּן דָּעַר אַנְדְּעַרְעָר זְוִית — טִיבָּעָל. אַ קְלִינוֹנִיטְשָׁקָעָן, אַ
דָּאַרְיִנְקָעָן, אַ פְּעַרְטָעָל עַוֹּת. בְּיוֹהָעָר אַרְבִּיְּטָעָן זְוִי. אַיְיָנָעָן נִיחָתָם,
די אַנְדְּעַרְעָר שְׁטוּרְיָוֶט. בַּיְיָ אַיְוֹן עַק טִישׁ שְׁטַעַתְמָה מִין בְּרוֹדְעָר
אַלְיָהָוָן, אַ בְּאַוְאַכְסָעָנָר מִיט אַ בָּאָרֶד. הָאַלְט אַ בְּאַנְטָשׁ קָאַרטָּי
לְעַד אַיְן אַיְוֹן הָאַנְט אָזְן אַ פְּעַקְעָל פְּאַפְּיָעָרָעָן טָלָלָרָם אַיְן דָּעַר
צְוַיְוִיטָעָר הָאַנְט. דָּאַס הָאַט עַר אַנְגָּלָלְקָטָעָט דָּוְבָּרִין טָאָגָן. אָזְן
בַּיְיָ אַנְדְּעַרְעָן עַק טִישׁ שְׁטַעַתְמָה אַיְיָנָעָבָוַיָּונָעָן אַוְנוֹעָר חֶבְרָר פֿינְיַן,
אַ גְּעַנְאַלְטָעָר, אַיְוֹן עַכְטָעָר אַמְּעַרְיקָאַנְעָר. עַר שְׁלַעַפְטַּדְיַי פֿוּן בִּידָע
שְׁעַשְׁעַנְעָם די קוּוֹאַדְעָרָם מִיט די נִיסְעָלָם. אָוּן מַחְמָת עַר הָאַט אַ
נִיחָרְיָנָעָר רְאֵיה, טְרָאָגָט עַר צַו יְעַדְעָן קוּוֹאַדְעָר מִיט יְעַדְעָן נִיקָּלָס
גְּלִיְיָד צַו דָּעַר נָאָז. אַוְיָפְן טִישׁ שְׁטַעַהָעָן שְׂוִין צְוַיְיָ הְוִיכָּע קוֹפְּ
שְׁלַעַפְטַּדְיַי. אַיְיָן קוֹפְּקָעַלְעָא אַיְוֹן פֿוּן סָאָמָע קוּוֹאַדְעָרָם, דָּאַס אַנְדְּעַרְעָר
קוֹפְּקָעַלְעָא אַיְוֹן פֿוּן לְוַיְמָעָר נִקְעָלָם. אָוּן פֿינְיַן אַיְוֹ נַאֲךְ נִיט פָּאָרְטָיָגָן.
עַר הָאַט נַאֲךְ אָזְן נַאֲךְ. דָּאַס פָּאָן מַעַן אַרְוִוְסָוּהָעָן דָּוְרָךְ די הְיוֹזָעָנִי

קעשענען, וואס זענען פול. זענען געשוּאַלען. זי ווערען אוש
צעשפארט...

.ט.

נישטא קיין אייביגע זאך אויף דער וועלט, און א מענטש איז
קיינמאָל ניט צופריידען מיט דעם, וואס ער האט. עס איז אוננו
נמאָס געווֹאַרען דאס אַרומגעָהן קאַלעקטען די פרעמדע טאַלערס
מיט די פרעמדע קווואָדרערס און ניקעלס. בעסער קליענע בוקעלעָד
איינגעָן, איידער גרויסע קוילעטשען פרעמדע. אווי זאנט מיין
שׂוועגעָרין ברכָת. פֿרְהָעָרְהָאָט גַעֲוֹאַרְפָעָן אִין אָסְמִיחָן אַוְיפָּז
קאַלעקטען מיין ברודער אלְיהוּ. עס האבען זיך אַיהָס צוּגַעַנְעָסָעָן
די ביונעָן. און ניט אווי די ביונעָן, ווי די קאָסְטָאָמָעָרָס. אַנדְרָע
קאָסְטָאָמָעָרָס האבען געהאט אַטענה, לְמַאי דֵי בעט סְקִרְיָעָט ? לְמַאי
עַמְטָאַיְיך צו אַיעָרְפָרְנִיטָשָׁוֹר, מַיר דַאֲרְפָעָן עס אויף כְּפָרוֹת ? ...
אַנדְרָע האבען געהאט אַטענה, לְמַאי דֵי בעט סְקִרְיָעָט ? לְמַאי
דער שְׁפִיעָנָעָל בָּאוּוֹיּוֹזֶט צוּוִי פְּנִימָעָר ? לְמַאי דֵי קָאָמָדָע ווּלְ
זיך ניט עַפְעַנְעָן און ניט פָּאָרְמָאָכָעָן ? און לְמַאי יְדָעָס בְּעַנְעָל
ווענט דְּרוּי פּוֹר ? און אָז מַע זַעַט זיך אָוּעָק, אַיז ווי אויף
צְוִוְעָכָעָס ! ... און אַנדְרָע ווּיַעַדְרָע זענען זיך מַיְשִׁיב און מַפְעָעָן
גָּאָר אַרוֹיָס. דָּאס הִיְסָט, זיִי קָלוּבָעָן זיך אַיבָעָר אויף אִין אַן
דער סְטְרִוִּיט — אַן גָּעה זיך זיִי ! נָאָר עַרְגָּעָר פָּוֹן אַלְץ אַיז אַט
וועס : פָּאָרָהָאָן אַזְוַלְכָעָן, וואס האבען זיך אַונְטְּרָגְעָנוּמוּן צָהָלָעָן
וּאְדִ-גְּעָלָט. אָז זיִי האבען גַעֲקָנָט צָהָלָעָן, האבען ווי גַעֲצָהָלָט.
אַיעָט קָאנָעָן זיִי שְׁוִין מַעַהְרָע נִיט צָהָלָעָן. אַיבָעָר וועס ? דער
ברְּיוֹטְ-גְּעַבָּעָר אַיז קָרָאָנָק גַעֲוֹאַרְעָן. אַדרָע עס אַיז קַיִן אַרְבִּיט
נִישְׁטָאַ. אַדרָע עס האט אַוִיסְגַעְדָּאָכָעָן אַסְמָרִיָּה. עס ווּלְט זיך
פִיט אַנוּוּרָעָן אַקָּסְטָאָמָעָר. וואס טְהוּט מְעָן ? לְעַגְתָּאָוִים אַלְיהוּ
דְּרֻעוּוֹיָל פָּוֹן זִין פָּאָקָעָט. וואס זָאָלָט אַיהָר סְלַעְתָּרָעָן ? סְאִיז
צְרוֹת מִט צְרוֹת מִט צְרוֹת ! ...

.

מיינט איה, אzo אונזער חבר פיני איז צופריידען מיט זיין דושאב? אויך ניט. ביז מע קעטש אַ אַסְטָאָמֵער, זאנט ער, קומט אַן כְּרִיעַת יְסִיסּוֹף. מע רעדט איבער איהם, זאנט ער, דריי טאג מיט דריי נעלט. מע ניט איהם צו פארשטען, איזא חאמולע, דעם של פון אינשורען, קוים געפֿוּלֶט ביי איהם איזין „אַפְּלוֹיַיְקִישָׁאָן“. לאזט זיך אום, אzo ער האט אוייפֿן צוויטען טאג חרטה געקראנען, אדרער דער דאקטאָר האט איהם, „רעדושעקטעט“, דאס הייסט, ער האט אַנְגַּשְׂרִיבָּעַן אויף איהם המנְסָס מסירות. דער קאַסְטָאָמֵער איז איהם ניט געפֿעַלְעַן אין שליער נאַקְעַטְעָרְהִיְיד... נאָר דאס גַּרְעַסְטָעַ פָּוֹן אלע אָוְמְגַלְיקָעַן אָוּן די ער גַּסְטָעַ פָּוֹן אלע צְרוֹת בַּי אַינְשְׂרָעָנָס־אַיְדּוֹשְׁעָנָטָס אַיז די „לְעָפָס“. „לְעָפָס“ הייסט, אzo אַ אַסְטָאָמֵער הערט אויף צו צאהלען. דעמאָלַט רעד בענט מען אָפּ דעם אַיְדּוֹשְׁעָנָטָס פּוֹפְּצָעָהָן מֵאָל אָזְוִי פִּיעַל, ווּפִיעַל דעם קאַסְטָאָמֵערָס פְּרֻעְמִיעַ האט באַטְרָאָפָעַן. פַּנִּי זאנט, אzo ווען ניט די „לְעָפָסָס“, וואָלַט ער אַנְגַּשְׂרִית אָט די שטוּב מיט גָּלְדִּ! אָוּזְוִין זְוִין שלִים־מוֹל האבען עטליכע קאַסְטָאָמֵערָס מיט אָל, גלייך ווי מע האט זיך אַוְיפֿנְעַרְעַט, אַוְיפֿגַּעַהָעַרט צו צאהלען.

— לאזען זוי ברענען אוייפֿן פִּיעַר, טאָקי די קאַסְטָאָמֵערָס, מיט די אַינְשְׂרָעָנָט, מיט די אַגְּנַנְטָעָן, מיט די „לְעָפָסָס“ אָוּן מיט די קַאְמְפָאַנְיָעָס! — אָזְוִי זאנט פִּינִי. ער ווועט שוין בעסער געהן, זאנט ער, מיט מײַן ברודער אלְיהו אַין אַיְנְגַּעַן בִּזְעָנָם. אַ פָּאָר טאָלָעַר האבען זוי בִּיְדָע מיט גַּאֲטָס הַילָּךְ אַפְּגַּעַשְׂפָּאָרָט. זְוִי סְאַנְעַן שוין טהון בִּזְעָנָם.

אָוּן סְאַיז גַּעֲלִיבָּעַן, אzo מִיר גַּעַהַעַן אַין בִּזְעָנָם.

XV

מִיר גַעַהָעַן אֵין בְּזֹנָעַם

מִיר גַּעֲהָעָן אֵין בְּזֹנוּם

.א.

וואס איעיר הארץ גלאסט — דאס געפינט איהר דא אין די פיעפרס, אין די גאוזטען הייסט דאס. פון פונגעלמייך. זוכט איהר ארבײַט — געפינט איהר דאס אין פיעפר. זוכט איהר „הענט“, דאס הייסט ארבײַטער, — געפינט איהר זיי אין פיעפר. זוכט איהר א חתן אדרער א כלה — געפינט איהר עס אין פיעפר. זוכט איהר א ביזנעם — געפינט איהר עס אין פיעפר. מיר האבען געוצט ביזנעם, דעריבער האבען מיר גענומען אריינקסקען אין פיעפר אריין טאג אויַף טאג, און מיר האבען זיך אפניעשטעט אויף צוא מין אדרווערטיזמענט: „סינאָרֶס-סְטִישִׁין-רוּקְעָנְדִּי“ סאָדער-וואָס-ער-סְטִיעָנְד צו פאָר-קוּפָּען. אַקענען איבער א סְפָּהָל. אַרְזָאַכְּבָּעַ פָּאַמְּילִיעַן טְרָאַכְּבָּעַל. נְאָרָאַנְטִירָאַט גַּטְעַ בְּזֹנוּם. קְוָמָט שְׁנָעַל!...”

אויב איהר זענט נאָך א גְּרוּנָר, דאס הייסט, איהר זענט נוּט לאָגָג אֵין לאָגָג, באָדָאָרָה מעָן אַיְדָה פָּאַרְטִּוּשָׁעָן ווּאָס דָּס מִינְט: דאס אֵין א טִישָׁעַל, ווּאָס מַעַ פָּאַרְקִוְּפָּט דָּרוּיוֹת סִינָאַרְעַטְלָעַד, שְׁרִיבְגָּנְצִיְּג אָס צְוָעָרְקָעָם אָס סָאַדְעַזְזָוָסָעָר, אָס א בְּלָאַטְ-צִיְּטוֹנָג

אויך. דאס טישעל אויז אקענען אַ שקאָלע. און פֿאַרְקּוֹפָעַן פֿאָרַד קוֹיֶּפֶט זִיךְרַע עַס אַיבָּעַר דּוּם, וּוֹאָס אַ מַּאֲן דָּאָרְפַּעַן זִיךְרַנְתַּעַן מַיט אַ וּוֹיִיב, אַדְעַר אַיבָּעַר אַיְין אַנְדָּרַר סִיבַּה אַין דּוּר פֿאַמְּלִילְיעַ...

ב.

האט זיך אַפְּלַו מֵיַּן בְּרוּדָרַע אַלְיהָוֶס וּוֹיִיב בְּרַכָּה אַוּוּקְעַד גַּעַשְׁטָעַלְטַן אַקְעַנְעַן מַיט אַיְהָרַע טַעַנוֹת: עַרְשְׁטָעַנְסַן, פּוֹן וּוֹאַנְעַן וּוֹיִיסְטַן מַעַן, אָז דָּאָס אַיְזַן אַמְּתַן? אָזָן צְוּוִיְּטָעַנְסַן, צַו וּוֹאָס זָאַלְעַן מִיד קְרִיבַּעַן מַיט אַ גַּעַונְטָעַן קָאָפְּ אַיְין אַ קְרָאַנְעַן בְּעַט אַרְיַין? אָזָן מַאֲן אַזְּנַן וּוֹיִיב וּוֹילְעַן זִיךְרַנְתַּעַן — וּוֹאָס דָּאָרְפַּעַן מִיד זִיךְרַנְתַּעַן? מִיטַּעַן?... סִימְינַט אַיְהָר, אָז נַאֲרַד דָּאַהָּט אַוְנוֹעַר בְּרַכָּה גַּעַפְּוֹנְעַן אַ טַּעַנְהָה? בַּיְּ הַוְנְדָרַט אַנְדְּרַעַע בְּזַוְּנָעַם הַאט זִיךְרַנְתַּעַן אַוְמְעַטְמָוָם אַיְין אַנְדָּרַר חַסְרוֹן. מֵיַּן בְּרוּדָרַע אַלְיהָוֶס הַאט שְׂוִין? אַנְגַּג אַמְּאַךְ גַּעַנְעַבְעַן אַוְוֹפְּ אַיְהָר מַיט דּוּר הַאנְטַן. הַאט עַר אַבָּעַר נִיט גַּוְתַּן אַפְּגַּנְעַשְׁנִיטָעַן פּוֹן אַיְהָר. זִיךְרַת אַיְהָם גַּעַנְעַבְעַן צַו וּוֹיִסְעַן, אָז עַר זָאַל נִיט מִינְגַּעַן, זָאַל נַאֲרַנְגַּע זִיךְרַנְתַּעַן בַּיְּ זִיךְרַנְתַּעַן גַּדְלַיְדַּגְעַן. אָז עַר זָאַל נִיט מִינְגַּעַן, אָזָן דָּאָס, וּוֹאָס עַר הַאט אַרְאַפְּגַּנְחַאְפַּט דָּרְיַיְלְקִים פּוֹן זִיךְרַנְתַּעַן בַּאֲרַד, בַּיְּתַאְיַהְמַת דָּאָס רַעַכְתַּן צַו בַּלְאַזְוֹעַן פּוֹן זִיךְרַנְתַּעַן בַּאֲרַד, אַלְיהָוֶס גַּעַנְטַפְּעַרְטַן, לְמַאֲיַהְרַע טַאַטְעַ וּוֹנָה דּוּר בְּעַקְעַר הַאט אַרְאַפְּדַּי גַּעַנְעַמְעַן דִּי גַּאֲנַצְעַ בַּאֲרַד?... מִישְׁתַּחַת זִיךְרַנְתַּעַן אַרְיַין אַוְנוֹעַר חַבְרַ פִּינְגַּי אָזָן וְאַגְּטַן: „וּוֹיִיסְטַן אַיְהָר וּוֹאָס? אַזְּדַּעַת מַיט אַיְיךְ אַיְיךְ אַזְּנָעַט צְוּוּוּת צְוּוּיְּנָמָן אַיְינָמָן, אָז אַוְיבַּ אַיְהָר וּוֹעַט גַּעַפְּגִּינְעַן צְוּוּיְּשָׁעַן דִּי הַוְנִי דְּרַעַט מַיְלַיאָן אַמְּעַרְיקָאַנְעַר אַ הַאֲלַב טַוְזַעְמַנְטַשְׁעַן מַיט בַּעַדְךְ, זָאַלְעַט אַיְהָר מִיךְ אַנְרְוֹפָעַן בַּלְאַפְּעַר!“ — „סְאָ מִשְׁלָ! — רַופְט זִיךְרַנְתַּעַן דִּי מַאְמָע. — דְּרַעְמַאְךְ גַּעַהְעַן קַאַטְשְׁקָעַם בָּאַרוּוּם... רַעַט שְׂוִין בְּעַסְעַר פּוֹן אַנְדְּרַע וְזָאַכְעַן“...

מֵיַּן מַאְמָע הַאט פִּינְטַן, אָז מַע רַעַטְעַט פּוֹן בַּעַרְדַּ. סְאָזְנַעַג פְּאָר אַיְהָר, זָאַגְטַן זִיךְרַנְתַּעַן, אָז זִיךְרַת דְּרַעְלַעַבְטַן צַו זַעַהְעַן, אָז פִּינְסִי דּוּם חַזְוַנְסַן זַוְהַן הַאט גַּעַמְאַכְטַן אַ מַחְקַעְפַּעַן צַו זִיךְרַנְתַּעַן בַּאֲרַד, אָז אַד אַזְּנַעַג וּוֹהָה אַיְזַן צַו אַיְהָר שְׁוֹגָנָים!...

ג.

די בזונעם, וואס מיר זענען אין זי גענאנגען, האבען געהאט אס סך מעלות. די ערשות מעלה איז געוען, וואס מיין ברודער אליהו איז, אויב איהר גערענט, נאך פון דערהייט א מייסטער אויף צו מאכען (דא הייסט עם מאנופעקטשוריין) אלעלוי גע-טראנקען. דעריבער האט זיך אונז געלוינט צו מאנופעקטשוריין סדרעוואסער און פארקייפען א גרויסע גלאז פאך א סענט. מיט סייראָפּ – צווויי סענט. דעת סייראָפּ האבען מיר אויך אליין גע-מאכט. נאך א מעלה – וואס מיר האבען געהאט די בילגנסטע שענדים (קאנפעקטען). א פולע זשמיינַי האבען מיר גענבען פאָר איין סענט. און אליין האבען מיר אויך געקאנט סמאצקען קענדים. איז איך זאג „מיר“, מיין איך דאס מיך און מיין חבר מענדעל און פינײַן. מיר אלע דריי האבען געהאלפּען שטעהן בי אונזער סטענד און געבען א נאש, אzo סיינער זאָל ניט זעהען. סיידען אzo ברכה איז געוען דערביי, האט מען ניט געקאנט נאשען. און ווי אויף צוילחכעים, איז ברכה געוען כמעט גאנצע טעג ביומִים סטענד, געהאלפּען טהוּן ביזונעם. אלע האבען מיר געהאלפּען טהוּן ביזונעם. אפיול טיבעל, און אפיול די מאמע. א קונה, אzo ער איז צונען גאנגען צו אונזער סטענד, האט ער זיך אוש דערשראָקען, דער זעהנדיג איז משפחּה מיט איזו פיעל ביזונעליט. דאס איז אבער דוקא געוען זעהר גוט. א קונה האט ליעב קרייכען אהוּן, וואו ס'אייז ענג.

ד.

די בעסטע צוית פאָר אונזער בעזונעם איז זומער, אין די הייסע טאג. זומער איז אין ניריאָך איז אמת/ער ניחנום. דער עולם קויקט זיך דעת גאנצען טאג מיט מאראָזשענע. „אייזיקרים“ הייסט עם דא. אויףּן שענדוויטש פארקייפט זיך עס. דאס הייסט,

צויי ביסקויטלעך און אין מיטען אביסעל איזודקרים. און דאס שאסט א פעני. פאַרדיינגען מיר דערבי האלב אויף האלב. נאָר ניט דא שטעקט אונזער פאַרדיינגעט. דער גאנצער מול-ברכה ליגט נאָר ערניעץ אנדערש. אין אָזָא מִין קָאָלְטָעַן גַּעֲטְרָאָנָּק, וּוֹאָס מַעַן רָוֶפֶט דָּאָס „סִידָּעָר“. דָּאָס אַיְזָא מִין זַוְּרוּסִילְּבָּרְכָּה, אַדְּעָר זַוְּסִילִיךְ-זַוְּיַעַרְעָרְקָוָאָס מִיט אַשְׁוִים אָזָן סֻעַּ שְׂטַחְיָפָעַט בֵּי דַּעַר צוֹנָג. דַּי, וּוֹאָס האָבָעַן אַמָּאָל פָּאַרְזָוָכָּט שאַמְּפָאַנְיַעַרְזָוִין, זַאנְגָעַן, אָזָן סְחָאָט אַטְעַם פָּוָן אַמְּתָעַן שאַמְּפָאַנְיַעַרְזָוִין. אָזָן חָאָטָשׁ „סִידָּעָר“ אַיְזָא אַיְזָא אַמְּרִיקָאָנָּעָר גַּעֲטָרָאָנָּק, פָּוָן דַּעַסְטוּוּעָגָעָן וּוֹעָר מַאֲנוּפָעָקָט טַשְׁוָרָט אַיְהָם? — מִין בָּרוּדָעָר אַלְיָהָו. וּוֹאָס קָאָן דָּעַן אַלְיָהָו נִיט? קוֹקָט נִיט דָּעַרְיוֹף, וּוֹאָס פְּנִיָּי מַאְכָט אַיְהָם אַוְיסְצָוְרָהָעָן. אָונְזָעָר חַבָּר פְּנִיָּי הָאָט שְׁוִין עַטְלוּכָּעָמָל פִּירְגָּהָאַלְטָעָן מִין בָּרוּדָעָר אַלְיָהָו, אָזָן זַוְּיַעַרְעָרְקָאָנָּעָר הָאָט נָאָר אַיְזָן מַעַלה — עַר אַיְזָן קָאָלָט. וּוֹיְטָעָר טָוִיגָעָר אוֹיפָעָר כְּפָרוֹת. קַיְיָן קָאָפָזְקָיָט! עַנְפָעָרט אַיְהָם מִין בָּרוּדָעָר אָפָמִיט אַזְוִיְעָרָאָנָּאָנד: וּוֹי בָּאַלְד אָזָן דַּעַר שאַמְּפָאַנְיַעַר טָוִיגָעָנִיט, הַיְינָט וּוֹאָס זְשָׁלְיאָקָעָט עַר אַיְהָם גָּאנְצָעָט טָעָנָג? זַאנְט אַיְהָם פְּנִיָּי: „וּוֹאָס אַחֲרָת דָּוָק, אָזָן אַיְדָזְלָאָקָעָט? אָזָן וּוֹיְפָעַל קָאָן אַעֲמָנְטָשׁ אָנוֹשְׁלִיאָקָעָן? אַיְדָזְלָאָקָעָט זְשָׁלְיאָקָעָט? אָזָן נָאָנָצָעָן פָּוָן גָּאנְצָעָן פְּרִיה בֵּין אוֹיפָעָר דַּעַר נָאָכָט, וּוֹיְסָאָרִיךְ נִיט, אָוִיב אַיְדָזְלָאָקָעָט וּוֹעַל אָנוֹשְׁלִיאָקָעָן אוֹיפָעָר אַנְיקָעָל...“ מִישָׁט זַוְּק אַרְיוֹן בְּרָכָה אָזָן זַאנְט, אָזָן נִיקָּעָל גַּעַתְּהָט אַוְידָזְלָאָקָעָט. שְׁטַעַלְתָּאָזָן זַוְּק אַיְזָן טִיבָּעָל פָּאָר אַיְהָרָמָאָן אָזָן זַאנְט, אָזָן אַיְהָרָפָנִי אַיְזָן גַּלְיְיכָעָר שַׁוְּתָּחָזְדָּוָה זַוְּדָיְבָּעָמָעָם, וּוֹי אַלְיָהָו, אָזָן אַשְׁוָתָּחָמָעָגָעָזְדָּאָכָט זַוְּדָיְבָּעָמָעָם, פָּאַרְגָּנִינָעָן אַוְיסְצָוְגָּעָבָעָן אַמָּאָל אַנְיקָעָל אַנְיקָעָל? אַנְיקָעָל? גַּלְיָקָעָט, וּוֹאָס דַּי מַאְמָע אַיְזָן דָּעַרְבִּי. זַאנְט זַי, מַעַן זַאְל זַי גַּילְטָעָן, וּוֹאָלָט זַי בָּאָר אַיְהָרָע זַיְנָד נִיט גַּעַוּאָלָט זַיְקָרָהָרָעָן זַי אַטְדָּר אַמְּרִיקָאָנָּעָן מַשְׁקָה, וּוֹאָס הָאָט אַפְנִים פָּוָן סָאָרָאָוּזָעָן אָזָן אַטְעַם פָּוָן חַלְשָׁות!... וּוֹעָהָד אַגְּלָעָכְטָעָר, אָזָן דָּעַרְזָוִילְעָרְקָעָר מַעַן אוֹיפָעָר זַי זַאנְגָעָן זַי. שְׁטַעַכְוּוּרְטָלָעָר.

ה.

שפערעה, העט-העט, אין זויטען זומער, אז עם קומען-אויף דיא קאווענעם (דא הייסט עס „וואטער-מעלאן“), מאכען מיר נאך מעהר ביונעט. מיר צענידען דעם קאווען אויף א סך שטיקלען און פארקוייפען צו סענט א שטיקעל. אז גאט העלפט א געראטע-עם קאווען, מאכט מען פון איהם גאלד. אז עם בליבט נאך אייבער א פאר שטיקלען אויף' סטען. האבען מיר א גוטע ווע-טשערע. ווארום אונגעשניטענע קאוועגען טאר מען ניט לאזען אויף מארגען. ס'וועט פון דעם וווערען דרייליט. בעטען מיר גאט, דאס הייסט, איך און מיין חבר מענדעל און פיני, ס'זאל בליבען וואס מעהר שטיקלען פונ'ס טאג...

ג.

דאס איז אבער אליע אועלכע זאבען, וואס האבען אויף זיך א ציט, א סיוזן. געהט אועעך דער זומער — איז אוייס שאטמאָ-ניער, אוייס וואטער-מעלאן! דערפֿאַר איז סינאָרעדעלען א סחרה, וואס וויסט ניט פון קיון סיוזן. סינאָרעדעלען געהן א גאנץ קילעכיגען יאהר. אז מיר מאכען מיט דעם גאנץ גוטע ביונעט. פארהאן אלערליי סינאָרעדען. פארהאן צו סענט א שטיק. אז בפארהאן צוויי שטיק פאר א סענט. סינאָרעדען איז אויך איז ארטיקעל, וואס מע קאָן אמאל א נאש טהוּן, פאררויכערען א סינאָרעדעל בסוח, קינגעַר זאל ניט זעהן. דא זאנט מען ניט רוייכערען. דא זאנט מען „סמווקען“. באָדראָרְפֿאַר זיך טרעפען א מעשה — איך האב אינמאָל אווועקגעשלעפעט א סינאָרעדעל, און מיר האבען דאס פארדויכערט. איך און מיין חבר מענדעל. איך א ציה, ער א ציה. אז עם וואלט אפנעלאָבען גלאָט. איז דאָה אבער דאָ א ברכה אויף דער וועלט. האט זי באָדראָרְפֿט דער-שמעקען, איז מיר סמווקען א סינאָרעדעל. געהט זי און דערצעעהלט

דאס אליהו! הָאַט מֵזֶר מִין בְּרוֹדָר גַּעֲנָבָעַן אַ סִינָגָרָעַטָּל — או אַיך וּוּלְ דָס גַּעֲנָקָעַן! אַיהם האַט שְׁוִין נִיט אַזְוִי גַּעֲנָהָרָט דָס סִינָגָרָעַטָּל, וּוּי דָס, וּוּאַס סְ'אַיז גַּעֲוָעַן שְׁבַת. פִּיסְיִ דָס חֻזְנָס יְוָנָגָעַל זָאַל רַוִּיכָרְעַן אָום שְׁבַת — בַּאֲדָרָרָפּ מַעַן אַיהם הַרְגָּעָנָעַן! פָּאָר אָזָא זָאַךְ האַט שְׁוִין אַפְּיָלוּ דַי מַאֲמָעַ צְוָנָגָעָבָעַן, אוֹ דָעַר הַוְּנָט אַיז וּוּרְתָה דָעַם שְׁטָעַקָּעַן... פָּוּן דַעַמְּאַט אַן סְפָּוּקָעַן מִיד שְׁוִין נִיט קִיּוֹן סִינָגָרָעַטָּן. אַיך קָאַן שְׁוִין גַּאַר אַפְּיָלוּ דָעַם רִיחַ נִיט פָּאָרְטָרָאָגָעַן...

.

אוֹיסָעַר סִינָגָרָעַטָּן הַאֲכָעַן מִיד אַוִּיפּ אַונְזָעַר סְטָעַנְד פִּיְוָעָרָם צַו פָּאָרְקָוִיְּפָעַן. אִידְיָשׁ גַּאֲזָעַטָּן אָוֹן זְוָרָנָאַלָּעַן. קִיּוֹן גַּרְוִיסְעַ בְּיוֹנָעָס מַאֲכָעַן מִיר נִיט מִיט זַיִ. דַעַרְפָּאָר האַט אַבְּעָר אַונְזָעַר חַבְרַ פִּינִי וּוּאַס צַו לְיוֹנָעַן. עַר לְאַזְוַת נִיט דָרָךְ אַיזָּן פִּיְוָעָר. שְׁטָעַקָּט עַר אַרְיוֹן דַי נָאַזִּי, אַיזָּן אַיהם שְׁוּעָר אַפְּצָוְרִיְּסָעַן. עַם צִיחַת אַיהם, זָאַגְטָ עַר, צַו דַי פִּיְוָעָרָם, וּוּי אַמְּאַגְּנָעַט. עַר האַט שְׁטָאַרְקָחַשְׁ אַלְיוֹן עַפְּסָ אַרְיוֹנְשָׁרִיבָעַן אַיִּן דַי פִּיְוָעָרָם. עַר אַיזָּן גַּעֲוָעַן אַוִּיפּ אַיסְטַּיבָּרָאָדוֹיִי, דַאֲרָטָן וּוּאוֹ דַי פִּיְוָעָרָם דַּרְוקָעַן זַיִ, עַטְלִיכָּעַ מַאְלַי. וּוּאַס עַר האַט דַאֲרָטָן גַּעֲתָהָאָן — זָאַגְטָ עַר אַיךְ הַאָבָ מָרוֹא, אַזָּעַר האַט גַּעֲבָרָאַכְטָ צַו טְרָאַגָּעַן אַהֲנִצְוָזָוּ נִיט. אַיךְ הַאָבָ מָרוֹא, אַזָּעַר האַט גַּעֲבָרָאַכְטָ צַו מַעַ בְּרָעַנְגָּט דָעַם בְּאַנְטָשָׁ אַ פָּאָר פָּוּן וַיְיָנָעַ לְיעַדְלָעַךְ. מַחְמָת אָזָעַר אַלְעָמָעַן אַונְזָעַר מִיט פִּיְוָעָרָם, חַאְפָט זַיִ צַו דָעַם פְּרִיהָעָר פָּוּן אַלְעָמָעַן אַונְזָעַר חַבְרַ פִּינִי. עַר זָוְכָט אָוֹן נִשְׁטָעַרְתָּ אַיִּן אַלְעָזָוּ וַיְיָנְקָעַלְעַךְ. דַי הַעַנְטָ צִיטָעָרָעַן אַיהם אַזְוֵשׁ. דַעַרְנָאַךְ חַאְפָט עַר זַי אַוִּיפּ אָוֹן לְאַזְוַת וְזַי לְיוֹפָעַן אַוִּיפּ אַיסְטַּיבָּרָאָדוֹיִי. פְּרָעָנְטָ אַיהם מִין בְּרוֹדָרָ אלְיָהוּ: וּוּאַס האַט עַר צַו טְהָוָן אַוִּיפּ אַיסְטַּיבָּרָאָדוֹיִי? זָאַגְטָ אַיהם פִּינִי, אַזָּעַר זָוְכָט אַ בְּיוֹנָעָס. פְּרָעָנְטָ אַיהם אלְיָהוּ: מִיר טְהָוָן דָעַן נִיט קִיּוֹן בְּיוֹנָעָס? עַנְטָפָעָרָט אַיהם פִּינִי: אַט דָס הַיּוֹסְט אַוִּיךְ אַ בְּיוֹנָעָס? אַ גַּאַנְצָעַ מַשְׁפָּחָה פָּוּן זְיָבָעַן עַסְעָרָם אַוִּיפּ אַיזָּן שְׁטִיקָעַל

סטענד — אויך מיר א ביזענעס! ... פרענט איהם אליהו: וואסערע זיעבען עסערס? רעכענט איהם פיני אוייס אויף די פינגערט: ער און זיין טיבעל איזו ניט צוווי. אליהו און זיין ברכה איזו ניט פיער. די מאמע איזו ניט פינגערט. און ביידע קטנטים — איזו ניט זיעבען. די "קטנטים" — דאס מײנט ער מיך און מײן חבר מענדעל.

.ת.

פאָרדורייסט עם מײַן מאָמען. זי שטעלט זיך איזין פאָר מיר און פאָר מײַן חַבֶּר מענדעל. זי זאנט, אָז מיר פאָחדענען אונזער שטיקעל ברויט נאנצ' כהֶר. וואָרום פֿאָרטאג, אִיידער ער סטענד ווערד געפֿענט, צעטראָגען מיר שׂוין דעם מאָרגנּען-פֿײַפֿער צו אָונְז ערעד קָאָסְטָאָמְעָדָם. דערנָאָך געהען מיר איזן סּוֹהָל (יאָ, מיר געהען שׂוין אָזְנּוֹן סּוֹהָל). אָז אָז מיר קומען פֿוֹן סּוֹחָל, העלפֿען מיר אָטְעַנְדָּען די ביונעס. אָזּוֹ, טאָקי מיט דעם לְשׂוֹן, זאנט די מאָמע. זי רעדט שׂוין אויך העכּר האָלבּ אויףּן הינען לְשׂוֹן. אָזּוֹ אָז "חוּהָן" זאנט זי שׂוין ניט. זי זאנט שׂוין אָז "טְשִׁיקָּעָן" אָז "קִיטְשָׁעָן". נאָר וואָס דעַן? בֵּין אִיחָר קומט נאָך אוייס פֿאָרְקָעָהָרָט: אָז "קִיךְ" אִיז בֵּין אִיחָר אָז "טְשִׁיקָּעָן". אָז "חוּהָן" אִיז בֵּין אִיחָר אָז "קִיטְשָׁעָן". "אִיךְ גַּעַת, זאנט זי, אִין טְשִׁיקָּעָן אָוּסְזָאַלְצָעָן די קִיטְשָׁעָן".... לְאַכְטָמָן פֿוֹן אִיחָר. לְאַכְטָמָן זי אויך. "אָ דָאָנה — זאנט זי — יאָסְטָרְיוּדָלָעָט אָז דָּאָבָרָעָט מִינְעָלָעָט".... אָנוֹ, זוּיט אָ ברִיחָה אָזּוֹ זַעַט דָּאס אִיבּעָר אָוּוֹת אִינְז געלש!...

XVI

העללאו, לאנדסמאן!

XVI

העללאו, לאנדסמאן!

.א.

לויפען מיר איניכאל פארטאג, איך און מיין חבר מענדען
מייט די פרישינקע פיעטערס צו אונזערע קאסטאמערם. פלויצים
דרפיהל איך א זען פון הינטען איז פלייעץ און איך הער עמיצער
גופט אויס :

— העלאו, לאנדסמאן !

דרעה איך מיך אום און טחו א קו — ס'איו מאטעל ! „מא-
טעל דער נרויסער“. דאס איז דער מאטעל, וואס האט זיך ארום-
געשלעפט מייט אונז אמאָל איבער דער וועלט. אין קראקע מייט
לעמערג, אין וויען איז אנטווערטען. אויב איזה גערענטקט,
האט ער מיך אוייסגעלההרענט שטעלען א נובערנאטאר איז זיט
ארין און איז געווען א בויכרעדער. ער איז אווועק מייט דער חז-
לייאטערע א סך פריהער פון אונז. איז מיר האבען זיך נאך ארום-
געבלאנקעט איבערן לאנדאנער ווהויטשעפעל, איז ער שוין געווען
דא איז אמערייקע אללרייט. דאס הייסט, ער האט שווין געהאט א-
דוושאב איז א קלינינגע-סטאר, און ער האט נאך איצט אויך איז
דען דושאב. פרעג איך איהם : „וואס איז דאס פאר א דושאב ?“

דערקלערט ער מיר, געהענדיג, איז דאס איז א מין קלינינגע-פעקטאר, וואו מען דיויניגט מלכושים. דהינו, ווי איזו? מע נעמט אריין, זאנט ער, א פאר צעKENייטשטע תחתונים אין איז מאשין צוישען צוועי פרענספֿלִינְגָּלְעָן. דורך א באזונדר ער אויעועלע וווערען די פרעם פְּלִינְגָּלְעָן גוט אַנְגָּוֹאַרְעָמֶט. א מענטש טהוֹט א דרעה — אויסגעַ פרענסט א פאר הויזען!

ב.

— און וואס איז איעער דושאב? — פרענט מאטעל ער גרויסער בי מיר און מיין חבר מענדעל.

— כיר דעליווערען, זאג איך, נויס-פֿיְפֿערם. מיר צעטראנען, זאג איך, צויטונגען צו אונזערע קאסטאטאמערם, אידיידער מיר געהען אין סקוחל. און איז מיר קומען, זאג איך, פון סקוחל, העלפֿען מיר אטענדען די ביזונעם. מיר האלטען, זאג איך, א סטענד אויפֿן קאָרְנָאָר, און מיר מאכען אַלְעַבָּעָן...

— אהא! — זאנט מאטעל ער גרויסער. — דו רעדסט שוין נישקחה' דגן איינגעַלְשָׁן. וויפֿעל מאכט איהָר, זאנט ער, א וואָד, אָזְעַלְכָּעַ צוועי ביזונסלייט, ווי איהָר?

— איזן דורךשניט, אָרוּם און אָרוּם, — זאג אוּך — קאנען מיר אויסשהָאנְגָּעָן אַטְלָעָר אַוְאָד. און אַמְּאָל אַטְלָעָר און אַקוּאָדער...

— און דאטס אלְלָא? — רופט זיך אַז מאטעל ער גרויסער מיט נדלות. — איך פֿאָרְדִּיעָן אלְיָוִן דריי טַלְעָר אַוְאָד... וואָס איז דיו נוּם פֿוּן דעם דָּאָזְגָּעָן דושענְטַעַלְמָאָן? — מאכט מאטעל און וויאָזֶט אַז אוּפָה מיין חבר. זאג איך, איז ער הייסט מענדעל. צעלאָכט זיך מאטעל און זאנט, איז מענדעל איזו פֿע! וואָס פֿאָר אַנְמָעָן מענדעל? „ווי אָזְוִי זְשָׁע דעַן, פֿרְעָג אַיך אֵיהָם, זְאַל עַר הַיִּסְעָן?“... פֿאָרְטְּרָאָכְט זיך מאטעל אוּפָה אַוְיָלָע און זאנט, אַז עַר ווְאַלְט באָדָאָרְפָּט בעסער הייסען מײַק, נִיט מענדעל. מײַק אַיז

שענער. זאג איד: "וואי איזו וועט רופט מען דיך?" זאנט ער: "מעקס". זאג איד: "וויבאלד איזו, דארפ איד דאך איז אונד הייסען מעקס". איד הייס דאך איז מאטעל". זאנט ער: "שור הייסט דו מעקס". און ער געזעגענט זיך אפ מיט אונז: — גוד באַי, מעקס! גוד באַי, מײַק!
אוֹן מיר רעדען-אָפ, אוֹן עכטשען זונטאג זעהען מיר זיך איז מואוינוּנְג-פִּיקְטְּשָׁוּרָס. מיר נבען זיך אַיִּינְסָס דָּאָס אַנְדְּרָעָרָעָר דִּי אַדְּרִיסִים אָוֹן מיר צענעהען זיך אַיְתְּלִיכְעָר אָוֹן זַיְן וּוּגְ אַרְיָן.

ג.

זונטאג נאָך דינער געהען מיר, אַיד אָוֹן מֵיַן חֶבֶר מֵיַק, וּוּאָס האָט נִיט לְאַנְג גַּעֲהִיסָּעַן מַעֲנְדָּעַל, אַיִּן מַוְאַוְוִינְג-פִּיקְטְּשָׁוּרָס זַעַהַעַן דָּעַם גַּרְוִיסָּעַן מַוְאַוְוִינְג-סְטָאָר טְשָׁאָרְלִי טְשָׁאָפְּלִין. מֵיַן בְּרוּדָעָר אַלְיָהוּ אָוֹן אָוְנוּעָר חֶבֶר פִּינִי גַּעֲהִעַן אַוְיךְ מִיט אָוֹן. דָּעַם גַּאנְצָעַן וּוּגְ רַעַדָּעַן זַיְן וּוּגְעַן טְשָׁאָרְלִי טְשָׁאָפְּלִין. וּוּאָס פָּאָר אַגְּרוּסָעָר מַעְנְטָשָׁה עַר אָוֹן, וּוּפִיעָל עַר קְרִינְט בָּאַצְּחָלָת, אָוֹן אָוֹן ער אָוֹן אַידָּר. גַּאֲרָא אַזְוִי וּוּי דַּי צְוִוִּי קָאנְגָעַן זַיךְ קִינְמָאָל נִיט אַוְסְגָּלִיכְעָן מִיט דַּי מַיְוִוְוָגָעָן, וּוּאָס אַיְנָעָר זַאֲגָט, דְּרוּינְגָט דָּעַר אַנְדְּרָעָר קָאָפּוּרִיָּה, פְּרָעָנְטָמִין בְּרוּדָעָר אַלְיָהוּ: מִיט וּוּאָס אָזְן טְשָׁאָרְלִי טְשָׁאָפְּלִין אַזְוִי גְּרוּסִים? עַנְמְפָעָרָת אַיִּהָם פִּינִי, אָז טְוִוָּעָנְדָט טְלָאָלָעָר אַ וּוּאָד צָחָלָת מַעַן נִיט גְּלָאָט אַזְוִי אָבִי וּוּמְעָן... פְּרָעָנְטָ אַיִּהָם אַלְיָהוּ: פָּוּן וּוּאָנָעַן וּוּיְסָט עַר? עַר האָט גַּעַלְיוּנָט אַיִּן דַּי פִּיְּפָעָרָם. אָוֹן פָּוּן וּוּאָנָעַן פִּינִי, אָז עַר האָט גַּעַלְיוּנָט אַיִּן דַּי פִּיְּפָעָרָם. וּוּיְסָט מַעַן, אָז טְשָׁאָרְלִי טְשָׁאָפְּלִין אָזְן אַידָּר? זַאנְט אַיִּהָם פִּינִי, אָז סֻע שְׁטָעָהָט אַזְוִי אָזְן דַּי פִּיְּפָעָרָם. פְּרָעָנְט אַיִִּהָם וּוּיְעָדָר אַלְיָהוּ: פָּוּן וּוּאָנָעַן וּוּיְסָט דָּאָס דַּי פִּיְּפָעָרָם? זַיְן זַעַנְעָן גַּעַוּעַן אַוְיָף זַיְן בְּרִיתָ? זַאנְט אַיִִּהָם פִּינִי: דַּי פִּיְּפָעָרָם וּוּיְסָט אָלָא. לְמַאי פָּוּן וּוּאָנָעַן וּוּיְסָט מַעַן, אָז טְשָׁאָרְלִי טְשָׁאָפְּלִין אָזְן אַ שְׁטוּמָעָר פָּוּן גַּעַבְּוָעָן? אָוֹן אָז עַר קָאָן נִיט שְׁרִיּוּבָעָן, נִיט לִיְּיָעָנָעָן? אָוֹן אָז זַיְן

טאטע איז געוען א שכור? און א זליין איז ער געוען א קלאון
איין א צירק? הערט איהם אויס אליהו און זאנט מיט א קאלטען
לונג-אונ-לעבער: „און אפשר איז די גאנצע מעשה א לינען?“...
ווערד פיני אונגעונדרען און זאנט אויף מײַן ברודער, איז ער איז
א איד א נודניך... און איך האלט מיט פיני'ן. חאטעש אליהו
קעהר מיר אן א ליבּלִיכָּעֶר ברודער, נאר א נודניך איז ער. וואס
אמת איז אמת...

ד.

מיר זענען נארדוֹאס צונגעאנגען צו דער קאסע קויפען טיקעטס,
דע rheערען מיר א קול:

— האו דו יו דז, מעקס? האו אָר יו, מייס?
דאַס איז געוען מאָטעל דער גרויסער, וואַס זיין נאָמען איז
שווין ניט מאָטעל, נאר מעקס.

— קויפט ניט קיין טיקעטס, — זאנט אונז מעקס — איך
טריט איזיך היינט מיט טיקעטס... דאַס הייסט, ער נעמט אונז
אויף זיינע הוצאות. און ער ציחת אָרוּס פון שענען האָלבּעָן
מאָלער און טהוט איהם אַ ואָרכָּפָּע דעם מײַדעל, וואַס זיצט בײַס
פענסטערעל, און הייסט זיך געבען דריי טיקעטס אָפְּסְטָעָרֶז, דאַס
הייסט, פון אויבען, אויף דער גאלעריע.

— ווער איז דער שלז'יס-זול? — פרענט אליהו בו אונז.
דע רצעעהלען מיר איהם, ווער דאַס איז. באָטראָקט איהם אליהו פון
אויבען בייז אָרָאָפָּע און פרענט איהם, פֿאָר וואַס ניט ער איהם ניט
אָפְּ קיין שלום-עליכם?

— צי דו בייז שווין געווֹאָרָעָן אָזְוִי גְּרוּס אַז אַמְּעָרִיקָע, אַז
עם שטעהט דיר שווין ניט אַן צו וועדען אַידִישׂ וואָרט?...
ענטפערט איהם ניט מאָטעל דער גרויסער, דאַס הייסט מעקס,
קײַן וואָרט אָפְּילָו, נאר עס דערהערט זיך אַ קווּיטָש פון דער
דרויסען-טייר, ווי עמיינער וואָלט אַרְיוֹנָנָעָרָעָט פון דער סְטְּרִיט:

— אידיאט!

מיר אלע דרעהענדיואים די פנים'ער צו דער טיר אוון מיר זעהען קיינעם ניט. מיר באטראכטן זיך איזינס דאס אנדער ער פאַרעוֹאנְדערט. טהוֹט זיך אַ וָאָרֶף צו דער טיר פריהער אלֵיהוּ, אוֹן נאָך אַיהם פִּנִּי — נִיטָאַ קִיְּנָעַר בַּיִּדְעַר טִיר. זַיִּ קָוְעַן אֹוּפַּה דַּעַר סְטָעַלִי, זַיִּ בָּאוּכָּעַן אַלְעַ וַיְוַנְּקָעַלְעַךְ — נִיטָאַ קִיְּוַן נְפָשָׁה. ווער קאָן דאס זַיִּן? דַּעַר חַבְרָה-מַאֲטָעַל, וְאָסַם חַיִּיסְטַּ שְׂוִין מַעַקְם, נַעַמְתַּ אָנוֹן, מִיר אָנוֹן מִין חַבְרַ מַעַנְדָּעַל אַדְעַר מַיִּסְק, פָּאָר דַּיְהַעַטְמַ, אוֹן אַלְעַ דַּרְיוִי קְלַעַטְמַעַן מִיר אַרוֹוַּת אַפְּסְטָעַרְוּ. דַּאַרְטָעַן זַאֲגַט עַר אָנוֹן אָוִים דַּעַם סָוד, אָנוֹ דָּאַס הַאֲטַעַר, מַעַקְם, דַּוְרְכֵן בּוֹיֵד אַרוֹיְמַעְרָדַט דָּאַס וָאָרֶט „אַידְיאָט“. אוֹן עַר חַזְוַתַּ דָּאַס אַיְבָּעַר זַעהַנְדִּיגַּן נאָך אַ מָּאֵל. אוֹן עַס פָּאַלְטַ אָנוֹ אֹוּפַּה אָנוֹן בַּיְּרָעַן אֹזְגַּעַלְעַטְעַר, אָז קוֹיָם וְאָס מִיר קָאנְעַן דַּעַרְנָאָך אַיְנוֹזִיעַן אוֹן זַעהַן דַּיְקָונְצָעַן פֿוֹן טַשָּׁאָרְלִי טַשָּׁאָפְּלִין.

.ה.

זַיִּנְט אַיְהָר לְעַבְטַ האָט אַיְהָר נאָך אֹזְגַּעַלְעַטְעַט קְרֻעַנְקָנִיט גַּעוֹהַעַן, וְוִי מַאֲטָעַל דַּעַר גַּרוֹיְסָעַר, אַדְעַר מַעַקְם. דָּאַכְט זַיךְ, מַעַבְאַדְאָרֶף נִיט האָבָעַן קִיְּן גַּרְעַסְעַרְעַן קָוְנְצָעַנְמַאֲכָעַר, וְוִי טַשָּׁאָרְלִי טַשָּׁאָפְּלִין. מַאֲכַט אַיהם נאָך מַעַקְם מִיטַּ אַלְעַ פִּישְׁטְשְׁוּוּקָעַט. אַרוֹיְמַעְרָדִיגַּן פֿוֹן טַהַעַטְעַר, אַיז זַיךְ מַיְשִׁיב מַעַקְם אוֹן קְלַעַפְט זַיךְ אָנוֹ אַ פָּאָר קְוַרְצָעַ שַׁוְאַרְצָעַ וְאַנְסְעַלְעַךְ, וְוִי בַּיִּ טַשָּׁאָרְלִי טַשָּׁאָפְּטַלְיַן. דָּאַס קָאַפְּעַלְיִשְׁעַל האָט עַר אַנְגְּרוֹקָט, וְוִי טַשָּׁאָרְלִי טַשָּׁאָפְּלִין. דַּיְּ פִּים אַוִּיסְגַּעַרְהַט, וְוִי טַשָּׁאָרְלִי טַשָּׁאָפְּלִין. אוֹן דָּאַס גַּעַגְעַלְעַ מִיטְּן דַּרְעהַן פֿוֹנִים הַינְמָעַן, מִיטְּן מַאֲכָעַן פֿוֹנִים שְׁטַעַקְעַלְעַ — צַוְוִי טַרְאַפְעַן וְאַסְעַר טַשָּׁאָרְלִי טַשָּׁאָפְּלִין! מִין חַבְרַ מַעַנְדָּעַל, אַדְעַר מַיִּסְק, האָט זַיךְ נִיט גַּעַקְאַנְט אַיְנָה-אַלְטָעַן. עַר האָט אַיהם אַרוֹמָדַגְעַט קוֹשָׁעַן. אוֹן אַלְעַ מַעַנְטָשָׁעַן, וְאָס זַעַנְעַן גַּעַשְׁטָאַנְעַן בַּיִּים טַהַעַטְעַר אַיְן דַּרוֹיְסָעַן, האָבָעַן אָנוֹן נַאֲכַנְעַטְיוּת מִיטַּ דַּיְּ פִּינְגְּרַ:

„און געהט דער צווייטער טשאָרלי טשאָפְּלִין“... אַיהֲרַ קָאנְט וֵיךְ פָּאַרְשְׁטָעַלְעַן, אֹז אֲפִילּוּ אֹזֹא עַרְנְסְטָעַר מָאָן, וּמַיְינַ בָּרוּדָעַר אַלְיהָוָה האָט וֵיךְ גַּעֲהַאְלְתָעַן בַּי דַּי וַוְוְטָעַן לְאַבְּגָנְדָרָג. מַיְינַ בָּרוּדָעַר אַלְיהָוָה האָט אֲבָעַר נִיטְּ לְאָנְגַּג עַלְעַכְּטָרָט. אַיְינַ אַיְינַ מִינְוָת אֹז אַיְהָם פָּאַרְשְׁטָעַר גַּעֲוָאָרָעַן דָּאָס גַּעֲלַעַכְּטָרָט. וּוֹאָס אַיְזַּן דַּי מַעְשָׂה? דַּי מַעְשָׂה אַיְזַּן, וּוֹאָס פְּלוֹצִים האָט וֵיךְ דָּעַרְהָעָרט אַקְּוֹל, וּוֹי פָּוּן אַונְטָעַר דָּעַר עַרְד אַרוֹיִס, עַפְּסִים וּוֹי פָּוּן אַקְּעַלְעַר:

— אַיְדִּיְאָט!

ג.

און אלע האבען זיך אַנְגָּבָוִינְגָּעַן, אַרְיִינְגָּעָקוּקָט אַיְן קָעַלְעַר אַרְיִין, וּוּלְכָעַן מִיר זַעַנְעַן פָּאַרְבִּיגְגָּעָנוּנְעַן. אלע האבען מִיר זיך אַיְינַ גַּעֲהָעָרטָמָ. מַעַקְסַמָּה האָט וֵיך אַוְיך אַיְינְגָּעָהָעָרטָ גַּלְיִיך מִיט אַלְעַמְעַן, גַּלְיִיך וּיך וּוּיסְטַ נִיטְ פָּוּן וּוֹאָס צַו זַעַנְעַן... אַוְן פְּלוֹצִים האָט וֵיך דָעַרְהָעָרט אַקְּוֹל, שַׁוִּין נִיטְ פָּוּן חַיְנְטָעַן, נַאֲרַ פָּוּן אַוְיבָּעַן, עַפְּסִים וּוֹי פָּוּנִים דָּאָךְ אַרְאָפָּ:

— אַיְדִּיְאָט!!!

פְּרִיְהָעָר אַלְיהָוָה אַוְן דָּעַרְנָאָךְ אלע האבען פָּאַרְרִיסָעַן דַּי קָעַט אַרְיוֹף, אַוְיֶפְּזָ דָּאָךְ. מַעַקְסַמָּה האָט אַוְיך גַּעַקְוָקָט אַרְיוֹף. אַוְן דָּאָס האָט גַּעֲהָאָט דָּעַם זַיְעַבְעַטָּעַן חַן. אַיְך אַוְן מַיְינַ חַבְּרַ מַיְיקָ, וּוֹאָס האָבען גַּעֲוָאָסָט, פָּוּן וּזְאָנְעַן דַּי קָלוֹת גַּעֲהָעָן, האָבען זיך נִיט גַּעַקְאָנְט אַיְינְהָאָלְטָעַן אַוְן האָבען מִיט אַמְּאָל אַוְיסְגַּעַשְׁאָסָעַן אַגְּלַעַכְּטָרָט.

ה.

דָּאָס האָט שַׁוִּין מַיְינַ בָּרוּדָעַר אַלְיהָוָה פָּאַרְדְּרָאָסָעַן. וּוּעַן דָּאָס זָאָל נִיטְ זַיְן אַיְן נַיְוִיאָרָק אַוְיף דָּעַרְ סְטְרִיט, וּוֹאַלְטָט מִיר שַׁוִּין אַרְיִינְגָּעָפְּלָוִינְגָּעַן אַפְּיִינְעַ פָּאַר פָּעַטְשָׂ אַיְן בִּידְעַ בָּאָקָעָן. מַיְינְעַ אַוְיהָעָרָעַן וּוֹאַלְטָעַן זיך אַוְיך נִיטְ גַּעַנְאָרָטָט. נַאֲרַ אַזְוִי וּוֹי דָּאָס אַיְזַּן גַּעֲוָוָעַן אַיְן מִיטָּעַן נַיְוִיאָרָק אַוְיף דָּעַרְ סְטְרִיט, האָט זיך אַלְיהָוָה בָּאָיִ

בגונגענט נאר דערמייט, וואס ער האט אונז ביידען גוט אויסגען שאלאָטען, מיד און מיין חבר מײַק. און נאכדרעם האט ער גענומען אונז זאגען מוסר. ער האט אונז אַנגעוויזען אויף מאָטעל דעם גראַיסען, דאס הייסט — אויף מעסטען.

— נעמת איזיך ארראפֿ אַ מוֹסֵר, — האט אונז אליהו געזיעפט
די פניטער, — לערענט זיך פון איזיערט אַ חבר... אַ בחור'על
גלאייד מיט איזיך, פאר וואס לאכט ער ניט איזוי, ווי איהר? ...

— אִידְרוֹיאַט! — האט זיך דערחערט וויעדרע אַמָּאל הינֶה
טער אליהו'ס פֿלִיזעַם. אליהו האט זיך אויסגעדרעהט צוּרֵק.
אוֹוֹפּ אַיהם קָוָעַנְדִּיג, האט זיך אויסגעדרעהט אָונְזָעֵר חֲבִרְפּוֹנִי.
אוֹן מֵיר אַלְעַנְדַּק אַיהם. אוֹן מעַס האט זיך אוֹוֹד גַּעֲנַבָּעֵן אַ
דְּרֻעָה-אָוִים צוּרֵק. אַיך אוֹן מַיְקַץ וְעַנְעַן שִׁיעָר נִימָט צְעַזְצַט גַּעַ-
וּוֹאָרָעַן פָּאר גַּעַלְכְּטָעֵר.

1

“אין אַמְעָרִיקָע רַעֲדָעַן דֵי שְׁטוּינָאָר”... אֶזְוִי הַאָט זִיךְ אֹוִיסְטַן גַּעֲדָרִיקָט אָנוֹנוֹעָר חַבְרַ פִּינְיַן. עַד וּוֹאַלְטַ נַאֲרַ אַ בְּעַלְן גַּעֲוֹעַן וּוֹוִיסְעַן, וּוֹעֲמַעַן רַופָּט מַעַן דָּאָס “אַיְדִיאָט”? רַופָּט זִיךְ אָן מַיְזַן בְּרוּדְעַר אַלְיוֹהָ:

— וווער עס פרענעם, דער איז עס ...
 ווי דערשטווינט איז ער אבער געוווארען, איז פון אונטער דער
 ערדר האט זיך פלאזים דערהרט אַ פאָרטומט קול :
 — אַיְהָר האט אַ טוֹתָה, רַב אַלְיהָוּ ! בִּיקָאָו דָּאָם זענט אַיְהָר
 אַלְיוֹן טַאַפִּי דָּעַר אַיְדִּיאָט ! — — — — —

1

פָּנוּ דַעֲמָלֶט אָן גַּעַת שְׁוֵין מַעֲהָר נִיט מַיִן בְּרוֹדָעֶר אַלְיוֹה אַין
די מַאוּוֹנָג-פִּיקְשָׁוְרָס אָוָן וּוֹיל נִוְט הַעֲרָעָן פָּנוּ טַשָּׂאָרְלִי טַשָּׂאָפְּלִין.

XVII

מִיר גַּעֲהָעוֹ פַּאֲרְגָּרְעָסְעָרָעֹ דֵּי בִּזְנָעָם

XVII

מיר געהן פֿאָרְגּוּרַעְסּוּרָעַן די בִּזּוֹנָעַם

. א.

אין אמעריקע האט מען פֿיינט שטעהן אויף איין ארט. אין אמעליקע געהט מען פֿאָרוּערטס. דאס הייסט, מע וואקסט, מע ווערד וואס א טאג נרעסער... די ביונעס, וואס מיר האבען געד מאכט אויף אונזער סטענד, האבען ניט געטראנגען אויף אויסצ'ר האלטען א משפחה פֿון, קיין עין-הרע, זיעבען פֿאָרשׂוֹן. האבען מיר גענומען זוכען א נרעסער בעונעס. שוין ניט קיין סטענד, קיין טישעל הייסט דאס. נאָר טאָקי א גאנצע סטאָר. א קלײַט הייסט דאס. אין אמעליקע באָדָאָרָפּ מען לאָנגּ נוּט זוכען. מע דאָרָפּ נאָר נאָכּוּקּוּן, ווי אַיךְ האָבָּאָבָּא שווין דערצעהילט, אין די פֿוּיפּערטס. דאָרָט געפֿינט אַיהֲרָה וואס אויעדר האָרֶץ נלּוּסְטּ. טאָקי פֿון פֿוּינְגּוּלְמִילְךָ. דער חַסְרוֹן איין, וואס פֿאָר אַיִּינְגּוּפֿהָרְטָעַ בעונעס הייסט מען זיךְ גוּט באָצָאָהילען. אַ נָּאָמָעַן קָאָסְטּ גַּעַלְטּ. פֿאָר דער פֿוּרְמָעַ באָדָאָרָפּ מען אַמְּאָלָל מַעַהְרָבָּה באָצָאָהילען, ווי פֿאָר דער סַחְוָהָה. אַ סִּימָן האָט אַיהֲרָה, אָזָו אַפְּיַלוּ אַונְזָעַר סַטְעָנָה, וואס האָט אָנוּ אַרְיִינְגּוּבְּרָאָכְטּ קָוִים צַעַהָן טַלְעָר אַ וְאָךְ, האָבען מיר אויף פֿאָרְקוּיפּטּ פֿאָר גוּט גַּעַלְטּ — נאָר צֻלְיָעַב דער פֿוּרְמָעַ. אַ

גרינהארן האט דאס בי אונז אפנעקייפט. ער האט זיך אפיילו ניט שטארק נאכנעפרענט בי אונז, וויפיעל מיר מאכען. איהם איז געונגען צו זעהן, איז זיעבען נפשות דראעהן זיך ארום איז סטערד און מאכען אַ לְעָבָעַן. מסתמא איז דאס אַ בִּזְגָּעָס"...

ב.

דען סטערד האבען מיר פארקייפט מיט ער נאנצער סחרה, מיט די בעסקעטס, מיט די כלים און אפיילו מיט ער שאודקיסס. נאר דעם סוד, ווי אזיי מע מאנופקטשולרט סאדר-זואסער, אלעלרי סייראפען, אונז, איבערחויפט, ווי אזיי מע מאכט דעם געטראנק, וואס מע רופט איהם „סידער“ — דאס האט מיין ברודער אלילו נישט געוואלט אויסזאגען פאר קיין געלט ניט. ער האט געוזנט, איז איטלייכער מאנופקטשולרט דאס, ווי ער פארשטעט. למאי ער מאנופקטשולרט וויאן אויף פסח? מיין ברודער אלילויס פסח'יגנער וויאן האט אַ שם איזן אמעריקע. קוקט נישט דערוית, וואס ער מאנופקטשולרט איהם ערשת דאס ערשטעה. אלע אונזערע באקאנטער, וואס דאוונען מיט אונז שבת איז אונזער כתרלעוווקער שוחל, האבען אונז צונעוזנט, איז וויאן אויף פסח וועלען זוי ניט נעמגען איזן ערנגי, נאר בי אונז. אונזער חבר פיני האט ארויסגעלאזט אַ קלאנגע און צעפוקט איבער ניו-יארק, איז מיין ברודער אלילו מאנופקטשולרט פסח'גען וויאן — מען איהם טרינקען ער פרעויידענט. אויף צו פוקען איז אונזער פיני איז מזיך. דא ווערד דאס אַנגערויפען : „אדוווערטיזיען“. פיני זאגט, איז דערוית, דאס הייסט אויף אַרווערטיזומענטס, שטעהט אמעריעען. איטלייכער סוחר מען זוייבען זיין סחרה. יעדער ארכבייטער מען אדווערטיזען זיין מלאכיה. די גאנצע וועלט מען וויסען, איז מיין געטראנק איז זיעער-עסיג. נאר איך מען מיר אדווערטיזען, איז ס'אייז זיסער פון צוקער. איהר מענט זיין איבערציינט, איז מיין ארכבייט איז ניט ווערטה קיין פעני. נאר איך קאן עס מיר שאצען,

או ס'האט די ווערטה אַ מִילְיאָן. עס איז אַמּוֹרִיקָן. אַ פֿרְיִיעַ מְרוֹנָה.

ג.

שטעארל אויסגעטויקט און צעאדווערטהייזט איבער גאנץ „דאָן-טאָן“ מיין ברודער אלֵיהוּס פֿסְחַ'יגָעַן ווֹיַין, האָט אַונְזָעַר חַבְרַ פֿינִי אַוְעֲקָגְנָעַרְפּוּעַן מיין ברודער אוֹיף אַ זַּוְיט אָן האָט אַיְהָם אַזְוִי גַּעֲזָאנְט:

— הערד זשע אוּס, אלֵיהוּ. אַיך האָב דַּיר אַדְוּוּעַרטהייזט דיַין פֿסְחַ'יגָעַן ווֹיַין, ווֹאָסָם מַעַן דָּאָרָף נִיט בעסער. זעה-זְשָׁע, אַיך זְשָׁע אַל נִיט האָבָעַן דָּוֹרֶך דִּיר קִיְּין בוֹיַונָּות. ווֹאָרוֹת דַּו קָאנְסְטַט אַנְמָאָנוֹר-פֿעַקְטַּשְׁוּרָעַן אַזְוִי ווֹיַין, עַר זְאָל זְיַין אַזְוִי גַּעַשְׁמָאָק, ווֹי דיַין גַּעַטְרָאָנָּס אַיְן דָּעַר אַלְטָעַר הַיִּים... זְאָסְטַט דַּו גַּעַרְעַנְקָעַן, אָז דָּאָס אַיז אַמּוֹרִיקָע, אָז דָּא טְרִינְקַט מַעַן ווֹיַין, נִיט קִיְּין קוֹאָס...

דאָן האָט זִיך מיין ברודער אלֵיהוּ גַּעַפְּנוּן באַלְעָדִינְט אָן האָט נִישְׁט גַּעַוְאָלָט עַנְטַפְּעָרָעַן פֿינִיַּן קִיְּין ווֹאָרט אַפְּיוֹלוֹ. פֿאַר אַיְהָם האָט שְׁוִין אַפְּגַּעַנְטַפְּעָרָט בְּרַכָּה. מיין שְׁוֹועַנְעָרִין האָט אַפְּגַּעַנְצּוֹאָגָעַן אַונְזָעַר חַבְרַ פֿינִי מִיט אַהיַסְעַן אַקְרָאָפּ. זִיך האָט זִיך אַגְּנָגְנָעַרְפּוּעַן אָזְוִי גַּעֲזָאנְט:

— עַמְּיצָעַר, אַ פֿרְעַמְּדרָעַר, זְאָל שְׁמַעְהָן בַּיְּ דָעַר זַוְיט אָן העַרְעָעַן אַזְוַלְכָעַ ווּעַרְטָעַר, ווֹאָלְטַעַר עַר זִיכְעָר גַּעַקְאָנְטַמְּיַעַן, אָז אַיְן אַמּוֹרִיקָעַ זַעַנְעָן לְוִיטָעַר מִיּוֹחָסִים אָזָן סְטַעְקָרָאָטָעַן, ווֹאָסָם טְרִינְקַטָּן נִיט קִיְּין אַנְדָּעַר מִשְׁקָה, אַ חְוִי ווֹיַין, אָזָן בָּאָדָעָן זִיך אַיְнָהָן אָזָן אַיְן שְׁמַאְלָץ אָזָן אַיְן אַלְדָּאָס גַּוְטָּס... לְאָס אַיך האָבָעַן דיַ גַּלְיכְּלִיכְּעַ יְאָהָר, ווַיְפִּיעַל קוֹאָרָט סְאָרָאָוּוּעַץ אָזָן דָּאָסְעַל פָּוּן אַוְגָעָרָקָעַם עַס ווּעַרְדַּע דָּא אַוְיסְגַּעַטְרָוְנְקָעַן אַ טָּאנְגָּ!... אַיך האָב אַלְיָיַן גַּעַעַתְּהָעָן מִיט מִיּוֹנָעַ אַוְיָגָעַן אַיְן אַלְרִיְּטַנְּיַעַטְשָׁע פָּוּן גַּרְעַנְד סְטַרְיִיטַהָאָט בָּאַשְׁטָעַלְטַה אַיְן עַמְּרַע עַפְּעַלְקָוָאָס מִיט אַ מאָה ווּירָע עַפְּעַלְעָהָר, סִיסְלִיצָעָם... אָזָן דיַ בְּרַכּוֹת זְאָל אַיך האָבָעַן, ווֹאָסָם דיַ קִיסְלִיעָצָעָם

זענען בעסער און געשמאכער פון די הינע אַרערנדזועס מיט די נרייפ-פרוטס, וואס מע וויסט אַפְּלוֹ ניט, ווי אָזוי מע שנידיט דאס און מיט וואס מע עסט דאס...
 איך נאכט ניט איבער ביז'ן סוף אלסדייניג, וואס ברכה האט דא אַרוויסגעזאגט. וואָרומ ברכח, או זי הויבט אָן צו רעדען, ווועט זי אָזוי ניך ניט אַנשווינען ווערטען. פִּינִי וויסט עס נלייך מיט מיר. דוקטער אָן דאס היטעל און נעט דעם וועגן. דאס אָזוי די בעסטע עצה. איך מהו אויך אָזוי.

ד.

„קענדייס-ינאָר-סְטִוִישָׁן-עֲרֵי-סְטָאָר מיט פִּינִי רֹומֶס. גְּרוֹיסְעָר באָרגנִין. גוֹטָע בִּזְנוּעַם. בעסטע נאָכְבָּאָרְשָׁאָפֶט. אוֹרוֹזָאָכָּע סִינְגָּעַל. שְׁנָעַל אַיְבָּרְגָּעַבָּעַן“. וואס זאנט אַיהֲר אָוִוָּפֶט דער עברוי? אִיאָ, ס' אָזוי בֵּי אִיאָך תְּרָגּוֹם-לְשׁוֹן? מַע מָז אִיאָך פָּאָרְטִיְּתְּשָׁעַן אִיטְּלִיכְם וואָרט באָזונְדָּעָר. אָנִיט, ווועט אַיהֲר ניט פָּאָרְשְׁטָעָהן.
 דער פְּשָׁט אָזוי אָזוי: „עַמְּ נִיט זַיְק אַיְבָּר אַכְּלִיט, וואו מע פָּאָרְקּוֹיְפֶט קָאָגְּפָעְטָעַן, סִינְגָּרְעָטָעַן, שְׁרִיבְּגָּעְצִיָּג, גָּזְעָטָעַן אָזָן נָאָך אַזְּוּלָּכָּע זָאָכָּעָן. אַ גְּרוֹיסָע מְצִיאָה. מָאָכָּט גוֹטָע נְעַשְּׁפָעָטָעַן. דֵּי בעסטע שְׁכָנִים. אָזָן מְחַמַּת דֵּר בָּעַלְּהָבִית אָזָי נִיט קַיְוַן באָז ווַיְבָטָעָר, דַּעֲרִיבָּר נִיט דֵּר אַיְבָּר דאס גַּעַפְּט וואס נִיכְּבָּר“...
 דאס האָבען מיר אַרְטִיסְגָּלְיוּעָנט פּוֹנְגָּס פִּיעָר, אָזָן מִיר האָבען אלְעָ דַּעֲרֵפְּהַלְּט, אָז דאס אָזָי פָּאָר אָוּנוֹ די רִיכְטָנָע בִּזְנוּעַם. גְּלִיאָר ווי גַּעַמְּסָטָעָן. אָזָן מִיר האָבען אַנְגָּעָהוַיָּבָעָן נָעָה אַנְקָוָעָן די בִּזְנוּעַם. פְּרִיחָעָר זענען גַּעַנְגָּעָן די מַאְנְסְבִּילָעָן. דאס היִסְטָּמָּט, מִין בְּרוֹדָעָר אַלְיָהָו, אָוּנוּעָר חַבָּר פִּינִי אָזָן מִיר אַיְצָוּוּיָעָן, דאס היִסְטָּמָּט, אִיך אָזָן מִין חַבָּר מַעַנְדָּעָל, וואס מע דַּוְפָּט אַיהֲם שְׂוִין מִיס. אָוּנוֹ זענען די בִּזְנוּעַם גַּעַפְּעָלָעָן. דַּעֲרָנָאָך זענען גַּעַנְגָּעָן די ווַיְבָעָר: די מַאְמָע, מִין שְׁוּעָנָעָרִין בְּרַכָּה אָזָן פִּינִיָּס ווַיְבָעָר. אָזוי זי נִיט גַּעַפְּעָלָעָן. אִיטְּלִיכְעָד פּוֹן זיְהָאָט גַּעַפְּנוּנָעָן אִין אַנְדָּעָר

חרוֹן. מײַן מאָמע האָט געוזנט, אָז ס'איַז אִיהָר צוּ-וווּוִיט פֿוּן דער שוחַל. דאס הײַסְט, ס'איַז אוּוף יונגעֶר גַּאנָס אוּיךְ פֿאָרְהָאָן אַשׁוּחַל, אַיז דאס אֲכַבֵּר אַפְּרָעְמָדָע שוחַל. נִיט אָונְגָּעָר כְּתַרְיְּלָעְוָקָעָר שוחַל. פֿרָעָנְט בֵּין אִיהָר אַלְיהָוָן, אוּיבָן אַין דער שוחַל אַיז דער אַיְנְגָּעָר אִידְיְשָׁעָר גַּאנָט, וּוֹאָס אַין יונגעֶר שוחַל? עַנְטְּפָעָרְט אַיהָם דַּי מַאְמָע, אָז דער גַּאנָט אַיז דער אַיְנְגָּעָר צוּ דַי כְּתַרְיְּלָעְוָקָעָר אִידָּעָן. מִיט אַנְדָּעָר. זַי אַיז צוֹנְגָּעוֹוָאַינְט צוּ דַי כְּתַרְיְּלָעְוָקָעָר אִידָּעָן. זַי קָאָנוּ זַיְךְ נִיט פֿאָרְשְׁטָעַלְעָן, וּוֹאוּזְוּ וּוֹעַט זַי הַעֲרָעָן אַיז אַנְדָּעָר בעַל-תִּפְלָה, נִיט אָונְגָּעָר הַעֲרָשְׁ-בָּעָר דַּעַם חָזָן?

.ה.

דאס אַיז דער מאָמעָס טענָות. מײַן שׁוֹעָנְגָּרִין ברְכָה האָט אוּוף די ביזנעם אַיז אַנְדָּעָר חַרְוֹן: וּוֹאָס וּוֹעַלְעָן מִיר טַהָּוֹן, זַאנָט זַי, מִיט אַזְּוִי פִּיעָל רַומְסָ? צַו וּוֹאָס דָּאָרְפָּעָן מִיר פֿינְפֿאָר רַומְסָ? האָט אָנוֹנוֹ אָונְגָּעָר שְׁכָנָה פָּעָסִי דַי נְרָאְבָּעָן גַּעַנְגָּבָעָן אַיזְיָן עַצָּה: מִיר זַאלְעָן דַי אִיבְּרִיגְּנָעָר רַומְסָ פֿאָרְדִּינְגָּעָן. אָפְנְגָּבָעָן צַו אַפְּאָר קְוָאָרְדָּטְרָאָמָּעָן מִיט קָעָסְט. דַאְאָ וּוֹעַרְדָּ דָּאָס אַגְּנָעְרוֹפָעָן: „אַרְיִינְגְּנָעָמָעָן בָּאָרְדְּעָסָמָן“. אַ „בָּאָרְדְּעָרָיָה“ הַיְּסָט אַשְׁכָּנָן, אַ קְוָאָרְטִירָאָמָן. זַאנָט ברְכָה: „נָאָךְ דָּאָס פְּעַהְלָת אָוֹן. הַאָבָעָן צַו טַהָּוֹן מִיט קָעָסְט קִינְדָּעָר“. אָוֹן טִיבָּעָל זַאנָט אִיהָר נָאָךְ אַיְתָלִיכָּס וּוּאָרטָם, וּוֹי אַפְּאָפָּגָאָי: „נָאָךְ דָּאָס פְּעַהְלָת אָוֹן. הַאָבָעָן צַו טַהָּוֹן מִיט קָעָסְט קִינְדָּעָר... זַאנָט פֿינְיָן צַו זַיְן וּוֹיְבָעָל: „טָאָמָעָר וּוֹאָלְכָט אַמְּאָל גַּעַזְאָנָט דִּין אִיְגָעָן וּוּאָרטָם, נִיט אִיבְּרָקִיעָן ברְכָהֶס וּוּרְטָעָר?...“ טְרָעַט-אָרוֹיִס ברְכָה אָוֹן קִיהְלָת אַט אָונְגָּעָר פֿינְיָן: „אַיְתָלְיְכָר אַיז אַמְּבִין אוּוף יְעָנָם, נִיט אוּוף זַיְךְ...“ אָוֹן טִיבָּעָל חֹזְרָת אִיבְּעָר: „אַיְתָלְיְכָר אַיז אַמְּבִין אוּוף יְעָנָם, נִיט אוּוף זַיְךְ...“ רַופְט זַיְךְ אַז פֿינְיָן צַו זַיְן וּוֹיְבָ: „וּוֹאָס וּוֹאָלְסָט דַו גַּעַתְהָאָן, וּוֹעַן דַו וּוֹאָלְסָט זַיְן אַלְיָון?“ עַנְטְּפָעָרְט אַיהָם ברְכָה: „וּוֹאָלְט אַיךְ — וּאָלְט אַיךְ,

לעקר — איז מלח" ... און טיבעל זאגט איהר נאך: "וואלט איך — זאלט איך, לעקר — איז מלח" ... טהוט פיני א שפויי אויס "טפו!" — און געהט אוווק.

ג.

מיינט איהר, און נאר מיר אלין זענען גענאנגען אנטקען די ביזנס? עס האבען זיך מתריח געוווען אויך אונזערע מהותנים, אונזערע פרײינד און באקאנטע. קודם כל איז גענאנגען אונזער מהותן, יונה דער בעקר. דערנאך — זיין וויב, אונזער מהותן — טע, ריוועלע די בעקרים. ביידיע מיט א מל קאנען זוי ניט אייבערלאזען די קניישעס אויף הפקה. מוזען זוי אלע מל געהן איינציגנוויז. דערנאך איז גענאנגען משה דער איינבינדר. און נאך איהם — פעס די גראבע... נאר שא! דא מוו איך מיך אליין אונטערברעכען און זאגען אויפֿן היגען לשון: "עקסקייז מי, איך האב געמאכט א מיסטייך". אויף אונזער מענטשליך לשון ווועט דאס הייסען: "האט קיין פאראייבל ניט, איך האב געהאט דערנאך ערשות איז גענאנגען איהר מאן, משה דער איינבינדר. און נאך זוי זענען גענאנגען גלאט א פאר באקאנטע גוטע פרײינד, וואס דאוונען מיט אונו אין איין שוחל, דאס הייסט, א פאר כתריד-לעוקער אידען, וואס פארשטעהען אין די ביזנס. האט זוי פשיט ביזנסאן ניט שען אויפגענוומען. דאס הייסט, ער האט זוי פשיט דורךגעטביבען. ער האט זוי געוזנט, און ער האט זיך קיינמאָל ניט פאָרגניעשטעלט אָזָא נרויסע משפח! האט דאס מײַן מאָמָע פֿאָר-דראסען. איז זוי אוווק צו איהם מיט מײַן שועגערין ברכה. האט איהם ברכה אָפְּגַּעַשְׁפִּיעַלְתָּא וויאוֹאַט, אָזָ ער ווועט זוי האבען צו געדענקיין! דער סוף איז געוווען, איז דער ביזנסמאָן האט געד-שווארען ביי נאַט, אָזָ ער ניט אויף די ביזנס מאָן נאר צוּלַּיעַב דעם, וואס ער געהט חתונה האבען. איצט האט ער שוין חרטה. אָז א

אידינען, זאנט ער, קאן האבען איז מאיל, ווי אונזער ברכה, איז ניט כראַי צו חתונה האבען. שוין גלייכער, זאנט ער, בלוייבען ביז'ן טוידט אַ סינגעַלמאָן. דאס הייסט, אַ בחור.

.ב.

דאס איז אַבער נאָר געוֹאנט. דער ביזונעסמאָן איז אוַיס-גענָאנְגָּן פֿאָרְקּוּיפֿעָן די ביזונעם, פֿוֹנְקָסֶט אָזֶוַי ווי מִיד האבען גַּעַד-חלש'ט נאָך די ביזונעם. וּבְפֿרְט, אָז אַונְזָעָר סְטָעָנָד האבען מֵיר שׂוֹין כּוּמַעַט פֿאָרְקּוּיפֿט. אַיך זָג „כּוּמַעַט“, ווֹיְיל דער גְּרִינְהָאָרְן, ווֹאָס אַיז גַּעֲנָאנְגָּן אַיבְּעָרְנוּמָעָן אַונְזָעָר סְטָעָנָד, האָט אָנוֹ מִיט גּוֹוָאָלְד אַרְיִינְגְּנָעְשָׁטוּפְט צְעַהַן טָאָלָעָד אַיְין אַוְיְפָנָאָב. דָּא הַיִּסְט עַם אַ „דֻּעָפָאָזִיט“. מֵיר האבען שׂוֹן חֲרַתָּה גַּעַהָאָט, ווֹאָס מֵיר האבען בַּיְּ אַיְהָם גַּעֲנָומָעָן דָּעַם דֻּעָפָאָזִיט. ווֹאָרוֹס דער גְּרִינְהָאָרְן אַיז גַּעֲנָאנְגָּן אַיבְּעָר אָנוֹ דָּעַם גַּאנְצָעָן טָאָג, עַר האָט שׂוֹין גַּעֲרָנִיט גּוֹוָאָלְט אַפְּטָרָעָטָעָן פּוֹן אַונְזָעָר סְטָעָנָד. אַ אַיך אַ נוֹדְנִיק, אַ סְּרָאָגְּרָעָרְנִיך פּוֹן מִין בְּרוֹדָעָר אַלְיהָן. מִין בְּרוֹדָעָר אַיז גּוֹלְד אַקְעָגָעָן אַיְהָם. עַר האָט זִיך אָנוֹ אָזֶוַי אַיְינְגְּנָעְסָעָן אַין די בַּיְּנָעָן, אָז מֵיר האבען אַיְהָם גּוֹוָאָרְפָּעָן אַין פְּנִים אַרְיִין זַיְן דֻּעָפָאָזִיט. האָט עַר אַבער נִיט גּוֹוָאָלְט אַיְהָם גַּעַמְעָן צְוִירָק. עַר האָט זִיך פְּאָרְלִיעָבָט אַין אַונְזָעָר סְטָעָנָד. עַר אַיז גַּעַוּעַן זִיכָּר, אַיז מִיר וּוּרָעָן גְּלִיכְלִיך. „אַ גְּרִינְהָאָרְן בְּלוֹיְבָט אַ גְּרִינְהָאָרְן!“... אָזֶוַי זְאנְט אַונְזָעָר חַבְּרָ פֿוֹנִי.

.ג.

וֹאָס הייסט אַ „גְּרִינְהָאָרְן“? — פֿרְעָנְט מִיד עֲפִים גַּרְוִינְגָּעָרִים! מִין' חַבְּרָ מִיָּס ווֹיִיסט אַוְיך נִיט ווֹאָס דָּאָס אַיז. מֵיר העָרָעָן, אָז מַע זְאנְט „גְּרִינְהָאָרְן“ — זְאנְגָּן מֵיר אַוְיך. אַיך בֵּין אַ בעַלְן גַּעַוּעַן אַוְיכְלִיך אַ טְשִׁיקָאָוּסָט אַפְּמָאָהָלָעָן דָּעַם אַירְדָעָן, ווֹאָס האָט אַפְּגָנְחָאָנִי-

דעלט בי אונז דעם סטענד, מיט א זווים קריידעל אויף די שטיינען פון'ס טראטואר. נאר אויפֿן שטערן האב אויך איהם צונגעעצעט א לאנגען הארן מיט גריינע קרייר. האט איהר באדראפטט הערען די געלעכטערען, וואס זענען געווען. אלע האבען דערקענט אונזער גריינהארן און אלע האבען געלאכט. א חז' מײַן ברודער אליהו, ער האט ניט געלאכט. דאס הייסט, שלאנגען האט ער מיך ניט געשלאגען. נאר ער האט מיך געצוווונגען, אויך זאל מיט א נאכער שמאמעט אפּוּוַישען דעם גריינהארן. אנטימ, וועלען מיר דארפֿען צאָהָר לען שטראָף. פֿאָר יעדע זאָך צאָהָלט מען דאָ שטראָף. פרופֿט אַשפְּזִיָּהוֹן אֵין סְטוּרִיט — וּוּאַכְּסְטָאָוִים אֲגַרְאָדוֹוָאַי (דאָ הייסט ער „פֿאָלִיסְמָאָן“). ער געטט אויך פֿאָר אֵין אויהער אָוָן פֿיהרט אַיך אָפּ נְלִיאָך אֵין חְדִּצְדִּיאָ אַרְיִין (דאָ הייסט ער „פֿאָלִיסְטִיּוּשָׁן“). אָוָן דָּאָרְטָעַן שְׂטוּרָאָפֿוּרָט מֻעָן אַיך אָפּ אֵין פֿינְגְּטָאָלָעַן. זעהר שטראָען אֵין אַמְּעָרִיקָע !

.ט.

עטרט איהר אַודָּאי מִינְעָן, אָוָן דָּאָ אַיזְוִי רִין אָוָן זַוְּבָעַר, וּוֹ אֵין אַנְטוּוּרְפָּעַן, אָוָן קִינְעָר שְׁפִּיעָט נִיט אַוְיףֿ דָעַר סְטוּרִיט ? האט איהר אָ טָעוֹת. מַעַ שְׁפִּיעָט אָוָן מַעַ חְרַאְקָעַט אַוְיףֿ וּוֹאָסֶם דָי וּוּלְעַט שְׁטָעַת. אַמְּעָרִיקָע — אָ פְּרִיעָ מִדְיָה. סִידָעַן אַפְּשָׁר אַוְיףֿ דָעַר פֿינְפְּטָעַר עָוֹונָנוּ. אָוָן דָאָס — נִיט אָוּמָעָטָוּם. נָאָר דָאָרְטָעַן, וּוֹאָ דִי מִילְיאָנְדָעַן זַיְצָעַן. מִילְיאָנְדָעַן שְׁפִּיעָעַן נִיט. שְׁפִּיעָעַן אַיזְגָּט — וּוֹאָס זַוְּעַט ער שְׁפִּיעָעַן ? ...

xviii

מיר מופען

XVIII

מִיר מַוְפָעָן

.א.

אין אמריקע איז א מנהג — מע מופט. דאס היסט, מע בעקלט זיך פון איין דירה אין דער אנדרער. פון איין ביזונעס אין דער אנדרער. יעדער איינציגער מז מופען. מופט ער ניט מיט זיין גוטען ווילען, מאכט מען איהם, ער זאל מופען. דאס היסט, איז איהר צאהלט ניט קיין דירהגעלאט (דא היסט עס „רענט“), ניט מען איין אויף איז און מע ואראפט איז ארוים. ווערד דאס אングערופען, איז מע האט איז ארויסגעמאפט. דעריבער טארט איהר זיך ניט וואנדערען, איז מע טהוט איז א פרען: „וואן מופט איהר?“ און איז מע פרענץ איז, מוזט איהר ענט פערען. פאר ניט וועלען ענטפערען האט מיין ברודער אליהו געד-חאפט א פסק פון אונזערען א קאסטאמער, וואס ניט אונז צו ליווען באך מעטשעם (שווועבעלען). דאס היסט, ער באקומט פון אונזער סטענד אלע וואך א באקסעל מעטשעם אהן געלט. דא ניט מע שווועבעלעך אומזיסט. מע דארה גאנט ווארטען, ביז מע ווועט געבען. מע געהט צו און מע נעמט אליאן.

ב

דער קאסטטאמער, וואס איך דערצעהָל איז, איז אַ מאָדרנער מענטש. עס איז בדאי, איך זאל איז איהם אַפְּמַחְלָעַן. ווער ער איז און וואס ער איז — וויסען מיר ניט. וואו ער וואָהנט און וואס זענען זיינען ביינעם — וויסען מיר אויך ניט. קיין ריבער מאָן, וויזט אָוּס, איז ער ניט. דאס זעהַט מען נאָך זיַּן אַוִּיסְגָּעָרְבָּעָנָּעָם פָּאָוָט, וואס ער בעית איהם קיינמאָל ניט אַיבָּער. נאָך זיַּן אַפְּנַעַבָּאַרְעַט קָאַפְּלַיְשָׁעַל און נאָך זיינע גָּעַלְאַטְעַטְעַ שֵׁיךְ. דערפָּאָר איז ער אַבָּער זעהַר אַיִּין אַקְּרוֹאַטְנָעַ מענטש. ער קומְטַצְוָאַלְעַטְנָעַ טָאנְגָּן אַיִּין דער זעלְבָּער שָׁעהָ אָוָן צוֹ דער זעלְבָּער מִינָּנוּט. ער נַעֲמַת דַּעַם מַאֲרְגָּעַן-פִּיְפָּעָר, תָּהָוָם אַיִּין אַיִּיךְ דער ערְשְׁטָעָר אָוָן אַוִּיפָּעָר זעהַר לְעַצְטָעָר פִּיְדוֹשׁ, חָאַפְּט אַקְּוֹךְ אַיִּיךְ אַיִּין דער מִיט פָּוָנָּס פִּיְפָּעָר אָוָן לְעַגְתָּאָם אַוּוּקָעָ צְרוּיקָ. קְוִיפָּעָן הָאָט ער נאָך קִיַּן אַיִּינְצִיגָּן מָאָל בֵּי אָוָן נִיט גַּעֲקוֹפָט קִיַּן זָאָךְ. אַחוֹז, וואס ער נַעֲמַת אַלְעַט וואָך אַ באַקְּסַעַלְעַט מַעֲטְשָׁעָס אָמוֹזָסֶט. אָוָן אַחוֹז וואס ער לְיַיְעַנְתָּא אַלְעַט טָאנְגָּן דַּעַם מַאֲרְגָּעַן-פִּיְפָּעָר. הָאָט דאס מִין בְּרוֹדָעָר אַלְיָהוּ מַסְתָּמָא פָּאַרְדָּרָאָסָעָן. אַיִּין מָאָל אַ חַכְמָה, צְוּוֵי מָאָל אַ חַכְמָה. אַבעָר נִיט אַלְעַט טָאנְגָּן. אַיִּין זִיךְרָה מִישְׁבָּאַלְיָהוּ אַיִּינְמָאָל אָוָן טָהָוָם אַיִּים אַ זָּאָגָן:

— עַמְּ קָאַסְט אַ פָּעַנְיִ... —

דער קאסטטאמער טהוּט זִיךְרָה זַיְנָס. דאס הייסט, ער לְיַיְעַנְתָּה די ערְשְׁטָעָר אָוָן די לְעַצְטָעָר פִּיְדוֹשׁ פָּוָנָּס מַאֲרְגָּעַן-פִּיְפָּעָר. קִיַּן בְּרוֹדָעָר הַעֲכָרָת דאס קוֹל :

— עַמְּ קָאַסְט אַ סְעַנְתָּא ! ... —

דער קאסטטאמער טהוּט אַ קוֹך אַיִּין מִיטָּעָן, לְעַגְתָּאָם צְוּנוֹיָף דַּעַם פִּיְפָּעָר אָוָן לְעַגְתָּאָם אַוּוּקָעָ אַוִּיפָּעָן זעלְבָּעָן אַרט, ווֹ ער אַיִּין גַּעַלְעַנְעַן.

3

A uniform grid of 100 black dots, arranged in a perfect 10x10 square pattern. The dots are evenly spaced both horizontally and vertically, creating a clear rectangular frame.

[אויא דעם ארט וווערען איבערנערירען מאטעל פיזי דעם
חונס' מעשיות פון אמערייקע. "מיר מופען" אויז געווען די לאצטער
זאך, די לאצטער שורות, וואם שלום-עליכם האט געשריבען עטיליכע
טען פאָר זיין אַוועקגען פון אונז, שוין ליגענדיג אויף זיין טוידטען
בעט. ער האט נאָך אַוועקגעשטעלט אַ גרויסען געכטיבה,טען אוט
ג', נאָר נאָכ'ן נימל נעהען אין מאָנוּסְפִּרְוֶט לעריגע ווייסע בלעט
לעך, אָזוּן אוֹ דער אָונְבָּאָנטָעָר, "קָאָסְטָמָעָר" אָהָן אַ נאָמען
בליעכט אָונְבָּאָנט, אָוֹן די אלע ווייטעריגע בילדער אוֹן טיפען
פֿוֹנְס' אַידִיש-אַמְּרִיקָאנִישׁעָן גַּהֲעַטָּאָלְעַבָּעָן, וואָם האָכָעָן גַּרְעָנָט
דעם שטענדינָג זָאָכָעָנְדִינָגָעָן דָּמוֹן פֿוֹן אָנוּנָעָר גַּרְוָיסָעָן שְׂיָלְדָעָר
אין זִוְּנָעָ לְעַצְתָּעָ טָעָג, בְּלִיבָּעָן פָּעָרְשָׁלָאָסָעָן אָוֹן פָּעָרְזִינְגָּלָט פָּאָר
דער אִידִישָׂר לְיֻטְרָאָטָר.

וועגען דעם דזונגען ליעצטען קאפאיטעל פון שלום-עליכם'ס
שאפען (און אפער אויך וועגען דעם טרייהעריגען באָר-ליעצטען
קאפאיטעל פון "מאטעל פיסי דעם חונס איזן אמריקא") איז
אונן, זייןנע הויז-מענשען, אויסנעקומען צו הערען פון איהם אלויין.
דייננסטאג דעם 9-טמען מאַי, איזן אווענער, דאס הייסט, פיער טען
פאר זיין טוידט, האט מען מיך דורך'ן טעלעפֿאָן אווענגערופֿען
פון מיין אַרבײַיט איזן אַיבערגענּעבען, איזן שלום-עליכם דופֿט מיך,
איך זאל באָלד קומען. פון די דאָקטוריים האָב איך געוואֹוסט

און בין געוווען זיךער, איז דעם קראנקען'ס לאגע איז ניט ערנטסט און איז עם דארף נאָר נעמען עטלייבע טאג בעז ער ווועט געווונד וווערען. און דאָך האָט מיך דעם גאנצען ווועג, פון דער „אַיסט סייד“ ביז בראנקס, געדרייסט אַ מאָדרנער שועערעד אַננסט. אַיך האָב זיך בערויהינט ערשות דעםאלט, וווען אַיך האָב דערזעהן דאס פענטשער פון שלום-עליכם'ס צימער, פון וועלכען עם האָט זיך גענאָסען אַ שטיילער דוחיגער שיין.

אַיך האָב געטראָפֿען שלום-עליכם' אַויפֿן בעט דוקאָ מונטער אָון עטווּאָס אַויפֿגעָלְעָבָט. מע האָט אַיהם געהאט אַיינגעָבעָן נאהָרוֹנג אַויפֿ אַ קינסטְּלִיבָעָן אָוָפֿן, וויל דֵי דָקְטוֹרִים האָבעָן גַּעֲדָלְיוּבָט, אָז דאס אַיז בֵּין אַיהם אַ גַּעֲרוּעוּז מַאנְזָן-קְרָאָנְקָהָיט. מיט עטלייבע שעה צוריק, נאָכְמִיאָטָג, בין אַיך געוווען בֵּין אַיהם אַין צימער, נאָר אַיצְצָת האָט ער גַּעֲזָאנְט, אָז אַיהם דָאָכְט זיך, אָז ער האָט מיך ניט גַּעֲזָהָעָן שְׁוִין עטלייבע טאג. מיט אַ שְׁוֹוָאָכָעָן שְׁמִיְבָּעָל אַויפֿן אַוְיְסְנָעָמוֹת שְׁעָטָעָן גַּעֲזִיכְטָהָלְט, ווֹאָס פָּאָר אַ וְאַוְנָדְרֶלְיבָּעָן וְוִירְקָהָג דֵי קִינְסְטְּלִיבָעָן נָאָהָרוֹנג האָט אַויפֿ אַיהם גַּעֲמָאָכָט — עס האָבעָן זיך אַיהם מִשְׁש גַּעֲפָרָעָט דֵי אַוְיְגָעָן אָון ער זַעַחַט פָּאָר זיך דֵי לִיכְטִינְג וּוּלְטָט. צוֹוִישָׁעָן אַנְדָּרְעָדָרָעָם רָעָם האָט ער מיך גַּעֲפָרָעָט, צִי מַע ווַיִּסְטָט אַין דָעַר רָעָדָקְצִיעָן פון דער „וּוְאָרְהִיָּט“ (וּוֹאָו ער האָט אָוָנוּ דָעְרָצְעָהָלְט, אָז הַיְינְטִינְג נָאָכָט אָז ער אַיז קְרָאָנְק, אָון האָט אָוָנוּ דָעְרָצְעָהָלְט, אָז הַיְינְטִינְג נָאָכָט) (דאס הַיִסְט, דֵי נָאָכָט פון מַאנְטָאג אַקְעָגָעָן דִּיעָנְסְטָאג) האָט ער גַּעֲרִיבָעָן, נִישְׁטָקְוּנְדִּיג אַויפֿ דֵי גַּרְוִיסְעָ יְסוּרִים, ווֹאָס האָבעָן אַיהם נִישְׁט אַפְּגָעָלָזָוֹת אַ מִינְוֹת נִיט. „אַיך לִג אַזְוִי אָוָן לִג אַ גַּעֲנָצָעָן נָאָכָט, — האָט ער דָעְרָצְעָהָלְט, דָעְרָבְּיִ שְׁוֹוָר גַּעֲחָאָפְּט דָעַם אַטְהָעָם — שְׁלָאָפְּעָן קָאָן אַיך נִיט, דֵי גַּעֲדָאָנְקָעָן טְרָאָגָעָן... ווֹאָס זְשַׁע אַיז דָעַר תְּכִלִּית אַזְוִי צַו לִינְעָן? זְאָן אַיך צַו דָעַר מַאְמָע: ווֹאָס וּלְאַיך דָא אַוְיְסְלִינְגָעָן? בַּיז טָאג אַיז נאָר ווַיִּט... אַמְעָהָר, נִיב אַהֲרָע דֵי פָעָן אָוָן דֵי פָאָפְּקָע מִיטָּן פָּאָפְּיָעָר, וּוּל אַיך חַאָטְשָׁ שְׁרִיבָעָן. שְׁרִיבָעָן אַיז מִיר אַ סְּקָד גַּרְינְגָעָר, ווֹאָרוּם סָאי ווֹי סָאי

מווטשען די געדאנקען, לאזען ניט צוּדָה... און אט איזוי פאוואָד-לינקע האָב אַיך אֲנַגְעַשְׂרִיבָעַן עַטְלִיכָּעַ קָאָפִיטָלֶעַךְ פֿוֹן מָאָטְלָעַן..." און די עטוואָס מיידען, הימעל-קָאָלִירְטָע אַוְיְנָעַן, ווֹאָס האָבעַן די לעצטָע טעַג אָפְנָעַנְגָּעַבָּעַן מִיט אַמְּדָנָע בְּלוּקִיט, אַ רְיָונָע, אַ ווּוִיטָע, ווֵי די בְּלוּקִיט פֿוֹן הִימָּעַל, האָבעַן דֻּעְרְבִּי אַוְיְנָעַנְשְׁטָרָאַהְלָט מִיט אַ קוּנְדִּישִׁ-קִינְסְּטָלְעִירִישָׁר בְּעַגְיִיסְטָרָוָן.

דאָס זענען געווען די לעצטָע שׂוֹרוֹת פֿוֹן שלּוּסְ-עַלְיוֹכְםָס שאָפָעַן אָוּן דָּאָס זענען געווען זַיְנָע לעצטָע ווּרטָעַר, ווֹאָס ער האָט גַּעַד רעדט וועגען זַיְנָע שְׁרִיבָעַן. אוּוֹפְ מָאָרְגָּעַן אַיז זַיְנָע לאָגָע גַּעַד ערנְסָט, די דָאָקְטָוִירִים האָבעַן זַיְנָע פְּעַרְלָאָרָעַן, אָוּן דָּאָס אַומְגָלִיק אַיז אַוְיְסָגָעַוְאָכָבָעַן נָאָהָעַט, ווֵי אַחְמָאָרָעַן...

דאָס לעצטָע מאָנוֹסְקָרִיפָט "מיר מופען", חָאָטְשׁ ס'אַיז גַּעַד שְׁרִיבָעַן מִיט שלּוּסְ-עַלְיוֹכְםָס כָּאָרָאָקְטָעַרְיסְטִישָׁר פִּינְגָּעַר אָוּן קְלָאָדְ רעדָר האָנְדָשְׁרִיפָט, אַיז דָּאָךְ צַו דְּרֶקָעַנְעַן, אַז ס'אַיז גַּעַד שְׁרִיבָעַן גַּעַד ווּאָרָעַן שַׁוִּין שַׁוִּין מִיט אַגְּזָוְנְדָעַר לְיִכְתָּרָה האָנדָר. די אָותִיות זענען עטוואָס גַּעַזְקָט אָוּן גַּעַרְקִימָט, גַּעַהָעַן נִיט אַומְדָוָת גַּלְיִיךְ, נָאָר דָּא גַּרְעָסָעַר אָוּן דָּא קְלָעְנָעַר, אָוּן זענען שַׁוִּין שַׁוִּין אַיזוּ פְּעַרְעָלְדִּינָג אָוּן גַּעַטְאָקְט, ווֵי דָעַר בְּעַרְיחָמְטָעַר גַּעַטְאָקְטָעַר פְּעַרְעָלְכִּתְבָּ פֿוֹן שלּוּסְ-עַלְיוֹכְםָס. עַס אַיז אַוְיךְ כְּמַעַט נִישְׁתָּצַו בְּעַמְּרָקָעַן אַיז דָעַם דָאָזְוִינְגָעַן לעצטָען כתְּבִיְּד קִיְּן אַוְיְסָגָעַמְעַקְטָע אָוּן פֿוֹן-אַוְיְבָעַן צַוְּגָעַד שְׁרִיבָעַן שׂוֹרוֹת, אַיזוּ ווֵי ס'אַיז תְּמִיד גַּעַוְעַן די גַּעַוְאָהָנָהִיט פֿוֹן שלּוּסְ-עַלְיוֹכְםָס שְׁטָאָרָק צַו בְּעַרְבִּיטִיטָע אָוּן צַו שְׁלִיְּפָעַן זַיְנָע ווּרְקָה. די עַטְלִיכָּעַ קְלִיְּנָע קָאָפִיטָלֶעַךְ זענען, אָפְנִים, גַּעַד שְׁרִיבָעַן גַּעַוְאָרָעַן פֿוֹן דָעַר עַרְשָׁטָעַר האָנד אָוּן האָבעַן עַטְלִיכָּעַ טַעַג גַּעַוְאָרָט אוּוֹפְ זַיְעָר מִיסְטָעַר, עַר זַיְלָאָזְבָּעַן אַוְיְפָעַן זַיְנָע שְׁטִינְגָעַר — אָוּן האָבעַן זַיְנָע מִיסְטָעַר...

אנְמָעָרְקָוָנָג פֿוֹן י. ד. בְּעַרְקָאָוּוִיטָשׁ.]

די וואסערשטוף

[דער ערסטער וואריינט פון דעם קאפיטעל "טולציג, מיר זענען שוין איין
אמעריקע !"]

געשריבען איין יאחים 1914 גל

די וואסערשטוב

.א.

א מורה'דיג גרויסע שטוב, איזו גרויס כמעט ווי בי אונז
צעהן שטייבער, אדרער אפשר נאך מעהה.
און וויס איז זי, די שטוב, וויס ווי מלך, מיט קלוייניטשעפֿ
בענסטערלעך א סך. די בענסטערלעך זענען קיילעכיג, פון רינעם
קרישטאל און מיט רויטען באצוקעלט.
און קוייענס האט די שטוב צוווי גרויסע, הויכע, ברויטע,
שווארצע קוייענס, ואס פײיפֿען איזו שטאָרַק, אָז פון אִין פַּיְּפַּע
א גוטען קאנט זזחר פַּאלען חלשות.
און שטעהן שטעהט די שטוב אויפֿן וואסער.
שטוב.

דאָס הייסט, ניט זי שטעהט, נאָר זי געהט. גיך-גיך געהט
זי — זי לויופֿט כמעט. זי שנידט די הוואָליעס אויףֿ צווייען
און גלייטשט זיך, גלייטשט זיך אויפֿן וואסער. זי הויבט זיך
אויףֿ און ארַאַפּ, אויףֿ און ארַאַפּ — אָנוֹ מיר פָּאָהָרָעַן, מיר
פָּאָהָרָעַן קיון אַמְּעָרִיקָע !
ניט מיר אלְיָהָן פָּאָהָרָעַן קיון אַמְּעָרִיקָע — מיט אָנוֹ פָּאָהָרָעַן
נאך א סך, א סך אידען און וויבער, מיט קינדרען און אָחָן קינדרען.

און אלע און איין שטאדט אריין. איך וויס אפילו, ווי איזוי זי הייסט. "געיאַרְק" הייסט די שטאדט. א גרויסע שטאדט! נאך גרענשער פון וויען. און א אידישע שטאדט. א שטאדט פון סאמע אידען. און רעדען רעדט מען דארט, זוי מע רעדט בי אונז. ווי אלע מענטשען רעדען.

מע רעדט אויף אידיש.

— דאנקען און לויבען יאשקע דעם טויבען! מע'ט פארדי שפֿאָרָען זיך ברעכען די צונג, ווי מע האט זיך געבראָכען איין בראָר, איין קראָקע מיט לֻעְמְבָּרִיג, איין וויען און איין אַנטּוּוֹרְפָּעָן און אַינְפְּסָעָן פִּיעָר, ובפרט אַיצְט, אַז מֵיר עַנְעַן שׂוֹין דָּאָרֶט נִישְׁטָאָ. נַעֲנַן גַּעֲנוֹוָאָרְפָּעָן איין אַוּוֹפְּסָעָן אַלְעָן שְׁטָעַדְט, אַז מַעְהָר ווי אלץ — אויף לאָנְדָאָן.

ב.

אייצט וויס איך פֿאָר גַּעֲוִוִּים, אַז מֵיר פֿאָהָרָעָן קִיּוֹן אַמּוֹרִיקָע. אַפְּיָלוּ בְּרָכָה, מַיִּין בְּרוֹדָר אַלְיהָוָס ווּוִיב, אַז מַודָּה, אַז מֵיר פֿאָהָרָעָן קִיּוֹן אַמּוֹרִיקָע. בֵּין אַחֲרַעַת האָט זיך נַעֲוָלָט גַּלוּבָען: "מֵיר פֿאָהָרָעָן אַז פֿאָהָרָעָן — אַז שְׁטָעַהָעָן אויף איין אַרְטָט".

נאך אַיהֲרָ מַיִּינָט, אַז אַיצְט אַזְוֵן זיך צוֹפְּרִיעַדְעָן? ווּר — וואָס! בְּרָכָה אַז קוּנְמָאָל נִוְתְּ צוֹפְּרִיעַדְעָן. זיך נַעֲוָלָט גַּלוּבָען זאָך: ווּר אַזְוֵן דָּעַר שְׁלִימְדוֹל, וואָס האָט דָּאָס אַוִּיסְנָעָר טְרָאָכָט אָט די דָּאָזִיגָע מְדִינָה? — עַס וואָלָט אַיִּהְם גַּעֲמָנָט — זַעֲנָט זיך — אַרוֹוִיסְוּאָרְפָּעָן אַז פֿוֹנִיְּן אַרְיִינְגְּוּאָרְפָּעָן!

דאָס מַיִּינָט זיך אַונְזָעָר חָבֶר פֿוֹנִיְּן, וואָס פֿאָהָרָט מִיט אַזְוֵן קִיּוֹן אַמּוֹרִיקָע.

וואס האט זי צו איהם? וויל ער אוין, זאנט זי, דער גאנץ
ער חייב. ווען ניט ער, וואלטען מיר איצטער, זאנט זי, גע-
זעסן אין דער הים, ווי אלע אידען, און וואלטען זיך ניט גע-
שלעפט איבער ימים און מדבריות און וויסטטעןישען.
ער, פיני הייסט עס, האט ארויפגעפיהרט, זאנט זי, מיין
ברודער אליוו אויַף א גלוַטש — מיר זאלען פארקויַפֿען אונזער
האלבע שטוב און פאהרען קיון „מאָלעריקע“.

ג.

„מאָלעריקע“ — איזו רופט דאס אן מיין שועגערין ברכה
אלע מאָל, ווען ז איז איז בעס.
און איז בעס איז זי אַפְּט. במעט ניטא דער טאגן, וואס
ברכה זאל ניט זיין איז בעס.
א גליק, וואס מיין ברודער אליוו הערט זי, ווי דעם קאָטער,
און אונזער חבר פיני — דער לאָקט זיך. נאָר אום פון איזה
באביע. איזה געדענקט דאָך מסתמא אונזער חבר פיני? איהם
אוֹזֶן דערעסט זיך שטאָרָק, מאָכְטָט ער אַיִּיך בְּאַלְד אַיִּיף יונעט
א ליעדעל — און מהו איהם עפִיס!
אנומעלטען האט ער געמאָט אַיִּיף איזה, טאָקי אַיִּיף מיין
שועגערין, הייסט עס, א ליעדעל — איז זי שיער ניט צועצט
געוֹאָרָען פָּאָר בְּזִוּן.

אט איזו הויבט זיך אַן דאס ליעדעל:

איַיך האָב אַחֲרָה רָאֵל —
בָּאַשְׁעָרָת אַמְעָנְטְשָׁעָן אַחֲלָה!
הָאָט ער אַווַּיְב — בֵּין דער סְטוּלִי,
אַשְׁלָאָק פּוֹרָעָנוֹת מְרַת בְּרַכָּה,
קיון עַיְזָה רָעָנִיט, אַגְּרָאָבָע,
און אַבְּרִוְיָעָע, אַיִּין אַסְּאָבָע...

וַיֹּוֹיטָר גַּדְעָנָק אֵיךְ נִשְׁטָח. אֵיךְ גַּדְעָנָק נָאָר, אָז בְּרָכָה אַיְזָה
אֹזֶשׁ גַּעֲוָעָן בְּלֹוי פָּאָר בְּעַס. דַּעַם כֻּם הָאָט זַי אָוִיסְגַּלְאָזֶת צַו
מַיְין בְּרוֹדָעָר אַלְיהָו.

דַּעְרָנָאָךְ הָאָט זַי זַיךְ גַּעֲוָאָלֶט נָוקָם זַיְין אַיְין מִיר. הָאָט
זַיךְ דַּי מַאְמָע אַנְגַּעַנוּמוּעַן מַיְין קְרִיוּודָע. הָאָט אַיְהָר בְּרָכָה גַּעַד
זַאנָּט אַגְּרָאָב וּוֹאָרָט, אָוִיסְגַּלְאָזֶת בְּפָעַן דַּעַם טָאָטָעָן דַּעַם חָזָן. הָאָט
זַיךְ דַּי מַאְמָע צַעְוַיְיַינָּט. הָאָט זַיךְ אַלְיָהָו צַעְרִינָּגָעָן אַוִּיפָּה אַיְהָר,
אוֹזֶזֶי מַאְכָט אָוֹנוֹ אַוְמְגַלְיקְלוּיד. מִיר זַעַנָּעָן נָאָר נִיט פָּאָרָטָגָן,
זַאנָּט עָר! וּוֹאָרָומָן אָזֶן מִיר וּוּלְעָעָן אַרְיִינְקָוּמוּעָן קִיְּין אַמְּרָקִיעָן
בְּשָׁלוֹם, וּוּלְעָעָן מִיר עֲרַשְׁת דַּעְמָאָלֶט בְּאַדְאָרָפָעָן, זַאנָּט עָר, נָאָר אַ
מָּאָל בְּאַזְוַיְזָעָן, אָזֶן מִיר הָאָבָעָן, זַאנָּט עָר, גַּעַזְוַנְטָעָן אַוְיָגָעָן.

נָאָר אֵיךְ הָאָב מִיךְ אַ בִּיסְעָל פָּאָרָרָעָט אָזֶן הָאָב שִׁיעָר פָּאָר
צַעַסְעָן, אָזֶן אֵיךְ הָאָב אַיְיךְ נָאָר נָאָרָנִיט דְּרָצְעָהָלֶט וּוּגָעָן דַּעַר
וּוּאַסְעָרָשְׁטוּב.

ד.

אָה, וּוּ שְׁעַן דָּאָס אַיְזָה! אָה, וּוּ גְּרוּוּס! אָוֹן אָה, וּוּ גְּנוּט
מִיר אַיְזָה!

אַ קְיָסָעָר, זַאנָּט מַעַן, אַיְזָה גְּנוּט. מִיר — אַיְזָה בְּעַסְעָר. דָּא בַּיּוֹן
אֵיךְ בְּעַלְהָבִית.

אֵיךְ אָזֶן דַּעַר קָאָפִיטָאָן. אַ מַעַנְטָש אַגְּבָוָר. גַּאֲלָדָעָנָעָן קְנָעָט
מִיטָּנָאָלָדָעָנָע „פָּאַלְעָטָעָן“, אָזֶן וּוּאַנְסָעָם מָוָאָדְ'דִּינָע, גְּרָאָבָע, גְּרָעָד
בָּעָר וּוּ בָעָד. אַיְזָה מַיְתָעָן אָוִיסְגַּלְאָזֶת. אַוְיָגָעָן — מַחְיָה/דִּינָע.
זַיְיָ שְׂמִיכְלָעָן בַּיְיָ אַיְהָם שְׁטָעָנְדָרִיג. אַפְּיָילָו דַּעְמָאָלֶט, וּוּעָן עָר
בְּיַזְעָרֶת זַיךְ. אַ דִּימָעָט פָּוָן אַ קָּאָפִיטָאָן! אֵיךְ הָאָב אַיְהָם
לִיעַב — סְכָנוֹת! אֵיךְ הָאָב אַיְהָם אַפְּנָעָמָהָלֶט מִיטָּא בְּלִיוּעָרָעָל
אַוִּיפָּה אַ שְׁטִיקָעָל פָּאָפִיעָר, וּוּ עָר שְׁטָעָתָמָן גַּעַתָּהָט. אַפְּיָילָו מִיטָּא

די זואנטען. נאר איך האב עם צעריסען — אליהו זאל ניט דערזעהן. ער האט פינט מענטשעלען.

אליהו זאנט, איז א קאפטיאן דארף קענען שוויימען, ווי א פיש. און אונזער חבר פון לאקט פון איהם. פיני זאנט, איז א קאפוי טאן דארף ניט קענען שוויימען. שוויימען דארפער נאר מאטראָד סען. א קאפטיאן, זאנט פיני, באדרף נאר זיין קלאר אין דער געאנראָפיע, ווי א איד אין אַשְׁרִי. איהם דארף זיין, זאנט ער, קלאר דער ים, אזו ווי אונז דרי בשה. ער אין מהוויב, זאנט ער, אzo וויסען, וויפיעל דער ים האלט אין דער לענג און אין דער ברויט און אין דער טיעט. זאנט איהם מײַן ברודער אליהו: "מִילָא, דֵי לְעָנֶג אָוּן דֵי בְּרוּיט — קָאָן מַעַן נָאָך וּוּסְמַע אַיְזָה מַעֲסָמָען מִוּת אַיְין אַרְשִׁין. וּוֹאָס וּוּסְמָט דַו אַבְּעָר טַהָּוּן מִוּת דַעַר טַעַיף?" זאנט איהם פיני: "בְּיוּט אַבְּהָמָה!" זאנט איהם אליהו: "בְּיוּט אַלְיוֹן אַפְּעָר. לְמַאי זִידָלְסָט דַו זַיְק?" זאנט איהם פיני: "וואֹ אַזְוִי זַאֲל אַיך דַו נִיט זִידְלָעַן, אָז דַו הוּבְּסָט נִיט אָז צַו ווּסְעַן, זאנט ער, ווֹאָס אַוּפְּ דַעַר וּוּלְטָט טַהָּוּת זַיְק. אַט נָעַם, זאנט ער, לְמַשְׁלָח, דֵי שְׁטָעָרָעַן אַיְן חַיְמָעַל. נָנו, ווּוִיסְמָט מַעַן נִיט ווּפִיעָל שְׁטָעָרָעַן סְאַיּוֹ פַּאֲרָהָן? אָוּן מַע קָאָן דַעַן נִיט, זאנט ער, אַוִיסְרָעַכְעַנָּעַן אַלְעָבְּיַי דֵי נַעֲמָעַן?" זאנט איהם אליהו: "אַיבְּלָעַדְרָעַן דַעַם אַמְתָה — אַיך בֵּין אַוּפְּן הַיְמָעַל נָאָר קִינְגָּמָל נִיט גַּעֲוָעַן, אָוּן אַוּפְּן יִם פַּאֲהָר אַיך אָוּן זַהָּאָרָוִים, אָז ער האט קִין גַּרְוָנָט נִיט". זאנט איהם פיני: "נַאֲרָעַל, נִישְׁטָן נָאָר אַגְּרָנָט, מַע קָאָן דַיר אַוִיסְרָעַכְעַנָּעַן אָפִילְוּ ווּפִיעָל טַרָּאָפָעָן ווּאָסְעָר גַּעֲפִינְט זַיְק אַיְין יִם אַרְוָם אָוּן אַרְוָם". פַּרְעָגָט איהם אליהו שְׂוִין מִיט אַגְּלָעַכְטָר: "בְּ'וֹאַלְט גַּעֲוָאַלְט ווּסְעַן, ווי אַזְוִי דַו ווּסְמָט עַס אַוִיסְרָעַכְעַנָּעַן? סִיְידָעַן אָפְשָׁר דִיּוֹן פַּעַטָּעָר דַעַר זַיְגָעַרְמָאָכָעָר ווּסְמָט דַיר אַוִיסְרָעַהָעַלְפָעָן..."

פַּאֲרָדְרִיסְטָן עַס שְׂוִין פִּינְיַן, נָאָר ער מאקט זַיְק נִיט זַוְיסְעַן דִוְגָן. פַּאֲר איהם שְׁטָעַט זַיְק אַיְין זַיְן ווּיְבָטְיַעְבָּל. אַיְהָר קענט אַיְ אַיך האָב שְׂוִין ווּפִיעָל מַאל גַּעֲרָדְטָט פָּוּן אַיְהָר. אַיך האָב

זוי ליעב. זוי איז א קלוייניטשטע און א שטילינקע. נאך זוי האט א טבע — טאטער ריהרט מען אן איהר פיניען, איז חושך! האט זוי אפונעשטיעלט מײַן ברודער אליהוּן א וויאָט! זוי האט איהם ניט געזנט נארניט. זוי האט איהם נאך א פרעג נגעבען: „מיט וואָס איז א בײַגעל-בעקר שענער פון א זוינער מאכער?“
 דאס איז געוווען א שטאָך אונַו אלעמען אויף אונַווער מהותן יונה דעם בעקר. אודאָי, האט דאס אַנגעריריהרט ברפהָן מעהָר זוי אונַו אלעמען. יונה דער בעקר — דאס איז דאָך איהר טاطע, ווועט זוי שויניגען? אַ נליַּיך, וואָס דֵי מאָמע איז דערביי געזעסן, האט זוי זוי קוּם קוּם צענוּמָן!
 נאָך האָב מיך שוֹין ווועדרער פֿאַרעדעט און פֿאַרגעסען, אָו מיר האַלטְעָן בֵּי דער וואָסערשטוב.

ת

גוט איז נאָך אונַו! מיר און דעם קאַפִּיטאן. מיר ביידע האבען צו שאָפָען דאָ אויף אלסידנן. ער, דער קאַפִּיטאן, הייסט עס, דאָרט אַויבָעָן בֵּי דֵי קוּמענס, און אַיך, מאָטעל פִּיסִי דעם חזנס יונגעַל, דאָ אויפִּין צוישענדעך.
 אויף אונַו ביידען שטעהָט דֵי גאנצע וואָסערשטוב. דֵי שטוב מיט איהרע אלע קליענע שטיבעלעך מיט דער גאנצער מאַשיַּיך נעריע, וואָס פְּלָאַפְּט און טראָסְקָעָט און הוֹיזְדָּעָט און פִּיפְּט און קראָבעצָט.
 אַיטְלִיכָּר האט זיך זיין אַרְבִּיט. דער קאַפִּיטאן אַויבָעָן טהוֹת נארניט. ער שטעהָט נאָך און רעדט דורך אַ רעהָר צו דֵי מאָטראָסָן. און דֵי מאָטראָסָן — אַנְגָּעָתָאָן אַין? אַמְּפָאָסָעָן? דינָע לִיְּבָלָעָך מיט קִילְעָבִינָע הִיטָּעָלָעָך — פִּינְיָעָן מיט דער נשמה. וואָס מע הייסט זיין, דאס מהווען זיין. מע הייסט זיין לִיְּפָעָן

אהער — לוייפען זוי אהער. מע הייסט זוי לוייפען אהין — לוייפען זוי אהין. מע זאל זוי הייסען שפֿרִינְגָּעַן אֵין ווֹאַסְטָעַר — ווֹאַלְטָעַן זוי אוֹךְ גַּנְשְׁפּוֹרְגָּעַן אֵין ווֹאַסְטָעַר.

אייהר האט באָדָאָרֶפֶט ועהן זוייער אַרְבִּיּוֹט נָאָר אֵין אַנְהָוִיב, בְּיוּס בְּרָעָג, אַיְדָעָר דַּי ווֹאַסְטָעַבְּ הַאָט גַּנְרִיחָרֶת פָּוּן אָרֶט. וועהָדוּהָ! זוי דַי רָוחָות, זוי דַי מְלָאַכְיָהָבָּלה — אַזְוֵי האָבָעַן זוי גַּנְעָרְבִּיּוֹט.

קודם כל האָבָעַן מִיר באָדָאָרֶפֶט דָּוּרְכְּלָאָזָעַן דַי זָכָעַן. אַלְעַזְמָעַן פְּעַקְלָעַךְ, אַלְעַמְעַן'ס קַאַסְטָעַנְס אָוּן אַלְעַמְעַן'ס בעטְגָעָוָאָנט. "בָּאָנָאָזָשׂ" ווּעְרָד עַס אַגְּנָעָרוֹפָעַן. אָפְשָׁר צַעֲהַנְטוֹזְיָעַנְד שְׁטִיךְ בָּאָזָשׂ. אָוּן אָפְשָׁר טָהָר.

אוּן דָּאָס אַלְסְדִּינְגָּהָט מַעַן באָדָאָרֶפֶט אַרְוִיְּפְּעַקְלָעַן אַרְוִיָּה, אַוְיָפְּזָן שִׁיפְּ. אַ גַּוטָּע אַרְבִּיּוֹט! אַיְהָר מִינְגָּט, מִיט דַי העַנְטָן? חַסְמָן וְחַלְילָה! וּוואּ וּוואּ אַיְהָר גַּעַמְעַן אַזְוֵי פְּיַעַל העַנְטָן? סְאַיְוָה בָּאָרְהָאָן אַ בעסְטָרָע עַצְמָה.

איַיְן עַלְעַפְּאַנְטָהָט אַיְהָר אַמְּאָל גַּעַזְוָהָן? איַיְן עַלְעַפְּאַנְטָהָט מִיט אַלְאָגָעַן סְנָאָבָעַל? נָו, איַיְן פָּאָרְהָאָן אַזָּא מַאָשִׁין, אַ גְּרוּוּסָעַ מַאָשִׁין, ווּאָסָחָפְטָה דָעַם אַפְּכָלִיךְ פָּוּן איַיְן עַלְעַפְּאַנְטָהָט מִיט אַלְאָנָּזָן גַּעַן סְנָאָבָעַל. אָט הַוִּיכְבָּט זִיךְרָאַיְף דָעַר סְנָאָבָעַל, דְּרָעָתָה זִיךְרָאַיְף בְּלוּמְרָשָׁט שְׁלַעַפְּעָרִין אַיְף אַ זִּוְּיט, לְאַזְוֵט זִיךְרָאַיְף פָּאוּוּאַלְיָנְקָעַ, פָּאוּוּאַלְיָנְקָעַ. אוּן אָז עַר לְאַזְוֵט זִיךְרָאַיְף דָעַר עַרְדָּה, טְהָוָת עַר מִיט אַמְּאָל אַחֲפָאַיְף צַעַהְזַעְזַעְנִיצְיָדְרִיסִין קַאַסְטָעַנְס אוּן קַעַטְלָעַךְ, דְּרָעָתָה זִיךְרָאַיְף צְוִירָס אַרְוִיָּפְּ אָוּן לְאַזְוֵט זִיךְרָאַיְף אַוְיָפְּזָן שִׁיפְּ.

דְּרָעָנָאָךְ נָאָךְ אַמְּאָל זִיךְרָאַיְף אַוְיָפְּנָהָיְבָעַן, נָאָךְ אַמְּאָל זִיךְרָאַיְף אַוְיָפְּנָהָיְבָעַן, אַחֲפָאַיְף דַי קַעַטְלָעַךְ, אוּן ווּיְעָדָעָר אַוְיָפְּזָן שִׁיפְּ.

אָט אַזְוֵי האָבָעַן טִיר בִּיסְלָעְבוּוֹיִוִּין אַרְיָכְעָרְגָּעָפְּעָלָט דָעַם גַּאנְצָעַן בָּאָנָאָזָשׂ. מִיר בִּיְדָעָ אַיְדָ אָוּן דָעַר קַאַפְּטִיטָאָן, זַעַגְעַן נִיט אַפְּנָעְמָרָטָעַן בִּיזְוָן סּוֹאָ.

דערנאנך האט זיך ערשות אַנגעההויבען בײַ אונז די רעכטע אָרבײַט. געה ריהר אֹזאָ מאכינע פונ'ס אָרט! אַידַאי, ווּאָס מֵיר האבען צְעָרָבִיט! דער קָאָפִיטָן אַיז נִיט אָפָּגָעָטָרָקָעָן פּוֹנֶם טְרִיבָּעָל. די מאָטָרָקָעָן זַעֲנָעָן אַרְמָנְגָּלָאָפָּעָן ווּ די מְשׁוֹנָעִים. אָזָן אַיך בֵּין אַוְיְפַּן צְוֹוִישָׁעָנְדָעָס. די הענט האָלָט אַיך אַיז די קָעָשָׁנָעָם אָזָן נַעַב אַכְּטָוָנָג אָוֹפָּ דָּעָר אָרְבָּיִט, ווּ די וּאָסְעָרָד שְׁטוּב רִיהָרָט ווּאָס ווּיְטָעָר אַלְץ שְׁטָאָרָקָעָר אָזָן אַלְץ גִּיכָּעָר. אָזָן אַיך קָוָך אָרָאָפָּ אַיז יִם אָרְיוֹן, אָזָן אַיך מִיּוֹן, אָזָן מִיּוֹן בָּרוֹדָעָר אַלְיאָהוּ אַיז גַּעֲרָעָט:

דער יִם האט נִיט קִיּוֹן גַּרְוָנְט!

.6.

זַיְנָט אַיך לְעַב הָאָב אַיך נַאֲך קִיְּנָמָל נִיט גַּעֲזָהָן אָזָוִי פִּיעַל מְעַנְטְּשָׁעָן, אַיך מִיּוֹן, אָזָוִי פִּיעַל אִידָּעָן, ווּ די דָּא, בֵּי אָזָן אַיז וּאָסְעָרָשָׁטָוב, אַוְיְפַּן צְוֹוִישָׁעָנְדָעָס.

— קִיּוֹן עַיְזָהָרָע! קִיּוֹן בֵּין אָוִיגָּן! — זַאֲנָט די מַאֲמָע אָזָן טְרָעָעָן שְׁטָעָהָעָן אַיהָר אָזָן די אָוִיגָּעָן.

אַ סְּךָ פּוֹן זַיְהָאָבָעָן מִיךְ דָּרָקָעָנְט. אָזָן אַ סְּךָ הָאָב אַיך דָּרָקָעָנְט. אַיך ווּאָלָט גַּעֲמָעָנְט שְׁוֹעוּרָעָן, אָזָן אַיך הָאָב זַיְהָ גַּעַנְתָּו — אַיך גַּעֲדָעָנְק שְׁוִין נִיט ווֹאוֹ: צַי אַין קְרָאָקָע, צַי אַין לְעַמְבָּעָרִינְג? צַי אַין ווּיְעַן בֵּי דָעַם „אַלְיאָנָצְס“, צַי אַין אַנְטָוּוּרָפָעָן בֵּי דָעַר „עוֹרָה“? מַעַן בָּאָדָאָרָף אַ פָּרָעָן תְּהֻוָּן בֵּי דָעַר מַאֲמָע. זַי שָׂעָר ווּוִיסָּעָן. נַאֲר אַיך ווּלְעַל נַאֲך צִוְּיָהָט הָאָבָעָן שְׁפָעָטָה. דָעַר ווּיְיָל דָאָרָף מַעַן פָּאָהָרָעָן. הָאָב אַיך מִיךְ אָוּוּקָגָעָזָט אַוְיְפַּן אַיז אַיְזָעָרָנְדָעָר טּוּמְבָּע רִיְּטָעָנְדִּינְג אָזָן קוֹך נַאֲר אַין הִימָּעָל אָרְיוֹן.

אַיך ווּיְסָ נִיט, צַי אַיז דָּאָס הִימָּעָל, צַי אַיז דָּאָס ווּאָסְעָר? אַט אַיז עַס, דָאָכְט זַיְך, הִימָּעָל, אָזָן אַט אַיז דָּאָס ווּאָסְעָר, אָזָן אַיז דָּאָס שְׁוִין ווּיְעַדְעָר הִימָּעָל. אָזָן די וּאָסְעָרָשָׁטָוב מִיט אַלְעָ

מענטשען און מיט אלע זאכען הויבט זיך ארויף און ארוף, ארויף און ארוף, און מיר פאהרען, מיר פאהרען — קיין אטעריקע!
האָב איך אַבער פֿינְט זִיכְעָן לְעָדִין. שטעה איך אויף און לאָזֶן מִיךְ בָּאַמְּרָאַכְּטָעַן די וואסערשטוב פֿוֹן אלע זִיכְעָן. זַה אָיך
מענטשען, אין רוייטע זשילעטען אַנְגַּעַתְּהָאָן און מיט נַאֲלַדְעַן עַקְעָפֶן.

די דָּזְיָגָעַ מענטשען זענען געשטעלט געוווארען אויף צו באָ
דייענען אונז. זַי הַיְּסָעָן דָּא אַ מַּדְרָנָעָם נַאֲמָעָן. „סְטִוּזְזָאָרְטָמֶס“
רוֹפֵט מען זַי. אָזֶן זַיְעַר עַבְדָּה אַיז: זַי טְרָאָגָעַן אַרום אָזֶן
נוֹרְוִיסָּעַ בעקענס כל'ערליַיְמָיִנִים עַסְעָנוֹאָרגָן אָזֶן פְּלָעַשְׁלָעַן מִיט
משקה אָזֶן סִיפָּאָנָעָם מִיט זַעַצְעָרוֹאָסָעָר אָזֶן מִיט לִימְעַנְאָדָע.
אייך האָב לְיֻבָּע לִימְעַנְאָדָע דָּאָסְטִוְתָּ! אַיז לְאַנְדָּאָן האָב
אייך מִיךְ באַקענט מִיט דָּעַר דָּזְיָגָעַן משָׁקָה. דָּאָרָטָעַן روֹפֵט מען
דָּאָס „לְעַמְּאָנָעִיד“. האָט זַי מִין שְׂוּעָגָרָין ברַחַה אַוְיסְגָּעָלָאָכָט
מִיט זַיְעַר לְשָׁוֹן. אָזֶן פִּיאָפֶן זַי פֿינְט, אַסְפִּיקְעָן אַיז אַ
פָּעָנִי, טִימָעָם אַיז צִיְּטָן אָזֶן לִימְעַנְאָדָע אַיז גָּאָר „לְעַמְּאָנָעִיד“ —
מעג עַס נִיט ברַעַנְעַן אוֹפִּיפְּן פִּיעָר?

אָזֶן זַיְעַר לִימְעַנְאָדָע אַיז זַיְעַר לִימְעַנְאָדָע, לאָז
זַיְעַן לְעַמְּאָנָעִיד, אַבְּיַסְאָזֶן גָּוָט. סְאַיז זַיְסָע שְׁטַשְׁיְפָעַלְתָּ
בַּיְיַע דָּעַר צוֹנָג.

איין חַסְרוֹן האָט עַס — מע באַדָּאָרָפֶר דָּרְפָּאָר צָהָלָעָן. אָזֶן
צָהָלָעָן אַיז מִין בָּרוֹדָעָר אַלְיָהוּ (ער אַיז דָּאָר דָּעַר קָאָסְטְּרָעָר)
קַיְיַע בָּעָלָן נִיט. ער זַאנְט, אָזֶן שִׁיפְּסָקָאָרְטָעַן אַיז שְׁוִין מִיט אלעָלָעָן.
מען. מִיט עַסְעַן אָזֶן מִיט טְרִינְקָעַן אָזֶן מִיט אלְסְדִּינְגָּן.

אָך, ווֹאָס פָּאָר אַיזְיַעַן עַסְעַן, ווֹאָס פָּאָר אַטְרִינְקָעַן מע נִיט
אָזֶן דָּא! דָּרְיוִי מַאְלָא אַטָּאָגָן. פִּיעָר מַאְלָא אַטָּאָגָן. פֿינְגָּה מַאְלָא
אַטָּאָגָן. עַס האָט גָּאָר קַיְיַע שִׁיעָר נִיט. אָזֶן צָום מִינְסָטָעַן עַסְעַן
מִיר דָּא „פָּעַטְעִיטָּעָס“.

איך זהה אבער, איהר וויסט ניט, וואס הייסט עם „פֿעַטְעִידָּעַט“. וואס איז דאס? און מיט וואס עסט מען דאס? עסען עסט מען דאס מיט ברויט און מיט געבריאטגעט העז רינג, און א טעם האט דאס פון קארטאנפלעט. דאס הייסט, ס'אייז טאזי אונזערע קארטאנפלעט, נאר דא הייסט עם „פֿעַטְעִידָּעַטְעַט“.

מיין שועגעדרין ברכה זאנט אפילו, זי זאל האבען די ברכות, וואס אונזערע קארטאנפלעט זענען בעסער און זיסער און געשמאָר קעה. נאר ווער הארכט זי, וואס זי זאנט? אפנימ, ס'אייז דען פֿאַרְתָּהָאָן א זאָך אויַף דער וועלט, וואס זאל איהר געפֿעלען? איך חאָב מורה, אזו זי ווועט קומען קיין אמעריקע, זאל איהר אמעריקע חילַָה אויך ניט געפֿעלען.

וואס דארפט איהר מעהר — אzo אפילו די ואסערשטוב, וואס מיר פֿאַהָרָעַן אויַף איהר, זאנט זי אויַף איהר אויך אַחסְרוֹן. איך זאל האבען די ברכות, זאנט זי, וואס בי אונזער לייזערען אַיִן בויַד איזו בעסער! דארטען, זאנט זי, אzo מע פֿאַהָרָט, פֿאַהָרָט מען. און דא שלעפט מען זיך און מע שלעפט זיך און סע נודעט אַרְזִים די נשמה. דער מאמעס מילך, זאנט זי, האב איך זי שויין אַוועקגעגעבען! ...

.‡.

דאָס מיינט זי די קרענעם, וואס מיר האבען געקרענקט דעם ערשטען טאג פון אונזער נסיעה אויפֿן ים. ס'אייז געווען א שטורעמווינט און ס'האט געווואָרְפָּעַן אונזער ואסערשטוב העכער הייזער. איזו אונז אלעמען געווואָרְפָּעַן נישט נוט אויך צו חלשען. א סְקָן האבען טאזי גע'חלשעט. ערגער ווי גע'חלשעט. געווען במעט ווי געשטארבעגע. טיבעל, פֿינְיִים וויב, האט מען געד ראנטוענט מיט הייסע האנטיכער. די מאמע האט געבעטן אויך

זיך דעם טוידט. מיין ברודער אליהו אויז געלעגען מיטין' פנים אראָפּ און געוויינט, ווי אַ קלײַן סיינט. ברכה, זיין גויב, האט אוש אוייפֿנעהרט צו שילטען זיך. ס'אייז אַיַּהְרָ פֿאָרגאנגען אַזּעלכּס, אַזּ ווי האט שווין גאר פֿאָרגעסען, וואָוהין זיך פֿאָרגרט אָון וואָזּ זיך אַיז אַין דער וועלט. די גִּרְוִינְגַּן האט זיך אַזּוּקְנֶדּ גַּעֲבָעַן!...

נאָר אַיַּין פֿינִי האט זיך געהאלטען ווי אַ קָּאָזָךּ. ער אַיז אַרְוָמְנָעַלְאָפּעַן, די הענט אַיַּין די קָעַשְׁנָעַם. גַּעֲקָטַט דָּוֹךְ די בְּרִילְעַן אַרוֹיָּה. אַיַּין הוּוֵי אַרְאָפּ, אַיַּין הוּוֵי פֿאָרְקָאָטְשָׁעַט. דָּאַט הַאָלְזְוִיטְיכָּעֵל אַיַּין פֿאָרְפָּאָהָרָעֵן ווּוִיס אַיךְ ווּוֹהָוִין. ער האט אַרְומָד גַּעֲשָׁפָאנְטַה הַיְּן אָון צְוִירִיךְ אַיבָּעָרְן צְוִישָׁעַנְדָּעַק אָון האט גַּעֲמָכְטַה חַוּזְקַה פּוֹן דָּעַר גַּעֲנְצָעַר ווּוּלְטַ, גַּעֲרָדְטַ, גַּעֲשָׁאָטְעַן מִיטַּ ווּעָרְטָרַע: בְּהַמּוֹת! פְּעָרָד! אַכְּסָעָן! ווּוִיסָעָן נִיטַּ, אַזּ ס'אייז דָּא אַזְּקָאָן פְּרִירָאָדָעַ! אַזּ ווּבְּאַלְדַּעַס וּוּאָרְפָּט מִיךְ אַהֲרָ — דָּאָרָה אַיךְ מִיךְ נָעָמָעַן אַחֲנַן. אָון אַזּ עַס ווּאָרְפָּט מִיךְ אַחֲנַן — דָּאָרָה אַיךְ מִיךְ נָעָמָעַן אַחֲרָה. דָּאַס אַיז דָּאָךְ אַזְּקָאָן פְּרִירָאָדָעַ!...

אַ מהַיְהָ אַנְצּוּקְוּקָעָן אַונְזָעָר חַבְּרַ בִּינְיָין בַּעַת ער קָאָכְטַה זיך. אַיךְ זָאָל נִיטַּ מָוֹרָא האַבעַן פֿאָרְ מִיןַּ בְּרוּדְעָרְ אַלְיהָן, אָון ס'זָּאָל מִיר אַזְּוִי נִיטַּ ווּעהַ טָהָוַן דָעַר קָאָפּ, ווּאַלְטַ אַיךְ אַיְהָם אַרְאָפְנָעַץ חַאָפְטַ מִיטַּן בְּלִיעָרְעָלְ אַוּוֹת פֿאָפְיָעַרְ מִיטַּ דִי הוּוּזָעַן אָון מִיטַּ די בְּרִילְעַן, ווי ער שְׁפָאנְטַ אַרוֹם אָון שְׁרִיּוֹת „זָקָאָן פְּרִירָאָדָעַ“. עַס ווּאַלְטַ מִיר צְוּנָעַקְוּמָעַן אַ שְׂטִיכַס גַּעֲזָוָנָט.

פֿינִי האט אַזְּוִי לְאַגְּגַג גַּעֲטָעָהָט „זָקָאָן פְּרִירָאָדָעַ“, בֵּין ער האט גַּעֲמָזְטַ אַפְּטָרָעַעַן אַוּוֹף אַ זִּימָט. אַנְגָּנוּבָּוּגָעַן זיך אָון בָּאוּזְיָעַן דָעַם אַיְגָעָנָעַם „זָקָאָן פְּרִירָאָדָעַ“, ווּאַסְּ אַלְעַ...

דָעַרְנָאָךְ, אַזּ ס'אייז גַּעֲוּוֹאָרָעַן שְׁטִילָעָרְ, אַוִים שְׁטוּרָעָמוֹינָט, אָון די זָוֵן האט זיך בָּאוּזְיָעַן — האַבעַן אַלְעַ אַיְפָנְגָעָלָעַט. אָון פֿינִי אַוִיךְ בְּתוּכָם.

ער האט שווין מעַהַר נִיט גַּעֲרָדְטַ פּוֹן „זָקָאָן פְּרִירָאָדָעַ“.

ח.

אָבִי אֵיךְ הַאָבָ גַּעֲמִינֶט, אָזְ נָאָר בַּיְ אָנוֹן אַיְן צְוֹוִישָׁעַנְדְּעַט
אָיְן אַ וּוּלְטַ. צְוָם סּוֹף לְאַזּוֹת זַרְ אָוִים, אָזְ אַחֲזָן אָנוֹן, עַמִּינְגָּאנֶן-
טָעַן, פָּאַהָרָעַן אַוִּיפְ דָּעַר וּוּאַסְעַרְשָׁטוֹב נָאָר אַ סָּר, אַ סָּר מַעַנְטְּשָׁעַן.
צְוָם מַיְינְסְטָעַן פְּרִיצִים, שְׁרוֹתָה, אַפִּיצְרָעַן, גַּעַנְעָרָאַלְעַן.

אוֹן רְיוִיכָע אִידְעַן. מַילְיאַנְשְׁטִיקָעָם!

פָּוּן זְיוּעַרְטָוּעַגְעַן אָיְזְ פָּאַרְהָאָן בַּיְ אָנוֹן אַיְן וּוּאַסְעַרְשָׁטוֹב
בָּאַזְוֹנְדָעַר שְׁטִיבָלְעַד. „קַעְבָּקָעָם“ תַּיְוָסָעַן דָּא דִי דְּאַזְוָגָעַ שְׁטִיבָלְעַד.
אַיְטְלִיכָּעַר אָיְן אַ בָּאַזְוֹנְדָעַר שְׁטִיבָלְעַע.

אַ רְחַמְנָות — זַיְ קָאָנְעַן נִיטְ זְיַצְעַן אַלְעַ אַינְאַיְינָעַם, וַיְ מִיר,
עַמִּינְגָּאנְטָעַן, אַוִּיפְןְ צְוֹוִישָׁעַנְדְּעַל. זַיְ, אָזְ זַיְ וַיְלָעַן זַיְ זְעַחַן
אַיְינָס מִיטְ דָּאָס אַנְדָעַר, מַזְעַן זַיְ אַרְוִיסְקָרְבָּעַן פָּוּן זְיוּעַרְטָעַ
נָאָרָעָס אוֹן אַרְוִיפְרָאַפְעַן זַיְ הַעַטְיזָהָעַט אַוִּיפְ טְרָעַפְ אַרְוִיתְ. אָוּן
דָּאָרָט אָיְזְ פָּאַרְהָאָן אַזָּאָזְאַל, וּוּאוּ מַעְ נָעַתְ זַיְ צְוָנוֹיָפְ אַלְעַ
מַילְיאַנְשְׁטִיקָעָם אַינְאַיְינָעַם אָוּן מַעְ רְעַדְתְ אָוּן מַעְ שְׁמוּעָסָט אָוּן
מַעְ עַסְטַ.

אַיְךְ וּוּאַלְטַ אַ בָּעַלְן גַּעַוּעַן וּוּיְסָעַן, וּוּאָסָמָעַן זַיְ? אַוִּיךְ
„פָּעַטְעַיטָעַס“ מִיטְ גַּעַבְּרָאַטְעָנָעַם הַעֲרִינָנֶن?

אַיְךְ וּוּאַלְטַ גַּלְאָט אַ בָּעַלְן גַּעַוּעַן אַ קּוֹסְ טָהָוָן, וּוּאָסָמָטָהָוָן זַיְ
דָּאָרָטָעַן. אַיְךְ בֵּין דָּאָרָטָעַן נָאָרָטָעַן גַּעַוּעַן, נָאָרָטָעַן וּוּלְזַיְן,
אַיְךְ וּוּלְ גַּעַוּוֹסְ זַיְן.

אַיְךְ וּוּאַלְטַ שְׁוִין לְאַנְגָּגָנָעַן דָּאָרָטָעַן — לְאַזּוֹת מַעְן מִיךְ נִיטְ.
אַ בִּיסְעַל לְאַזּוֹת נִיטְ דִי מַאְמָעַ — זַי הַאָטָט בַּיְ מִיר גַּעַנוּמָעַן אַ
הַאָנָט תְּקִיעַתְכָּבָה בָּאַלְדַּ וַיְ מִיר זַעַנָּעַן אַרְוִיָּפְ אַוִּיפְןְ שִׁיתְ, אָזְ אַיְךְ
וּוּלְ נִיטְ אַפְטָרָעַטָּעַן פָּוּן אַיְהָרְ אַוִּיפְ אַחֲרָ. אָוּן אַ בִּיסְעַל לְאַזּוֹת
מִיךְ נִיטְ מִיּוֹן בְּרוֹדָרָאַלְיָהָוָן. עַרְ הַאָטָט מִיר צְוֹגְעַזְאָנָט, אָזְ טָאַמְעַר
וּוּלְ אַיְךְ זַיְ דָּעַרְוָעַגְעַן עַרְגִּינִּץ גַּעַחַן זַיְן וּוּיְסָעַן, בְּלִיְבְּ אַיְךְ
אַחַחָן אַיְין אַוִּיהָעָרָ. דָּאָס הַיְוָסָט, אַיְין אַוִּיהָעָרָ וּוּטָעַרְ מִיר אַפְּ
רְיִסָּעַן, דָּעַם אַנְדָעַרְעַן וּוּטָעַרְ מִיר אַיְבָרְלָאַזְוָעַן.

מאַהְלַט אִיךְ, עַמְּ רַעֲדַת זַיְךְ נַאֲר אֶזְוִי ! וּוֹפִיעֵל מַאֲלַהַט
עַר מִיר צוֹנוֹגָאנְט, נַאֲר אַיְן לְעַמְּבָעָרִינְג אָוֹן אַיְן וּוֹעַן אָוֹן אַיְן אַנְטָ
וּוֹעַרְפָּעָן אָוֹן אַיְן לְאַנְדָּאָן, אָוֹן עַר מַאֲכַט מִיר פָּאָר אַ
דָּאָס זַאֲגָט עַר נַאֲר אֶזְוִי בְּעַת עַר אִיזְוִי אַיְן כְּעַם. דַּעַמְּאַלְט פְּלַעַנְט
עַר זַיְן כְּמַעַט כְּסֶדֶר אַיְן כְּעַם. אִיצְט שַׁוִּין נִיט. אִיךְ אַיְן עַר
מִיט אַמְּאָל גַּעוֹזָאָרָעָן וּוֹיְיךְ, וּוֹיְפָטָעָר. אִיךְ וּוֹיְסָ אַפְּיְלוּ פָּאָר
וּוֹאָס. עַר הַט אַלְצָן מוֹרָא גַּעהַט פָּאָר דָּעָר מַאֲמָעָס אַוְינְגָעָן.
טַאֲמָעָר לְאֹזֶט מַעַן זַיְ נִיט אַרוֹיָּה אַוְיְפָן שִׁיף — וּוּלְעָן מִיר נִיט
קָאָנְעָן פָּאַהָרָעָן קִיּוֹן אַמְּדָרִיקָע.

הַט גַּאֲט גַּעַתְּחָאָן אַנְס — מַעַ הַט דָּעָר מַאֲמָעָן דָּוְרְכָנְעָ
לְאֹזֶט. מַעַ הַט אַיְהָר אַפְּיְלוּ קִיּוֹן קוֹפְּ נִישְׁט גַּעַתְּחָאָן אַיְן דִּי
אוֹיְגָעָן אַרְיוֹן. פָּאַרְקָעָהָרָט — מַעַ הַט זַיְ נַאֲר אַונְטָעָרְגָּעָשְׁטוֹפָט,
זַיְ זַאֲל שַׁוִּין נִיכְעָר אַרוֹפָּגָעָהָן אַוְיְפָן שִׁיף מִיט אַיְהָר עַפְּקָלְעָד.
פָּאָר פְּרִיְיד הַט זַיְ זַיְ דָּרְגָּנְאַכְדָּעָם אַזְשָׁ צַעְוָיְוָינְט. הַט אַיְהָר
מִין בְּרוֹדָעָר אַלְיָהָוּ נַאֲכָלָעָם פִּירְגָּעָהָלְטָעָן : נָו ? וּוֹאָס הַאֲבָאִיךְ
דִּיר גַּעַזְאָגָט ? הַאֲסָט דַּו בְּאַדְאָרָפָט פָּאַרְגָּיְסָעָן אֶזְוִי פִּיעָל טְרָעָרָעָן ?
עַנְטָפָעָרָט אַיְהָם דִּי מַאֲמָע אָוֹן וּוֹיְשְׁט זַיְ דִּי אַוְיְגָעָן :
— פָּוּן וּוּאָנְעָן וּוֹיְסָט דַּו, אָוֹ דָאָס הַאֲבָעָן נִישְׁט גַּעַמְּאָכָט
מִינְעָן טְרָעָרָעָן ?

אָוֹן זַיְ וּוֹיְנָט שַׁוִּין וּוֹיְעָדָעָר !

וּוֹעַדְרָ מִין בְּרוֹדָעָר אַלְיָהָוּ אַוְיְסָעָר זַוְּר. עַר בְּיִסְט זַיְ דִּי
פְּינְגָעָר אָוֹן רַעֲדַת צַו אַיְהָר שְׁטָילָ, אָוֹן מַעְהָר אַוְיָף לְשׂוֹן־קוֹרֶשֶׁ,
בְּכָדִי דִּי מַאֲטָרָאָסָעָן מִיט דִּי "סְטִיוֹרְוָאָרְטָמָס" זַאֲלָעָן נִיט פָּאָר
שְׁטָעָהָן :

— וּוֹיְשָׁ אַוְיָס דִּי עַיְנִים, וּוֹאָרוּם אַיְדָעָר מִיר הַלְּבָעָנְעָן אַרְיוֹן
אַיְן דָּעָר מִדִּינָה, קָאָן מַעַן אָוֹנוֹ נַאֲר דָּרְיָי מַאֲל זַאֲגָעָן הַשִּׁיבָנָנוּ
נַאֲזָאָד ...

קָאָן דַּאֲרָאָבָעָר בְּרָכָה קִיּוֹן עַולָּה נִיט לְיִידָעָן. זַאֲגָט זַיְ צַו
אַיְהָם :

— בְּיִסְט דִּיר אָפְּ דִּי צוֹנָג !

ואנט איזהר אליאוּהוֹ:

— פראה אדומת.

פראגעט איהם ברכה:

— וואס חיותט דאס?

מיישט זיך שווין ארין אונזער חבר פיני און פארטיטיסטע
אייהר דוי ווערטער "פראה אדומת":

— איז דער מאן איז א פרא אידם, איז דאס וויב א פראה אדומת.

ענטפערט איהם אפ ברכה:

— מע דאָרָפּ ניט האָבען קיין נרעסערען פרא אידם, זוי דו
ביזט.

פארדרוּט עם פֿינִיָּס ווַיְבּ, טִיבְּלָעַן, אָוָן זַי טַהֲוָת אַ זַּגְּן

נְלָאָט אָזְוֵי אִין דָּעָר וּוְעָלָט אָרִין:

— נָאָט הָאָט נִיט נֻהָאָט וּוְאָס צַו טָהָוּן, אָזְוֵי עָר גַּעֲנָאָנָעָן
אוָן הָאָט דָּעָם נְאָנָצָעַן שֶׁבְּלִ מִיטְדָּעָר נְאָנָצָעַר חַכְמָה אַוּעָשָׂגָעָן

שְׁעַנְקָט צַו יוֹנָה דָּעָם בַּעֲקָעָר מִיטְזִוְּנָעַן קִינְדָּרָעָר.

מְאַחַלְתּ אִיְהָר, טִיבְּעָל וּוְאָלָט זַיְךְ נִיטְנְאָרָט פָּוּן מִיְּן שְׁוּעָדָ

גּוּרִין בְּרָכָה פָּאָר אָזָא שְׁטָאָכְוּוֹאָרָט. הָאָט זַיְךְ גַּעֲרָאָפָּעָן אַ נְּמָ.

וּוְעָט אִיהָר הָעָרָעָן, וּוְאָס אִין אַ וּוְאָסְעָרְשָׂטוּבּ קָאָן זַיְךְ פָּאָרְזִוְּפָּעָן.

ט.

אָזְוֵי זַיְךְ צַוְּעָן אָוָן שְׁמוּעָסָעָן זַיְךְ אָוָס, וּוְאַכְּסָטְ-אָוָס,

זַיְךְ פָּוּנִים יִם אָרוּס — טְרָעָפּ וּוְעָר? — נְחָמָן דָּעָר סְטָאָלָעָר.

אייהר דָּאָרָפּ אִיהם גַּעֲרָנְקָעָן. דָּאָס אִין דָּאָר טָאָקִי דָּעָר

נְחָמָן טִיטְן רְוִיטָעָן נְגָנְעָל פָּוּן לְאָקָ, וּוְאָס הָאָט נֻהָאָט אַוּעָשָׂגָעָן

קוּוִיפְּטָ בְּיַ אָוָנוּ אַמְּאָל דַּי גַּלְעָזָרָנָעָ שָׁאָפָּעָ, בַּעַת דָּעָר טָאָטָעָ, עַלְיוֹ

הַשְּׁלָוּם, אִין גַּעֲלָנְגָעָן קְרָאָנָק אָוָן סְאָיוּ נִיטְגַּוְעָן, מִיטְ וּוְאָס

אִיהם צַו רַאָטָעָוּן.

נְחָמָן אִין גַּעֲקָוּמָעָן דַּעַמְּאָלָט מִיטְ זַיְנָעָ צַוְּוֵי בְּנָים, קָאָפָּעָל

אוָן מְעַנְדָּעָל, אָרוּסְגַּעַרְאָגָעָן דַּי שָׁאָפָּעָ אָוָן צְעַבְּרָאָכָעָן דָּאָס גַּלְאָגָ.

דערזעהן אַ באָקאנטען אִידען, פּוֹן אַיְזֵן שְׂטָאָדֶט, האַבעַן מִיר
 זִיךְ אֲלַע אַ לְאֹזֶן גַּעֲנַעַבָּעַן צַו אַיְהָם:
 — רב נחמן! ס'איין אַיְהָר?
 — ווער דען?
 — אַיְהָר אַוְיךְ דָא?
 — פֿאָר וּאָסֶן נוֹט?
 — אַוְיךְ קִיְין אַמְּעָרִיקָע?
 — אַיְךְ בֵּין דען קִיְין אִידֶן נוֹט?
 — וּוואָהַין — קִיְין גַּעֲנַעַרְק?
 — וּוואָהַין דען?

אָוֹן ס'איין אָוּוּק בַּיְזֵי אַ שְׁמוּעַס פּוֹן דָעַר הַיָּם אָוֹן פּוֹן
 דָעַר נְסִיעָה, אָוֹן פּוֹן דָעַר גַּעֲנַבָּעַטָּעַר גַּרְעַנִּי, אָוֹן פּוֹנָם קָאָמִי-
 טָעַט, אָוֹן פּוֹנָם אָוְינְגַּן-דָּאָפְטָאָר, אָוֹן דָעַר עִקְּרָפָן אָוְנוֹזָעַר שְׂטָאָדֶט,
 אָוֹן פּוֹן אַיְהָרָעַ מְעַנְשָׁעַן — טְוִיזַּעַנְטָעַר, טְוִיזַּעַנְטָעַר בָּאָקָאנְטָעַר,
 וּאָסֶן מְאַכְּטָמָן דָעַר? וּאָסֶן מְאַכְּטָמָן יְעַנְעַר? וּועֶר אִיזֶן גַּעֲנַבָּיְבָּעַן אִיזֶן
 דָעַר הַיָּם אָוֹן וּועֶר אִיזֶן אַרְוִיסְגַּעַפְאָהָרָעַן קִיְין אַמְּעָרִיקָע?
 לאָזֶט זִיךְ אָוִים, אָז אַרְוִיסְגַּעַפְאָהָרָעַן וּעְנַעַן אַהֲין כְּמַעַט אֲלַעַן
 אָז, וּוי פְּרִילִיךְ עַס דָאָרָפֶן אִיצְטָמָן זִיזֶן אַמְּעָרִיקָע! מִירַן' קְומַעַן
 צַו פָּאָהָרָעַן, וּוּעַלְעַן מִיר טְרַעְפָּעַן טְוִיזַּעַנְטָעַר בָּאָקָאנְטָעַר — דִי
 נְאַנְצָעַר שְׂטָאָדֶט! אָוֹן אָוְנוֹזָעַר שְׁכַנְתָּעַט פָּעַסְיָה דִי גַּרְאָבָעַ, מִיט אַיְהָר
 מְאַן מְשָׁה דָעַם אַיְנְבִּינְדָעַר, מִיט אַיְהָר נְאַנְצָעַר חַאְלִיאַסְטָרָעַ, אָוֹן
 מִיְּן חַבְרָה הַעֲרָשָׁעַל, אָט דָעַר, וּאָסֶן מַעַרְפָּט אֵיתָם "וּשְׁתִי". אֲלַע
 וּוּעַלְעַן אָוֹנוֹ פָּאָהָרָעַן אַקְעַנְעַן. אֲלַע וּוּעַלְעַן אָוֹנוֹ אַפְּגַּעַבָּעַן שְׁלָומָ-
 עַלְיכֶם. ס'וּעַט אָוֹנוֹ זִיזֶן גַּוְטָה אָוֹנוֹ וּוּאוֹיל אָוֹן פְּרִילִיךְ.
 וּוי דָעַרְלַעַבְטָמָן דָאָס שְׁוִין! יוּוּפִיעַל דָאָרָפֶן עַס נַאֲךְ נָעַ-
 דָוִיעָרָעַן? יוּוּפִיעַל טְעַג דָאָרָפֶן מִיר נַאֲךְ זִיזֶן דָא, אִין דָעַר
 וּאָסֶן שְׂטָבוֹב?

וּעַמְעַן פְּרַעַנְטָמָן? מִיְּן בְּרוֹדָעָר אַלְיְהָוִן? — הַאֲטָעַר
 פִּינְט, אָז מַעַ רְוַלְטָ אַיְהָם מִיט אַזְעַלְכָעַ זָאָכָעַן. עַר קָאָן אַיְיךְ
 אַרְאָפְלָאָזָעַן אַ פָּאָטְשָׁ, אָז אַיְהָר זָאָלָט זִיךְ בָּאוֹזָעַן!

פרעגען בוי אונזער חבר פינויין? — האט ער א טבע: אדרער ער ענטפערט איזיך מיט א שנעל אין ליפ, אדרער מיט א ווערטעל: — איז הו וועסט אלסידינג וויסען, וועסט דו ניך אלט ווערען.

אדרער:

— מ'עט אזייל לאנג פאהרען און פאהרען, ביז מ'עט קומען צו פאהרען.

אדרער:

— זיע רוחיג. מ'עט דיר שיקען זאגען דורךן שילאלטען-شمיש.

אדרער גאר:

— וויש אפ די נאזו...

אייכ'ל בעסער פרעגען ביי דער מאמען.

געה איז צו צו דער מאמען — ווינט זי! וואס איז די מעשה? — נחמן דער סטאלער האט איהר דערצעהלהט, איז ענטעל איז געשטארבען.

דאם איז אונזערע א שכנה, און טאקי א שטיקעל איינגענע. מהותנן'עשאפט.

אונזער מהותן יונה דער בעקער האט געהאט א שווועסטער, איטע-מייטע. זי איז שוין לאנג אוייפ דער אמת'ער וועלט. איז דאס איהרעד א שנור. א געוועגענע שנור. זי האט מיט איהר מאן געהאט גע'גט זיך און נאך א מלא חתונה געהאט. דוקא פאר איזן אלמן, און דוקא גוט געטראפען. אהן קינדער. דארפ זיך טראפען איזן אומגלאיך: זי צינדט און א לעטפער, פלאצט דאס גלעוזל. חאפט דער רוח דאס גלעוזל. ניין! שרעקט זיך איבער און לאזט-ארויס דאס לעטפער. ניסט זיך אויס דער קארעסין. צינדט זיך און אוייפ איהר דאס קלויידעל און הוויבט און ברעגען.نعم ווע און ווארפ אראפ דאס קלויידעל — ניין! לויופט זי ארויס און דרויסען און מאכט א גווארד, צעלאזט זיך דאס קלויידעל און עם צעלאזט זיך דאס פײער נאך שטארקער. וויל מען זי רاطיעווען — לאזט זיך נימ. לויופט און שרוייט:

„אידען, רاطעוועט!“ ברענט זי ווי א ליכט. געוווארען שוואָרין, ווי א האַלעועשַׁקע. דריי טאג מיט דריי נעכט געומוטשעט זיך און ערשת אויפֿן פערטען טאנ געשטארבען.

ג

— ברוך דיין אמרת! וווער בעט איזיך איהָר זאלט דער צעהָלען אַזעלכּע מעשיות, בכדי מיין מאַמע זאל האָבען וואָס צו באָווײַינגען און אויסְסְוִוִינְגַּן דאסְ לְעַצְטַע בִּיסְעַל אַוְינְגַּן? אַזְוֵי זאנט מיין ברודער אלְהִיאָו און פָּאַלְמַט-אַן אויפֿן סְטָאַלְעָר. פָּאַרְעַנְטְּפָּעַרְט זיך דער סְטָאַלְעָר, אָז עַרְשְׁטָעַנְס, ווּלְעָלָן מִיד אלְעָלָשְׁטָאַרְבָּעָן. קִיְּנוּנָר ווּעָט זיך פָּוֹנְגַּם מְלָאַךְ-הָמוֹת נִימָּאָוִיסְיָה דְּרֻעָהָעָן, נִימָּאָוִיסְקְּוִיפָּעָן אָוָן נִימָּאָוִיסְבָּאַהָאַלְטָעָן זיך. אָוָן ווּעָמָעָן דער טוֹידָט אַיזְ בָּאַשְׁעַרְט, ווּעָט עֶר אַיִּהָם אָפִילְוָו אַיזְ אַמְּעַרְיקָע אַוִּיךְ טְרַעְפָּעָן, ווי מִיר האָבען גַּעַזְגַּען הַיְּינְטִיגָּעָן רָאַשְׁהָשָׁנָה אַיְּנָ'ם וְנִתְהַדְּתּוֹקָפָ: מַי בָּאָשׁ וְמַי בָּמִים...

שְׁלַאֲנָט אַיִּהָם אַיבָּעָר מִין בָּרוּדָעָר אַלְהִיאָו:

— אַיהָר זענְט דָּעַן גַּעַזְגַּען אַמְּגִיד, וואָס אַיהָר האָט זיך אַוְעַקְגַּעַשְׁטָעַלְט זָאנְגַּעַן מָסְרָ? אַיהָר זענְט, דָאַכְט זיך, גַּעַזְגַּעַן אַמְּאַל אַיִּד אַסְטָאַלְעָר.

— גַּעַזְגַּעַן אַין דער הַיִּם אַסְטָאַלְעָר, אָוָן מִיט סְטָאַלְעָרִי ווּלְאַיִּד זיך פָּאַרְנְעַמְּעָן אַיזְ אַמְּעַרְיקָע.

— וואָס וְשַׁע האָט אַיהָר זיך דערמָאַנְט פְּלוֹצִים אַיְּנָ'ם וְנִתְהַדְּתּוֹקָפָ?

— וואָס הַיִּסְטָ? סְאַיז דָאַק עַפְּסִים הַיִּנְטָעָן עַשְׂרַת-יִמִּיתְשָׁוֹבָה אַוִּיךְ דער גַּאנְצָעָר ווּלְטַ!...

שָׁאַט! אַיך הָאָב נָאָר פָּאַרְגְּנָעָסָעָן, אָז מִיר האָבען זיך אויפֿן גַּעַזְגַּעַן אויפֿן שִׁוְּפָּעָן בָּאַלְד נָאָר רָאַשְׁהָשָׁנָה, אָוָן אָז מִיר האָבען אַיצְט עַשְׂרַת-יִמִּיתְשָׁוֹבָה! אַוִּיךְ אַזְוֵי, האָבען מִיר דָאַק בָּאַלְד יּוֹמִיכְפּוֹר.

ניט שוין ושע וועלען מיר האלטען יומ-יכפור אט דא, אין דער
וואסערשטוב? אט דא וועלען מיר שלאנגען כפרות? אט דא
וועלען מיר זיך פארפאסטען אוון אפיפאסטען? אט דא וועלען מיר
דאונגען? זיך שלאנגען עליחטא? אוון וואו וועלען מיר נעמען א
חוין? איין עמוד? א ספרתורה? אוון א שופר אויפין ליעצטען
בלאָן? אוון חלשתראָפֿעַנְס? אוון נאָך אוון נאָך א סק אָזּעלכּע
זאָכּען, וואָס מע קאָן זיך אָהָן דעם יומ-יכפור ניט באָגּעַחן?

אין וואָסערשטוב יומ-יכפור?

יומ-יכפור אויפין וואָסער?!...